3. Els anys seixanta

CLARA CARME PARRAMON

3.1. TEIXINT XARXES CLANDESTINES

Com és sabut, la dictadura franquista va exterminar el ric i heterogeni teixit associatiu i polític del país, que no li era addicte. Van caldre 30 anys perquè, als anys 70, l'efervescència de la societat civil, novament organitzada, aconseguís retornar a un estat democràtic. El procés de reconstrucció de nous i molt diversos moviments socials, que a la dècada dels 70 abastaren els principals àmbits de la vida de les persones, tingué lloc principalment als anys 60. Abans de referir-nos al moviment obrer —que fou pioner d'aquella reconstrucció— i a altres iniciatives associatives en el terreny veïnal, cultural, etc, i també a l'activitat dels partits polítics clandestins, a títol introductori presentarem algunes de les xarxes de relació que contribuïren de manera rellevant a la reorganització de l'oposició al franquisme a l'Hospitalet.

Es tracta, en concret, de xarxes clandestines que, amb components recurrents de veïnatge i familiars, s'entreteixiren de nou en nou als anys 60 i que dinamitzaren el procés de reconstrucció dels moviments socials i els partits polítics a la ciutat. Les encapçalaren alguns homes lligats a militàncies polítiques prohibides, que als anys 60 començaren a connectar amb els col·lectius opositors en un grau o en un altre, i que actuaven al si d'entitats hospitalenques. Així mateix, van ser els homes que iniciaren les relacions d'aquelles xarxes clandestines amb algunes parròquies de la ciutat que, com arreu, també a l'Hospitalet van constituir un suport bàsic per a l'organització del moviment democràtic. Alhora, un nombre notable d'integrants d'aquelles xarxes clandestines el trobem al bell mig de les assemblees de l'única institució franquista en la qual feien acte de presència: la CNS on, com a enllaços sindicals escollits pels treballadors i les treballadores de les seves empreses, continuaven teixint xarxa antifranquista.

Tot i que aquí no ens referirem específicament a la formació i la dinàmica de les xarxes opositores no estrictament clandestines al si d'entitats i institucions locals dels anys 60, les informacions proporcionades per Andreu Trías en relació al Centre Catòlic, i també per Francesc Ribas, que alhora es refereix als Amics de la Música i a la cooperativa fundadora de l'Escola Patufet o les proporcionades per Josep Casellas –juntament amb altres persones a les que tot seguit ens referirem- sobre el Club Pimpinela, per Pedro García sobre el Centre Social de la Florida, per Joan Soto o Jaume Miró sobre Alpha 63, posen de manifest l'interès d'un futur estudi específic del tema per conèixer millor els processos singulars entorn dels quals s'expandí l'antifranquisme a la ciutat.

Centrant-nos en les xarxes clandestines dels anys 60, respecte a la distribució en el territori municipal, és interessant destacar que al llarg de la dècada no es generaren i s'expandiren des d'un centre únic sinó que els petits nuclis impulsors aparegueren de manera autònoma a diferents barris. Aquest fet que fa palesa la destrucció social en què s'assentà el franquisme i el mateix funcionament repressiu inherent a tota dictadura, també es pot relacionar amb dos factors més estrictament locals. D'una banda, l'estructura desvertebrada del territori municipal i, de l'altra, la debilitat dels partits polítics clandestins a l'inici dels anys 60 a la ciutat són elements que contribueixen a explicar el model de distribució horitzontal i no vertical que caracteritzà aquelles xarxes fins ben entrada la dècada. Així mateix, la mateixa norma que aplicaven els partits polítics prohibits per sobreviure a la repressió pel que fa al funcionament mitjançant contactes molt personalitzats, dificultava, sens dubte, els processos de confluència tot posant alhora en relleu el fet que les xarxes clandestines locals mobilitzessin en moments determinats nuclis notables de persones, sobretot homes.

A les xarxes clandestines dels anys 60 cal destacar la participació d'immigrants que arribaven a la ciutat havent desenvolupat activitats antifranquistes als llocs d'origen –i, per aquest motiu, el més sovint n'havien hagut d'acabar fugint—, per als quals la possibilitat d'acció contra la Dictadura formava part de les seves expectatives a l'hora d'emigrar. Habitualment no tenien accés, d'entrada, a relacions amb nuclis opositors clandestins preexistents en la nova comunitat més enllà del que es pogués derivar de les xarxes familiars i de paisa-

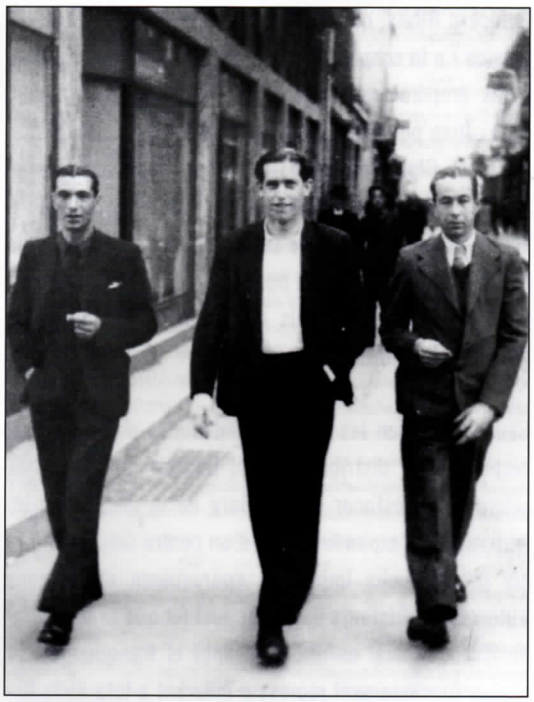

81
FRANCESC PEDRA (AL CENTRE) AMB DOS COMPANYS. PEDRA TORNA A L'HOSPITALET SENSE FER CAS DE LES DARRERES CONSIGNES DE LA CNT (TOLOSA DE LLENGUADOC); SOBREVIURÀ GRÀCIES A LA SOLIDARITAT DELS OBRERS DE CAN TARRIDA, MENTRE LOLA PEÑALVER TREBALLA A CAN TRINXET.
VIEJO TOPO, Nº 157 (OCT. 2001)

82
LOLA PEÑALVER I EL SEU COMPANY FRANCESC PEDRA, EL DIA DEL SEU "CASAMENT" L'ANY 1936.
A. MANZANARES. *LLUITA!*. UAB, 1998 [INÈDIT]. CEL'H

natge que acostumen a acompanyar tot procés migratori, i que, com veurem, també van entrar en joc per afavorir nous lligams polítics antifranquistes.

El fet és que, des de la inexistent relació inicial entre nuclis ubicats en barris diferents, al llarg dels anys 60 es poden resseguir els processos d'interconnexió que es produïren i en els quals intervingué especialment l'estructura piramidal del que fou el principal partit antifranquista a Catalunya, el PSUC, que, a nivell local, s'estructura com a tal ben entrada la dècada.

Durant el primer quinquenni dels anys 60, se'n documenta l'existència de nuclis autònoms a Pubilla Cases, Collblanc i la Torrassa, i el barri de la Bomba, tots de característiques ben diverses. En tots els casos es tractava dels barris on vivien les persones que actuaven de motor de cada xarxa. Així mateix, a la meitat de la dècada es generà una altra xarxa més complexa que, a diferència de les anteriors, no tingué una ubicació territorial concreta sinó que s'expandí pel municipi a l'entorn de les emergents lluites obreres. A mesura que avançava la dècada, els cercles de barri es dissolgueren discretament, perquè els seus membres es van anar implicant en projectes polítics, culturals o socials de major envergadura i perquè es reorganitzava o es formalitzava l'organització del partit polític on militaven. La xarxa generada a la meitat de la dècada entorn a lluitadors sindicals fou la base —de manera especial al sector de la construcció— de la futura organització per rams de les Comissions Obreres de l'Hospitalet.

Al barri de Pubilla Cases, a l'entorn de Francesc Pedra, que durant la República i la Guerra havia estat un destacat militant anarquista, s'aglutinà un grup de joves i adults que es reunien al petit comerç d'un veí anomenat Planas. També es trobaven al pis de Francesc Pedra i la seva companya, Lola Peñalver —lluitadora cenetista del barri de Santa Eulàlia i filla d'una família veïna de la Torrassa intensament represaliada després de la Guerra; i ella mateixa havia estat tancada a la presó de dones de les Corts (1939-1942)[107]. Les idees que guiaven en Francesc Pedra a l'hora d'impulsar el nucli de Pubilla Cases les resumeix a la perfecció una frase que ambdós defensaven des del convenciment profund: '*La cultura us farà lliures*'[108]. Així, a més de l'intercanvi d'informació i del debat sobre fets polítics i socials, també formava part de les activitats del nucli la lectura d'obres bàsiques del pensament revolucionari d'ideologies diverses i la seva anàlisi crítica. Les referències de Pepe Gutiérrez a aquest cercle són la millor prova d'aquesta obertura d'idees[109]. Entre els seus membres, en Pepe Gutiérrez recorda en Josep Palacín, un petit empresari simpatitzant del PSUC –simpaties que també compartia en Planas– i el d'en Moisés Hueso, un sastre jueu antic dirigent de la JSU extremenya[110]. L'opció comunista també era la més accessible entre els més joves (Pepe Gutiérrez, Juan Berrio, Germà Pedra, Cabello, un paisà

[107] Vegeu: *Dones sindicalistes de l'Hospitalet*. L'H, Ajuntament-PMD, 2002.També ASINS, Consuelo. "La voz como testimonio..."En: *Quaderns d'estudi* (CEL'H), núm 19 (maig 2005), p.11-31

[108] *Dones sindicalistes* ... Opus cit., p. 20

[109] Vegeu: GUTIERREZ, Pepe. *Memorias de un bolchevique andaluz*. Barcelona, Viejo Topo, 2002

[110] Moisés Hueso Mateu formà part de la detenció col·lectiva que patí el PSUC l'any 1957

del poble sevillà de Gutiérrez, entre altres), fet al qual, a mesura que avançava la dècada, contribuïen els vincles amb Comissions Obreres als llocs de treball d'alguns. Tanmateix, la majoria del jovent acabà militant en partits polítics clandestins minoritaris com AC, LCR, ORT[111] o, en el cas d'en Germà Pedra, al PSC-PSOE, pel qual va ser elegit regidor a les primeres Eleccions Municipals democràtiques. Aquest nucli que s'havia anat formant per coneixences de veïnatge i que ampliava la xarxa a partir de les relacions laborals i socials dels seus membres, tingué el Centre Social de la Florida —al qual ens referirem més endavant— com a principal espai públic de projecció dels seus joves; i el mateix Francesc Pedra, que tenia una especial sensibilitat per saber-se relacionar amb el jovent, a vegades també s'hi acostava.

Als anys 60, al barri de Pubilla Cases també es documenten les recordades com a 'trobades dels garrofers'. Es tractava de reunions informals a l'aire lliure, al torrent del nord del barri, que s'acostumaven a fer quan ja no hi havia llum de dia. Tant en Victoriano Ramos com en Francesc Pedra o en Pepe Gutiérrez[112], veïns del barri, les recorden, i també, entre altres, l'Antonio Ballesteros, que s'hi atansava des del barri de Collblanc. El boca a boca entre homes que es refiaven els uns dels altres va reunir regularment un nombre notable de treballadors. Els temes sindicals eren els dominants en aquest espai on es convidava companys de treball i on la defensa de les Comissions Obreres guiava els homes militants. A mesura que avançaven els anys 60, la progressiva organització del moviment obrer acabaria diluint aquest espai de trobada on alguna vegada s'havien fet col·lectes solidàries amb persones empresonades. Al tombant de la dècada, alguns dels seus membres es retrobaren donant suport al procés de creació de l'Associació de Veïns de Pubilla Cases.

Pel que fa als barris de Collblanc i la Torrassa, durant els anys 60 s'hi crearen diferents nuclis, dos dels quals relacionats amb el PSUC, i un amb el Front Obrer de Catalunya (FOC). En alguna ocasió els entrevistats els anomenen cèl·lules del partit, tot i que la relació orgànica no sempre apareix documentada. El fet que el reconegut líder obrer i dirigent comunista Ángel Rozas[113] residís uns anys al barri de Collblanc es troba a l'inici

83
Felip Gómez i Mercè Olivares el 27.10.1963, dia del seu casament a Collblanc, acompanyats de Carmen Giménez i Àngel Rozas.
F. Gómez i M.Olivares

84
D'esquerra a dreta: Josefa López, Àlex Masmitjà i la seva dona Fina Sáiz, Mercè Olivares i Felip Gómez amb els fills respectius a principis dels 70.
F. Gómez i M.Olivares

[111] Acción Comunista, Liga Comunista Revolucionaria, Organización Revolucionaria de los Trabajadores

[112] Vegeu Pepe GUTIERREZ. Opus cit

[113] Vegeu entre altres: *Comissions Obreres de Catalunya. 1964-1989. Una aportació a la història...* Barcelona, Empúries ; CERES, 1989, que posa de manifest el reconegut lideratge sindical i polític d'Ángel Rozas

85
Antonio Ballesteros (dreta) i tres amics del PCE d'Andalusia (Fuentes de Andalucia, Sevilla), al seu pis del carrer Campalans el 1971. El segon a l'esquerra se'l coneixia com "el bomba".
A. Ballesteros

d'una xarxa que s'estructura a l'entorn de relacions de veïnatge i familiars. L'any 1957 l'Àngel Rozas coneix en Felip Gómez, un jove acabat d'arribar del País Valencià, de família republicana i amb alguna militància comunista a l'entorn proper. Ambdós tenien relació amb Carles Masmitjà, l'amo de la sastreria que freqüentava

86
Joves del FOC a Guardiola de Bergadà el 1964. A dalt, esquerra: Vicenç Estévez, Òscar Balcells, Pere Ros, Jordi Domènech i Josep Font. A baix: Enric Manresa, Joan Ruano i Jordi Berrio. Estévez, Berrio i Ruano feia poc temps que havien sortit de la presó.
V. Estévez i C. Rimbau

Felip Gómez perquè hi treballava la Mercè Olivares, la noia amb qui es casaria i que, al seu torn, era d'una família amb militàncies anarquistes. Els tres homes s'animaren a formar part de la junta de l'equip de futbol de Can Vidalet i, entre uns espais de relació i uns altres, l'Àngel Rozas acabà proposant a en Felip Gómez d'ingressar al PSUC. Així, es generà un petit nucli també integrat pels germans Ramon i Josep Rius, en Rafel Gómez, germà d'en Felip, en Clemente Sáiz, cunyat d'en Masmitjà i veí d'escala d'en Felip que, a la vegada, mantenia contactes personalitzats amb altres homes del barri, en algun cas d'ideari anarquista. Als primers anys 60, alguns integrants d'aquell nucli van realitzar accions de propaganda política de gran ressò; les trobades més col·lectives tenien lloc quan organitzaven sortides familiars i paelles al camp.

A meitat de la dècada, en Felip Gómez va assumir responsabilitats extralocals en el si del PSUC, disminuint la seva militància a l'Hospitalet. Però abans, l'Antonio Ballesteros i ell mateix van promoure un nucli de treballadors que es reunien a la Torrassa i Collblanc. Entre els motius que havien fet decidir l'Antonio Ballesteros a emigrar del seu poble de Sevilla, la repressió per les seves activitats comunistes havia estat una raó de pes. A l'Hospitalet havia arribat l'any 1961, havia trobat feina a la fusteria on treballava en Felip Gómez, que desenvolupava estratègies diverses per intentar connectar amb altres antifranquistes, com ara xiular cançons que transmetia la Ràdio Pirenaica. Així es reconegueren amb l'Antonio Ballesteros, i mobilitzant sobretot coneixences de paisanatge i veïnatge de l'Antonio crearen una xarxa que s'estenia fins a unes 15 persones, un petit nucli de la qual es reunia a la Torrassa, a casa de l'Antonio Ballesteros, i algun cop també a Collblanc, a casa d'en Felip Gómez.

A l'inici dels anys 60, a Collblanc també es documenta l'existència d'un altre nucli de joves d'idees catalanistes i d'esquerres que van actuar com a militants del FOC i que van dur a terme diverses accions polítiques al barri, alguna de ben espectacular. Les persones de què tenim notícia que formaven aquest nucli eren: Joan Font, Carme Santmiquel (Sant Miquel), Pep Font, Vicenç Estévez i Joan Ruano). Els tres últims van ser detinguts i empresonats l'any 1962 arran d'una caiguda d'ampli

abast del FOC[114]. Aquell jovent, que era aficionat a la muntanya, s'havia conegut a la UEC de Collblanc, una entitat reconeguda com catalanista, però que, tanmateix, l'any 1962 va acabar expulsant els detinguts. En protesta per aquella decisió, els altres membres de la secció juvenil de la UEC, entre els quals també s'hi comptaven Òscar Balcells, Albert Rimbau, Eduard Brito o Jordi Berrio, van abandonar l'entitat. No obstant això, aquell jovent del FOC no va decidir circumscriure la seva activitat a l'acció exclusivament clandestina, sinó que decidiren ingressar en una de les entitats més populars d'aquells anys: el Club Pimpinela, al qual més endavant també ens referirem. Hi encetaren les activitats de muntanya, a les quals també es va incorporar, entre altres joves del barri, Carme Rimbau, que ja era una sòcia activa de l'entitat. Arran d'aquell ingrés, que coincidí amb un cert buit en la renovació de càrrecs de l'entitat, va acabar assumint la presidència del Club Pimpinela en Joan Rimbau, pare dels germans Rimbau i militant del PSUC, connectat a aquest partit a Barcelona i a les comissions obreres de l'empresa de Tranvies on treballava, fins a la dècada següent no es vincularia a la militància comunista hospitalenca.

Probablement, a l'Hospitalet dels anys 60, el nucli veritablement singular fou el que es creà al barri de barraques de la Bomba, en concret a la barraca on vivien Felipe Cruz i Pura Fernández amb la seva família. L'any 1948 havien hagut d'emigrar del seu poble de Jaén fugint de la repressió per la militància comunista d'en Felipe Cruz, a la qual uns anys més tard s'afegí formalment la Pura Fernández, una dona lluitadora per la vida, d'una gran empenta i integritat personals que la convertien en líder natural de qualsevol col·lectiu amb què es relacionés. Els primers contactes d'en Felipe Cruz Martínez amb la resistència antifranquista barcelonina van ser amb la CNT, arran de relacions laborals. I fou un altre comunista del seu mateix poble, també emigrat i resident al barri de Santa Eulàlia, Telesforo Zabala Hortas, qui el connectà amb el PSUC local. Ambdós treballaven a empreses tèxtils del barri de Sants, en Telesforo Zabala a Can Batlló i en Felipe Cruz a La España Industrial, en la qual, ja als anys 50, havia aconseguit crear una cèl·lula del PSUC[115]. En Felipe Cruz fou detingut i empresonat diverses vegades, i una d'aquestes vegades, el 1957, també fou detingut en Telesforo Zabala. Aquesta reiteració, juntament amb la seva militància sindical i pròpiament política, eixamplà les seves relacions, i també les de la Pura Fernández, en l'àmbit del PSUC.

87
Club Pimpinela 1962: Eduard Brito (segon a l'esquerra), Berrio (amb ulleres), Ruano (vestit clar), Carme Santmiquel (centre), Carme Rimbau (dreta)
V. Estévez i C. Rimbau

La barraca de la Pura i en Felipe concentrà un cercle lligat a la militància comunista, del qual ja es documenta l'existència a final dels anys 50 i que va atraure persones molt diverses de Barcelona. Alhora, es constituí en un punt de referència dels dirigents de la militància comunista local, fet al qual no degué ser aliena la possibilitat de conversar amb destacades persones de l'entorn comunista barceloní. En un context que, per preservar-se de la repressió, no permetia les relacions socials entre dirigents antifranquistes, les especials característiques del cercle de la Bomba el configuraren com un espai on podien coincidir i relacionar-se de manera distesa els homes al voltant dels quals s'articulaven les xarxes de relació vertebrades a l'entorn de la militància comunista a l'Hospitalet dels anys 60.

[114] Vegeu: GARCÍA ALCALÁ, Julio Antonio. *Historia del Felipe: FLP, FOC y ESBA...* Madrid, C.E.P.C., 2001, p. 128

[115] Antoni LARDÍN (tesi doctoral, UAB, 2005, [recurs electrònic]), situa Felipe Cruz a *Can Batlló*. Tanmateix, el testimoni de la seva esposa Pura Fernández i de la seva filla Rosa, ens diu que treballava a l'*España Industrial* i que en conserven documents

88
Barri de la Bomba anys 60: Felipe Cruz, Pura Fernández i la seva filla Rosita acompanyats d'amics i veïns sota la figuera del pati. Al fons, la barraca de fusta on feien funcionar la "vietnamita". R. Cruz Fernández

La barraca de la Pura Fernández i en Felipe Cruz no fou el lloc de reunió de cap cèl·lula comunista clandestina sinó que es convertí en un centre de tertúlia, de formació i d'esbarjo festiu, pel qual la Pura recordava que havien passat estudiants, sindicalistes i polítics del PSUC, com els germans Abad, els Fina, Leopoldo Espuny, Lluís Salvadores, Montserrat Avilés, Carmen Sauquillo,

89
Homenatge a la "Vietnamina" (prestada pel Jaume Valls) simulant l'interior de la barraca on l'amagaven la Pura i el Felipe. Foto Argonauta

Antoni Gutiérrez Díaz, Antònia Roca, Jordi Solé Tura, Linares, Moreno Plata (sindicalista del Baix Llobregat) o persones properes com en Paco Candel. Pel que fa a gent de l'Hospitalet, entre els assistents hi havia Telesforo Zabala i la seva esposa Pepa, Felip Gómez, Mercè Olivares, Jaume Valls i José Carrasco. Pura Fernández explicava que, quan feia bon temps, la gent s'asseia al pati d'entrada de la barraca, sota una figuera que feia de penjador – sota la qual, dins la caseta de fusta de les eines, s'amagava la impressora manual d'en Felipe—; i no només s'hi parlava, també s'hi podien cantar cançons revolucionàries, i a cops s'hi acostava la gent del veïnat.

Les coneixences fetes a la barraca de la Bomba van ser consistents, de tal manera que es mobilitzaven adequadament quan emergien iniciatives de moviment antifranquista, per exemple, la més protagonitzada per dones a la segona meitat dels anys 60, la del procés de creació del Movimiento Democrático de Mujeres, al qual ens referirem més endavant. I entre les impulsores es trobaven la Pura Fernández i la Mercè Olivares. Així mateix, la Pura Fernández encapçalà el moviment veïnal de la Bomba en el procés de trasllat de les famílies barraquistes a Bellvitge, barri on també es convertí en líder veïnal, igual que la Mercè Olivares amb el moviment veïnal dels barris de Collblanc i la Torrassa, iniciat al tombant dels anys 60.

Cal dir que, paral·lelament a aquesta funció de centre singular de trobada, a la barraca de la Bomba es duien a terme activitats clandestines com ara la impressió de propaganda amb la "vietnamita" que en Felipe Cruz amagava a la caseta sota la figuera, contactes i visites puntuals de la seva militància comunista i sindical, etc. El fet que, als anys seixanta, en un mateix espai, poguessin tenir lloc pràctiques polítiques tan diverses fa pensar en els espais de llibertat i solidaritat veïnal que, en determinades condicions i en plena dictadura, es podien generar als límits, als marges del sistema, com era el cas del barri de la Bomba.

Com ja hem dit, un dels líders antifranquistes hospitalencs que conegué les trobades de la Bomba en traslladar-se a l'Hospitalet l'any 1964, fou en Jaume Valls. Ell ja era militant comunista amb responsabilitats polítiques a les terres de Lleida, d'on era originari, i a les que se sumaren altres responsabilitats d'àmbit general quan arribà a l'àrea metropolitana de Barcelona. A meitat de la dècada, l'organització local del PSUC articula-

va la seva estructura clandestina, i en Jaume Valls passà a formar-ne part directament per mitjà de contactes formals en el si del partit. Serà més endavant que ens referirem als processos organitzatius i d'acció política seguits pels partits polítics locals al llarg dels anys 60. Aquí volem donar una idea de la configuració i la rellevància d'una xarxa d'abast local de la qual en Jaume Valls es convertí en el centre; una xarxa semiclandestina que no es pot circumscriure a un barri concret, tot i que la interacció veïnal també hi entrà en joc, perquè es va teixir a l'entorn dels llocs de treball i l'activitat sindical d'un nombre molt notable d'homes que, en els seus processos, la majoria acabaren optant per la militància comunista, si no és que ja partien d'aquest ideari. Així mateix, en José Carrasco, que treballava a l'empresa on trobà feina en Jaume Valls l'any 1964 i que fou motor de l'activitat sindical que hi organitzaren juntament amb altres companys com l'Antonio Requena, fou un pilar destacat en l'extensió d'aquesta xarxa local.

Per mitjà d'en Jaume Valls, en José Carrasco va conèixer i es reuní amb altres comunistes del barri de la Florida, on vivia, i també de Pubilla Cases, com l'Avelino Agudo, treballador de la construcció a qui un paisà barceloní del seu poble d'Extremadura havia connectat amb en Jaume Valls, o en Pantaleón Rubias, company de treball de l'Avelino Agudo. El ram de la construcció, amb la singularitat de l'estructura en xarxa que caracteritza les colles de treballadors, fou un àmbit idoni per a l'acció sindical i política d'en Jaume Valls, que hi va treballar a partir del 1967. Així, van anar formant part d'aquesta xarxa en Francisco García Gómez, en Victoriano Ramos –que probablement també hi establí contacte a partir del ram de la construcció–, en José Serrano, que a l'obra va conèixer en Dionisio Muñoz Ruiz, a qui, al seu torn, un paisà havia connectat amb en José Carrasco. La xarxa s'estenia cap al sud del terme municipal, en concret, cap a Bellvitge, el barri d'en Jaume Valls, on també vivien altres membres d'aquesta xarxa com en Diego Corrales, l'Antonio Ruiz, el també veí de Bellvitge, Pedro Olmo o en José Muñoz Jurado. Així mateix, Bellvitge fou el barri on es traslladà el veïnat de la Bomba, de tal manera que en Felipe Cruz també formava part d'aquesta xarxa, i a ell fou, per exemple, a qui s'adreçà José García Soria, del mateix barri i treballador d'arts gràfiques, per ingressar al PSUC l'any 1970.

90
Excursió de membres del PSUC clandestí al Baix Llobregat. Famílies Carrasco-Perea i Domínguez-López amb els fills i companys i companyes de l'Hospitalet.
Família Domínguez-López

Al seu torn, l'Antonio Ruiz, que als anys 60 havia hagut de deixar el seu poble de Còrdova fugint de la repressió i que aquí tornà a ser un líder sindical destacat, fou un referent per a en Faustino García Maestre, també veí de Bellvitge i lluitador molt significat de la Seat, que a la vegada exercí de mestre i propagandista sindical en les lluites d'altres empreses del ram del metall. En l'extensió d'aquesta xarxa cap a altres rams de la producció industrial, cal assenyalar que els dirigents de les lluites de l'època de l'empresa Ram i veïns del barri de la

91
Reunió de la CO del ram de la construcció: Jordi Agulló i Marcelino Sánchez (a l'esquerra), Antonio Ruiz (centre), Antonio Diego, José Luis Alfonso i Jaume Valls (dreta).
CCOO. Unió local l'H

92
Tomás Martínez de la CO del ram del metall, amb un amic, l'any 1965.
T. Martínez i C. Corral

93
Cinc membres del PSAN, escindit del FNC, a París el 1968. D'esquerra a dreta: Jordi Altarriba, Pep Ribas (l'Hospitalet), Conxita Pallarols, M. Rosa Vila i Jordi Marcet.
J. Ribas

Florida, els germans Claudio i Eusebio Ruiz, també fou per mitjà d'en Jaume Valls i en José Carrasco que establiren i mantingueren connexió amb el moviment antifranquista local. Els havien conegut a reunions de treballadors, a la primera de les quals Claudio Ruiz va ser convidat quan treballava a l'empresa Copisa pel seu company l'Antonio Contreras. El record de les paraules amb què l'Antonio s'hi va adreçar en aquella ocasió, no se li ha esborrat: "*si te digo que por aquí hay gente que por lo que tú estás hablando se reúne, ¿tú acudirías?*"[116], una mostra ben il·lustrativa dels graus de subtilesa amb què es convidava a fer el pas cap a l'acció clandestina.

En el ram del metall, en Tomás Martínez, capdavanter de les lluites de la seva empresa hospitalenca, fou un exemple de com les mateixes assemblees de la CNS eren un espai per encetar vincles entre lluitadors obrers. Així mateix, els cursos de formació sindical, també citats per en José Hernández, constituïen un altre espai idoni per difondre el sindicalisme democràtic. En aquests àmbits establiren contacte amb en Tomás Martínez, en Jaume Valls, l'Antonio Ruiz, l'Antoni Ramon, destacat líder sindical del metall als anys 70, liderat que també assolí en Tomás Martínez. I des del sector terciari, treballant a la banca a l'Hospitalet, en Pep Ribas, sindicalista i militant del FNC i del PSAN[117], al final de la dècada dels 70 també connectà amb la xarxa sindical local a l'entorn del procés de creació de l'organització de les CCOO, en el qual participà activament.

És interessant destacar que, a vegades, el despatx d'advocats i advocades laboralistes d'Albert Fina és citat com a un espai des d'on s'expandia aquesta xarxa, ja fos perquè allí s'havia fet el primer contacte amb altres treballadors de l'Hospitalet o perquè les trobades casuals a la sala d'espera contribuïen a mantenir relacions entre homes de rams de producció diferents.

Als anys 70, el liderat d'en Jaume Valls a les Comissions Obreres de l'Hospitalet, juntament amb homes com l'Antonio Ruiz, en Toni Ramon, en Tomás Martínez, en Felipe Cruz, l'Avelino Agudo o el dirigent local del PSAN Pep Ribas, etc., a més d'altres incorporats a la lluita en aquella dècada, explica que continuï sent anomenat com un dels principals referents hospitalencs del moviment obrer local. Així, en Matías Castell, un dels líders

[116] Vegeu el resum biogràfic de Claudio i Eusebio Ruíz

[117] Front Nacional de Catalunya i Partit Socialista d'Alliberament Nacional

de la lluita del ram del vidre de mitjan anys 70 i dirigent sindical de Fresquerías Pedret, fou per mitjà d'altres sindicalistes del ram del vidre que va conèixer en Jaume Valls, i també altres líders de les CCOO locals. El contacte hospitalenc d'Antonio Dubizón, que es traslladà a l'Hospitalet avançats els anys 70, també té relació amb en Jaume Valls, que l'abordà directament a Barcelona en veure que portava un exemplar del periòdic *Mundo Obrero*, i a més va resultar que era paisà de l'Antonio Ruiz.

La dinàmica dels vincles cada cop més nombrosos que caracteritzava la xarxa relacionada amb el món sindical acabà comportant que, a final dels anys 60, en José Carrasco passés a ser el punt de referència de la militància comunista que residia a la zona nord del terme de l'Hospitalet. Així, Carrasco és recordat per Aureliano Caballero, veí de Can Serra i treballador de la Seat, en accions de propaganda a la ciutat, o pels veïns de Pubilla Cases, com en Julián Sánchez Lao o la mateixa Carmen Díaz —una dirigent comunista de Múrcia durant la Guerra Civil, que dedicà la seva vida, sempre perseguida, a la lluita contra la dictadura en diferents llocs de l'Estat i que a l'Hospitalet connectaria amb en José Carrasco als anys 70. Formant part de la militància comunista de la zona nord també es troba en José Hernández que, tanmateix, havia establert contacte amb el PSUC a través de la seva empresa del metall i militava a Barcelona; fou a través de l'estructura partidària que establí contacte amb l'organització hospitalenca. De la seva banda, en Modesto Cancio, que als anys 60 també mantenia contactes amb l'organització barcelonina del PSUC, i que fou detingut el mateix 1960, va ser a la dècada següent que s'incorporà a la militància comunista local i participà en els moviments veïnals dels barris del nord de la ciutat.

Des de l'àmbit polític socialista, a final dels anys 60, en Joan Soto ens dóna notícia d'un nucli, integrat per ell mateix, en Joan Torres o en Miquel Lleida, entre altres, que a l'entorn d'idees socialistes es començà a reunir en un local del barri de Collblanc i posteriorment va optar per la militància al PSC (Congrés), liderat per Joan Raventós.

94
Carmen Díaz (a la dreta) el 1966 amb una amiga de la clandestinitat del barri d'Horta, i la germana del seu company, Antonio, pare de la seva filla Carmen.
C. Fernández

No volem deixar de referir-nos a alguns homes hospitalencs que teixiren xarxes molt potents durant els anys 60, tot i que el seu centre no era l'àmbit municipal. Es

95-96
Components del grup Alpha 63: Joan Torres (amb ulleres) Josep Torres, Ramon Miró (centre), Enric Flores, Jaume Miró i Raventós.
Miquel Leida, Joan Torres (de perfil), Salvador Tortosa, Francesc Diví, J. M. García de la Fuente, Joan Ruíz, Enric Flores i Ramon Padrós d'Alpha 63.
Alpha 63, fa 30 anys. L'Hospitalet, Alpha 63, 1993/ M. Leida

97
Primer de Maig 1960, treballadors de la Pegaso d'excursió a Aiguafreda (Font dels enamorats.). Drets, d'esquerra a dreta:...(?), Rosell, l'anomenat "Fusterot", Barrina i Benavente; ajupits: Mora, Aguado i Barrena.
G. Aguado

tracta d'homes com en Garcilaso Aguado, en Josep Cutillas o l'Antonio Mayo, que no estaven especialment vinculats a les xarxes clandestines locals perquè desenvolupaven una intensa activitat sindical i política a grans empreses de Barcelona, com la Pegaso i la Seat.

98
Excursió a Moyà d'un grup de companys del PCE (I) i les respectives famílies, a finals dels 60. Al centre, Antonio Mayo amb Tomás Marín "el barbas" a la seva dreta.
A. Mayo

Garcilaso Aguado, un militant històric i un destacat dirigent del PSOE, elegit regidor de l'Hospitalet en arribar la democràcia, fou fundador de la UGT a la Pegaso i líder sindical de l'empresa. I també en Josep Cutillas fou líder a la Pegaso, militant de les CCOO i el PSUC que per desacords polítics acabà ingressant al PSOE i la UGT, en la qual assumí diferents càrrecs d'àmbit general als anys 70. De la seva banda, Antonio Mayo, reconegut militant de CCOO i el PSUC a la Seat, encapçalà la formació del PCE (I) a l'empresa assumint alhora responsabilitats polítiques generals; i com a lluitador de l'empresa continuà sent un reconegut punt de referència en les intenses lluites de la segona meitat dels anys 60. Així el recorden altres lluitadors de la Seat i companys de militància política; també veïns de l'Hospitalet com en Gonzalo Montesinos o en Juan Manuel Rodríguez Mesa, entre altres.

Als anys 60, el cas d'en Julio Morera, que també fou elegit regidor hospitalenc pel PSC-PSOE l'any 1979, presenta característiques similars. Així, la seva participació barcelonina en organitzacions com la JOC, l'ACO, la HOAC o el SOC[118], constitueix una mostra de l'extensió del moviment democràtic vinculat als sectors antifranquistes de l'església catòlica. A nivell pròpiament sindical, la seva activitat com a treballador de la banca la desenvolupà sobretot a l'ASO i la USO[119], i la seva xarxa es va estendre cap a destacats dirigents socialistes. Tanmateix, no abandonà els contactes amb la parròquia de Sant Ramon, al barri de Collblanc, des d'on s'havia iniciat en la JOC i, de fet, segur que en coneixia l'existència d'algunes, si més no, de les xarxes locals clandestines dels anys 60, com el grup de Pubilla Cases liderat per en Francesc Pedra o el de la barraca de la Pura Fernández i en Felipe Cruz a la Bomba, perquè els seus tres germans, d'idearis polítics diversos, hi mantingueren contacte, tal com explica pel que fa a la Bomba, per exemple, l'Ángel Morera, també relacionat amb la JOC als anys 60 i posteriorment amb la militància socialista local.

Hi va haver casos d'hospitalencs antifranquistes fins al moll de l'os, que no fou fins als anys setanta que van establir contacte amb els moviments socials i polítics de l'Hospitalet. Un exemple en fou el d'un dirigent històric del PSOE: Luis Moreno Rojo, que després de duríssi-

[118] Juventud Obrera Católica, Asociación Católica Obrera, Hermandad Obrera de Acción Católica, Solidaridad Obreros Cristianos

[119] Alianza Sindical Obrera, Unión Sindical Obrera

99-100
Josep Cutillas amb Bueno i un altre company de Pegaso a la nau de muntatge de la Sagrera, el anys 70/ Membres de la JOC de Collblanc i de Sants. El primer a l'esquerra és Angel Morera.
Membres de la JOC –Joventuts Obreres Catòliques– de Collblanc i de Sants a la porta de l'Escola Industrial. El primer a l'esquerra és Angel Morera.
G. Aguado/ J. Morera

mes condemnes i empresonaments en acabar la Guerra Civil, quan arribà a Barcelona i l'Hospitalet, continuà permanentment sota control policial, i no seria fins als anys setanta que reemprendria la militància organitzada a nivell local, assumint també responsabilitats d'àmbit català.

Com ja hem dit, en tombar la dècada, les xarxes clandestines locals dels anys 60 s'havien incorporat ja a l'estructuració organitzativa i a l'extensió dels moviments polítics i socials antifranquistes que caracteritzaren els anys 70.

Així mateix, els lluitadors i les lluitadores que no havien pogut establir contacte abans amb l'oposició local o que focalitzaven la seva activitat en les empreses de fora de la ciutat, també fou als anys 70 que s'organitzaren en diferents àmbits a l'Hospitalet. Les persones hospitalenques i els nouvinguts a la ciutat que havien desenvolupat activitats antifranquistes als anys 60 –molt especialment en relació al moviment obrer, al qual tot seguit ens referirem– ho van fer guiats per profundes idees contra la dictadura i les diferents formes d'opressió humana des d'un irrenunciable esperit de lluita. És per això que jugaren un destacat protagonisme des de molts àmbits de la societat hospitalenca en els potents moviments socials i polítics dels anys 70; i d'aquesta manera van contribuir a fer possible el retorn de la democràcia al nostre país.

101
Francisco Rodríguez Mesa i Josefa Ródenas el dia del seu casament, l'any 1972.
F. Rodríguez i A. Ródenas

102. Delegació local de les "Juventudes del Movimiento" a l'edifici de l'Harmonia, any 1967. Després de la Guerra Civil la "Falange y de la JONS", va ocupar l'edifici que havia estat la seu de l'Ateneu de Cultura Popular.

BIM, 55, 3er trimestre, 1967

MANUEL DOMÍNGUEZ

3.2. EL MOVIMENT OBRER HOSPITALENC

L'anàlisi del moviment obrer dels anys seixanta, partint del contingut dels enregistraments de les persones entrevistades, ens mostra algunes característiques pròpies de l'Hospitalet. Així, podem observar que tots els activistes de l'època militaven o serien militants més endavant, d'un sindicat o d'un partit polític. La majoria, un 70% dels entrevistats eren dins el binomi CCOO-PSUC; el segon binomi en importància fou (COR-PCE (i)), escissió política i sindical de CCOO-PSUC. Hi ha una coincidència entre els entrevistats del clar predomini de les Comissions Obreres en el moviment obrer d'aquests anys. En canvi, només hi ha un representant de l'activisme cristià (poc important comparat amb la seva presència en altres llocs propers com Cornellà o Terrassa). També hi són presents la CNT, CCOO-FOC, UGT-PSOE i ja hi trobem algun exmilitant del PSUC[120].

En treballs historiogràfics sobre el moviment obrer, s'ha afirmat sovint que una nova generació que no havia fet la guerra va ser la protagonista de les lluites dels anys seixanta. Però no es pot dir que les repercussions en l'àmbit familiar, social, econòmic i polític no influissin en la presa de consciència política d'aquestes noves generacions. Les persones entrevistades, actives en el moviment obrer de l'Hospitalet, corroboren la hipòtesi que l'etapa republicana i la guerra civil van ser determinants per al seu compromís i per configurar les característiques pròpies del moviment obrer dels anys seixanta.

La rebel·lia parteix del rebuig d'allò que es considera injust i procedeix d'una escala de valors que, com és lògic, no és la del poder. Tenint per referent les entrevistes realitzades, hem pogut observar que parteix, en gran part, de les experiències dels moviments populars de l'etapa de la República i la Guerra Civil. Les dures condicions de treball que patien els treballadors i les grans acumulacions de capital de la burgesia dels anys seixanta també ajuden a explicar aquest sentiment de rebel·lió, però com diu Enrique Luque, fent referència ala pagesia andalusa, amb una vida regulada per unes normes socials i uns valors propis de la comunitat on viu[121]: *no pot deixar de ser una criatura social complexa i tornar-se un individu primari que només es mobilitza al ritme dels sous i els preus, segons el que li dicta l'estómac*[122].

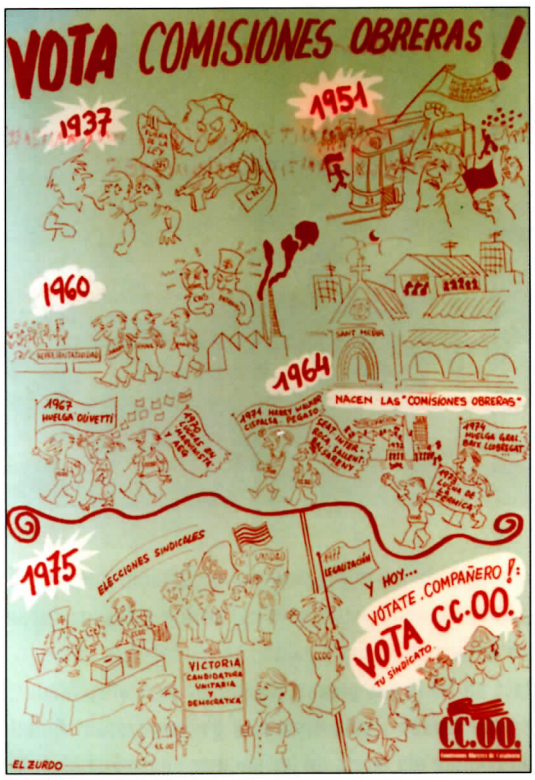

103
CARTELL ELECTORAL 1975, SÍNTESI GRÀFICA I CRONOLÒGICA DE LES CCOO DES DE LA SEVA CREACIÓ.
AH. CONC

El pes de la militància política o d'una ideologia d'esquerres adquirida en gran part per influència familiar apareix com a motor de l'activisme obrer en la meitat de casos dels entrevistats. El tarannà personal rebel i

[120] CCOO-PSUC: Comissions Obreres-Partit Socialista Unificat de Catalunya. COR-PCE(I):Comissions Obreres Revolucionàries-*Partido Comunista de España (Internacional)* .CNT: Confederació Nacional del Treball. FOC: Front Obrer Català. UGT-PSOE: Unió General de Treballadors-*Partido Socialista Obrero Español*

[121] Com a mostra, l'obra clàssica: LUQUE, Enrique. *Estudio antropológico social...* Granada, Tecnos, 1974. Observacions de l'autor d'un poble de la província de Granada, entre 1969 i 1971

[122] Paràgraf d'homenatge inspirat de: THOMPSON, E. P. *Tradición, revuelta y conciencia de clase.* Barcelona, Crítica,1979 (vegeu p. 65)

104
EXCURSIÓ CLANDESTINA DE TREBALLADORS I TREBALLADORES, DE LES CCOO, LLOC NO IDENTIFICAT. AH. CONC

el rebuig de les injustícies són arguments que surten a totes les entrevistes, però per arribar a desenvolupar un activisme social i polític, la meitat dels entrevistats ha fet el pas previ d'organitzar-se. L'altra meitat, primer lluiten i més endavant s'organitzaran. Tenint en compte els relats de les persones entrevistades, la lluita esdevé una barreja de voluntat individual i d'organització col·lectiva.

Pel que fa als militants del Partido Comunista de España (PCE) que van haver de fugir del seu poble i van venir a Catalunya, no els va significar cap problema incorporar-se al PSUC. Només un dels entrevistats, que finalment agafà el carnet a final dels setanta, va mostrar disgust per l'existència d'un partit comunista diferenciat a Catalunya. També va haver-hi problemes d'encaix entre el Partido Socialista Obrero Español (PSOE) i els partits socialistes catalans, i en aquest cas als anys setanta això va afectar un nombre important de persones.

La majoria d'activistes que hem entrevistat (una mica més del 70%) procedeix de la pagesia amb poques terres o sense propietat. Hem de tenir present que el 1965 un 35% de la població de l'Hospitalet procedia d'Andalusia, Extremadura i Múrcia; el 26%[123] de la població provenia d'arreu del Principat i només el 18% era hospitalenca d'origen. La majoria dels entrevistats immigrats, eren aleshores treballadors manuals amb feines de baixa qualificació i amb una situació de gran precarietat tant laboral com social. Aquesta situació afegida als relats dels mateixos entrevistats, ens fa concloure que la immigració durant aquesta dècada va ser el gruix combatiu més important del moviment obrer a la ciutat i a les gran empreses de fora de l'Hospitalet on treballaven.

Malgrat aquesta afirmació, només quatre persones de les entrevistades van prendre part activa en les lluites obreres i polítiques als seus pobles d'origen i per aquest motiu pel qual van haver d'emigrar, i són en Ballesteros, en Cruz, en Cancio i en Ruiz. Al poble poca cosa podien fer més enllà de mostrar amb ostentació que no anaven a les processons. Eren massa coneguts i estaven massa controlats. El moviment obrer de l'Hospitalet dels anys seixanta es fonamenta més aviat en la trajectoria social i política de la població immigrada compromesa, que no pas en els moviments del sector fabril de la pròpia ciutat. A l'Hospitalet el *desarrollismo* dels anys seixanta, tot i la reconversió de la zona industrial de la carrereta del Mig, va comportar un model de ciutat dormitori, i una gran part de la població per anar a treballar havia de desplaçar-se fora de la ciutat. El buit resulta més punyent si recordem l'esclat del moviment obrer —i en concret de l'anarcosindicalisme—, a la nostra ciutat fins a la dècada dels quaranta o fins i tot dels cinquanta.

En la dècada dels seixanta, el metall i la construcció acabaran sent els sectors més combatius[124]. També es constata que a les empreses grans hi va haver més possibilitats de mobilització que a les petites, i, precisament a l'Hospitalet no sovintejaven les més grans. Del sector del tèxtil i el sector dels materials de cons-

[123] *Història de l'Hospitalet, una síntesi...*, L'Hospitalet, CEL'H, PAM, 1997, p. 152

[124] Un empresari d'Acció Catòlica va canalitzar un moviment obrer proper a l'HOAC, a la Farga, però sense relació amb les forces antifranquistes i d'un cert caire anticomunista; FERNÁNDEZ, José. Op. cit., p. 872

trucció no n'hem obtingut cap notícia a través dels entrevistats, i pel que fa al sector del vidre del barri de Collblanc, sabem que els intents de lluita dels nouvinguts van topar amb les pors i el recel dels antics lluitadors.

En conclusió, des de final del 1967, i sobretot des de 1969, detectem una línia ascendent en el moviment obrer hospitalenc, i ens referim tant al que es desenvolupava a la ciutat com al de les lluites que els hospitalencs impulsaven a les empreses respectives fora ciutat (Seat, Pegaso, Ram, Mercabarna...). L'Hospitalet afegiria, en definitiva, a la dinàmica de la lluita que prenia cos en els centres industrials del Baix Llobregat, de la Zona Franca i de Barcelona.

Com hem dit abans, l'actitud rebel davant la difícil situació laboral i social de la classe treballadora és un dels factors desencadenants de la lluita. També veiem, però, que de seguida sorgeix la necessitat dels marcs organitzatius i associatiu, polític i sindical per fer fructífera la mobilització. Els sindicats i els partits es convertiran en transmissors de difusió i extensió de la lluita. Els partits contribuiran a les reivindicacions del moviment obrer i sindical, però el sindicalisme és el que agafarà la gran embranzida i esdevindrà el motor de l'antifranquisme enfortint alhora els propis partits d'esquerres. La lluita del moviment obrer d'aleshores era una lluita de defensa dels drets dels treballadors, però al mateix temps, social i política. Això explica la presencia del moviment obrer en les lluites dels barris, en plataformes unitaries d'oposició al franquisme o en la seva participació en les mobilitzacions de la Diada de l'Onze de Setembre. Pràcticament tots els entrevistats han dit que la lluita contra la dictadura i per la democràcia era pensant en una societat igualitària, qualificada de socialista, comunista o anarquista, segons el pensament de cada entrevistat.

Les represàlies que van haver de patir aquests lluitadors dels anys seixanta no van ser gaire diferents de les de dècades anteriors, la repressió continuava, però el nivell d'organització i la capacitat de combativitat col·lectiva havia augmentat. Tanmateix, els efectes generals del moviment obrer ascendent foren extraordinàriament positius per al conjunt de la classe obrera, que va veure com els sous creixien les jornades s'escurçaven, es reduïen les arbitrarietats dels patrons i dels capatassos, i milloraven els vestuaris, la roba de feina, la seguretat i les condicions en general.

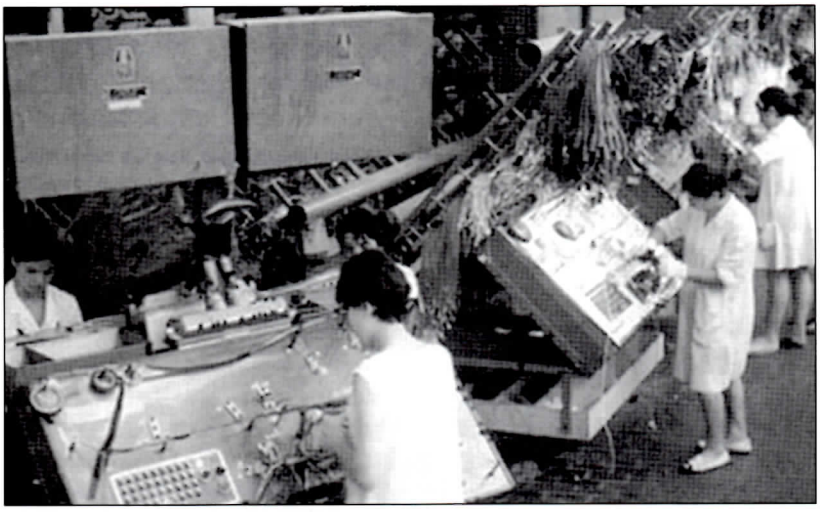

105
Treballadores de la Seat en un dels tallers de muntatge a finals dels 60.
Memòria, núm. 1 (2006)

El franquisme, règim d'inspiració feixista, negava el conflicte d'interessos entre treballadors i patrons, rebutjava qualsevol crítica del poder i impedia el lliure accés dels ciutadans als òrgans de decisió política i legislativa. Per tant, les lluites del moviment obrer eren per si mateixes una negació dels principis bàsics del franquisme, i la seva sola existència qüestionava el propi sistema. Les reivindicacions i les lluites del moviment obrer posaven en evidència el model econòmic i l'aliança del règim franquista amb els patrons, i al mateix temps la situació revelava als treballadors i treballadores que participaven en una mobilització, la vinculació de la seva pròpia lluita amb el context polític més general. El caràcter del mateix règim franquista i el seu paper repressiu van contribuir a convertir la lluita del moviment obrer en un moviment polític antifranquista que, en aquesta dècada i sobretot als anys setanta, esdevindrà un dels fronts més important, de la lluita contra la dictadura.

106
Treball, núm 210 (gen. 1960), òrgan del PSUC. La prioritat absoluta de la direcció era llavors la creació d'una organització sindical.
ANC. Fons PSUC

treball

PROLETARIS DE TOTS ELS PAÏSOS: UNIU-VOS!

ÒRGAN CENTRAL DEL P.S.U. DE CATALUNYA

Núm 210 - Barcelona, gener del 1960 — Preu: 1 pta.

RADIO ESPANYA INDEPENDENT
(Estació Pirenaica)

Emet diàriament per ones curtes de 29, 39 i 43 metres des de les 5 i mitja de la tarda a les 12 de la nit.

També emet de les 7 a les 7 i mitja del matí per ones curtes de 27, 28 i 30 metres.

Els dilluns i dijous transmet en català.

CATALANS: ESCOLTEU-LA!

EL CAMI PER ACABAR PACIFICAMENT AMB LA DICTADURA

En passar el llindar del 1960, les conseqüències catastròfiques del « plà d'estabilització » es fan sentir fortament.

Els ingressos setmanals de la majoria dels treballadors s'han reduït sovint a menys de la meitat a causa de la supressió d'hores extraordinàries i la gran disminució o supressió pràctica de les primes. El Decret governamental instituint el subsidi d'atur forçós i autoritzant els ajuntaments ha provocat una ràpida extensió de l'atur forçós total o parcial. I mentre alguns parats obtenen quantitats irrisòries com subsidi, el més gran nombre no té dret a cap subsidi en tant que « treballadors eventuals ».

Aquesta situació recau sobre la indústria, l'agricultura i el comerç, produint un cercle infernal que agreuja constantment el nivell de vida de les masses treballadores i arruina amplis sectors de la pagesia i de la burgesia no monopolista, intensificant els estralls de la crisi econòmica amb la corresponent sequela de lletres protestades, fallides i suspensions de pagaments.

Però, simultàniament, a l'altra cara d'aquest costat negre de la medalla es veuen illusoris prometeriors d'solucions populiers per a posar fi a la causa principal d'aquest mals. S'observa un estat de consciència popular més decidit a acabar amb la dictadura.

Les oficines patronals, el sindicats i la magistratura del treball són envaïdes per comissions obreres cada dia més nombroses que hi presenten reclamacions i protestes, portant amb elles una manifestació de la unitat de la classe obrera, en la qual han de realitzar les enlluernes oranis accions.

En el curs del 1959 la intel·lectualitat encomulla ha pres posició obertament presentant al Ministre de Justícia la conegudà petició d'amnistia general i pronunciant-se a favor de les idées de reconciliació nacional.

Entre altres coses l'enrlat de la comparsa popular de Beiçot a « La Vanguardia » en ridícula a la provocació del seu director franquista. Galinsoga, prova per la participació que hi tenen amplis sectors de la burgesia nacional que el malestar imperant en aquests medis busca també la manera de convertir-se en acció.

En un mig de tot això que o les darrieres del 1959 s'ha estès entre totes les capes de la nèblesia una remor profunda, imaginant la idea que l'any encètet ens ha de dur grans novetats que ha de ser l'any de la ràpiderta de la dictadura.

No cavem a fer vaticinis, ni a posar terminis. Aquests no l'esdemen de la voluntat o de l'ennorrance sales vinú de la capacitat de convertir en acció aquestes voluntat i esperances.

Tanmateix, la sensació que remou les masses populars i aviva llur confiança representa una disposició combatent més ben orientada i decidida que anteriorment.

L'« eixi no es pot continuar » d'aquests anys passats s'ha convertit ara en un « cal acabar amb la dictadura ». I aquesta voluntat recolza en esdeveniments que, en el curs del 1959, han maturat condicions favorables per al desvelupament d'accions decisives per part de l'oposició.

Entre aquests esdeveniments, cal destacar l'agitació i la mobilització realitzades entorn de la vaga nacional. Llur importància fou desmesurada per la Resolució Política del Comité Central del P.S.U., d'agost passat, dient: « La vaga nacional pacífica de 24 hores, entorn de la qual s'ha assenyalat una amplo coincidència i unitat d'acció de la majoria de les forces polítiques del país, mostra a tots els espanyols el mètodo com i aquels, pel qual és possible acabar amb la dictadura i assegurar la transició pacífica a un règim de llibertat ».

La importància de la coincidència entorn de la vaga nacional no pogué ser apreciada amb tot l'abast abans del 18 de juny. Però, després, les masses populars han anat assimilant les nostres explicacions i captant les grans possibilitats que anuncien aquests primers passos d'unitat d'acció.

La confiança de les masses populars en la proximitat d'accions decisives contra la dictadura no es pot separar del fet que la convocatòria entorn de la vaga nacional ha posat de relleu que la unitat d'acció de les forces antifranquistes ha avançat considerablement i, amèmes, les ha ensenyat el camí pel qual llurs esperances d'acabar amb la dictadura es poden convertir en realitat d'una manera pacífica.

D'altra banda, arran del viatge del camarada Jruxtxev als Estats Units, els círculs que s'estan aderant en la situació internacional han aparegut clarament davant de les masses. Aquestes comprenen que la « coexistència de la pau mundial i el respecte de les idées de coexistència pacífica, conseqüentment defensades per la Unió Soviètica, afavoriexen el desenvolupament de les forces democràtiques i estimulen en el nostre país els corrents d'unitat de totes les forces antifranquistes.

L'Els esdeveniments interns i exterins que han tingut lloc en 1959 justifiquen la confiança de les masses populars i llur esdiitanis fins la punt d'esperar canvis en el curs d'enguany. Cal, però, que aquesta excitació no quedi en manifestacions d'entusiasme. Cal que sigui una acció amb la qual sensure noves forces i energies populiers, unint-les i organitzant-les per a l'acció.

La idea de la vaga nacional marca el camí del quall es pot assolir « pacíficament amb la dictadura i fer que l'esdevingi realitat amb un règim de llibertat, de progrés econòmic, polític i social.

La mobilització de la classe obrera i de les més amplies masses de la pobiació contra les catastròfiques conseqüències del « plà d'estabilització » ha d'anar acompanyada de protestes i accions contra les seves repercussions immediates.

I al mateix temps, s'ha d'acompanyar amb l'explicació constant que, a través d'aquestes accions i protestes, cal reforçar la unitat obrera i de les masses populars, arrancant que les condicions concretes per a la vaga nacional, com camí a través del quall s'arribarà a l'enderrocament de la dictadura.

LA RESPOSTA DE LA CLASSE OBRERA

La classe obrera ha comprès que existeix un mètòd autènticament real per a defensar-se de les conseqüències del « Plà d'estabilització ». Aquest mètòd és la lluita. L'extensa cadena d'accions sostingudes pels treballadors de nombroses empreses contra la reducció de les retribucions salarials, contra els comiats i l'atur forçós, constitueix una resposta, la primera resposta, de la classe obrera.

Aquestes lluites parcials han demostrat que és possible fer front a l'ofensiva desencadenada contra els treballadors pel Govern i els grans capitalistes. I que de possible fer-ho amb èxit, solamèt si l'acció es mantè amb la daguda fermesa i unitat i amb una certa organització. Els obrers de l'ENASA, els gravadors de l'Espanyola Industrial, els treballadors del Gas d'altres nombrosos empreses, en han donat fe d'aquesta afirmació. Amb llur lluita decidida obligaren les Empreses i als Jurats a rectificar decisions que lesionavan els interessos dels treballadors.

Aquests exemples han de servir de pràctica estimul als obrers d'altres empreses per a respondre a l'atac negrer-se a acceptar qualsevol reducció de salaris o d'altre tipus que es pugui intentar contra ells.

En quant a com organitzar aquesta resistència, quines formes utilitzar per a la lluita, també les accions d'aquest período ens brinden valuoses experiències de combinació de mitjans legals i extra-legals, que valen totalment per al moment present.

Veiem-ne algunes:

En nombroses casos, els treballadors han realitzat llur lluita en l'aparell sindical de les empreses. Al Gas, per exemple, l'enèrgica reacció de protesta dels obrers, el suposàm-se'ls el plus de 300 pesetes que exceliean, va obligar el Jurat d'Em-

(Passa a la pàgina 2.)

3.2.1. Les vagues del 1962 i les seves repercussions

En la dècada del 1960, el moviment obrer esdevé l'àmbit de les relacions socials i polítiques més important de la lluita antifranquista. No hem de perdre de vista que el franquisme sorgí i es va mantenir com a resposta de l'oligarquia del conjunt d'Espanya —incloent-hi la catalana—, als intents de canviar la situació social, que poc (propostes reformistes) o molt (alternatives revolucionàries) havien intentat portar a terme les classes populars i la classe mitjana durant l'època republicana. És a dir, el franquisme fou, des de l'origen, un règim polític amb una missió molt clara: sotmetre i disciplinar els treballadors tot afavorint sistemàticament les classes dominants.

Després de la important onada de vagues de 1956 i de 1958 i la dura repressió posterior, els dos primers anys del decenni són de reorganització i escassa activitat visible. A l'Hospitalet, els nuclis més actius eren el dels comunistes de Collblanc i de la barriada de la Bomba. L'activitat obrerista de l'Àngel Rozas, el Felip Gómez i la mitja dotzena de militants que tenien al voltant, d'una banda, i la d'en Felipe Cruz i els que es reunien a la seva barraca, d'una altra, es desenvolupà de manera natural, fruit del seu tarannà contestatari, reforçada per les consignes del partit rebudes més aviat per mitjà de Radio Pirenaica que pels conductes orgànics[125]. De la seva banda, en Modesto Cancio estava connectat amb una altra xarxa del PSUC, i també feia la seva tasca de defensa dels drets dels treballadors a la seva empresa. Tanmateix hem de dir que la biografia d'en Cancio ens ha estat molt difícil de reconstruir, i no en sabem els detalls, com ara a quina empresa treballava o a quines eleccions sindicals es va presentar[126].

En Felip Gómez, amb càrrecs de direcció al PSUC en aquells anys i seguint les directrius dels òrgans superiors, participà en els intents de crear una organització sindical nova que coordinés els sindicats existents i a la qual s'incorporessin els comunistes, llavors orfes de sindicat. L'organització s'havia de dir Organització Sindical Obrera (OSO), i en les gestions per a la seva fundació connectà amb en Julio Morera[127].

En Julio Morera representa l'altre gran col·lectiu que s'estava organitzant i mobilitzant: els cristians. En el marc de la Joventut Obrera Cristiana (JOC), participava en la neutralització dels jurats d'empresa oficialistes del ram de la banca, on treballava, i en cursets d'història sindical amb un fort contingut d'oposició. Quan, els anys 1963 i 1964, va arribar a ser president de la JOC de la diòcesi de Barcelona, ja havia pres la decisió d'incorporar-se a un sindicat de classe. Primer va entrar a la UGT, però la va trobar, llavors, ancorada en el passat. Més tard, va participar en el projecte de crear el Sindicat Obrer Cristià (SOC) i l'Aliança Sindical Obrera (ASO), a més d'incorporar-se políticament al Moviment Socialista de Catalunya (MSC). Val a dir que l'actitud d'en Julio Morera, com la de molts

[125] Vegeu resum biogràfic de Pura Fernández i Felipe Cruz, Felip Gómez i Mercè Olivares

[126] Idem de Modesto Cancio

[127] Idem de Julio Morera

altres militants de l'obrerisme cristià, de connectar amb els comunistes de l'Organització Sindical Obrera (OSO), fou valenta i trencadora del sectarisme de les direccions de les organitzacions sindicals a què pertanyien. Finalment, com tantes altres persones procedents de l'HOAC i la JOC, va entrar a la Unió Sindical Obrera (USO). Eren anys de refer-se de la derrota i de trobar les fórmules organitzatives, per la qual cosa la sopa de lletres començava a complicar-se.

D'altra banda, continuava la lluita a cada lloc de treball. El 1960 en Felip Gómez fou escollit enllaç sindical a l'empresa de mobles de la travessera de les Corts on treballava. Encapçalà la denúncia contra el jurat anterior perquè no complia i, malgrat els seus 22 anys, va rebre la confiança dels companys. Ja tenia la consigna del PSUC d'ocupar càrrecs al Sindicat vertical, malgrat que la política a desenvolupar la decidien les cèl·lules força autònomament. Al Sindicat intentà plantejar reivindicacions i detectar uns altres representants combatius, alguns del quals podien ser també del PSUC, encara que ell no els coneixia per la necessària prudència de la clandestinitat. Potser l'únic amb qui coincidia, del qual sí que en sabia la militància, era l'Ángel Rozas, que era vocal general de la Construcció.

El grup dels comunistes del barri de Collblanc no tenia cap relació amb en Francisco Hernández, que va començar a plantejar reivindicacions a la seva empresa,Talleres Dorca, vers el 1963 d'acord amb un altre militant del PSUC, en Gabriel Rodríguez. Els seus contactes eren d'amagat, i a l'empresa feien veure que no es coneixien i, fins i tot, es mostraven públicament enfrontats en alguns temes per no aixecar sospites. En Gabriel Rodríguez fou acomiadat i va entrar en una llista negra, per la qual cosa va haver d'emigrar a Suïssa, país on va residir fins a la seva mort[128].

En conclusió, a inici de la dècada hi havia dues tendències dintre del moviment obrer hospitalenc llavors compromès i minoritari, la cristiana i la comunista. Però el que crida l'atenció és allò que no hi havia, allò que havia estat el gran protagonista de l'obrerisme local fins a la dècada dels cinquanta: l'anarquisme, la CNT, i fins i tot la FAI, del tèxtil, dels rajolers i dels vidriers. La repressió, com la que relata en Matías Castell a l'empresa Frasquerías Pedret i les divisions internes expliquen una part d'aquesta desaparició, però encara resten moltes qüestions sense la resposta adequada[129].

De manera inesperada malgrat la repressió, però esperonats pels estralls que el *Plan de estabilización* estava causant als treballadors, des d'Astúries s'estén per tot Espanya, una onada de vagues a partir del febrer de 1962. La Pegaso del barri de Sant Andreu i de la Sagrera de Barcelona va tornar a ser capdavantera del moviment a Catalunya, amb en Josep Cutillas, membre del comitè d'empresa, com un dels principals impulsors, i per aquest motiu va ser detingut[130]. Els grups polítics clandestins de

FONS
JOAN SOLER

N° 122 — MENSUEL — ABRIL 1961.

REDACCIO: Josep PALLACH, Rue Gaston-Mangin, Bât. B - Etc. 5 - Ap. 53, MONTGERON (S.-et-O.).
ADMINISTRACIO: M. MIQUEL, 26, rue des Potiers — Toulouse (H.-G.), C. Ch. Postaux : 1795-75 - Toulouse. Prou de l'exemplar: 20 francs. Suscripció l'any: 250 francs.

Endavant

FEDERACIO DEMOCRACIA SOCIALISME

ORGAN CENTRAL DEL MOVIMENT SOCIALISTA DE CATALUNYA

L'ALIANÇA SINDICAL
INSTRUMENT DEL COMBAT ANTIFRANQUISTA

UN COMITE C.I.O.S.L. - C.I.S.C. AJUDARA ELS SINDICALISTES DE LA PENINSULA

S'ha donat a conèixer una nota fent saber la constitució d'un comité inter-sindical compost de representants de les dues internacionals «i de les organitzacions espanyoles qui hi sèn afiliades». Segons les nostres informacions es tracta per ara de la representació de la C. E. de la U.G.T. a l'exili, de S.T.V., dels sindicats cristians catalans i dels sindicats cristians espanyols.

La C.N.T. assistí a les reunions com a observador.

107
ENDAVANT, NÚM. 122 (1961), ÒRGAN DEL MSC, APOSTAVA PER L'ALIANÇA SINDICAL COM LA MILLOR ARMA CONTRA EL FRANQUISME. AH. FRC

[128] Vegeu resum biogràfic de Francisco Hernández

[129] Idem de Matias Castell

[130] Idem de Josep Cutillas

108

Poder obrero, nº 1, òrgan del FOC (FLP, ESBA, FOC), es fa ressò de les vagues de 1962 i analitza la crisi capitalista. AH.FRC

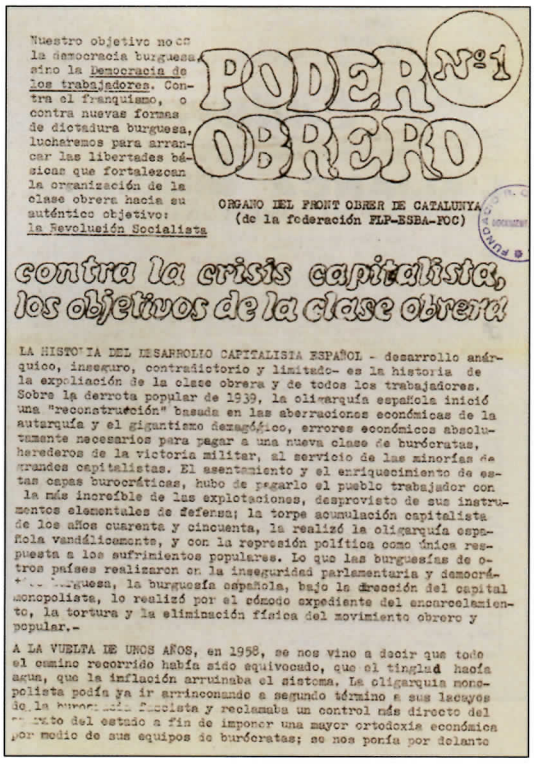

PODER OBRERO Nº 1

ORGANO DEL FRONT OBRER DE CATALUNYA (de la federación FLP-ESBA-FOC)

contra la crisis capitalista, los objetivos de la clase obrera

Nuestro objetivo no es la democracia burguesa, sino la Democracia de los trabajadores. Contra el franquismo, o contra nuevas formas de dictadura burguesa, lucharemos para arrancar las libertades básicas que fortalezcan la organización de la clase obrera hacia su auténtico objetivo: la Revolución Socialista

LA HISTORIA DEL DESARROLLO CAPITALISTA ESPAÑOL - desarrollo anárquico, inseguro, contradictorio y limitado- es la historia de la explotación de la clase obrera y de todos los trabajadores. Sobre la derrota popular de 1939, la oligarquía española inició una "reconstrucción" basada en las aberraciones económicas de la autarquía y el gigantismo demagógico, errores económicos absolutamente necesarios para pagar a una nueva clase de burócratas, herederos de la victoria militar, al servicio de las minorías de grandes capitalistas. El asentamiento y el enriquecimiento de estas capas burocráticas, hubo de pagarlo el pueblo trabajador con la más increíble de las explotaciones, desprovisto de sus instrumentos elementales de defensa; la torpe acumulación capitalista de los años cuarenta y cincuenta, la realizó la oligarquía española vandálicamente, y con la represión política como única respuesta a los sufrimientos populares. Lo que las burguesías de otros países realizaron en la inseguridad parlamentaria y democrática burguesa, la burguesía española, bajo la dirección del capital monopolista, lo realizó por el cómodo expediente del encarcelamiento, la tortura y la eliminación física del movimiento obrero y popular.-

A LA VUELTA DE UNOS AÑOS, en 1958, se nos vino a decir que todo el camino recorrido había sido equivocado, que el tinglado hacía agua, que la inflación arruinaba el sistema. La oligarquía monopolista podía ya ir arrinconando a segundo término a sus lacayos de la burocracia fascista y reclamaba un control más directo del aparato del estado a fin de imponer una mayor ortodoxia económica por medio de sus equipos de burócratas; se nos ponía por delante

109

L'any 1962 (en resposta al *Plan de estabilización*,) va estendre's una onada de vagues per tot Espanya. A Catalunya, Pegaso (Sant Andreu i la Sagrera) va ser la capdavantera. AH. CONC

110

El 1962 esclata la vaga a la Siemens de Cornellà, la cèl·lula del PSUC de l'Hospitalet, amb Felip Gómez i Mercè Olivares, s'hi solidaritza i edita un full volander la mateixa nit. AH. CONC

l'Hospitalet recolzaren les mobilitzacions obreres amb els minsos mitjans que tenien. L'acció més important fou la dels militants del FOC de Collblanc, que llançaren fulls volants, acte que va ser causa de la detenció i l'empresonament de tres militants, Josep Font, Vicenç Estévez i Joan Ruano, com ja hem comentat[131].

El Primer de Maig de 1962 va ser de represa de les manifestacions, i alguns dels activistes de l'Hospitalet participaren en una concentració a la plaça de Catalunya, ràpidament dissolta per la policia amb la brutalitat habitual. Al voltant d'aquesta manifestació, en Felip Gómez, en qualitat de dirigent del PSUC amb activitats obreristes i càrrec sindical, havia connectat amb alguns dels advocats laboralistes que començaven a destacar en la defensa dels treballadors, i els havia convidat a participar-hi.

El setembre de 1962 esclatà la vaga a la Siemens de Cornellà, i en aquest cas fou la cèl·lula del PSUC d'en Felip Gómez i la Mercè Olivares —que havien fabricat ells mateixos una "vietnamita"—, la que elaborà i llançà fulls volants de suport. En general, a les vagues del 1962 observem el mateix que havia passat amb les del 1958, l'Hospitalet deixava de ser l'escenari dels grans conflictes obrers, perquè estava avançant en el procés de conversió de ciutat industrial a ciutat dormitori; els hospitalencs participaven en mobilitzacions de les seves empreses de fora de la ciutat. Fins i tot hi podem afegir un episodi significatiu: en Julián Sánchez Lao, aleshores a Ginebra (Suïssa), participà en manifestacions davant del Consolat espanyol i recollí diners per als miners asturians[132].

A diferència del 1958, la repressió no va aconseguir aturar un moviment obrer que ja no faria més que créixer, amb alguns daltabaixos, fins al final del franquisme. Les eleccions sindicals del juny de 1963, amb bons resultats per als candidats no oficials a les grans empreses, foren alhora una prova i un trampolí d'aquest ascens. Entre els delegats escollits, hi havia en Josep Cutillas a la Pegaso i, probablement, en Modesto Cancio a la seva empresa del metall. El

[131] Idem de Josep Font i Vicenç Estévez

[132] Vegeu resum biogràfic de Julián Sánchez-Lao

primer era un exmilitant del PSUC i el segon hi militava en aquell moment. Les persones escollides pels companys per representar-los ho eren, no pas per la seva afiliació sindical o política, que si que en tenien una, evidentment era secreta i ignorada per gairebé tothom, sinó per la combativitat demostrada i per l'exemple de la seva trajectòria. Tanmateix, aquests lluitadors eren o havien estat militants d'alguna organització política i sindical.

Trobem la mateixa actitud en els altres homes i dones que més tard se sumarien als moviments sindicals i polítics organitzats quan protagonitzaven petites accions aïllades i solitàries de rebuig a situacions que trobaven injustes. Hem pogut recollir les d'Eusebio Ruiz a la Constructora Rodio, José Carrasco a Autos Florida i, més tard, a Samper, Tomás Martínez, Faustino García...[133] Cal afegir que tots els lluitadors entrevistats afirmen amb claredat que el prestigi que s'havien guanyat entre els companys estava fonamentat en l'estricte i rigorós compliment del treball, a banda de la valentia demostrada en la denúncia pública de la injustícia i el conseqüent enfrontament amb l'autoritat. És a dir, que una bona part de la seva credibilitat es basava en una ètica del treball i un comportament exemplar.

L'any 1962 en Josep Cutillas va abandonar el PSUC, ja que la direcció del partit, sense fer cas de les directrius marcades per la direcció del PSUC a l'exili, va voler imposar una consigna per damunt de les reivindicacions sorgides dels mateixos obrers. Dos anys més tard, el suport que els comunistes van donar a les Comissions Obreres va demostrar el gir encertat d'aquest partit en la seva política envers el moviment obrer.

Entre el 1964 i el 1970, amb algunes excepcions, els militants del PSUC de l'Hospitalet celebraven el Primer de maig fent excursions a la riba del Llobregat o cap a d'altres llocs propers fora de les zones urbanes. Eren sortides familiars, festives, on

111
Reunió del Consejo de trabajadores de l'anomenat sindicat vertical, CNS, el 1963.
AHCB. AF. Fons Pérez de Rozas

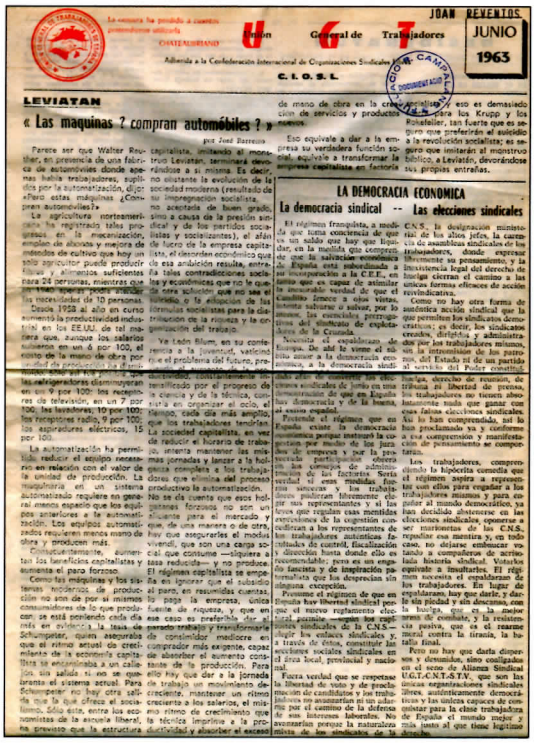

JOAN REVENTOS

Unión General de Trabajadores

JUNIO 1963

CHATEAUBRIAND

Adherida a la Confederación Internacional de Organizaciones Sindicales Libres

C. I. O. S. L.

LEVIATAN

« Las maquinas ? compran automóviles ? »

por José Barrecha

Parece ser que Walter Reuther, en presencia de una fábrica de automóviles donde apenas había trabajadores, suplidos por la automatización, dijo: «Para estas máquinas ¿Compran automóviles?»

La agricultura norteamericana ha registrado tales progresos en la mecanización, empleo de abonos y mejora de métodos de cultivo que hoy un solo agricultor puede producir fibras y alimentos suficientes para 24 personas, mientras que hace treinta años producía las necesidades de 10 personas.

Desde 1958 al año en curso aumentó la productividad industrial en los EE.UU. de tal manera que, aunque los salarios subieron en un 6 por 100, el costo de la mano de obra por unidad de producción ha disminuido un 4 por 100. Mientras las refrigeradoras disminuyeron en un 4 por 100; los receptores de televisión, en un 7 por 100; las lavadoras, 10 por 100; los receptores radio, 9 por 100; los aspiradores eléctricos, 15 por 100.

La automatización ha permitido reducir el equipo necesario en relación con el valor de la unidad de producción. La maquinaria en un sistema automatizado requiere en general menos espacio que los equipos anteriores a la automatización. Los equipos automatizados requieren menos mano de obra y producen más.

Consecuentemente, aumentan las ganancias capitalistas y aumenta el paro forzoso.

Como las máquinas y los sistemas modernos de producción no son de por sí mismos consumidores de lo que producen se está poniendo cada día más en evidencia la tesis de Schumpeter, quien aseguraba que el ritmo actual de crecimiento de la economía capitalista se encaminaba a un callejón sin salida si no se quebranta el sistema actual. Para Schumpeter no hay otra salida que la que ofrece el socialismo. Sólo esta, entre los economistas de la escuela liberal, ha previsto que la estructura capitalista, imitando el monstruo Leviatán, terminará devorándose a sí misma. Es decir, no obstante la evolución de la sociedad moderna (resultado de su impregnación socialista, no aceptada de buen grado, sino a causa de la presión sindical y de los partidos socialistas y socializantes), el afán de lucro de la empresa capitalista, el desorden económico que de esa ambición resulta, entre las tales contradicciones sociales y económicas que no le queda otra solución que no sea el suicidio, o la adopción de las fórmulas socialistas para la distribución de la riqueza y la organización del trabajo.

Ya León Blum, en su conferencia a la juventud, vaticinaba el problema del futuro, problema de automatismo, de mecanización, de racionalización, intensificado por el progreso de la ciencia y de la técnica, consistía en organizar el ocio, el tiempo, cada día más amplio, que los trabajadores tendrían. La sociedad capitalista, en vez de reducir el horario de trabajo, intenta mantener las mismas jornadas y lanzar a la holgazanería completa a los trabajadores que elimina del proceso productivo la automatización. No se da cuenta que esos holgazanes forzosos no son un alicante para el mercado y que, de una manera o de otra, hay que asegurarles el modus vivendi, que son una carga social que consume —siquiera a tasa reducida— y no produce. El régimen capitalista se empeña en ignorar que el subsidio al paro, en resumidas cuentas, lo paga la empresa, única fuente de riqueza, y que en ese caso es preferible que el empresario trabajo y transformarla de consumidor mediocre en comprador más exigente, capaz de absorber el aumento constante de la producción. Para ello hay que dar a la jornada de trabajo un movimiento decreciente, mantener un ritmo creciente a los salarios, el mismo ritmo de crecimiento que la técnica imprime a la productividad y absorber el exceso de mano de obra en la creación de servicios y productos nuevos.

Eso equivale a dar a la empresa su verdadera función social, equivale a transformar la empresa capitalista en factoría de los Krupp y los Rockefeller, tan fuerte que es seguro que preferirán el subsidio a la revolución socialista; es seguro que imitarán al monstruo bíblico, a Leviatán, devorándose sus propias entrañas.

LA DEMOCRACIA ECONOMICA

La democracia sindical -- Las elecciones sindicales

El régimen franquista, a medida que toma conciencia de que es un sabido que hay que liquidar, en la medida que comprende que la salvación económica de España está subordinada a su incorporación a la C.E.E., en tanto que es capaz de asimilar la innegable verdad de que el Caudillo fenece a ojos vistas, intenta subsistir o soslayar, por lo menos, los esenciales prerrequisitos del sindicato de explotados de la Cruzada.

Necesita el capitalismo de Europa. De ahí le viene el último amor a la democracia económica, a la democracia sindical, a la participación obrera en los consejos de administración de las factorías. Sorta verdad si esas medidas fueran sinceras y los trabajadores pudieran libremente elegir sus representantes y si las leyes que regulan esas mentidas experiencias de la cogestión codificaran a los representantes de los trabajadores auténticas facultades de control, fiscalización y dirección hasta donde ello es recomendable; pero es un engaño fascista y de inspiración paternalista que los desprecian sin ninguna excepción.

Presume el régimen de que en España hay libertad sindical porque el nuevo reglamento electoral permite —según los capitanes sindicales de la C.N.S.— elegir los enlaces sindicales y, a través de éstos, constituir las secciones sociales sindicales en el área local, provincial y nacional.

Fuera verdad que se respetase la libertad de voto y de proclamación de candidatos y los trabajadores no avanzarían ni un palmo por el camino de la defensa de sus intereses laborales. No avanzarían porque la naturaleza misma de los sindicatos de la C.N.S., la designación ministerial de los altos jefes, la carencia de asambleas sindicales de los trabajadores, donde expresar libremente su pensamiento, y la inexistencia legal del derecho de huelga cierran el camino a las únicas formas eficaces de acción reivindicativa.

Como no hay otra forma de auténtica acción sindical que la que permiten los sindicatos democráticos; es decir, los sindicatos creados, dirigidos y administrados por los trabajadores mismos, sin la intromisión de los patronos, del Estado ni de un partido al servicio del Poder constituido, derecho de reunión, de tribuna, de libertad de prensa, los trabajadores no tienen absolutamente nada que ganar con esas falsas elecciones sindicales. Así lo han comprendido, así lo han proclamado ya y conforme a esa comprensión y manifestación de pensamiento se comportarán.

Los trabajadores, comprendiendo la hipócrita comedia que el régimen aspira a representar con ellos para engañar a los trabajadores mismos y para engañar al mundo democrático, se han decidido abstenerse en las elecciones sindicales, oponerse a ser marionetas de las C.N.S., repudiar esa mentira y, en todo caso, no dejarse embaucar votando a compañeros de acrisolada historia sindical. Votarlos equivale a insultarlos. El régimen necesita el espaldarazo de los trabajadores. En lugar de espaldarazos, hay que darle, y darle sin piedad y sin descanso, con la huelga, que es la mejor arma de combate, y la resistencia pasiva, que es el rearme moral contra la tiranía, la batalla final.

Pero no hay que darla dispersos y desunidos, sino coaligados en el seno de Alianza Sindical U.G.T.-C.N.T.-S.T.V., que son las únicas organizaciones sindicales libres, auténticamente democráticas y las únicas capaces de constituir para la clase trabajadora de España el mundo mejor y más justo al que tiene legítimo

112
UGT (junio 1963), òrgan de la Unión General de Trabajadores parla en primera plana de les eleccions sindicals de 1963.
AH. FRC

[133] Idem d'Eusebio Ruiz, José Carrasco, Tomás Martínez i Faustino García

113
MANIFESTACIÓ DEL PRIMER DE MAIG 1966 A LES PLANES, ENCERCLADA I CONTROLADA PER LA POLICIA.
AH. CONC

menjaven, xerraven i cantaven. L'any 1964 es van penjar unes pancartes al·lusives al Primer de Maig als carrers Mas i Pujós del barri de Collblanc, amb la bandera republicana[134].

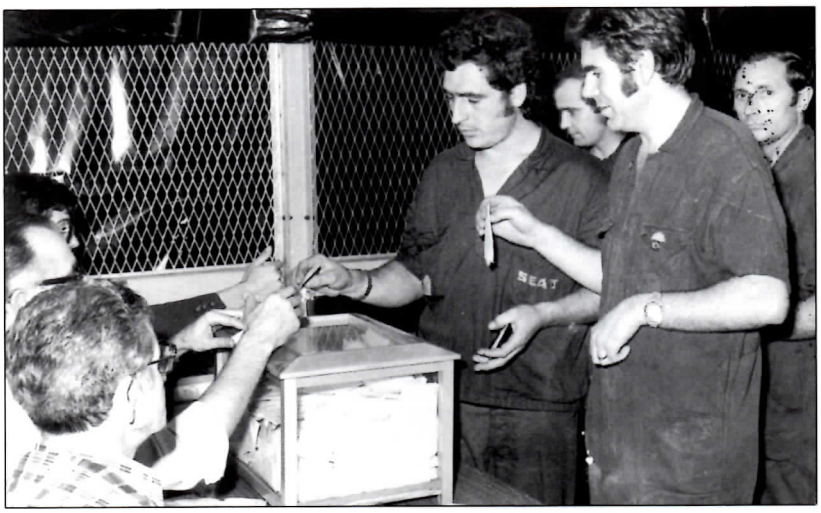

114
ELECCIONS SINDICALS DE LA CNS -SINDICAT VERTICAL-, A LA SEAT L'ANY 1965.
AH. CONC

Després dels problemes del 1962, no hi van haver més convocatòries generals de celebració del Primer de Maig fins a la concentració de les Planes del 1966, tolerada i encerclada per la guàrdia civil, en la qual no va participar cap de les persones de l'Hospitalet entrevistades.

3.2.2. Creació i expansió de les Comissions Obreres

A començaments del 1964 hi havia desenes de persones a l'Àrea Metropolitana de Barcelona que havien destacat en lluites sindicals o bé que havien estat escollides representants de la CNS -el Sindicat vertical únic-, malgrat que defensaven criteris oposats als oficials. En aquell moment, tret de la UGT i sectors de la CNT, amb escassa implantació llavors a Catalunya, tota la resta de forces crítiques i d'oposició al franquisme havia decidit practicar "l'entrisme" o "ocupació", és a dir, entrar i participar en les institucions existents en la mesura que fos possible, aprofitant les petites escletxes que el règim deixava. De fet, les eleccions sindicals van ser gairebé l'única possibilitat de dur a terme aquest plantejament.

Els activistes de l'obrerisme, sobretot comunistes (la majoria del PSUC) i cristians (la majoria de la JOC i l' HOAC), havien anat coincidint en els plantejaments i les reivindicacions, per la qual cosa estaven a la recerca d'un model organitzatiu. Durant l'any 1964 es realitzaren reunions clandestines a diverses parròquies del Baix Llobregat que culminaren en una trobada d'uns quaranta sindicalistes a la parròquia de Sant Miquel de Cornellà on es crearia l'autoanomenada Comissió Obrera Central. El 20 de novembre de 1964 a la parròquia de Sant Medir de Barcelona, amb l'assistència d'una representació de l'Hospitalet, es constituïren formalment les Comissions Obreres amb la participació d'unes tres-centes persones de diverses branques laborals, enllaços sindicals... i amb una àmplia pluralitat: comunistes, socialistes, cristians progressistes, nacionalistes i afiliats als sindicats històrics CNT i UGT entre molts altres treballadors i treballadores no procedents de cap organització. En aquesta reunió, les comissions Obreres es definien com a moviment sociopolític unitari, que proposa com un dels seus objectius, coordinar i enfortir les comissions que s'havien creat en moltes empreses per tal de ser òrgans representatius dels obrers i estar en les millors condicions per anar ocupant el Sindicat vertical.

[134] VILA, Jesús. "Primeros de mayo clandestinos...".En: *L'Estaca*, núm. 3, (abril-maig1978), on es recullen els testimonis de Jaume Valls, Francesc Pedra, José Carrasco i Antonio Ruiz

A partir d'aleshores les Comissions Obreres van esdevenir el gran protagonista del moviment obrer a Catalunya i a una bona part d'Espanya. El 1965 i el 1966 gaudiren d'una relativa tolerància, i a Catalunya es van estendre per les comarques més industrialitzades. Una part dels militants antifranquistes començaren a dedicar-se en cos i ànima a l'extensió de les Comissions engegant "l'operació rasclet", amb la qual es pentinava el territori català per crear nuclis de l'organització a partir de grups ja existents o bé propers.

Un dels principals protagonistes del procés fou l'Ángel Rozas, que esdevingué un dels líders de la nova organització. A l'Hospitalet, el gran impulsor de les CCOO fou en Jaume Valls. L'Àngel Rozas es dedicà a tasques de direcció i d'organització fins que va ser detingut un altre cop el febrer de 1965; una persecució policial acarnissada des del desembre de 1966 el va empènyer a la clandestinitat l'any 1967 i a l'exili l'any 1969. Mentrestant, durant aquest període, en Felip Gómez fou destinat a les tasques d'organització del PSUC.

En Jaume Valls ja militava al PSUC quan arribà a Collblanc el 1964, a 34 anys però, com que tenia responsabilitats de partit a les comarques lleidatanes, no podia dur a terme cap lluita pública. Quan a mitjan 1965 fou alliberat d'aquelles tasques, es va poder dedicar al que més l'interessava: el moviment obrer. Aleshores treballava a la foneria Samper, del mateix barri de Collblanc, i en aquesta empresa detectà l'actitud lluitadora d'en José Carrasco; entre tots dos van formar un grup que va començar prenent una cervesa en acabar la jornada i més endavant va seguir amb reunions explícitament obreristes fins a autoproclamar-se comissió obrera de l'empresa. Això va ser a finals del 1965, al barranc de Pubilla Cases de la riera de Can Rigalt. Hi participaven més de 50 treballadors, esperonats per les conquestes laborals. Es coordinaven amb les CCOO, sobretot les del Baix Llobregat, a les quals aportaven entre 300 i 400 pessetes setmanals[135].

115
DIVERSA PREMSA CLANDESTINA DEL MOVIMENT OBRER DELS ANYS 60 I PRINCIPI DELS 70 (BUTLLETINS, INFORMATIUS, FULLS VOLANDERS...). CEL'H (J. VALLS)

Cal remarcar que els locals de les primeres Comissions Obreres van ser les esglésies, i els militants de l'Hospitalet, el 1965 i el 1966, anaven especialment a la de Sant Medir, a la Bordeta (Barcelona), i a la de Sant Jaume, a l'Almeda (Cornellà). A l'Hospitalet, la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana fou la pionera d'aquest acolliment, i més tard s'hi van sumar les de Sant Isidre, Sant Ramon, Sant Joan Evangelista i Sant Josep. Hem d'assenyalar que el local del Club Pimpinela a la Torrassa, també es va utilitzar per fer alguna de les reunions preparatòries de la creació de les Comissions Obreres de l'Hospitalet.

116
PANCARTA REIVINDICATIVA DELS TREBALLADORS DE DRAGADOS Y CONSTRUCCIONES, BARRI DE COLLBLANC DE L'HOSPITALET, DURANT LES OBRES DEL METRO. AH. CONC

El maig de 1965 es crea la primera Comissió Obrera a l'empresa Fundición y Talleres Samper, de 250 treballadors, ubicada al barri de Collblanc. Jaume Valls i José Carrasco entre d'altres en seran els autors. També, Juan Manuel Serrano, de 20 anys, treballador de Dragados y Construcciones, ens explica que el 1965 es posà en contacte amb altres obrers compromesos i van crear una de les primeres comissions, possiblement de les pioneres en el ram de la construcció[136]. Posteriorment, l'any 1966, es creen Comissions

[135] Vegeu resum biogràfic de Jaume Valls

[136] Vegeu resum biogràfic de Juan Manuel Serrano

117

ACTA DEL PLE EXTRAORDINARI DEL JURAT D'EMPRESA DE SEAT, REFERENT A LA CONVOCATÒRIA DE LES ELECCIONS SINDICALS DEL 22.9.1966.
AH. CONC

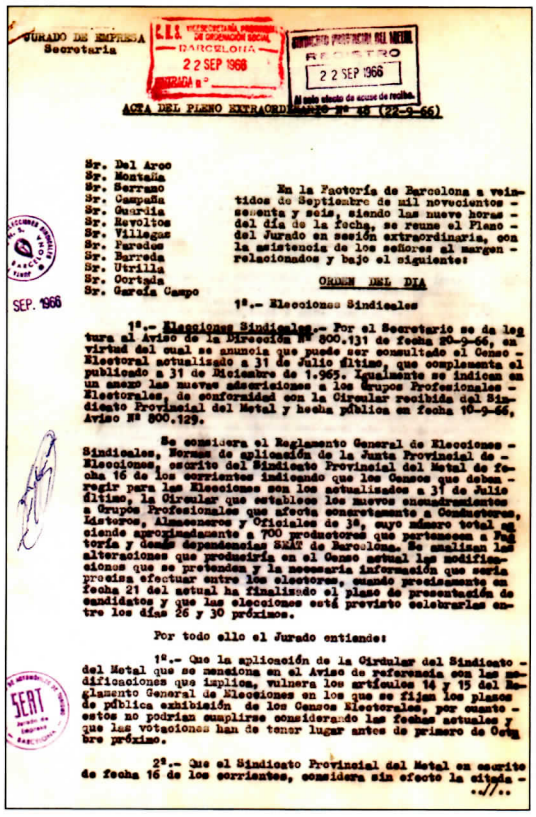

JURADO DE EMPRESA
Secretaría

BARCELONA
22 SEP 1966

REGISTRO
22 SEP 1966

ACTA DEL PLENO EXTRAORDINARIO Nº 28 (22-9-66)

Sr. Del Arco
Sr. Montalá
Sr. Serrano
Sr. Campaña
Sr. Guardia
Sr. Revoltos
Sr. Villegas
Sr. Paredes
Sr. Barreda
Sr. Utrilla
Sr. Cortada
Sr. García Campo

En la Factoría de Barcelona a veintidos de Septiembre de mil novecientos sesenta y seis, siendo las nueve horas del día de la fecha, se reune el Pleno del Jurado en sesión extraordinaria, con la asistencia de los señores al margen relacionados y bajo el siguiente:

ORDEN DEL DIA

1º.- Elecciones Sindicales

1º.- Elecciones Sindicales.- Por el Secretario se da lectura al Aviso de la Dirección Nº 800.131 de fecha 20-9-66, en virtud del cual se anuncia que puede ser consultado el Censo Electoral actualizado a 31 de Julio último, que complementa el publicado a 31 de Diciembre de 1.965. Igualmente se indican en un anexo las nuevas adscripciones a los Grupos Profesionales Electorales, de conformidad con la Circular recibida del Sindicato Provincial del Metal y hecha pública en fecha 10-9-66, Aviso Nº 800.129.

Se conoce el Reglamento General de Elecciones Sindicales, Normas de aplicación de la Junta Provincial de Elecciones, escrito del Sindicato Provincial del Metal de fecha 16 de los corrientes indicando que los Censos que deben regir para las Elecciones son los actualizados a 31 de Julio último, la Circular que establece los nuevos encuadramientos a Grupos Profesionales que afecta concretamente a Conductores, Listeros, Almacenero y Oficiales de 3ª, cuyo número total asciende aproximadamente a 700 productores que pertenecen a Factoría y demás dependencias SEAT de Barcelona. Se analizan las alteraciones que producirían en el Censo actual las modificaciones que se pretenden y la necesaria información que sería precisa efectuar entre los electores, cuando precisamente en fecha 21 del actual ha finalizado el plazo de presentación de candidatos y que las elecciones está previsto celebrarlas entre los días 26 y 30 próximo.

Por todo ello el Jurado entiende:

1º.- Que la aplicación de la Circular del Sindicato del Metal que se menciona en el Aviso de referencia con las modificaciones que implica, vulnera los artículos 14 y 15 del Reglamento General de Elecciones en los que se fijan los plazos de pública exhibición de los Censos Electorales, por cuanto estos no podrían cumplirse considerando las fechas actuales y que las votaciones han de tener lugar antes de primero de Octubre próximo.

2º.- Que el Sindicato Provincial del Metal en escrito de fecha 16 de los corrientes, considera sin efecto la citada

.../...

Obreres a Fembasa (metall), Vanguard (metall) Indo (vidre) i Temsa (metall).

El 1966 es van tornar a convocar eleccions sindicals (en alguns casos el 1967), i l'èxit dels candidats d'oposició al règim fou evident en les grans empreses, allà on era més difícil controlar-les. També s'ha de dir que José Solís, aleshores ministre de treball, va concedir una mica més de marge a l'actuació genuïnament obrerista, cosa que va permetre una certa llibertat d'actuació a les organitzacions sindicals clandestines, com també a les que es realitzaven en el Sindicat oficial únic (CNS). Els militants de les Comissions Obreres ja tenien la consigna de presentar-s'hi (Carrasco, José Muñoz, Francisco Hernández, García Soria, Serrano...), i els que ja ho havien practicat, van seguir fent-ho (com Josep Cutillas). Molts joves rebels i en lluita per a les millores laborals dins la seva empresa també sortiren escollits i més tard s'hi afiliarien, com en Tomás Martínez (a Temsa, empresa del ram del metall ubicada a la carretera del Mig), Claudio Ruiz, (en una empresa del sector de la construcció), Esteban Cerdán (a Laforsa...)[137].

En moltes grans empreses (Dragados, Seat, Pegaso, Copisa, etc.) els enllaços sindicals i els jurats d'empresa de la JOC, l'HOAC, CCOO i altres nuclis antifranquistes foren el coixí de treballadors que ja tenien una consciència política o dels que estaven adquirint una consciència social que els portaria directament a l'oposició política.

Entre totes les organitzacions del moviment obrer, les Comissions Obreres esdevingueren la gran protagonista, ja que al començament foren el receptacle on cabien totes les ideologies i fins i tot altres sindicats existents. Una prova d'això és el fet que, a començament de 1966, en Francesc Pedra, que mantenia una relació orgànica amb la CNT de Sants, assistí a les reunions de la Comissió de la Construcció, Vidre i Ceràmica que es feien a Sant Medir i fins i tot hi va portar el seu " fill polític", en Pepe Gutiérrez, que havia començat a treballar a Frasquerías Pedret. Així mateix, en Julio Morera, de la USO, va assistir a la fundació de les Comissions Obreres de la banca.

En Pepe Gutiérrez[138] i el seu company Joan Berrio, durant dos anys (1966-68), van intentar implicar altres obrers de l'empresa per crear-hi la comissió obrera, però no van reeixir. Una cosa molt semblant li passà a l'Antonio Ballesteros, aleshores en una altra empresa del mateix ram i també de Collblanc, Vidrierías Rovira. El màxim que va aconseguir fou portar un grapat de companys a una reunió a l'església de la Trinitat, a la qual va assistir Marcelino Camacho. La por era massa forta en un barri, un sector i

[137] L'Esteban Cerdán no és dels entrevistats, però en coneixem la trajectòria per altres fonts, en concret: SELLÉS, Elionor. *Moviment obrer, canvi polític, social i cultural. CCOO...* Barcelona, UB, 2005 [tesi doctoral, recurs electr.], p.190

[138] El cas d'en Pepe GUTIÉRREZ és molt semblant al de l'Esteban Cerdán, en coneixem l'experiència a través de l'excel·lent obra autobiogràfica *Memorias de un bolchevique andaluz*

unes empreses que havien patit fortíssimes escomeses de l'aparell repressor franquista[139].

Simultàniament, altres activistes de la ciutat participaven en l'extensió de l'estructura de CCOO per rams. El 1965 es crearen les primeres CCOO de la Seat, amb la participació de l'Antonio Mayo, que llavors tenia 25 anys[140]. A començament del 1966, en Juan Manuel Serrano estava coordinat amb la permanent del Sector de Construcció, Vidre i Ceràmica, i treballava en la creació de grups dins de diferents empreses. Una mica més tard, en Pep Ribas fou un dels impulsors de la coordinadora de la branca de la banca de l'Hospitalet i el Baix Llobregat, en la qual també va participar en Julio Morera, com hem comentat, i l'Amèlia Merino, que anys després vindria a viure a l'Hospitalet[141].

A les seus del Sindicat vertical, en reunions o cursets, els militants obrers sortien del guió oficial i engrescaven els representants electes a fer una tasca de veritable defensa dels seus companys. Com recorda en Francisco Hernández, els cursets eren concebuts com un front més de lluita, en els quals, com que no hi havia torn d'intervencions, al final de cada sessió, els activistes, organitzats o no, interrompien els ponents per exposar punts de vista diferents o provocaven el debat. A més, els organitzats detectaven els enllaços més contestataris i els anaven atraient cap a les seves organitzacions i les seves propostes. Com diu en Tomás Martínez, ell era militant de Comissions sense saber-ho, i segur que el seu cas es pot aplicar a molts altres. Però també eren detectats per les autoritats i els patrons, i les amenaces i els acomiadaments eren habituals, i també es van produir casos d'intent de suborn mitjançant la concessió d'un pis dels que promovien les institucions oficials.

L'any 1966 es funda la Comissió Obrera Nacional de Catalunya amb la voluntat de ser presents a tot Catalunya i davant la necessitat de coordinar totes les comissions comarcals. Entre els objectius que es van marcar cal destacar la decisió d'aprofitar totes les esquerdes del règim franquista per tal de sortir a la llum pública i participar des d'aquell moment en les diades de l'Onze de Setembre fent seva, a més de la lluita per les llibertats democràtiques, la lluita per les llibertats nacionals.

118
Fàbrica Seat anys 60, pausa de l'esmorzar, dels intercanvis i de les informacions sindicals.
AH. CONC

119
D'esquerra a dreta: Pep Ribas, banca; Joan Cornet, metall; Dositeo Talavera, vidre.
CCOO. Unió local l'H.

[139] Vegeu resum biogràfic d'Antonio Ballesteros

[140] Vegeu resum biogràfic d'Antonio Mayo

[141] Idem de Pep Ribas

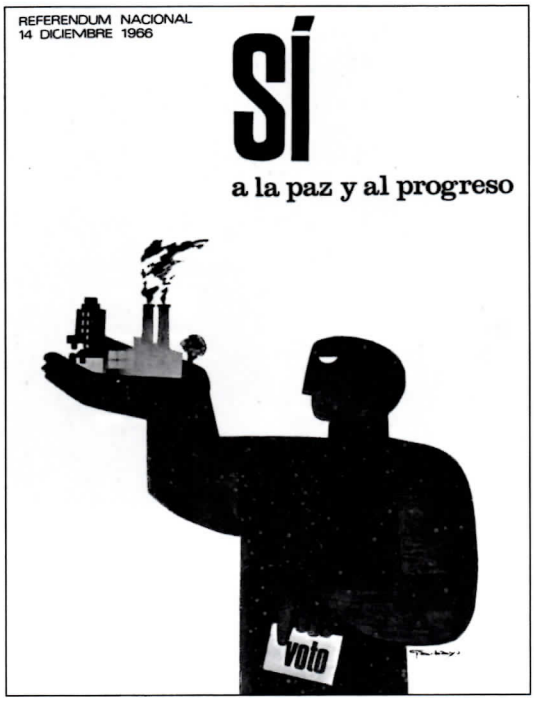

120
CARTELL OFICIAL DEMANANT EL SÍ A TREBALLADORS I EMPRESES, AL REFERÈNDUM NACIONAL DEL 14.12.1966; JOSÉ CARRASCO I ALTRES MEMBRES DE LA CO SAMPER VAN MOBILITZAR-SE EN CONTRA. *DOCUMENTOS POLÍTICOS*, Nº 7 (1966). CEL'H

121
CONTROL OBRERO (ABRIL 1966), BUTLLETÍ DEL FRONT OBRER DE CATALUNYA , FOC/FLP, PARLANT DE LA LLUITA A LES FÀBRIQUES. AH. CONC

El resultat de les eleccions sindicals de setembre i octubre de 1966, excel·lent per a les candidatures de les CCOO, les mobilitzacions contra el Referèndum (14.12.1966), convocat per la dictadura sobre la *Nueva Ley Orgánica del Estado* (on van participar Carrasco i membres de la comissió obrera de Samper) i l'increment de la conflictivitat obrera al voltant de les discussions dels convenis per al 1967 van marcar la fi del període de relativa tolerància del règim envers Comissions.

La tempesta repressiva es desfermà sobre el moviment obrer clandestí i una primera caiguda d'una part de la direcció de Comissions, amb l'Ángel Rozas entre d'altres, es va produir el 27 d'octubre de 1967 en la primera convocatòria de Jornada de CCOO a nivell estatal. El 16 de març, el Tribunal Suprem declarà il·legals i subversives les CCOO perquè les considerava una "organització filial del Partit Comunista". El 21 d'abril fou decretat l'estat d'excepció a la província de Biscaia, i s'endurí la repressió a tot arreu contra el moviment obrer arran de la campanya de solidaritat per tot Espanya, amb l'empresa basca Laminados de bandas.

Aquest mateix any l'aparell policial va caure damunt la parròquia de Sant Jaume de l'Almeda i, de retruc, damunt del barri sencer. Com cada dissabte, hi havia una reunió de Comissions, on foren detingudes 42 persones, de les quals finalment es van jutjar 16. Segons en Jaume Valls, tres eren de la comissió de Samper i una altra vivia a l'Hospitalet, encara que estava organitzada en una empresa de fora de la ciutat.

A començament de 1967, les Comissions Obreres van haver de suportar la repressió i greus dificultats per engegar mobilitzacions a les empreses. També havien de fer front a les divisions entre el PSUC i el FOC. Un dels principals arguments de l'enfrontament era la conveniència (PSUC) o no (FOC) de continuar amb activitats decididament públiques i visibles. La celebració del Primer de Maig de 1967 i la Diada de l'Onze de Setembre, foren les ocasions en la que les Comissions Obreres més lligades al PSUC van mostrar més activament la seva opció.

Malgrat el canvi d'actitud del règim i el risc ja palès, es mantingueren les convocatòries de les concentracions a Torre del Baró i el bosc de Sant Julià (Sabadell), que foren dissoltes amb facilitat i molta duresa per la policia. El grup de militants de les Comissions afins al PSUC de l'Hospitalet va anar a la convocatòria del Primer de Maig a Torre del Baró; molts militants van ser detinguts, entre els quals la Pura Fernández i el Felipe Cruz. La majoria van estar retinguts 72 hores, tret d'en Cuerda i en Felipe Cruz —que van passar tres mesos a la presó—. L'Angel Morera, de la JOC, i els seus amics també hi van anar amb la intenció d'enfrontar-se a la policia, però el desplegament dels grisos fou tan espectacular que no van poder de fer-hi res[142].

L'any 1967 les Comissions Obreres han de fer front a les primeres escissions, sobretot arran de les que s'anaven produint dins del propi PSUC, el principal partit que impulsava i formava part del moviment sociopolític de Comissions Obreres. A mitjan 1967 els militants escindits del PSUC que van constituir el grup Unidad —i més endavant el PCE (i)—, van decidir crear les Comissions Obreres Revolucionàries (COR) que, malgrat tot i atesa la situació de les primeres Comissions en la qual era possible la participació d'altres sindicats, van mantenir-se amb un peu dintre i un altre fora de l'organització d'on teòricament s'havien escindit.

Els militants de les COR van tenir una influència important a la Seat i contribuïren a impulsar la primera mobilització de l'empresa que, amb el temps, acabà convertint-se en la capdavantera del moviment obrer català, com ho havia estat la Pegaso durant els anys cinquanta. En concret, es va plantejar una vaga a la línia de muntatge del Seat 850, un model que tot just acabava de sortir. Reivindicaven millores salarials i de condicions de treball. Un dels impulsors va ser un altre militant de les COR anomenat Ricardo, que no dubtava a fer arengues amb un final de crida a la revolució. La vaga

treball

PROLETARIS DE TOTS ELS PAISOS UNIU-VOS!

ORGAN CENTRAL DEL P.S.U. DE CATALUNYA

Núm. 286 Barcelona, Maig 1967 Preu: 1 pta

EL COMBAT DE JUSTO LOPEZ CONTINUA

LA GRAN JORNADA DEL PRIMER DE MAIG

Karlovy Vary

LA SEGURETAT EUROPEA I LA PAU MUNDIAL

122
PRIMER DE MAIG 1967, *TREBALL*, ÒRGAN DEL PSUC, FA UNA VALORACIÓ EN PRIMERA PLANA DE LES MANIFESTACIONS I CONVOCATÒRIES.
AHCB

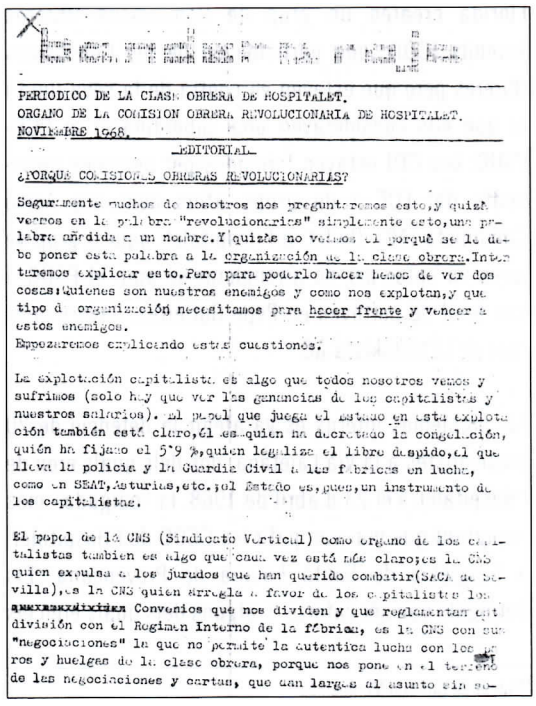

PERIODICO DE LA CLASE OBRERA DE HOSPITALET.
ORGANO DE LA COMISION OBRERA REVOLUCIONARIA DE HOSPITALET.
NOVIEMBRE 1968.

EDITORIAL

¿PORQUE COMISIONES OBRERAS REVOLUCIONARIAS?

Seguramente muchos de nosotros nos preguntaremos esto,y quizá vemos en la palabra "revolucionarias" simplemente esto,una palabra añadida a un nombre.Y quizás no veamos el porqué se le debe poner esta palabra a la organización de la clase obrera.Intentaremos explicar esto.Pero para poderlo hacer hemos de ver dos cosas:Quienes son nuestros enemigos y como nos explotan,y que tipo d organización necesitamos para hacer frente y vencer a estos enemigos.
Empezaremos explicando estas cuestiones.

La explotación capitalista es algo que todos nosotros vemos y sufrimos (solo hay que ver las ganancias de los capitalistas y nuestros salarios). El papel que juega el estado en esta explotación también está claro,el es quien ha decretado la congelación, quién ha fijado el 5'9 %,quien legaliza el libre despido,el que lleva la policia y la Guardia Civil a las fábricas en lucha, como en SEAT,Asturias,etc.;el Estado es,pues,un instrumento de los capitalistas.

El papel de la CNS (Sindicato Vertical) como organo de los capitalistas tambien es algo que cada vez está más claro;es la CNS quien expulsa a los jurados que han querido combatir(SACA de Sevilla),es la CNS quien arregla a favor de los capitalistas los ~~convenios divididos~~ Convenios que nos dividen y que reglamentan esta división con el Regimen Interno de la fábrica; es la CNS con sus "negociaciones" la que no permite la autentica lucha con los paros y huelgas de la clase obrera, porque nos pone en el terreno de las negociaciones y cartas, que dan largas al asunto sin so-

123
FULL PERIÒDIC *BANDERA ROJA* (NOV. 1968), ÒRGAN DE LES CO REVOLUCIONÀRIES (COR) DE L'HOSPITALET.
AH. CONC

[142] Vegeu resum biogràfic d'Ángel Morera

124
MILITANTS DE CCOO DE L'HOSPITALET (DETINGUTS EL 23-4-1968), CONVOCATS A JUDICI PEL TOP EL 1971. A DALT: MATEO MINGUILLÓN, LUISA I FELIPE CRUZ; A BAIX: PURA FERNÁNDEZ, LA DONA DEL MARLUENGA, AVELINO AGUDO I JAUME VALLS.
AMLH. AH (FONS J. VALL)

va fracassar, i una desena de treballadors foren acomiadats. A les COR del final del 1967 i començament del 1968 trobem l'Antonio Mayo i en Gonzalo Montesinos[143] entre els nostres entrevistats.

En aquest mateix 1968, a començament d'any un grup de joves dels que freqüentaven el Centre Social de la Florida crearen un grup de Comissions Obreres Juvenils (COJ), que participaven de les Comissions Obreres però que estaven en contra de la seva línia i el que ells consideraven una subordinació al PCE-PSUC. Les COJ estaven formades per persones provinents del FOC i de grups afins com ara Acció Comunista (AC). De fet, a l'Hospitalet, aquest grup de joves va optar per no arrenglerar-se amb el PSUC, i van tenir de portaveu en Pepe Gutiérrez, llavors militant de la trotskista AC.

Als problemes interns es va afegir la detenció de 20 sindicalistes a la Via Laietana, dos dels quals eren de l'Hospitalet, i el 23 d'abril de 1968, la "caiguda" més important que mai van patir les CCOO de l'Hospitalet, a l'església de Santa Eulàlia de Provençana. Els detinguts van ser catorze[144], alguns dels quals eren els militants més actius de la ciutat, que feien una reunió preparatòria de les mobilitzacions previstes a l'Hospitalet, en concret, una manifestació al barri de Collblanc amb motiu del Primer de Maig i de solidaritat amb la vaga de la Seat. Els detinguts van ser incomunicats i no se'ls respectaren ni els mínims drets de la legislació franquista. Foren seriosament apallissats en Felipe Cruz i l'Avelino Agudo, amb extenses fitxes policials, però la seva experiència i la seva fermesa van ser un exemple per a la resta del grup, la majoria dels quals havien estat detinguts per primera vegada[145].

Una setmana més tard, arran de la detenció d'Antonio Morera, van agafar també el seu germà Enrique i Juan Berrio, tots dos del grup de les COJ, que van ser objecte de maltractaments i van ser empresonats. Aquest fet i alguns altres factors van fer que en Pepe Gutiérrez decidís exiliar-se a París l'estiu de 1968.

Els militants no detinguts, com l'Antonio Ballesteros, van respondre a les convocatòries de manifestació del Primer de Maig de 1968, van anar a Sant Ildefons (barri de Cornellà conegut com "Ciutat Satèl·lit"), on hi havia aplegades unes dues mil persones, les quals, davant la persecució policial, van haver de fugir cap al barranc de la Fontsanta (lloc tradicional de reunions clandestines de les CCOO del Baix Llobregat) i després cap al Rayo Amarillo (un camp de futbol), fins que una brutal càrrega policial va desfer la manifestació improvisada i itinerant. Aquest increment de la repressió davant l'ascensió del moviment obrer també el va notar en Josep Cutillas, detingut un dia a causa d'una acció de protesta contra les hores extra. Va ser tancat i aïllat tot el dia, sense menjar ni beure, a tall de mesura intimidatòria.

En aquest punt, val la pena subratllar el paper extraordinari que van jugar les organitzacions de dones de

[143] Idem de Gonzalo Montesinos

[144] Avelino Agudo, Jaume Barluenga (l'enllaç del comitè central del PSUC), Felipe Cruz , Pura Fernández, Mateo Minguillón, Narcisa Sempere, Antonio Morera, Antonio Morales, José M. Morrondo (després de la detenció, va abandonar el moviment obrer i l'antifranquista), Alfonso Olivares i Jaume Valls se'ls obrí un sumari per associació il·lícita i van ser posteriorment jutjats a Madrid i condemnats pel TOP a penes de presó l'any 1971

[145] Vegeu resum biogràfic d'Avelino Agudo

solidaritat amb els presos, moltes a l'aixopluc del Movimiento Democrático de Mujeres (MDM) i un grapat d'advocats laboralistes defensors de les causes obreres que van assistir aquestes i moltes persones més durant tot aquell període. Aquells professionals que van optar per la defensa dels treballadors com una forma de lluita paral·lela a la seva militància política o el seu posicionament antifranquista aviat es convertirien en els defensors dels drets humans i de totes les causes del combat per la democràcia.

A l'inici dels seixanta, a Barcelona, només Antonio Cuenca i Francesc Casares defensaven els treballadors al marge del Sindicat Vertical. Al llarg de la dècada s'hi van afegir Montserrat Avilés, August Gil Matamala, Josep Solé Barberà (decés l'any 1988), Lluís Salvadores (decés l'any 1993), Ascensió Solé, Júlia Doncel, Leopoldo Espuny, Lluís Avilés, Salvador Casanovas, Manuela Carmena, M. Teresa García Alba, Agustí de Semir (decés l'any 2006), Josep Benet, Ramon Plandiure, Antonio Martín, Marc Viader, Lluís Oliveras i Albert Fina (decés l'any 1997), el més esmentat pels testimonis de la nostra ciutat.

125
ADVOCATS LABORALISTES: LEOPOLDO ESPUNY, JOSEP BENET I JOSEP SOLÉ I BARBERÀ REVESTITS AMB LA TOGA, ABANS D'UN JUDICI DE TREBALLADORS REPRESALIATS.
AH. CONC

3.2.3. L'impuls definitiu del moviment obrer

L'afebliment de la certament precària estructura de CCOO va significar de forma immediata una reducció global de les mobilitzacions obreres; tot i així el parèntesi va ser breu, perquè més enllà de la repressió, les detencions, els enfrontaments ideològics i partidaris, hi havia una realitat puixant, un nombre creixent d'obrers i obreres que lluitaven contra les profundes injustícies que el règim emparava. Ni l'estat d'excepció dels primers mesos de 1969 no ho va poder aturar. De fet, molts dels militants de CCOO i del PSUC no coneixien a fons les baralles dels dirigents, ni tampoc aquests enfrontaments afectaren la seva lluita sindical, social i política. Com ens diuen alguns dels entrevistats les seves preocupacions se centraven en l'extensió del moviment obrer i les seves organitzacions entre els treballadors i les treballadores i en les dificultats pràctiques amb les quals es trobaven, com a l'Hospitalet, la inexistència de grans empreses on les seves propostes podrien adquirir un ressò més gran.

Després de les eleccions sindicals de 1966-67 es produí una primera experiència de moviment obrer a la Temsa, empresa que va passar de 40 a 80 treballadors (60 dones i 20 homes), on en Tomás Martínez de 24

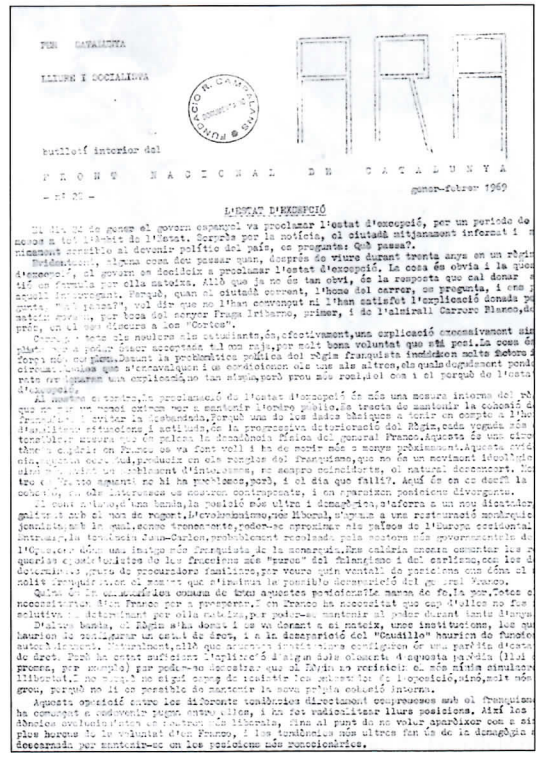

PER CATALUNYA

LLIURE I SOCIALISTA

butlletí interior del

FRONT NACIONAL DE CATALUNYA

- nº 22 -

gener-febrer 1969

L'ESTAT D'EXCEPCIÓ

[illegible]

126
ARA, NÚM. 22 (GEN.FEBR. 1969), BUTLLETÍ INTERIOR DEL FOC, PUBLICA EN PRIMERA PLANA UN EDITORIAL SOBRE L'ESTAT D'EXCEPCIÓ.
AH. FRC

127
Tomás Martínez amb la delegada del comité d'empresa de Femsa, Isabel Hernández i una altra companya, l'any 1967.
T. Martínez i C. Corral

anys, conjuntament amb Isabel Hernández, delegada del comite d'empresa juntament amb altres companyes, a final de 1967 va encapçalar la lluita pel conveni, amb un principi irrenunciable: "igual treball, igual salari per a homes i dones". La negociació es va haver

128
Angel Morera (USO), cap de la taula amb ulleres, en una reunió del Jurat d'empresa de Printer (Sant Vicenç dels Horts), a principis del 70.
Angel Morera

de fer amb l'empresa, el Sindicat vertical i alguns treballadors en contra, però després de fer aturades parcials d'una hora durant quinze dies, la victòria va ser dels treballadors i de les treballadores. La vaga de la Temsa consta com una de les primeres en defensa del conveni a l'Hospitalet de l'època franquista. Des d'aquell moment, tots i totes van mantenir una caixa de resistència on cadascú posava 5 duros al mes. Tomás Martínez va ser, més endavant, un important líder de les CCOO de la ciutat i membre de la primera Unió Local com a representant del ram del Metall.

Però també van ser frustrades moltes altres mobilitzacions i accions incipients a causa de la repressió o de la mateixa por dels treballadors. Per exemple, l'Ángel Morera, que havia fet el camí de la JOC a la USO, ens relata com a Irauto, empresa de la carretera del Mig on tot just havia entrat a treballar, va donar suport a una assemblea convocada per un company de CCOO-PSUC que no es va arribar a portar a terme. La seva intervenció a l'assemblea, però, provocà el seu acomiadament en finalitzar el període de prova de tres mesos.

El món de la construcció era més complex. Les empreses contractaven els obrers per a cada obra, i era difícil consolidar-hi nuclis estables de treballadors. En una assemblea de treballadors del ram de CCOO a Terrassa a mitjan 1968, es va donar la consigna de buscar feina a les empreses grans. En Jaume Valls (que seria conegut com "el catalán"), havia entrat a treballar en aquest sector, va assistir a l'assemblea i va exposar-hi la seva experiència dels mesos anteriors a La Llave de oro, on havia deixat una cèl·lula organitzada del PSUC i CCOO i s'hi recollien diners per al partit i per als presos.

En Juan Manuel Serrano portava més d'un any treballant a Cidesa, a les obres de construcció del barri de Bellvitge i juntament amb els germans Luis i Manolo Romero, intentava crear-hi una comissió obrera per tal d'engegar-hi una mobilització, quan a mitjan 1968 entraren en contacte amb Dionisio Muñoz, cap del taller de les estructures metàl·liques, per la qual cosa era conegut com "el ferralla". En Dionisio Muñoz havia fet la guerra a la Lleva del Biberó i era declaradament antifranquista. Aquest nucli de quatre lluitadors es va haver de reunir algunes vegades fora dels tallers per tal d'organitzar la mobilització, i va estendre una plataforma reivindicativa entre els companys (jornada de vuit hores, augment de sou, millores dels vestuaris). Tot seguit, per negociar amb la direcció, van constituir

una comissió de paletes, d'encofradors, de "ferralla" i de peons, deixant de banda el comitè d'empresa existent, que feia costat als patrons. Es plantejaven les reivindicacions en assemblees a l'hora de dinar i, com a mesura de pressió, en Dionisio feia que el taller del metall anés a ritme lent. En aquest procés l'any 1969, van acomiadar un dels germans Romero i també un altre treballador, i pert aquest motiu es va plantejar la vaga. Primer en van fer durant dos dies, van treballar un dia o dos més i després van anar de nou a la vaga. Llavors l'empresa hi va accedir. Els dies de vaga, els treballadors anaven a l'obra i es concentraven junts mentre la policia els envoltava. La vaga de Cidesa va ser secundada per més de 500 treballadors.

Es van aconseguir els objectius: jornada de vuit hores i augments de sou; amb vuit hores diàries guanyaven més que abans amb deu o dotze. Però nou mesos més tard, com a represàlia, 49 treballadors —els més actius en la lluita—, van ser acomiadats. Quan van anar al Sindicat Vertical per conèixer els seus drets, la resposta d'un funcionari va ser prou significativa: *¡Derechos ninguno, por revolucionarios!*[146].

Durant el 1969, en Jaume Valls entrà a treballar a les obres de Mercabarna, on va aconseguir que els quasi 500 treballadors fessin la seva feina de manera molt lenta (una filada de 60 maons al dia, 35 paletes posant els maons al ritme que marcava en Jaume Valls) amb l'objectiu d'aconseguir la supressió del treball a preu fet. Cal remarcar que, com molts altres líders obreristes, en Jaume feia també propaganda política repartint dins l'empresa, la premsa o els fulls volants del seu partit. Finalment va ser acomiadat. Uns mesos després, a la mateixa obra de Mercabarna, en José M. Serrano reuní assemblees en les quals es redactaren peticions contra l'obligatorietat de fer hores extra o de treballar els dissabtes, fins que també, naturalment, un altre company i ell van ser acomiadats.

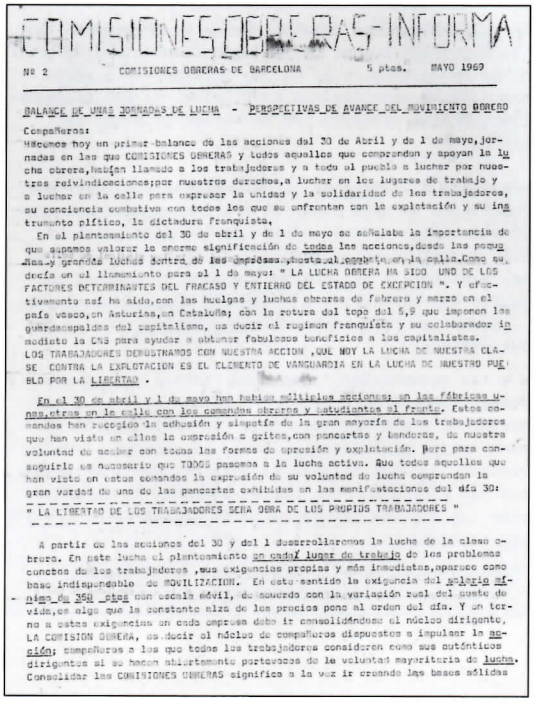

COMISIONES OBRERAS INFORMA

Nº 2 COMISIONES OBRERAS DE BARCELONA 5 ptas. MAYO 1969

BALANCE DE UNAS JORNADAS DE LUCHA - PERSPECTIVAS DE AVANCE DEL MOVIMIENTO OBRERO

Compañeros:

Hacemos hoy un primer balance de las acciones del 30 de Abril y de 1 de mayo, jornadas en las que COMISIONES OBRERAS y todos aquellos que comprendan y apoyan la lucha obrera, habían llamado a los trabajadores y a todo el pueblo a luchar por nuestras reivindicaciones; por nuestros derechos, a luchar en los lugares de trabajo y a luchar en la calle para expresar la unidad y la solidaridad de los trabajadores, su conciencia combativa con todos los que se enfrentan con la explotación y su instrumento político, la dictadura franquista.

En el planteamiento del 30 de abril y de 1 de mayo se señalaba la importancia de que supiamos valorar la enorme significación de todas las acciones, desde las pequeñas y grandes luchas dentro de las empresas, hasta el paro en la calle. Como se decía en el llamamiento para el 1 de mayo: " LA LUCHA OBRERA HA SIDO UNO DE LOS FACTORES DETERMINANTES DEL FRACASO Y ENTIERRO DEL ESTADO DE EXCEPCION ". Y efectivamente así ha sido, con las huelgas y luchas obreras de febrero y marzo en el país vasco, en Asturias, en Cataluña; con la rotura del topo del 5,9 que imponen los guardaespaldas del capitalismo, es decir el régimen franquista y su colaborador inmediato la CNS para ayudar a obtener fabulosos beneficios a los capitalistas. LOS TRABAJADORES DEMOSTRAMOS CON NUESTRA ACCION ,QUE HOY LA LUCHA DE NUESTRA CLASE CONTRA LA EXPLOTACION ES EL ELEMENTO DE VANGUARDIA EN LA LUCHA DE NUESTRO PUEBLO POR LA LIBERTAD .

En el 30 de abril y 1 de mayo han habido múltiples acciones: en las fábricas unas, otras en la calle con los comandos obreros y estudiantes al frente. Estos comandos han recogido la adhesión y simpatía de la gran mayoría de los trabajadores que han visto en ellos la expresión a gritos, con pancartas y banderas, de nuestra voluntad de acabar con todas las formas de opresión y explotación. Para conseguirlo es necesario que TODOS pasemos a la lucha activa. Que todos aquellos que han visto en estos comandos la expresión de su voluntad de lucha comprendan la gran verdad de una de las pancartas exhibidas en las manifestaciones del día 30:

" LA LIBERTAD DE LOS TRABAJADORES SERA OBRA DE LOS PROPIOS TRABAJADORES "

A partir de las acciones del 30 y del 1 desarrollaremos la lucha de la clase obrera. En este lucha el planteamiento en cada lugar de trabajo de los problemas concretos de los trabajadores ,sus exigencias propias y más inmediatas, aparece como base indispensable de MOVILIZACION. En este sentido la exigencia del salario mínimo de 350 ptas con escala móvil, de acuerdo con la variación real del costo de vida, es algo que la constante alza de los precios pone al orden del día. Y en torno a estas exigencias en cada empresa debe ir consolidándose el núcleo dirigente, LA COMISION OBRERA, es decir el núcleo de compañeros dispuestos a impulsar la acción; compañeros a los que todos los trabajadores consideren como sus auténticos dirigentes al ser hasta abiertamente portavoces de la voluntad mayoritaria de lucha. Consolidar las COMISIONES OBRERAS significa a la vez ir creando las bases sólidas

129
Comisiones Obreras informa, nº 2 (mayo 1969), full de les CCOO de Barcelona, en el que s'informa de l'avenç del moviment obrer. CEL'H

Francisco García Gómez és un altre exemple d'aquest tipus de militància en el sector de la construcció. La seva tasca d'organització a les obres era callada però efectiva, anava creant estructura organitzativa pas a pas. Pel seu tarannà en la lluita va rebre de l'Avelino el mot "el tremendo". Vers el 1969-70, fou l'impulsor de vagues i mobilitzacions a les obres del camp del Barça, a la fàbrica Pegaso i també a Mercabarna, i per les mateixes raons que en Serrano, contra l'obligació de treballar els dies festius. Tenien molta pressa per acabar el Mercat Central barceloní, però a costa de sobreexplotar els paletes[147].

Serrano, Valls, Muñoz, García Gómez, Corrales[148], Muñoz Jurado[149] i molts altres, en petites obres i en grans empreses de la construcció, a partir de xerrades a l'hora de l'entrepà i assemblees més o menys improvisades, intentaven impulsar mobilitzacions reivindicatives, repartien premsa sindical i del partit, llançaven fulls

130
Jaume Valls de CCOO de l'Hospitalet parlant a treballadors de la construcció. CCOO. Unió local l'H

131
Antonio Ruíz (de perfil) i un company de la construcció. CCOO. Unió local l'H

[146] Vegeu resum biogràfic de Dionisio Muñoz

[147] Vegeu resum biogràfic de Francisco García

[148] Idem de Diego Corrales

[149] Idem de José Muñoz Jurado

Organicemos de inmediato la solidaridad con nuestros hermanos obreros de Granada, que siguen adelante en su magnífica lucha, prolongando durante más de una semana la HUELGA GENERAL. Sigamos su ejemplo, y el de los obreros de la construcción de SEVILLA, de los bancarios y metalúrgicos madrileños, de los demócratas que, en toda España, manifiestan esa protesta por la acción criminal del gobierno antipopular y antiobrero.

En cada lugar de trabajo recojamos abiertamente la solidaridad económica en favor de las víctimas de la represión. En cada lugar de trabajo organicemos nuestra lucha por nuestras reivindicaciones: Jornal mínimo de 400 ptas, diarias, anulación del contrato eventual, seguridad en el trabajo, salario real del 100% en caso de baja por enfermedad, accidente y jubilación, derecho a celebrar asambleas en las empresas y locales del sindicato, a organizar nuestro sindicato democrático de clase, por el derecho de huelga, contra la represión, por la amnistía, por las libertades democráticas.

Exijamos mediante escritos a las autoridades, asambleas, en las empresas y sindicatos, paros, manifestaciones, impulsando todas las acciones al caso inmediato de la represión, la libertad de todos los detenidos, la satisfacción de nuestros derechos. Desarrollemos nuevas y más amplias acciones como ya lo hacen los trabajadores de la construcción, los del transporte público, los portuarios, los mineros y metalúrgicos, que nos conduzcan a la HUELGA GENERAL, todos unidos contra la dictadura para imponer los cambios que necesita el país.

! QUE DIMITAN LOS ASESINOS !

Las Comisiones Obreras de Hospitalet de Llobregat
31 julio 1970

132
FULL VOLANDER DEL 31.7.1970, DE CCOO DE L'HOSPITALET, CRIDANT A LA SOLIDARITAT AMB LA VAGA GENERAL OBRERA DE GRANADA.
AH. CONC

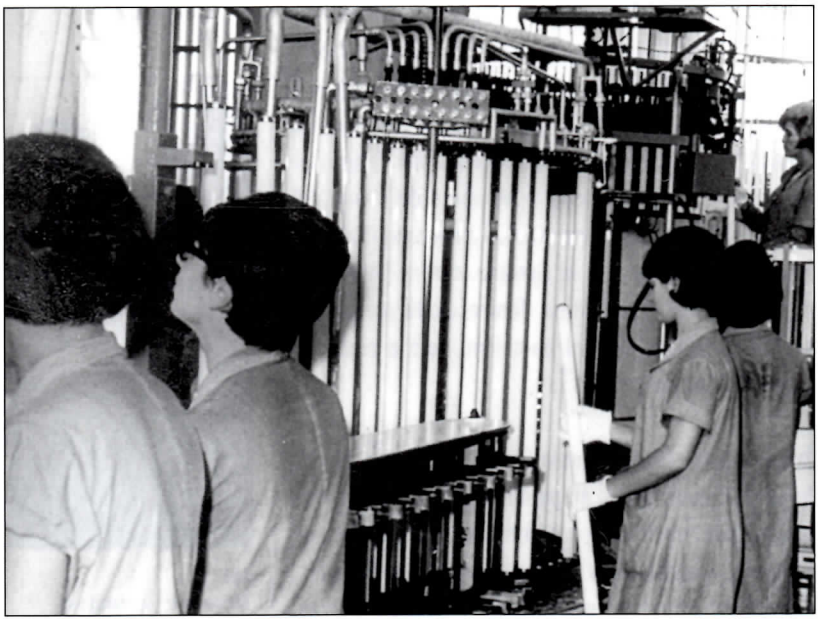

133
TREBALLADORES DE LA CADENA DE PRODUCCIÓ DE LÁMPARAS Z, 1965.
AHCB. AF. FONS PEREZ DE ROZAS

volants. I per culminar el procés, intentaven deixar bastida una cèl·lula de CCOO-PSUC (per a ells, les dues organitzacions eren gairebé el mateix). Invariablement eren acomiadats, però trobaven feina amb facilitat, cosa que els permetia continuar la seva tasca d'extensió de la lluita sindical i política, perquè pensaven que si eren despatxats per la seva activitat sindical, allà on anessin gaudirien de les conquestes que d'altres haurien aconseguit amb una lluita semblant a la seva. L'Antonio Ruiz se sumà a aquesta dinàmica quan arribà a Bellvitge el 1970, havia fugit d'una caiguda del PCE al seu poble, Palma del Río[150]. En arribar va poder entrar a la construcció gràcies als bons oficis de Pedro Olmo, nascut al mateix poble.

L'assassinat de tres obrers de la construcció a Granada en una manifestació el 21 de juliol de 1970 va commoure els treballadors de tot el país. En Dionisio Muñoz i en Juan Romero recorden haver realitzat una col·lecta per a les vídues a l'obra on treballaven, als barris de Can Serra i de la Florida, respectivament. L'1 d'agost es va fer una manifestació de protesta a l'Hospitalet, amb 150 assistents segons la premsa, la qual cosa provocà la detenció de 4 persones dos dies més tard[151]. No sabem del cert qui va convocar l'acte. Sembla que fou una manifestació llampec convocada pel PCE (i) i les COR, amb assistents de totes les procedències[152].

El sector de la construcció fou un dels més conflictius durant el 1969, i va aconseguir una pujada salarial molt per sobre del límit imposat pel govern. Un altre conflicte important d'aquell any fou el de les cinc factories de Phillips, incloent-hi l'anomenada Lámparas Z de l'Hospitalet[153]. Entre les persones entrevistades no hi figuren extreballadors d'aquesta empresa, però ens consta pel testimoni de la Pura Fernández, l'assistència de dues treballadores hospitalenques de

[150] Idem d'Antonio Ruiz. Palma del Río (Córdoba) tenia uns 15.000 habitants vers el 1970 i un nucli del PCE de més de cent militants, alguns dels quals van emigrar a l'Hospitalet. Santa Eufemia, també de Córdoba, va fer també una important aportació a l'antifranquisme local

[151] *La Vanguardia española*, 2 i 4.8.1970

[152] MANTÉ, Roser. *Formació i evolució del PCE (internacional) 1968-1973.* Barcelona, UAB, 2004 [treball inèdit] p. 53

[153] SELLÉS, Elionor. Op. cit., p. 232

Lámparas Z, a la reunió fundacional de les Comissions Obreres de Barcelona, a l'església de Sant Medir.

L'agost del 1968 van entrar a treballar a la Seat tres militants del PSUC —un dels quals era en Faustino García—, que es posaren a tirar endavant de seguida les CCOO en aquesta empresa. Les anteriors Comissions havien estat liquidades per la repressió. També s'estaven reorganitzant les COR amb els militants del PCE(i), amb en Mayo i en Montesinos (com ja hem dit), als quals afegiria en José Manuel Rodríguez Mesa a finals del 1969)[154].

Els dos grups van començar a engegar les mobilitzacions, a vegades col·laborant, a vegades competint. El grup del PSUC va començar amb la tàctica de les assemblees durant l'estona de l'entrepà, i el repartiment de propaganda (arribant més d'hora i deixant-la als vestuaris); també la tasca de fer prendre consciència als treballadors de la importància de la negociació del Conveni del 1970. Es va aconseguir organitzar una plataforma reivindicativa genuïnament obrera recolzada amb 2.500 signatures. En Faustino García i altres promotors de la mobilització foren acomiadats el gener de 1970. El seu judici va esdevenir un acte d'un fort contingut polític, amb la presència fins i tot d'un representant de l'abat de Montserrat.

En Faustino i els seus companys aconseguiren implantar a la fàbrica Seat, la línia de treball sindical que més bons resultats donava pertot arreu: començar amb la negociació del conveni, per aspectes purament laborals, confiant que la naturalesa del règim convertís la mobilització social en política.

Els fets els van donar la raó, i de la manera més tràgica. L'octubre de 1971 la direcció de l'empresa (semipública) i les autoritats polítiques enviaren la policia a desallotjar la fàbrica, amb el dramàtic resultat de molts ferits i un obrer mort, Antonio Ruiz Villalva, veí del barri de Pubilla Cases de l'Hospitalet. De mica en mica, la Seat,

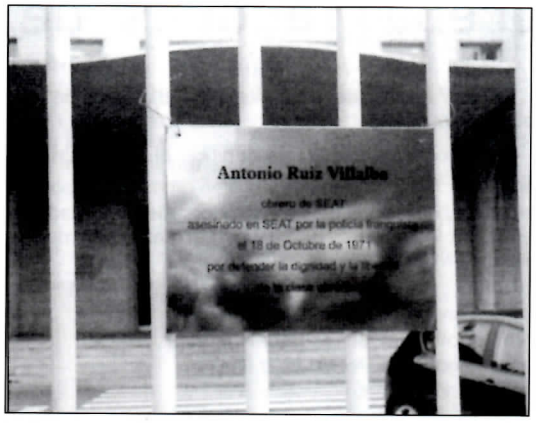

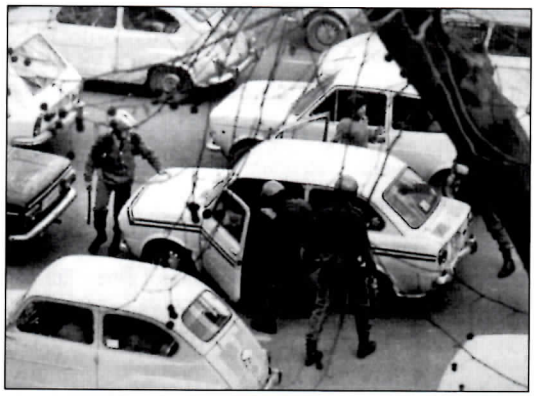

134-135
CARTELL PENJAT A LES PORTES DE SEAT D'HOMENATGE A L'HOSPITALENC ANTONIO RUÍZ VILLALBA DEL BARRI DE PUBILLA CASAS, ASSASSINAT PER LA POLICIA EL 18.10.1971.
DESPRÉS DE L'OCUPACIÓ DE SEAT EL 1971, DURANT MESOS ELS "GRISOS" VAN SER PRESENTS A LA FÀBRICA, ESCORCOLLANT TREBALLADORS I VEHICLES.
MEMÒRIA, NÚM. 0 (2006)

l'empresa més important de Catalunya, que tenia aleshores uns 20.000 treballadors, es va convertir en el símbol del moviment obrer dels anys setanta. Entre els activistes de Comissions que s'incorporaren a les lluites a l'entorn de la mobilització pel Conveni de 1970, hi havia l'Aureliano Caballero, que amb molts altres hospitalencs i hospitalenques com l'Alfonso Olivares o bé Isabel López, foren destacats membres del moviment obrer de la Seat[155].

Al cap d'unes setmanes, en Faustino García entrà a treballar en una brigada nocturna de manteniment del metro, i de seguida va organitzar-hi una mobilització de resposta a uns canvis en la feina que empitjoraven les condicions dels treballadors. Es convocà una concentració a les oficines de Santa Eulàlia, i com que

[154] Vegeu resum biogràfic de José Manuel Rodríguez

[155] Vegeu resum biogràfic d'Aureliano Caballero

136
Manifestació de treballadors i treballadores de la Seat (Zona Franca) l'any 1971, després de l'assassinat d'Antonio Ruíz
Memòria, núm. 0 (2006)

fou acomiadat, va ser contractat després per una empresa de la Zona Franca on la història es va repetir. Aquests homes eren una mena de lluitadors ambulants i allà on arribaven generaven mobilització i establien contactes, que en molts casos, arribaven a convertir-se en nuclis de Comissions i fins i tot del PSUC.

Els militants de les COR de la Seat optaren per generar moviment aprofitant les diades del Primer de Maig. El 31 d'abril de 1969 van promoure una marxa de treballadors a peu des de la Zona Franca fins a la plaça d'Espanya, malgrat les càrregues policials. L'any següent van convocar una manifestació llampec a la plaça de Sants, on més de 500 persones s'arribaren a enfrontar a la policia. Uns quants dies més tard, eren detinguts Domingo Navarro, Gonzalo Montesinos i Antonio Mayo.

L'estiu de 1968, un cop va haver passat el període de prova a la Ram el segon dels germans Ruiz, van entrar-hi a treballar en Claudio i l'Eusebio Ruiz (34 i 25 anys respectivament) i van engegar la seva llarga i fructífera lluita en aquella empresa làctia. Començaren reclamant un augment salarial amb una vaga de baix rendiment, la qual cosa va provocar la dimissió del jurat d'empresa existent i la creació d'una comissió obrera, i ell va obtenir el reconeixement tàcit de la direcció de l'empresa com a interlocutor en la negociació amb els treballadors.

Malgrat les represàlies feines més desagradables, sense hores extra (encara que els companys posaven de la seva butxaca els diners que deixaven de guanyar) i les provocacions que van haver d'aguantar, els germans Ruiz van esdevenir els líders obrers indiscutibles de l'empresa fins que la van deixar cap al 1990. Van aconseguir millores salarials i millores materials.

A partir del 1971 van encapçalar les llistes de CCOO a les eleccions sindicals i aconseguiren victòries aclaparadores davant les llistes de la patronal (71 i 75) i els altres sindicats en la fase democràtica. L'any 1971 l'empresa va fer un tripijoc perquè no es poguessin presentar a les eleccions eliminar-los del cens electoral, però se'n van adonar a temps i s'hi van poder presentar[156].

En José García Soria feia anar la seva empresa de corcoll —Metal·lúrgica Rivière—, exigint tot el que era legal i que l'empresa incomplia, com distribuïdors d'aigua a totes les seccions, mesures de seguretat —els accidents laborals hi eren molt freqüents—, i sempre assessorat per l'advocat Albert Fina, que va conèixer a través d'obrers de la Seat. Aproximadament el 50% de la plantilla de la fàbrica col·laborava amb les clandestines CCOO gràcies a la seva acció.

L'any 1969, després d'un intent de suborn de l'empresa que ell va denunciar, fou acusat de promoure una vaga a l'empresa i acomiadat. El judici d'aquest acomiadament el va difondre Radio Pirenaica i va esdevenir un acte més de mobilització en rebre el suport dels dirigents obrers de la Seat. Al cap de vuit mesos l'empresa va haver de readmetre'l[157].

No només s'anava estenent la xarxa de Comissions, el 1968 també es va crear la primera secció sindical de la UGT a la Pegaso, en la qual va participar Garcilaso Aguado. El

[156] Vegeu resum biogràfic de Claudio Ruiz

[157] Idem de José García Soria

rebuig de la UGT de practicar l'"entrisme" o ocupació del Sindicat vertical, va limitar la capacitat d'actuació dels seus militants, però no va pas impedir que participessin en les lluites obreres, com va quedar reconegut en les primeres eleccions sindicals de la democràcia[158]. Les COR, a la Seat, eren un sindicat de referència, tal com hem esmentat. També el SOC tenia una certa presència a la ciutat i es reunia a la parròquia de Sant Isidre[159].

Aquest capítol ha anat desgranant les lluites del moviment obrer rescatades a través dels entrevistats, però ben segur que se'n van produir moltes altres, com la vaga d'Irauto, la tancada de treballadors de Cipsa, la lluita de la Burguete, la solidaritat de moltes empreses amb la lluita contra l'expedient de crisis de Motos Ossa de la Bordeta, la d'Encendedores Feudor, que van protagonitzar una vaga de protesta i una manifestació a la Delegació Sindical a causa de l'acomiadament del seu representant en la negociació amb l'empresa, seguit de l'acomiadament de l'organitzador de la vaga i de la marxa[160]. I també les aturades de mitja hora, amb concentracions silencioses a les oficines bancàries en suport a la negociació del conveni del ram[161].

A partir del 1971, l'Hospitalet i la primera corona de l'àrea metropolitana de Barcelona (anomenada llavors "cinturó roig") serà l'escenari de constants i creixents mobilitzacions, assemblees, vagues i manifestacions amb participació d'homes i dones de la ciutat.

El mateix any 1971 es realitzen a l'Hospitalet col·lectes de solidaritat amb les empreses en lluita com Roca i Seat i també es produeixen sancions governatives i mobilitzacions, i el mes de setembre, la vaga dels obrers de la construcció que treballaven a l'obra de l'Hospital de Bellvitge[162].

137
GARCILASO AGUADO DE LA SECCIÓ SINDICAL UGT (ESQUERRA) I AMORÓS DE CCOO PARLANT A L' ASSEMBLEA DE TREBALLADORS DE LA PEGASO (SAGRERA), ANYS 70.
G. AGUADO

L'any 1975 amb la convocatòria d'eleccions sindicals, CCOO aconsegueix la presidència de les UTT del Sindicat Vertical de l'Hospitalet, i es creen mobilitzacions en empreses de la ciutat, de solidaritat amb la

1º DE MAYO 1968

¡Trabajador español! ¡Pueblo español! :

Por el triste y cruel destino que parece haberse cebado en ti desde hace largos años —si no por el desinterés culpable y ciego, el egoísmo y la falta de revelación de cuantos, racional e internacionalmente, tendían también el deber de ayudarte a salir de la situación en que te encuentras— van a presenciar otro Primero de Mayo con las mismas cadenas, con la misma mordaza, con los mismos dismembramientos de menor o de intensidad, que indebida y cruelmente te impusieron hace 29 años.

Las cadenas podrán haber cobrado juego, a fuerza de deshoirte en ellas, con el color de tu propia carne; la mordaza, rota o desdoblada, no podrá contener ya amarras de tus quejas. Pero, una y otra, son las mismas que verdugos violadores de conciencias, soberbios aborrecedores de la personalidad humana cual satánicos sacerdotes del nuevo culto al moderno fascio, echaron sobre ti hace ya tres decenios. La que no es la misma, es tu voluntad indomita de romper, a las persecuciones de ayer y de hoy, a las vejaciones pasadas y presentes, a los zarpazos que distinguiste te lanza la situación de privilegios de los inmoralmente afortunadas a costa de los eternamente desheredados, el perseverante propósito del régimen de tenerte constantemente sojuzgado, respondes con nuevas energías, con mayores y mejores impulsos y con más fuerte exteriorización de tu protesta y de tu insumisión.

Las posiciones, a fuerza de distantes, son harto evidentemente inconciliables, no en balde este período de dictadura representa una de las tragedias más espantosas que registra la historia de nuestra patria y no en balde también tiene esa dictadura la responsabilidad de todos los procedimientos a que recurrió, desde el primero, para demoliente y deshonrarte inicuamente. Por un lado, el régimen; ese régimen que no necesitamos describir pues sufrimos todos los días las consecuencias de su malhadada existencia y de su ilegal instauración; un régimen que es la negación constante y permanente de todo aquello que incluso es reconocido y admitido hasta en los países subdesarrollados o atrasados. La mayor, y la más evidente, realización de este régimen que padecemos es la de la unanimidad del descontento.

Frente a él, por otro lado, el pueblo español con la clase trabajadora a la cabeza —con derecho inenajenable, estaba a figurar en primera fila en la dirección y guía de la oposición; derecho adquirido en el ensalmiento que fue y sigue siendo objeto por parte del régimen— en esta unanimidad cuya nota discordante está únicamente constituida por el pequeño grupo de los validos del dictador y la cohorte de los partidarios, y beneficiarios, del enhucho, de la prevaricación, de la corrupción en todos sus órdenes, de los negocios sucios y del amasamiento de fortunas en pocos meses y por todos los procedimientos, y del manifiesto de privilegios. De unos privilegios que suponen la coerción material y espiritual hacia los que, por derecho, son iguales; privilegios difíciles de concebir y comprender, y menos aún de justificar, en la historia moderna de los pueblos. Frente al régimen y contra esta infima minoría de los usufructuarios de sus inmorales pero pingües concesiones y turbias combinaciones con patente de corso se alza la universidad, el intelecto español, la clase trabajadora, la llamada clase media —que no deja de ser también trabajadora— y la inmensa legión de los que, por unas razones o por otras —por sus creencias u opiniones políticas, sociales o religiosas, por su simple respeto a la dignidad humana o por su solo deseo de buscar una solución a la ya inaguantable asfixia general, en todos los sentidos, ejercida por el régimen y sin necesidad para ella de mantener un credo o una opinión cualquiera determinada —están dispuestos a no sufrir, soportando por más tiempo la mordaza ni las cadenas, en un intento, también general, de salir de esa pesadilla —por lo conveniente— remoria de edad o incapacitación en que la dictadura les quiere tener sumisos.

«Toda España corre tras de la Iglesia» dice un proverbio loca nuestro, «la mitad con un cirio, la otra mitad con una estaca». Eso es lo que podría decirse del régimen de Franco con la diferencia de que la ola de los que enarbolan la estaca de la por ó provocada revuelta disuelta irrefutablemente la ruin marquada y débil tropa de los portadores del cirio. A los 30 años de franquismo, en el declinar de un régimen que no hace más que sobrevivirse, ya no hay franquistas en España. Por lo menos, franquistas confesados. Los que, por lazos de interés, de agradecimiento, de egoísmo o ahs de cierta blandegia, se hallan todavía unidos al régimen, están condenados ya al silencio. Y, sin embargo, tienen con ellos o tras de ellos, el formidable operado de la ley del Estado de la verdad «oficial» y la prensa les permite la palabra también. No obstante las cárceles se llenan, la policía se instala en la universidad, los partidos y sindicatos no oficiales están prohibidos y los líderes obreros y estudiantiles son constantemente perseguidos. Porque la verdad vox que se oye hoy, en esta España de 1968 — y se oye fuertemente— es la de la oposición. Derribando las barreras de la clandestinidad alrededor los riesgos de la represión, ella se expresa clara y abiertamente en la calle y lo que es más reciente, hasta en sitios que no podría sospecharse.

Entre el país legal y el país real, el divorcio —signo externo de una crisis económica y política profunda— está ya consumado. La apertura de la economía española hacia el exterior, recomendable en sí, desembocó parcialmente en una grave crisis. Cierta expansión lograda se ha caracterizado por un incremento considerable del consumo y una disminución simultánea de las inversiones productivas, desarrollándose por las vías de la facilidad, ese barcelmente del consumo, que respondía a una necesidad más profunda y más urgente en España que en cualquier otra nación de Europa, ha permitido al régimen cobrar alientos al favor de una coyuntura pasajera. Pero éste no ha aprovechado esa ocasión para colocar las estructuras de base indispensables para asegurar un desenvolvimiento continuo de la economía, carente de elevación a largo plazo y de visión de prospección; no ha trazado nunca perspectivas claras en materia de inversiones y no ha sabido imponer la ejecución del primer plan de desarrollo, elaborado por otra parte, sobre bases infiables, irreales. Nada ha sido hecho para poder sobremontar las deficiencias notablemente graves, derivadas especialmente: de la existencia, en las empresas mejor colocadas bajo el impulso de estos últimos años, de una dimensión demasiado grande para el mercado interior pero claramente insuficiente para imponerse en el mercado europeo; de precios de costo elevados para productos de mediocre calidad; de difíciles problemas de reconversión (minas de Asturias, en particular) que el gobierno no está dispuesto a resolver, o que no sabe resolver; de rigideces que frenan la expansión industrial (congelación de los precios y de los salarios, bloqueo del

138
MANIFEST DEL PRIMER DE MAIG 1968 DE LES COMISSIONS EXECUTIVES DEL PSOE, UGT I JOVENTUTS SOCIALISTES.
AMLH. AH (A. RUÍZ I F. MARTÍNEZ)

[158] Idem de Garcilaso Aguado

[159] FERNÁNDEZ, José, *La participación de los católicos... (1946-1978)*. Barcelona, UB, 2005 [tesi doctoral] p. 732. Recull el testimoni de José Galé Flores, treballador de 'La Farga' que va passar de l'HOAC al Sindicat d'Obrers Cristians (SOC), que esmenta que Mn. Breu col·laborava amb el SOC i els cedia els locals parroquials

[160] *El Correo catalán*, 19.9.1970

[161] *El Correo Catalán* i *Tele-Exprés*, 13.3.1970

[162] En Jaume Valls, amb Pedro Olmo, Diego Corrales, Avelino Agudo i Pantaleón Rubias, van engegar a l'agost i el setembre, un procés assembleari per discutir els problemes laborals, socials i polítics, al qual van participar tots els obrers. La vaga va ser del 6 al 8 de setembre

139 a 144
Vaga d'Irauto a finals del anys 60/ Lluita de la Burguete (ram del metall), 1970 / Tancada de treballadors de Cipsa, 1970/ Pintada denunciant l'expedient de crisi de la fàbrica Ossa motos (carretera de la Bordeta), voltants 1970 / Aturada d'Elsa de Cornellà el 1974/ Carles Navales, segon a l'esquerra, un dels líders de CCOO. Manifestació de treballadors i treballadores de Làmparas Z, anys 70. CEL'H/ CCOO. Unió local L'H/ CCOO. Unió local L'H/ AH.CONC/ AH.CONC/ AH.CONC

vaga general del Baix Llobregat i amb l'empresa Elsa de Cornellà. Noves vagues de solidaritat el mes de setembre amb Fasa-Renault amb ressó a la Seat i a les empreses de la carretera del Mig i de solidaritat amb la Segona Vaga General del Baix Llobregat[163].

La vaga del metall i les químiques en solidaritat amb la Focsa de Cornellà i entre novembre de 1975 i gener de 1976, i noves mobilitzacions a la Seat per l'obtenció del vuitè conveni[164].

[163] Convocada pels enllaços sindicals de CCOO "contra la carestía de la vida"

[164] El gener de 1976, l'empresa va fer el *lockout* i acomiadà uns 500 treballadors

L'any 1976, tindrà lloc la vaga del sector del Metall de l'Hospitalet durant la qual va ser detingut Tomás Martinez i dues companyes d'Icapre, la Paquita Ginés i la María Teresa Moreno.

La vaga general de la Construccció, de 23 dies, amb una alta participació a l'Hospitalet on va ser detingut en Jaume Valls, la vaga dels 400 treballadors de Femsa en contra l'expedient de trasllat de l'empresa de la seva ubicació a la Gran Via; el tancament de 60 treballadors durant 8 dies de l'empresa Temsa i el tancament de 300 treballadors contra la regulació d'ocupació a Frasqueries Pedret[165].

Tercera vaga general del Baix Llobregat (entre el 19 i el 29 de gener) en solidaritat amb Laforsa, en vaga des del mes de novembre de 1975[166] i la vaga general, el 12 de novembre, convocada per la Coodinadora de Organizaciones Sindicales (CCOO, UGT i USO) contra la política econòmica del govern, i d'altres que seguiran al llarg dels anys 1977 i 1978, com la vaga de Lamparas Z, Indo...

Mentrestant, a Catalunya, Comissions impulsà la convocatòria d'un Congrés Sindical Constituent Unitari. La proposta, però, no va ser ben rebuda per la resta d'organitzacions.

La reflexió posterior va comportar que, en el Congrés Estatal de CCOO realitzat a Barcelona el mes de juliol de 1976 (amb presència de delegats de l'Hospitalet) i en la Jornada de les CCOO de Catalunya, realitzada el mes de setembre d'aquest mateix any a l'església de Sant Josep de l'Hospitalet (amb representants de Comissions Obreres de la ciutat), es va decidir que, tot i que mantenia el principi d'unitat, CCOO havia de convertir-se en una organització sindical estructurada. Comissions Obreres, a partir d'aquest moment, deixa de ser un moviment sociopolític per transformar-se en una organització exclusivament sindical.

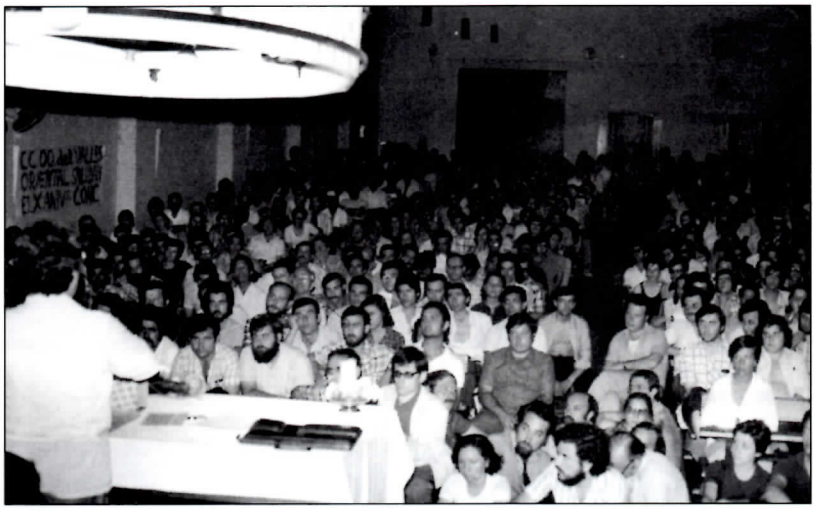

145-146
Jornada de les CCOO de Catalunya, a la Parròquia hospitalenca de Sant Josep el 1976.
Cartell de la COS, Coordinadora d'organitzacions sindicals, (USO, UGT, CCOO) fent una crida a la vaga general, l'any 1976.
AH. CONC/ANC. Fons PSUC

Així aquest mateix any 1976, es constitueix la Unió Local Provisional de les CCOO de l'Hospitalet a l'església de Sant Ramon i la Unió Local de la UGT de l'Hospitalet a l'església de Santiago Apostol (26.2.1977).

[165] Els obrers aconseguiren gestionar-la durant sis anys més

[166] Un dels líders era el bellvitgenc i militant del PSUC i CCOO, Esteban Cerdán. Segons la Intersindical (comitè de líders obrers de la comarca), van haver-hi uns 60.000 vaguistes diaris i 5 milions d'hores perdudes

147-148-149
Manifestació unitària (UGT, CCOO, CSUT, SU...) contra l'atur, el 1978, davant el Cinema Navarra/ Constitució de la Unió local d'UGT: Gutiérrez, transports; Lídia, Indo; Aguado, Pegaso; Pujana, banca i Fernández Jurado, jubilats, el 26.2.1977/ Míting de CCOO al camp de futbol de l'Hospitalet, el 1977. Entre els entrevistats, van participar-hi: J. Valls i A. Ruíz, construcció; T. Martínez, metall; P. Ribas, banca i M. Castell, vidre.
AH. CONC/ G. Aguado/ CCOO. Unió local l'H

El nou escenari sindical conduirà al fet que, a final del 1977, es promulgui el Reial Decret Regulador de les Eleccions Sindicals que aprova els Comitès d'Empresa, espai d'organització unitària en els llocs de treball i de representació sindical dels treballadors i les treballadores des de la base.

Les mobilitzacions cada vegada més polititzades i la consolidació de les diferents organitzacions sindicals són exemples de com el 1976 el moviment obrer arriba a convertir-se en el motor essencial de l'antifranquisme i de les lluites per les llibertats i la democràcia. I de com el moviment obrer va afrontar la conflictivitat del tardofranquisme i els primers governs de la Transició, ens donen la mesura real de la seva indiscutible importància a nivell polític.

MANUEL DOMÍNGUEZ

3.3. LA RECONSTRUCCIÓ DELS MOVIMENTS SOCIALS ALS BARRIS

En dècades anteriors, la repressió definia el panorama associatiu local. Les entitats que havien subsistit eren totes de caràcter conservador i controlades des de l'autoritat política i moral de l'alcalde i el rector. Malgrat tot, hem vist en el capítol 2 referent als anys quaranta i cinquanta que algunes entitats aconseguiren subsistir al marge del poder, com el Club Pimpinela o l'Agrupació d'Amics de la Música.

A la dècada dels seixanta, les profundes transformacions de la societat, simbolitzades pel "desarrollismo" tecnòcrata afectaren d'una manera especial l'Hospitalet, amb la revisió i l'aprovació de plans parcials a tots els barris. El creixement demogràfic i urbanístic afectava tots els espais de la ciutat i creava noves formes d'interrelació social.

Als barris més antics, les noves entitats responien a iniciatives de sectors joves, crítics amb l'encarcarament i la manca de representativitat de les entitats tradicionals de la ciutat, que en molts casos tendien a exteriorizar expressions identitàries en relació a la cultura catalana.

Per contra, als barris que es van conformar en el context immigratori es va anar articulant un nou teixit social a partir de diversos factors, per exemple, l'origen comú o l'assentament anterior, les noves relacions de veïnatge, la recreació d'elements de la cultura d'origen, la participació en activitats parroquials, en les revetlles i les festes de carrer o les actituds col·lectives per fer front a problemes comuns com la manca d'aigua corrent o les estafes d'habitatges. Aquest conjunt d'elements —la discontinuïtat urbanística i l'aïllament entre els barris, a més de la manca de transports i comunicació entre els diferents territoris de l'Hospitalet— va anar configurant un dels components més significatius de la ciutat, la identitat de barri, els hospitalencs es van anar identificant amb el seu espai més immediat[167].

150
La carretera de Mig (barri del Centre), esdevindrà l'eix del nou model d'industrialització del pla Comarcal de 1953.
Solidaridad nacional, supl. Junio 1969

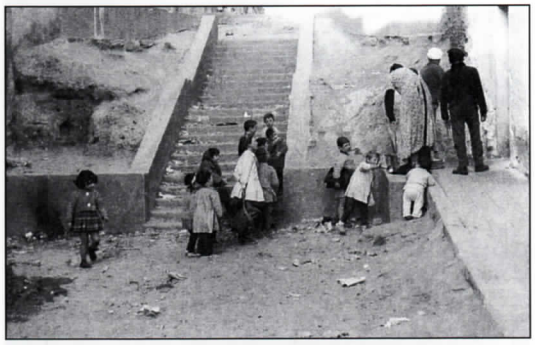

151
Aspecte d'un dels carrers del barri de Sant Josep, antic raval industrial del barri del Centre en els anys 60.
CEL'H (J. Ribas)

Les repercussions de l'anomenat "desarrollismo" d'aquells anys seran diferents segons els barris, però els dèficits urbanístics i de serveis en seran el denominador comú. És l'època àlgida de la convergència d'interessos i de la dèria del creixement i de l'especulació en què la permissivitat de l'administració ofereix un camp adobat per a la corrupció. Aquesta situació provocarà que l'associacionisme veïnal i altres moviments ciutadans agafin una forta embranzida.

Per entendre aquest nou paisatge de la ciutat, fruit d'una convulsa transformació, detallem tot seguit les actuacions més rellevants realitzades i les afectacions més destacades en cadascun dels barris.

Barris més antics (consolidats). El ***barri del Centre***, conegut també com la Vila Vella, desenvolupa el nou sector de la carretera del Mig a partir de les previsions del Pla Comarcal (1953) amb l'objectiu de projectar el nou model d'industrialització de la ciutat, amb un clar predomini dels sectors metal·lúrgic i químic, especial-

[167] CAMÓS, J., C. PARRAMON. "Crisi del franquisme, associacionisme i moviment ciutadà..." En: *Franquisme i transició democràtica a les terres de parla catalana* [II Congrés de la CCEPC, Palma, 1997], Barcelona, CCEPC, 2001, p. 83-93

152
La nova fisonomia de l'entorn de l'església de Santa Eulàlia després de la nova urbanització. La fàbrica Indo al fons, darrere el brollador. CEL'H

153
Un solar al barri de Collblanc que, juntament amb el de la Torrassa, tindrà un creixement espectacular en la dècada dels 60. Marta de Planell

ment del subsector dels plàstics; i aquest és l'inici del desplaçament definitiu dels sectors tèxtil i de la ceràmica de construcció de la indústria hospitalenca. Aquesta nova situació comportarà haver de fer front a la necessitat de nous habitatges per als treballadors procedents de les més de 500 noves indústries assentades a l'Hospitalet entre el 1950 i el 1960, i també per als treballadors de Barcelona, la qual cosa farà que el ram de la construcció adquireixi un pes molt important a la ciutat. Al ***barri de Sant Josep*** —antic raval industrial del barri del Centre on a les darreries dels anys cinquanta encara hi havia barraques (pont de Matacavalls)—, es construeixen els blocs anomenats Viviendas del Congreso Eucarístico (1957). Després vindrà la construcció dels Bloques Ciudad Condal (nom de la immobiliària) el 1960, amb 50 habitatges de renda limitada fets amb materials de baixa qualitat. I, més endavant, la construcció dels anomenats Blocs de la Pegaso, per iniciativa de l'empresa Enasa, amb 154 habitatges subvencionats. I les intervencions en aquest barri no s'aturaran fins a començament dels anys vuitanta, moment en què la febre constructiva ateny el punt de saturació. El ***barri de Santa Eulàlia*** —que amb el del Centre representa la gènesi del naixement de la ciutat— urbanitzarà l'entorn de l'antic passatge Elies (actual carrer Castelao) i obrirà el vial que enllaça la banda nord del barri amb la Granvia. Malgrat això, els escombriaires es mantenen al sector sud d'aquest vial. D'altra banda, la urbanització als voltants de l'església de Santa Eulàlia de Provençana i la creació, al mateix sector, de les factories Vanguard i Lámparas Z, i l'ampliació de la Indo acabaran mostrant definitivament la fi d'un paisatge industrial tèxtil. Als ***barris de Collblanc i de la Torrassa***, "castigats" per l'estigma del mite anarquista, en aquests anys i a conseqüència del Pla Comarcal (1953), es gestarà un controvertit Pla Parcial. La morfologia urbana dels dos barris evolucionarà cap a l'edificació vertical, cosa que en farà augmentar la població de manera espectacular. El 1969 hi arribarà el metro, que millorarà sensiblement la comunicació amb Barcelona i també amb altres barris de la ciutat.

Barris encara no consolidats. Creixeran de manera espectacular i no sostenible a partir d'una població procedent en gran part de la immigració. El creixement del ***barri de Sanfeliu***, a diferència d'altres barris de la ciutat, es produeix a ritme més pausat. Tot i que la majoria de la seva població s'ha integrat al barri ocupant cases i pisos i que pràcticament ningú no habita en refugis o coves, la seva dotació d'infraestructures i serveis municipals en aquesta dècada és molt minsa. Aquestes circumstàncies afavoreixen l'autoconstrucció, amb predomini d'habitatges d'una o dues plantes, de factura i materials modestos, molt sovint sense aigua corrent. En contraposició i paradoxalment, l'any 1968 l'ajuntament adquireix una finca de 5 Ha a Lluís Maria Buxeras, dins el terme del barri, amb la finalitat de construir-hi un parc municipal. L'accelerat procés de

creixement del ***barri de Pubilla Cases*** comportarà una necessitat d'habitatges tal, que farà que també siguin d'autoconstrucció i, en gran mesura, d'edificació vertical, promoguda per constructors especuladors que obtindran amb facilitat les llicències d'obres de l'administració local. El resultat és que aquest barri ateny la densitat de població més alta del municipi, acompanyada d'unes precàries condicions urbanístiques i una manca de serveis i d'espais verds. Una part d'aquestes necessitats només seran compensades, ja entrats els anys setanta, amb la inauguració de l'Hospital de la Cruz Roja (1971) i l'obertura de la parada de metro de Pubilla Cases (1973).

Els ***barris de la Florida i de les Planes*** ja havien iniciat el creixement a la dècada dels cinquanta, conseqüència directa de les previsions del Pla Comarcal, època en què s'hi portarà a terme la construcció dels habitatges de l'Obra Sindical del Hogar (1952), llavors anomenats Viviendas Onésimo Redondo (nom d'un líder falangista). Són la primera construcció en gran escala de blocs, amb 816 habitatges de reduïdes dimensions i d'escassa qualitat en la construcció. I, al llarg dels anys seixanta, seguiran aquestes precàries condicions urbanístiques, l'autoconstrucció d'habitatges en una primera fase, i les cases de creixement vertical després. El 1966 eren uns barris molt densos, amb greus patologies en les construccions i una planificació urbanística i de serveis del tot inadequada, i no serà fins a l'any 1967 que s'aprovarà el projecte del mercat del Torrent Gornal, que s'inaugurarà el 1970.

Per acabar, aquesta dècada generarà la construcció dels anomenats "polígons d'habitatges", origen dels nous barris de l'Hospitalet. El ***barri de Can Serra***, construït a partir del Pla Parcial (1959) amb el vistiplau de l'ajuntament i altres institucions amb competències sobre urbanisme, alterarà les previsions del Pla Comarcal i també la qualificació inicial de zona urbana semiintensiva. I l'esmentat pla es modificarà cinc vegades entre el 1961 i el 1964. Els primers edificis, d'obra vista, responien a la tipologia de qualificació de zona suburbana semiintensiva. La resta d'edificacions, que s'anaren construint en diferents fases, ja van ser

154
Solar no asfaltat del barri de Pubilla Casas, anomenat de la Bòbila i una de les reivindicacions del veïnat per fer una plaça (actualment plaça de la Bòbila). La construcció vertical es concentraria més que en cap altre barri de la ciutat.
CEL'H

155
La Florida ja havia iniciat el seu creixement cap a meitat dels 50 amb el Pla Comarcal i la "Obra Sindical del Hogar".
Marta de Planell

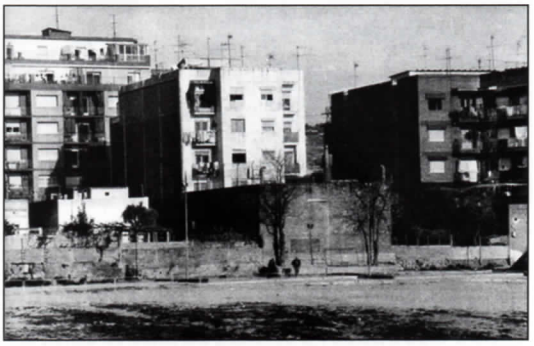

156
Solar del barri de Sanfeliu on es jugava a la petanca els anys seixanta. Actualment, plaça dels Cirerers, damunt la llosa de cobriment del Cinturó, reivindicad pels veïns.
Sanfeliu, imatges d'un barri. Fotoviva

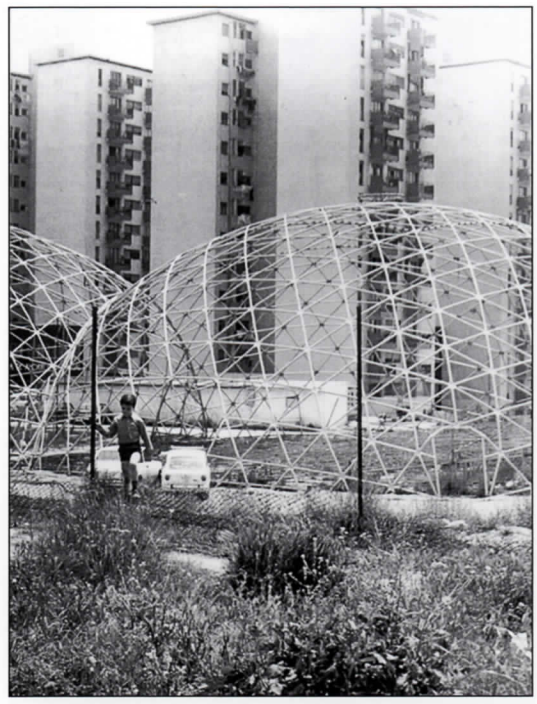

157
Barri de Can Serra, els blocs de 13 plantes van aparèixer amb el desenvolupament del Pla parcial de 1959; en primer terme l'estructura de la Carpa, nom que adoptarà una de les reivindicacions –volem un parc al solar de la Carpa– més emblemàtiques del barri.
CEL'H

158
Bellvitge, barri paradigmàtic del "desarrollismo", amb els blocs construïts com a resultat del Pla parcial de 1956, i el sòl encara no urbanitzat.
J. Hernández

159
Infants de Can Pi, barriada dels escombriaires, construint "el poble ideal", activitat organitzada per l'Escola Activa de Pares, amb mestres i monitores de l'*Escola l'Estrany cavall*.
CEL'H

torres aïllades de fins a 13 plantes. Els primers habitants es trobarien amb tota classe de dèficits: inexistència d'urbanització i d'asfaltat, defectes de construcció d'alguns edificis, amb esquerdes alarmants, desnivells –imposats per l'orografia del terreny—, però amb una total absència de rampes, escales i serveis bàsics.

A proposta de la Comissió d'Urbanisme, l'any 1956 s'aprova un Pla Parcial per al ***barri de Bellvitge***, que donarà llum verda a un procés constructiu d'abast inèdit a la ciutat, que començarà el 1964. La convergència d'interessos de l'alcalde España Muntadas amb les empreses immobiliàries i alguns propietaris agrícoles enlluernats per les ofertes dels especuladors respondrà amb precisió a la urgència d'implementar el nou model econòmic franquista. Un dels blocs construïts (168 habitatges) va acollir una bona part dels veïns de la barriada de la Bomba, un dels darrers reductes del barraquisme.

Tant bon punt els primers blocs van ser habitats, es va poder comprovar l'absència total d'ordenament urbanístic, la inexistència d'equipaments i de serveis educatius, sanitaris, assistencials i fins i tot comercials. Cal afegir-hi la inexistència de transports públics i de xarxes viàries, a banda de la pròpia barrera del sector industrial; tot plegat va provocar l'aïllament del barri de la resta de la ciutat. Aquestes mancances es van agreujar a causa de diverses inundacions que van afectar directament els habitatges situats en semisoterranis. L'any 1972, seguint el model de concentració hospitalària típicament franquista s'inaugurà, al sector de la Marina d'aquest barri, l'Hospital de Bellvitge, amb el nom de Residencia Príncipes de España.

El ***barri Granvia Sud***, a l'altra banda d'aquest eix viari, davant la caserna anomenada Cuartel de Lepanto, construeix els primers blocs d'habitatges amb el nom de Conjunto Residencial Granvia Sur. Posteriorment i durant molts anys, tot i que és un sector del barri de Santa Eulàlia es fa evident l'aïllament i la seva desvinculació de la ciutat a causa de la barrera creada per la Granvia i la ronda de Baix.

En aquest període cal destacar també l'existència de **diferents nuclis de població** amb una forta personalitat, que es consoliden com a nuclis urbans amb "vida

de barri". A l'altra banda de la Granvia hi havia ***la barriada de la Bomba***, formada per un conjunt de barraques, i la ***barriada de Can Pi***, o barri dels escombriaires. I en un sector que s'integraria més tard a Bellvitge, hi havia el ***carrer Campoamor***, configurat per un conjunt de casetes baixes unifamiliars molt modestes, el paisatge del qual fou essencialment agrícola fins la dècada dels 60, en què la creació del Sector Industrial i les obres del barri de Bellvitge van transformar-ne bruscament tot l'entorn.

Finalment, cal fer esment del ***barri del Gornal*** que, malgrat que no existia encara en aquests anys, un seguit de projectes aprovats en aquest període en van determinar la construcció. L'any 1965 s'aprova el projecte de Pla Parcial, d'una banda, com a alternativa a l'eradicació del barraquisme de l'àrea metropolitana de Barcelona i, de l'altra, per acollir els damnificats de les greus inundacions de 1962. Tanmateix, no serà fins a l'any 1976 que s'adjudicaran els habitatges.

El quadre següent, i a tall indicatiu, ens mostra les tendències globals de l'augment de la població en el decurs d'aquests anys.

TAULA 3. POBLACIÓ PER BARRIS[168]

Barri	1960	1970
Centre	19.725*	18.015
Sant Josep		13.682
Sanfeliu		2.705
Collblanc - la Torrassa	46.892	66.742
Santa Eulàlia	20.447**	19.383
La Florida (les Planes)	27.630	53.364
Pubilla Cases	8.119	42.394
Can Serra	——	2.756
Bellvitge	——	15.722
Granvia	**	5.867
Total	**122.813**	**240.630**

* Dades de tot el districte incloent-hi Sant Josep i Sanfeliu
** La població empadronada de Can Pi, la Bomba i altres nuclis, deduïm que es comptabilitzava a Santa Eulàlia

160
El carrer Campoamor, amb casetes baixes de construcció modesta, en l'època en què s'estava construint el barri de Bellvitge i que transformaria el seu aspecte de carrer de poble.
M. Alfonso

3.3.1. De la resistència cultural a la Cooperativa de la Bomba

Al barri del Centre es van anar consolidant entitats de caire cultural que feien activitats al marge de les institucions oficials. De les entitats tradicionals, ***el Centre Catòlic (CC)***, que en el primer franquisme havia estat pioner en la programació de sardanes a la ciutat i havia desenvolupat una intensa activitat teatral i folklòrica, a més d'esportiva; d'una banda gaudia de la vinculació eclesiàstica i, de l'altra, de relacions més o menys directes amb el poder municipal, segons els integrants de les seves juntes.

De totes les seccions que han marcat la trajectòria del Centre Catòlic durant aquests anys, les més fonamentals han estat: el teatre, el bàsquet i les sardanes.

Amb el grup Margarida Xirgu, els anys cinquanta i amb el Quadre Escènic, a partir dels anys seixanta; el club de bàsquet, introduït l'any 1928 per Mn. Josep Maria Feliu, i del qual en va ser delegat Jaume Solanas als seixanta, va ser el primer fundat a l'Hospitalet i un dels pioners d'aquest esport a Catalunya i a l'estat espanyol. I les sardanes, amb la creació posterior de l'Esbart Dansaire, que va tenir un paper molt important en la recuperació de la cultura tradicional catalana a la ciutat.

En aquest context, alguns dels seus membres treballaren sense defallir perquè l'acció cultural de l'entitat fos expressió de resistència cultural del catalanisme popu-

[168] *Història de l'Hospitalet, una síntesi...* L'Hospitalet, CEL'H, 1997, p. 152

161
Andreu Trias i la seva dona Eulàlia Navarro a l'escenari del Centre Catòlic l'any 1962.
Família Trias i Navarro

CAFE CONCERT"
PRESTIGIOSO RECITAL DE CANCIONES POR LOS SINGULARES
SETZE JUTGES
COL PORTER
GUILLERMINA MOTTA
ENRIC BARBA
MARTI LLAURADO
MARIA AMELIA
y la colaboración especial del discípulo poeta-cantante valenciano de calor
GUILLEM D'EFAK
con sus mas aplaudidas composiciones

lar, i els anys seixanta, ja la pogueren exercir amb menys dificultats que a les dècades anteriors. Un reconegut exemple d'aquests sectors antifranquistes el constituí Andreu Trias que, en acabar la guerra, als 10 anys, ja inicià les seves relacions amb el Centre Catòlic, aleshores com alumne de l'Escola Parroquial que dirigia el mestre Francesc Batallé i Aragonès, a qui 45 anys després recordava com: *un home amb idees una mica avançades, i et despertava el que feien allà (...). De tot això va ser que em dediqués com aficionat a teatre, poesia i tot un món cultural català...*

L'Andreu, des dels seus àmbits d'actuació, mantingué una actitud crítica, a voltes bel·ligerant, davant la política cultural de l'Ajuntament presidit per l'alcalde España Muntadas[169].

Una de les passions d'Andreu Trias fou el teatre, i en cal destacar el paper en les representacions dels Pastorets que, de manera intermitent i en diferents versions, s'havien iniciat l'any 1906. Durant els anys seixanta, a la secció de teatre i les representacions de sarsuela, amb Andreu Trias van participar-hi actors com Pere Garcia, els germans Xartó, Bonet, Quinquillàs, Salvadó, Portillo, Rubio, Pons, Ortega, Cuyàs, Muntaner, Ferrer, Rovira, Parera i actrius com Navarro, Muñarch, Montiel, Oliva, Mas, Cuyàs, Parera i Casado sota la direcció artística d'Alfonso Flores i direcció escénica de Miquel Xartó.

L'altra incansable activitat de l'Andreu va ser la difusió de les sardanes a la ciutat, essent un dels promotors de la Coordinadora Sardanista de l'Hospitalet.

Tarde a las 6
SELECTA AUDICION DE
SARDANAS
por la Cobla
PRINCIPAL DE LLOBREGAT
bajo el siguiente programa

Salta i balla	Sanz
La Santa Espina	Morera
Somni	Puigferrer
La cançó de l'Empordà (estreno)	V. Tort
Sempre enamorat	Pujol
Maria	Bou

162
Programa de l'audició de sardanes del Centre Catòlic. Festa Major de 1963.
CEL'H. Fons festiu

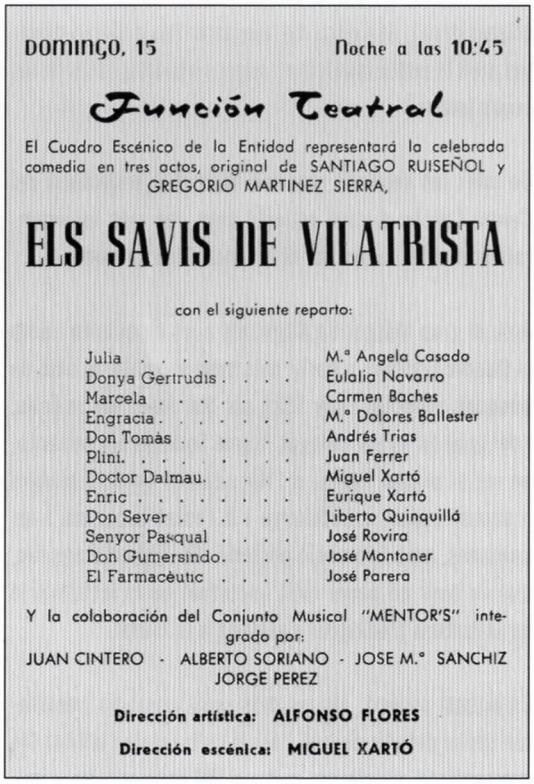
DOMINGO, 15 — Noche a las 10:45

Función Teatral

El Cuadro Escénico de la Entidad representará la celebrada comedia en tres actos, original de SANTIAGO RUISEÑOL y GREGORIO MARTINEZ SIERRA,

ELS SAVIS DE VILATRISTA

con el siguiente reparto:

Julia	M.ª Angela Casado
Donya Gertrudis	Eulalia Navarro
Marcela	Carmen Baches
Engracia	M.ª Dolores Ballester
Don Tomàs	Andrés Trias
Plini	Juan Ferrer
Doctor Dalmau	Miguel Xartó
Enric	Eurique Xartó
Don Sever	Liberto Quinquillá
Senyor Pasqual	José Rovira
Don Gumersindo	José Montaner
El Farmacèutic	José Parera

Y la colaboración del Conjunto Musical "MENTOR'S" integrado por:
JUAN CINTERO - ALBERTO SORIANO - JOSE M.ª SANCHIZ
JORGE PEREZ

Dirección artística: ALFONSO FLORES
Dirección escénica: MIGUEL XARTÓ

163-164
Quadre escènic del Centre Catòlic, programa de l'obra *Els savis de Vilatrista* i programa del Cafè concert del recital d'alguns membres dels *Setze jutges*. Festa Major de 1965.
CEL'H. Fons festiu

[169] Vegeu el resum biogràfic d'Andreu Trias

A començament de la dècada, també continuava funcionant ***l'Agrupació d'Amics de la Música (AAM)***, una de les entitats que des de l'inici, l'any 1947, havia estat molt poc vinculada al poder municipal i al partit únic, la FET. Jaume Reventós en fou un dels principals fundadors juntament amb Eugeni Garcia, Antonio Royo, Martí Flo, Joan Marbà (oncle del director d'orquestra) i Valentí Julià.

Els Amics de la Música es caracteritzaren per una excel·lent programació musical, d'arts plàstiques i cultural, en general de reconeguda qualitat que, donant prioritat a l'obra d'artistes del país, connectava amb les tendències més contemporànies. En les exposicions d'art col·lectives d'artistes de la ciutat, les gales cinematogràfiques i les sessions de jazz, els anys 1960 i 1961 es ret homenatge a Joan Maragall i Santiago Rusiñol, respectivament.

L'any 1962, Jaume Raventós accedeix a la presidència de l'entitat i propicia un esdeveniment inèdit fins llavors a l'Hospitalet: l'òpera. Les representacions *Il Barbieri de Siviglia*, *Marina*, *Madame Butterfly* i *Cançó d'Amor i de Guerra* tindran lloc a l'Hospitalet durant els anys 1962, 1963 i 1964.

A partir del 1965 comença la darrera etapa dels Amics de la Música en la qual desapareixen les audicions discogràfiques col·lectives, les classes de música i els festivals de Santa Cecília i, en canvi, creix la programació de la secció d'intèrprets, com la de Salvador Gratacòs i Carles Santos (1966) en homenatge a Antoni Ros Marbà, amb motiu del seu nomenament com a director titular de l'orquestra d'RTVE o recitals com el d'en Joan Manuel Serrat l'any 1967.

La col·laboració dels Amics de la Música en les setmanes culturals i les jornades del llibre a partir del 1968, esdevenen activitats que influeixen en la presència activa d'aquesta entitat a la ciutat. En el marc d'aquestes jornades, entre el 1968 i el 1974, intervindran figures rellevants del món de la música com Josep M. Colom, el Trio Haendel, el Cor Madrigal, la soprano Marta Morera amb Maria Canela al piano, el Quartet Tarragó, el Quartet de Barcelona, o Josep Trueta.

En la darrera etapa dels Amics de la Música, decreixen les activitats musicals i, per contra, s'incrementen notablement les relacionades amb les arts plàstiques. També alguns dels seus membres van intentar passar de la programació a la producció cultural i crearen un grup de cinema amateur anomenat Alter Films, del qual formaren part Gonçal Oliveros, Pere i Jaume Reventós, Rafael Amigó i Francesc Ribas[170], a les xerrades i les tertúlies del qual es respirava un ambient contrari al franquisme.

Commemoració del Centenari de

POMPEU FABRA

1868 1968

L'AGRUPACIÓ D'AMICS DE LA MÚSICA, de l'Hospitalet de Llobregat, s'honora a invitar-lo a la conferència sobre **"La Iliçó humana de Pompeu Fabra"**, que pronunciarà el conegut escriptor **Joan Alavedra** al nostre estatge social, carrer Baró de Maldà, n.º 15, dissabte, dia 7 de desembre, a dos quarts d'onze de la nit.

Es prega la seva assistència.

165-166
Diada de Sant Jordi, "Fiesta del libro" durant el franquisme. A la fotografia, la parada de llibres de l'AAM a la Plaça de l'Ajuntament. / Programa de l'AAM, 7.12.1968, en el centenari de Pompeu Fabra. F. Diví / AMLH. AH (fons AAM)

167
Programa dels concerts amb motiu de la commemoració del XXè aniversari de l'entitat. AMLH. AH (fons AAM)

[170] Idem de Francesc Ribas

168
CARTELL DE LA PROJECCIÓ D'UN FILM DE BERGMAN, L'AAM VA FOMENTAR EL CINEMA DE QUALITAT. AML. AH (FONS AAM)

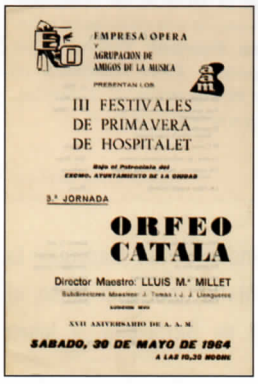

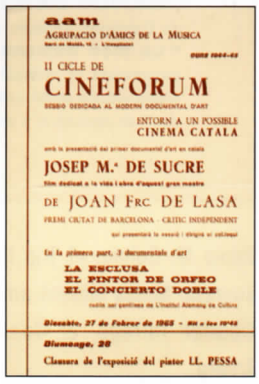

169-170
PROGRAMA DELS "FESTIVALES DE PRIMAVERA" AMB L'ORFEÓ CATALÀ L'ANY 1964 I PROGRAMACIÓ D'ACTES DIVERSOS ENTRE ELS QUALS UN CICLE DE CINEFÒRUM. AMLH. AH (FONS AAM)

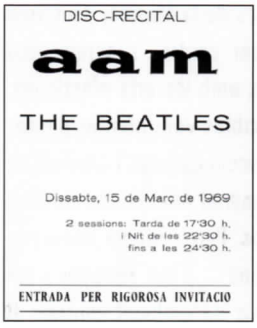

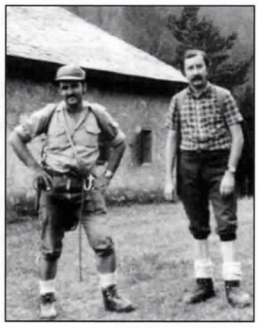

171-172
DISC-RECITAL, ORGANITZAT PER L'AMM, D'AUDICIÓ DELS BEATLES. / ELS GERMANS TON I PEP RIBAS DE LA UEC DEL CENTRE AMLH. AH (FONS AAM)/ CMH

A la Unió Excursionista de Catalunya (UEC) coexistien dues generacions que més o menys coincidien amb dos tarannàs ideològics. D'una banda, hi havia una part dels més grans, dels fundadors, que tot i que no havien estat mai partidaris del règim, van arribar a coexistir i col·laborar puntualment amb les autoritats municipals.

Aquest grup va tenir les regnes de l'entitat fins al 1966. D'altra banda, hi havia el grup més jove de l'Agrupament Escolta Guifré el Pilós, constituït en el si de la UEC de l'Hospitalet, que significava una opció més activa (antifranquista, catalanista i de diferents tendències d'esquerres) que va ocupar la junta directiva a partir de 1966, i especialment des de 1968, amb Antoni Vives com president.

Les activitats de l'Agrupament ja es distingien pel seu caire progressista. A partir de 1960 tiraren endavant una experiència d'escoltisme laic i sense diferenciació de gènere, posicionament que estava molt mal vist pel règim que, fins i tot, va trobar obstacles dins mateix de l'entitat. Per formar-se, diversos monitors, com Pep Ribas[171], anaren a França.

El juny de 1964, els membres de l'Agrupament es van negar a recollir els carnets de socorristes després de la realització d'un curset coorganitzat amb la Creu Roja i impartit al saló de Plens de l'Ajuntament. Els joves escoltes trobaven massa evident la connexió de l'entitat amb les institucions franquistes. El fet que el lliurament dels carnets i dels distintius fos a càrrec d'un militar i d'un regidor fou definitiu[172].

L'Onze de Setembre d'aquell any 1964, el Ton Ribas (sense relació familiar amb els germans Francesc i Pep Ribas), que havia estat un dels principals impulsors de l'Agrupament i durant molt de temps el responsable, fou detingut en la manifestació il·legal al voltant d'on havia estat el monument a Rafael Casanova (s'hi va tornar a situar amb l'adveniment de la democràcia). Uns mesos més tard, Jaume Josa, actiu membre de l'Agrupament,

[171] Idem de Josep Ribas

[172] RIBAS, Josep. *De la UEC al Club Muntanyenc...* L'H, CEL'H, 2002 (recerques; 3), p. 58

també fou detingut per la seva participació en les mobilitzacions universitàries[173]. El 1969 es produí la detenció de Pep Ribas, aleshores militant del PSAN. Aquests tres episodis no volen dir que la majoria de membres d'aquest nucli de la UEC fossin actius antifranquistes ni militants de partits clandestins, però sí que ens mostren el tarannà progressista dominant en aquella entitat durant la segona meitat dels seixanta. El 1963 feien parades de llibres en català per Sant Jordi, i el 1968 van ser capaços d'organitzar actes en memòria de Pompeu Fabra (era l'any Fabra, el centenari del seu naixement).

L'any 1963, un grup de joves del barri del Centre, entre els quals destacava en Ramon Miró, crearen una entitat de caire cultural, ***Alpha 63***, a més, en fou el primer president. Els impulsors inicials van ser antics alumnes de l'Acadèmia Comercial, autoanomenats "els 7 de la Pajarita Azul", Francesc Diví, Joan Soto, Enric Flores, Francesc Amorós, Santiago Pol, Joan Torres i Miquel Leida.

La majoria dels associats eren universitaris; s'hi van sumar Jaume i Joan Miró, Josep Amat, Salvador Tortosa, els germans J. Josep i Jordi Artells, Ramon Balagué, Joan Bordas, Josep Parera, Damià Barbanys, Joan Casas, Enric Company, Carme Serra, Anna Maria Ginestà, Elisabet Flores, Mercè Balaguer, Dolors Sala, Anna M. Vilanova, Mireia Perelló, Laura Marín i altres. Les activitats bàsiques giraven entorn del teatre, si bé també realitzaven cinefòrums, excursions, conferències, taules rodones, exposicions i altres esdeveniments.

Intentaren trobar aixopluc en diverses entitats del barri, com ara l'Agrupació d'Amics de la Música, el Centre Catòlic, l'Escola Tecla Sala, el Col·legi Nostra Senyora de Fàtima, el Casino Nacional i, fins i tot, en el Casino de Santa Eulàlia. Però a tot arreu van tenir problemes, perquè les seves activitats eren considerades massa agosarades des del punt de vista polític o estètic, tot plegat barrejat amb incomprensions generacionals.

173-174
Francesc Diví, Fèlix Puig i Jaume Miró membres d'Alpha 63. / En primer terme: F. Diví, Anna M.Ginestà, Elisabeth Flores, Mireia Perelló, Anna M. Vilanova, Mercè Balaguer, en segon: Joan Torres, J. Miró, J. Soto, J. M. Garcia de la Fuente i Josep Amat. Nadal de 1964.
F. Diví / *Alpha 63 fa 30 anys*

Encara que cap activitat del grup fou obertament política, les seves iniciatives tenien una clara significació antifranquista, pel fet de situar-se al marge de les institucions oficials, perquè eren en català i per alguns dels continguts. Van organitzar a l'Hospitalet les conferències de Francesc Candel (per aquest motiu van ser foragitats de l'Escola Tecla Sala), de Miquel Porter i el teatre de Ricard Salvat. Entraren en contacte amb la intel·lectualitat catalana del moment, com ara Espriu, Pedrolo, Capmany, Martorell, Els Joglars i Pi de la Serra. En relació a la seva vessant teatral, val a dir que assoliren una qualitat considerable i que van representar els seus muntatges arreu de Catalunya i al Casal Català de Tolosa de Llenguadoc.

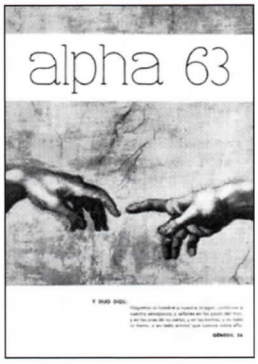

175
Butlletí número 1, d'Alpha 63 presentat al Centre Catòlic el 1963.
Alpha 63 fa 30 anys

[173] RIBAS, Josep. Op. cit.

176
ALPHA 63 -FACETA TEATRAL-, PROGRAMA EN CASTELLÀ DE LA REPRESENTACIÓ D'UNA OBRA DE M. DE PEDROLO EN CATALÀ. AMLH. AH. (FONS J. MIRÓ)

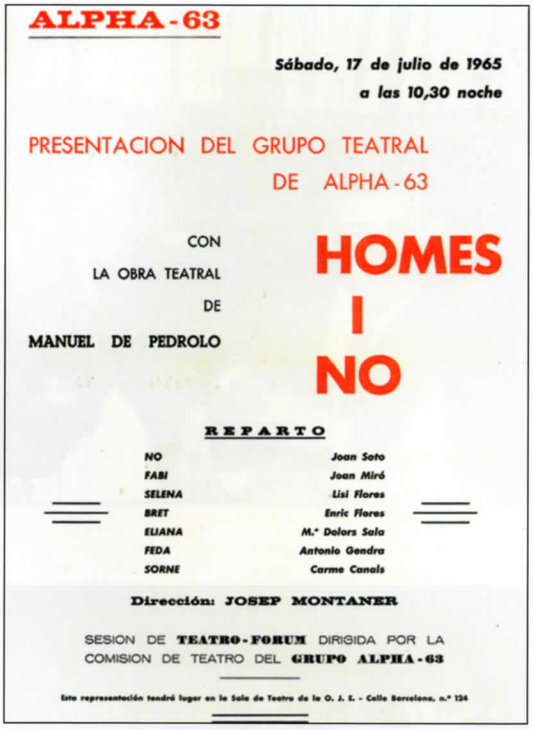
ALPHA-63

Sábado, 17 de julio de 1965
a las 10,30 noche

PRESENTACION DEL GRUPO TEATRAL DE ALPHA-63

CON LA OBRA TEATRAL DE MANUEL DE PEDROLO

HOMES I NO

REPARTO

NO	Joan Soto
FABI	Joan Miró
SELENA	Lisi Flores
BRET	Enric Flores
ELIANA	M.ª Dolors Sala
FEDA	Antonio Gendra
SORNE	Carme Canals

Dirección: JOSEP MONTANER

SESION DE TEATRO-FORUM DIRIGIDA POR LA COMISION DE TEATRO DEL GRUPO ALPHA-63

Esta representación tendrá lugar en la Sala de Teatro de la O. J. E. - Calle Barcelona, n.º 124

AJUNTAMENT DE L'HOSPITALET
ALPHA 63
Campanya de Teatre Popular
SALA D'ACTES CASINO NACIONAL
Dissabte, 14 de desembre 10'30 nit
L'ENCENS I LA CARN
Teatre Popular Europeu dels segles XV i XVI
FELIU FORMOSA
Realització: Secció de Teatre del Grup ALPHA-63
vailets

Ajuntament d'Hospitalet
alpha 63
LA ROSA I L'ANELL
de William H. Thackeray
Sala d'Actes Casino Nacional

COMPAGNIE
Jean-Pierre MENETRIER
DUES SESSIONS DE TEATRE CATALA
a càrrec de la Secció Teatre Experimental Català del
GRUP ALPHA 63
d'HOSPITALET-BARCELONA
"THEATRE DU TAUR"

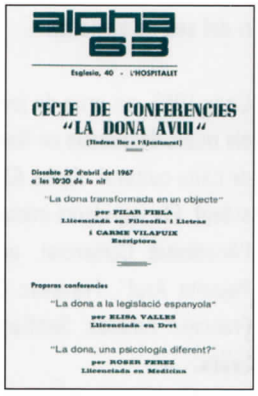
alpha 63
Espiaiola, 40 - L'HOSPITALET
CICLE DE CONFERENCIES "LA DONA AVUI"
"La dona transformada en objecte"
per PILAR FIBLA
Llicenciada en Filosofia i Lletres
i CARME VILAPUIX
Rosaliptora
Properes conferencies
"La dona a la legislació espanyola"
per ELISA VALLES
Llicenciada en Dret
"La dona, una psicologia diferent?"
per ROSER PEREZ
Llicenciada en Medicina

ALPHA 63
"Colegio Tecla Sala"
CONFERENCIA - COLOQUIO
FRANCISCO CANDEL
«ELS ALTRES CATALANS»
gaseosa Montserrat

179 A 183
DIVERSES ACTUACIONS TEATRALS D'*ALPHA 63* EN EL CASINO DE L'HOSPITALET I A TOLOSA DE LLENGUADOC (TEATRE CATALÀ). / CONFERÈNCIA SOBRE LA DONA I COL·LOQUI AMB FRANCESC CANDEL. AMLH. AH. (FONS J. MIRÓ)/ F. DIVÍ/ AMLH. AH. (FONS J. MIRÓ)

177-178
J. SOTO I J. MIRÓ EN EL VOLPONE O LA GUINEU DE RAFAEL TASIS, AL "CASINO NACIONAL". / EN EL BAR NIN DEL CARRER MAJOR, JAUME MIRÓ, JOAN ARTELLS, RICARD SALVAT I MIQUEL PORTER AMB MARIA AURÈLIA CAPMANY. *ALPHA 63 FA 30 ANYS*

L'entitat va arribar a tenir un centenar d'associats i un nombre encara més gran de simpatitzants. El 1970 el grup va desaparèixer, la mort d'en Ramon Miró, la impossibilitat de trobar un local i l'especialització i la dedicació professional d'una part important dels socis en el món del teatre van ser factors que influïren en la seva desaparició. Molts socis i sòcies vinculats a Alpha 63 els trobarem uns anys més endavant a l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (EADAG), dirigida per Ricard Salvat.

Fruit d'aquesta vinculació, l'any 1975 es crea a l'Hospitalet l'Escola d'Estudis Artístics, dirigida pel mateix Salvat. D'altres s'integraran al Grup d'Acció Teatral (GAT), al Cine-Club, al Patronat Municipal de Cultura i en actuacions de compromís cultural,

social i polític tant a nivell col·lectiu com individual[174].

El panorama escolar d'aleshores era força decebedor al barri i a la ciutat. Algunes persones del barri del Centre, de tarannà antifranquista —com l'entrevistat Francesc Ribas, pagès de professió, i vinculat als Amics de la Música, d'una edat una mica superior a la dels nois i les noies d'Alpha 63— en la dècada dels 60, van plantejar-se junt amb altres pares i mares de Escola Activa de Pares la creació d'una cooperativa d'ensenyament per promoure una escola al barri del Centre que treballés amb uns plantejaments pedagògics progressistes, renovadors i catalanistes. Un corrent que en aquell moment feia les primeres passes, encara que tenia uns referents molt ben definits: l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia, Maria Montessori i, en general, l'escola de la Segona República.

El 1966 naixia ***l'Escola Patufet***, encara que els estatuts no van ser aprovats —entre altres problemes perquè estaven redactats en català— fins dos anys més tard. L'escola era el fruit de les necessitats vitals d'unes persones que volien una educació de qualitat i progressista per als seus fills i filles, al marge de l'escola oficial i les escoles privades d'aleshores, religioses o d'ínfima qualitat. El Patufet esdevingué amb els anys, un nou front de lluita contra el sistema polític i el model social i educatiu que se'n derivava. El Patufet, en paraules d'en Francesc Ribas, també topava amb els sectors més conservadors de la societat. Recorda comentaris com ara: *Als meus fills no els hi ensenyen aquestes bajanades, ells van amb els llibres i els hi fan fer deures...* Serà a partir d'aquests anys que en Francesc Ribas comença a participar en accions antifranquistes i, ja entrats els anys setanta, en l'Assemblea de Catalunya com a membre del Consell del Patufet i, més tard, el 1974, serà un dels fundadors de la Unió de Pagesos.

En començar la dècada dels 60, **als barris de Collblanc i la Torrassa**, l'activitat social i política que havia fet del barri un referent del moviment anarquista català

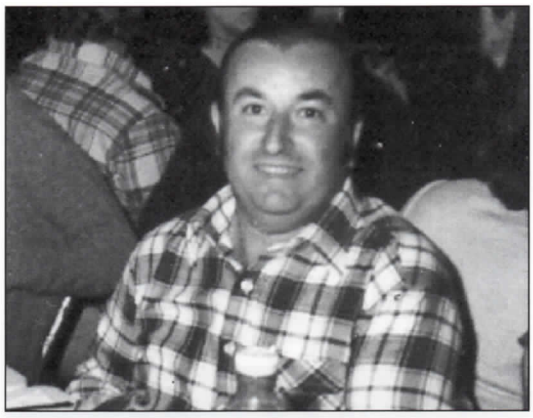

184
Francesc Ribas que va ser membre de Consell de l'Escola Patufet fundador de la Unió de Pagesos.
Família Ribas

havia desaparegut totalment. Però aquest estigma seria utilitzat com a referent negatiu d'aquests barris, sobretot pel que fa al de la Torrassa. Els vint anys de franquisme, amb el protagonisme de Mn. Jaume Busquet a la parròquia de la Mare de Déu dels Desemparats, havien donat el seu fruit.

Tanmateix, l'altra parròquia del barri, Sant Ramon, estava en la línia oposada, la de l'obrerisme catòlic, i el

185-186
Excursió del nucli FOC de Collblanc; des de dalt: Julio Morera, Maria López i una amiga i Rafael Hinojosa amb Carmen. /
Excursió formativa d'un grup de la JOC de la Parròquia de Sant Ramon
J. Morera

[174] Vegeu el resum biogràfic de Joan Soto i Jaume Miró

187 a 189
Club Pimpinela, campionat de tennis de taula. Carme Rimbau, al centre i el seu pare Joan Rimbau segon a la dreta. / Membres del Pimpinela, anys 60, Òscar Balcells, Joan Ruano, Carme Rimbau. Joan Font, Joan Rimbau... / Escut del Club, on consta tennis de taula.
V. Estévez i C. Rimbau

seu ***Centre Parroquial*** acollia grups de la ***Joventut Obrera Cristiana (JOC)***, feia cursos d'alfabetització de treballadors i, fins i tot, des de 1962, classes de català. El jove Antonio Mayo assistí als cursets el 1961 i recorda que s'hi respirava un ambient d'esquerres; i fins i tot explica que fou allà on va aprendre *La Internacional*[175].

El grup de catòlics progressistes que es movien al voltant de la parròquia van fer un pas més enllà i van fer, vers el 1965, el muntatge de l'obra clàssica *Fuenteovejuna*; un fet viscut, segons recorda en Julio Morera, com un acte polític antifranquista[176].

Al llarg de la dècada, el compromís de la majoria de parròquies amb les forces socials i polítiques populars, va créixer progressivament. Es van produir contactes oberts entre capellans i el PSUC, i això va permetre la cessió de les dependències parroquials de Sant Ramon per a l'organització de la Comissió de Solidaritat amb els presos polítics d'aquest partit. Segons relata en Pepe Gutiérrez, a final del 1966 o començament del 1967, es va fer un seminari d'història del socialisme, impartit per Alfons Barceló, que consolidà el grup de joves del Centro Social la Florida, que tendiren a una ideologia trotskista[177].

A Collblanc-la Torrassa hi havia dues entitats més de les "no afectas al régimen", la ***Unió Excursionista de Catalunya (UEC)*** i el ***Club Pimpinela***, com exponent del que havia estat la riquíssima vida social del barri d'abans de 1939. A la UEC de Collblanc es produí un fet semblant a l'ocorregut a la UEC del Centre. Cap el 1960 s'hi creà una secció juvenil formada per una colla que, a més d'excursions, volia fer activitats culturals pròpies per a joves. Aquest grup considerava el Jordi Berrio com un mentor, poc a poc van anar adquirint una consciència política, catalanista i d'esquerres. Com a distintiu propi, tots portaven un llacet negre en lloc de corbata. En Pep Font i en Vicenç Estévez van connectar amb el Front Nacional de Catalunya (FNC) i més endavant amb el Front Obrer Català (FOC), i s'hi van sumar altres nois i noies. La detenció i l'empresonament, el 1962, de Font, Estévez i Joan Ruano va provocar la seva fulminant expulsió de la UEC. Contràriament al que faria anys més tard la UEC del Centre quan van detenir associats seus, la de Collblanc no volia veure's implicada en cap tipus d'activitat política antifranquista. Els socis i les sòcies més propers als detinguts van marxar de la UEC i entraren al Club Pimpinela[178].

El Pimpinela era una entitat creada el 1945 que acollia gent catalanista, contrària a la dictadura, però que era tolerada a canvi de no fer cap activitat de caire polític. El club era hereu de l'Univers, una entitat d'abans de la guerra que havia nascut per ser una coral. Al Pimpinela es feia teatre i ping-pong, i el seu president, el Sr. Pujades, va negociar i acceptar amb la família Rimbau, l'ingrés dels socis descontents de la UEC. El jove Albert

[175] Vegeu el resum biogràfic d'Antonio Mayo

[176] Idem de Julio Morera

[177] GUTIÉRREZ, Pepe. *Memorias de un bolchevique...* Barcelona, El Viejo Topo, 2002 p.124

[178] Vegeu el resum biogràfic de Josep Font i Vicenç Estévez

Rimbau era amic dels detinguts i fou el primer que va intentar que la direcció de la UEC rectifiqués. El seu pare, en Joan Rimbau, més "respectable", per l'edat, va esdevenir el cap visible del grup.

Cap al 1965, en Joan Rimbau, vinculat a les CCOO i al PSUC a Barcelona, accedí a la presidència de l'entitat, i es consolidaren i potenciaren les tendències que s'anaven imposant des del 1962. Es van mantenir el ping-pong i el teatre, però el teatre va fer un gir important, tret d'alguna excepció, totes les obres es feien en català. També s'hi van fer cursets de llengua catalana des del 1964 i cinefòrums de pel·lícules "prohibides", i en més d'una ocasió cediren el local per a les reunions de les incipients CCOO. Les activitats principals van ser les de la secció de Muntanya, amb excursions familiars i de joves, de la qual, l'any 1968, en Vicenç Estévez seria el president. Un dels plantejaments importants del Pimpinela fou l'esforç esmerçat per tal que tant nois com noies participessin en totes les activitats de la mateixa manera. Tenien uns 200 socis i més de 500 persones que participaven en les activitats.

No hi ha dubte que el Pimpinela va esdevenir el gran dinamitzador cultural del barri de Collblanc-la Torrassa durant una bona part de la dècada dels 60, i amb un contingut antifranquista evident, prenent riscos i patint la presència policial a les seves assemblees de socis. A començament dels setanta, en deixar la presidència el Joan Rimbau, l'entitat va decaure. La fi d'experiències tan extraordinàries com la del Club Pimpinela[179], es podria explicar com la confluència de diferents factors: les pressions per l'adquisició del local -Joan Rimbau l'havien intentat subornar, sense èxit-, la crisi de les entitats culturals deguda, entre altres motius, a la irrupció de la televisió i el cotxe i l'aparició de nous fronts de lluita com l'Associació de Veïns.

De manera paral·lela a la seva tasca social dins del Pimpinela, el grup del FOC va tirar endavant una acció contra la carestia de la vida al Mercat de Collblanc. Segons ens explica en Pep Font, van repartir fulls

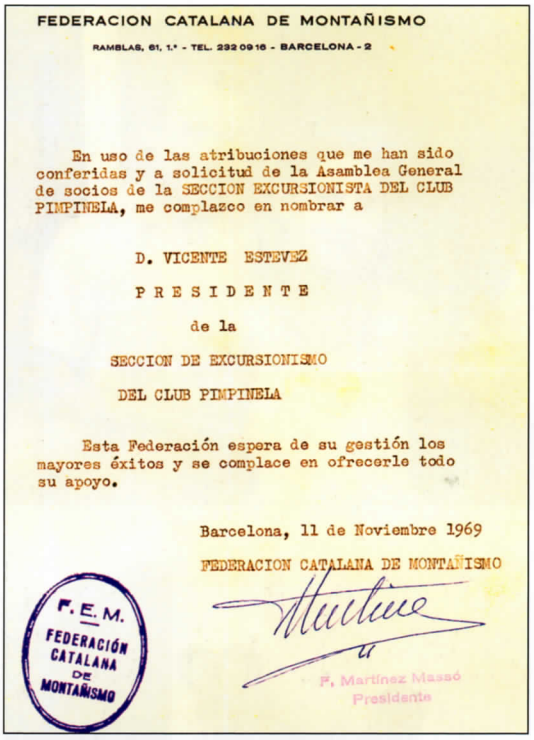

FEDERACION CATALANA DE MONTAÑISMO

RAMBLAS, 61, 1.º - TEL. 232 09 16 - BARCELONA - 2

En uso de las atribuciones que me han sido conferidas y a solicitud de la Asamblea General de socios de la SECCION EXCURSIONISTA DEL CLUB PIMPINELA, me complazco en nombrar a

D. VICENTE ESTEVEZ

PRESIDENTE

de la

SECCION DE EXCURSIONISMO

DEL CLUB PIMPINELA

Esta Federación espera de su gestión los mayores éxitos y se complace en ofrecerle todo su apoyo.

Barcelona, 11 de Noviembre 1969

FEDERACION CATALANA DE MONTAÑISMO

F. Martínez Massó
Presidente

F. E. M.
FEDERACIÓN CATALANA DE MONTAÑISMO

190-191
CERTIFICACIÓ DE LA FCM DATADA DE 1968, AMB EL NOMENAMENT DE VICENÇ ESTÉVEZ AL CÀRREC DE PRESIDENT DE LA SECCIÓ D'EXCURSIONISME. /
EL PRESIDENT DEL CLUB PIMPINELA, JOAN RIMBAU, LLIURANT UN PREMI A VICENÇ ESTÉVEZ
V. ESTÉVEZ I C. RIMBAU

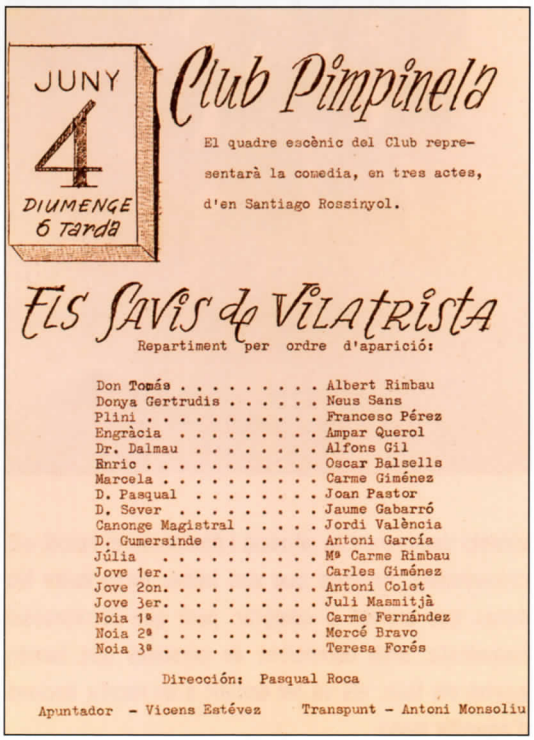

JUNY
4
DIUMENGE
6 tarda

Club Pimpinela

El quadre escènic del Club representarà la comedia, en tres actes, d'en Santiago Rossinyol.

ELS SAVIS de VILATRISTA

Repartiment per ordre d'aparició:

Don Tomás . . . . . Albert Rimbau
Donya Gertrudis . . . . . Neus Sans
Plini . . . . . Francesc Pérez
Engràcia . . . . . Ampar Querol
Dr. Dalmau . . . . . Alfons Gil
Enric . . . . . Oscar Balsells
Marcela . . . . . Carme Giménez
D. Pasqual . . . . . Joan Pastor
D. Sever . . . . . Jaume Gabarró
Canonge Magistral . . . . . Jordi València
D. Gumersinde . . . . . Antoni García
Júlia . . . . . Mª Carme Rimbau
Jove 1er. . . . . Carles Giménez
Jove 2on. . . . . Antoni Colet
Jove 3er. . . . . Juli Masmitjà
Noia 1ª . . . . . Carme Fernández
Noia 2ª . . . . . Mercè Bravo
Noia 3ª . . . . . Teresa Forés

Dirección: Pasqual Roca

Apuntador - Vicens Estévez Transpunt - Antoni Monsoliu

192-193
EL "FESTIVAL TEATRAL" IMPULSAT PEL CLUB PIMPINELA: 2 PROGRAMES DE MÀ DE L'ACTUACIÓ DEL SEU QUADRE ESCÈNIC.
V. ESTÉVEZ I C. RIMBAU

CLUB PIMPINELA
PLAÇA ESPANYA, 6 y 7 HOSPITALET

FESTIVAL TEATRAL

Domingo 12 Junio tarde a las 5'30

El cuadro escénico del CLUB PIMPINELA representará la comedia en tres actos original de LLUIS ELIAS

Baltasar

Bajo el siguiente reparto

Mónica Carmen Giménez
Florencia Carmen Sánchez
Encarnació Carmen Castro
Sor Teresa Alvera Sanz
Mara Teresa Sanz
Balbaser Alberto Sánchez
Baltasar Alfonso Gil
«Pacor» Oscar Balsells

Albert Vicente Estévez
Felip Antonio Colet
Farmer Francisco Pérez
Poeta Ricardo Balsells
Bernat Carlos Giménez
Amic Antonio Monsoliu
Editor Julián Monsoliu
Cristófor Vicente Estévez

Dirección de Escena
Enrique Martí

1er. Apunte F. Sans
Transpunte J. Molins

A continuación diversas actuaciones

[179] Idem de Josep M. Caselles SALA, Cristina. *Taller del barri de Collblanc-la Torrassa*. L'H, CEL'H, 1995, (Quaderns d'estudi; 11)

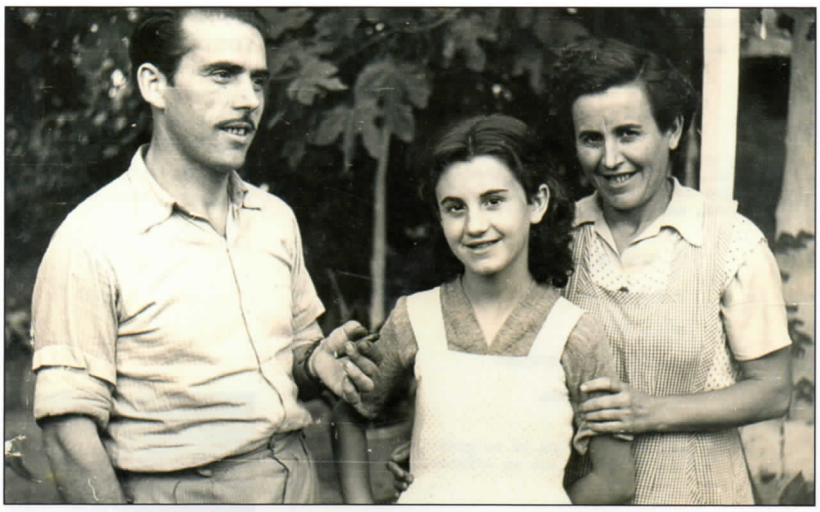

194-195
Pura Fernández i Felipe Cruz amb la seva filla Rosita, a l'exterior de la barraca de La Bomba on vivien, amb la figuera al fons. / Grup de xicots de la Bomba: Pedrín, Rafa "el piñero", Félix (davant), i Floreal Paredes, Pedro Soler i Pere Ferrer (darrere).
R.Cruz/
F. Paredes i C. Raspall

L'antic barri de la Bomba era una barriada de barraques que hi havia sota la Granvia, als terrenys més propers de Barcelona. Els líders d'aquell barri eren els comunistes Felipe Cruz i Pura Fernández que, el 1965, organitzaren un grup de veïns, que segons explica el butlletí de la Cooperativa de Viviendas Obreras, que més tard van crear ells mateixos, van anar a parlar amb les autoritats municipals pels greus problemes i perills que generava una antiga sèquia a cel obert del canal de la Infanta. Els responsables de l'ajuntament respongueren que no s'havien de preocupar, que el barri desapareixeria ben aviat i amb el barri també els problemes[180].

Val la pena recordar que la política social dels ajuntaments franquistes es movia entre la caritat més rància i el menyspreu dels problemes reals dels treballadors i dels més pobres, n'és un exemple una entitat anomenada "Para que sonrían los niños de los suburbios", presidida per l'alcalde Ramon Solanich que va organitzar el 31 d'agost 1961, un berenar de beneficència i distribució de roba per als infants de la Bomba[181].

La resposta del consistori als veïns i les veïnes de la barriada de la Bomba va provocar la recerca de solucions de pròpia iniciativa i es va decidir crear l'esmentada Cooperativa de Viviendas Obreras, que, a més de gestionar la construcció d'habitatges per als socis, fou un embrió d'entitat de barri. La primera acció va ser posar 350 pessetes cadascun amb l'objectiu de construir un local social al barri que també faria les funcions d'escola. Després de moltes reivindicacions, es va aconseguir que l'Ajuntament assumís part del finançament.

volants denunciant la situació i demanant el boicot als consumidors. Recorda que van trobar ressò entre les dones que anaven a comprar, però que la repressió immediata, amb detencions de persones que havien agafat els fulls, els va fer decidir a no repetir accions d'aquesta mena.

Finalment també van aconseguir la possibilitat d'anar a viure als pisos dels primers blocs de Bellvitge, polígon llavors en construcció. El novembre de 1968, 150 persones procedents del barri de la Bomba, ocupaven el primer bloc de l'avinguda d'Europa. Més tard hi anirien altres veïns. Malgrat tot, les lluites no s'aturaven

[180] Vegeu el resum biogràfic de Felipe Cruz i Pura Fernández

[181] *Boletín de Información Municipal*, núm. 31 (3r trim. 1961)

aquí, a les pàgines del butlletí de la Cooperativa d'aquell moment, apareixia una llista de carències del nou barri, començant per la manca d'escoles i un anunci de les actuacions previstes per exigir solucions[182].

El PSUC i la seva militància tenien capacitat de resposta i de mobilització davant d'un problema social, com també recursos per trobar les vies legals per solucionar-los. Darrere la Cooperativa trobem advocats comunistes amb qui, la Pura i el Felipe, ja es relacionaven quan vivien a la Bomba i que van esdevenir els primers socis de l'entitat. A més, començava a desenvolupar-se la consciència de barri com una col·lectivitat de persones amb problemes socials comuns i amb capacitat d'organitzar-se. La lluita veïnal començava a estar a l'agenda dels comunistes.

3.3.2. Centres socials i parròquies, referents de la lluita antifranquista

L'any 1961 Càritas fundà el ***Centro Social la Florida*** seguint el model dels de Barcelona i la seva àrea (10 en total), sota la protecció de la parròquia de Mare de Déu de la Llum, inaugurada el 1956, encara que els edificis parroquials existents no van ser bastits fins al 1960. Inicialment aquest centre feia tasques assistencials substituint els serveis bàsics que l'Estat no garantia: escola primària i ambulatori, amb dos metges que arribaren a tenir 600 famílies "igualades" per 25 pessetes al mes[183].

L'any 1965 s'inaugurà el local del carrer Enginyer Moncunill, cedit per Fecsa, que havia construït la parròquia i els blocs del voltant. Es crea també el Consultori Mèdic, el Dispensari i un despatx jurídic on dos advocats feien assessorament sobre temes d'habitatge i laborals. L'assistenta social era Paquita Fontboté, que alhora assessorava sobre les jubilacions, les donacions i els subsidis, dins la secció vinculada a Càritas Diocesana. Els enfrontaments del sector progressista de la HOAC amb mossèn Gili, durant aquests anys fou constant i comportà que moltes persones marxessin del Centre, com el cas de Jaume Ribas.

Després d'un temps de tensió entre els responsables del Centre i un grup de joves de la Joventut Obrera Cristiana (JOC), els de la JOC van agafar les regnes de l'entitat[184]. Podem interpretar aquest episodi com un acte d'"entrisme" com el que la JOC feia anys que portava a terme al

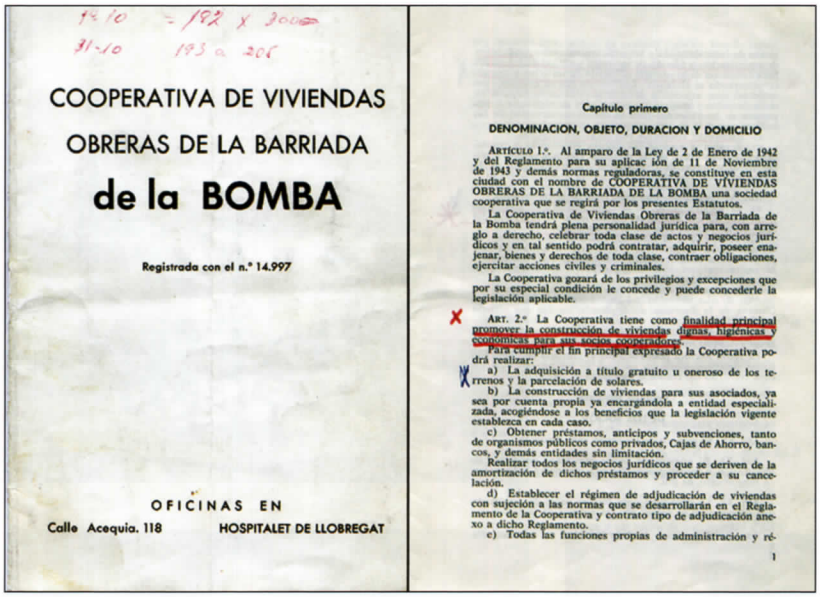

COOPERATIVA DE VIVIENDAS OBRERAS DE LA BARRIADA de la BOMBA

Registrada con el n.º 14.997

OFICINAS EN
Calle Acequia. 118 HOSPITALET DE LLOBREGAT

Capítulo primero

DENOMINACION, OBJETO, DURACION Y DOMICILIO

ARTÍCULO 1.º. Al amparo de la Ley de 2 de Enero de 1942 y del Reglamento para su aplicac ión de 11 de Noviembre de 1943 y demás normas reguladoras, se constituye en esta ciudad con el nombre de COOPERATIVA DE VIVIENDAS OBRERAS DE LA BARRIADA DE LA BOMBA una sociedad cooperativa que se regirá por los presentes Estatutos.

La Cooperativa de Viviendas Obreras de la Barriada de la Bomba tendrá plena personalidad jurídica para, con arreglo a derecho, celebrar toda clase de actos y negocios jurídicos y en tal sentido podrá contratar, adquirir, poseer enajenar, bienes y derechos de toda clase, contraer obligaciones, ejercitar acciones civiles y criminales.

La Cooperativa gozará de los privilegios y excepciones que por su especial condición le concede y puede concederle la legislación aplicable.

ART. 2.º La Cooperativa tiene como finalidad principal promover la construcción de viviendas dignas, higiénicas y económicas para sus socios cooperadores.

Para cumplir el fin principal expresado la Cooperativa podrá realizar:

a) La adquisición a título gratuito u oneroso de los terrenos y la parcelación de solares.

b) La construcción de viviendas para sus asociados, ya sea por cuenta propia ya encargándola a entidad especializada, acogiéndose a los beneficios que la legislación vigente establezca en cada caso.

c) Obtener préstamos, anticipos y subvenciones, tanto de organismos públicos como privados, Cajas de Ahorro, bancos, y demás entidades sin limitación.

Realizar todos los negocios jurídicos que se deriven de la amortización de dichos préstamos y proceder a su cancelación.

d) Establecer el régimen de adjudicación de viviendas con sujeción a las normas que se desarrollarán en el Reglamento de la Cooperativa y contrato tipo de adjudicación anexo a dicho Reglamento.

e) Todas las funciones propias de administración y ré-

1

196-197
ESTATUTS DE LA "COOPERATIVA DE VIVIENDAS OBRERAS". / PINTADA REIVINDICATIVA A LA PARET D'UNA DE LES BARRAQUES DE LA BOMBA (NO PODEM AFIRMAR QUE SIGUI LA BOMBA PERÒ ELS TESTIMONIS CONSULTATS ENS HO VERIFIQUEN), DURANT L'ESPERA DELS PISOS DE BELLVITGE.
AMLH. AH (FONS DONACIÓ ENTITATS)/ AH. CONC

[182] *Boletín informativo de la Cooperativa de Viviendas... de La Bomba*, núm. 0 (desembre 1968)

[183] PUIG de la BELLACASA, J. M. "El Centro Social 'la Florida': por una cultura de base". En: *Diario de Barcelona* (20.3.1970)

[184] BLASCO, H. "A la Santa Misión le salió un hijo de izquierdas". En: *L'Estaca* (1.6.1978)

198-199
SEU DEL CENTRO SOCIAL LA FLORIDA, FUNDAT EL 1961, A LA PLANTA BAIXA DE L'EDIFICI. / DARRERE EL PARC INFANTIL, LA PARRÒQUIA DE NS DE LA LLUM A LA QUAL EL CENTRE ESTAVA ADSCRIT. CEL'H. M. DE PLANELL

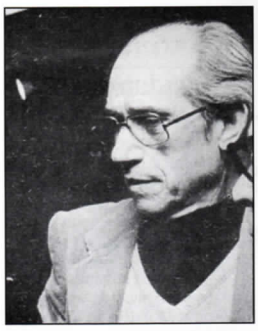

200 A 203
F. PEDRA. / HONORIO BLASCO I GERMÀ PEDRA. / PEPE GUTIÉRREZ. / J. SAURA, N. JUVILLÀ I M. RODRÍGUEZ, ELS NUVIS: A. COLLADO I M. C. MACIÀ AL CENTRE, I M. J. ANGUERA, P. FONTBOTÉ, M. C. MONTENEGRO, A DALT, I V. DOMINGO, A. LOZANO, M. PLEGUEZUELOS, P. GARCÍA I S. DÍAZ, ENTRE ELS QUALS ALGUNS MEMBRES DE LA JUNTA DEL CS LA FLORIDA. *L'ESTACA* (SETMANARI) / M.OLIVARES / P. GUTIERREZ / P. GARCIA

Sindicat vertical oficial. No sabem si aquest fet va ser aïllat o si responia a una estratègia global. Segons ens explica en Pedro García, que l'havia convidat a participar en les activitats del Centre vers les acaballes del 1966 era un cosí seu de la JOC[185].

L'any següent, el 1966, aquest nou equip directiu, sense abandonar les tasques assistencials, ja mostrava el nou tarannà de l'entitat en fer un informe amb les carències del barri i obrir les portes a persones i entitats clarament compromeses en les lluites socials i en l'antifranquisme. Els cristians progressistes, com havien fet molts anys enrere al moviment obrer, també començaren a entendre el barri com un col·lectiu social amb problemes i encetaren una tasca de "sindicalisme veïnal". Els cristians progressistes també començaven a tenir la lluita veïnal a la seva agenda.

Segons Pepe Gutiérrez, "el pecas", el maig de 1966, Los Amigos de las Naciones Unidas (una coneguda tapadora de grups polítics antifranquistes) van organitzar unes xerrades sobre el sindicalisme a Europa, en el Centre Social. El juny, uns vint joves dels assistents a les xerrades van decidir d'organitzar una "comissió juvenil de barri". Entre ells hi havia Joan Berrio, Enrique i Antonio Morera, Luis Troyano i el mateix Pepe. Alguns no eren del barri, ni de l'Hospitalet, però se sentien atrets per l'ambient de compromís polític que s'hi vivia[186].

També va freqüentar el barri en Francesc Pedra, ja que va trobar-hi una entitat on dur a terme l'activitat social i política de caràcter resistent que, d'un cert temps ençà, organitzava amb un grapat de veïns —d'ideologia d'esquerres—, a la bodega d'en Planas o "als garrofers", entre Pubilla Cases i Can Serra[187].

Entre els records de Pepe Gutiérrez trobem un episodi revelador. En el curs d'una xerrada, aquells joves polititzats del Centre Social la Florida, van evocar la posició de les respectives famílies durant la guerra, i es van adonar que la majoria no procedia de famílies d'esquerres, dels perdedors de la guerra, sinó al contrari, alguns fins i tot pertanyien a famílies de dretes, de la banda dels

[185] Vegeu el resum biogràfic de Pedro García

[186] GUTIÉRREZ, P. Op. cit., p. 118-119

[187] Vegeu el resum biogràfic de Francesc Pedra i Victoriano Ramos

vencedors. "El pecas" ens recorda el seminari sobre història del socialisme realitzat a la parròquia de Sant Ramon i d'altres que després van organitzar sobre el model comunista de la Xina. Aquests joves se'ls reconeixia com els "polítics" del Centre Social[188].

Segons l'Honorio Blasco i l'Ángel Morera, el 1967 es produí la irrupció del grup de joves polititzats en el Centre Social, la principal activitat dels quals era el debat i la discussió, perquè tenien moltes ganes de saber tot allò que el règim els amagava. Germà Pedra, Dolors Calvet, Clara Parramon, Pepe Gutiérrez, els germans Morera i molts altres van portar les diferents seccions d'activitats i treball que llavors es desenvolupaven en el Centre. Tots els testimonis coincideixen que les inacabables converses sobre tots els temes possibles era el més característic del centre. L'Ángel Morera destaca la gran influència de la mort del "Che" i dos noms: Germà Pedra, fill biològic, i Pepe Gutiérrez, "fill polític" d'en Francesc Pedra[189]. L'any 1967, amb la desfeta de la JOC, es van agrupar exmembres d'aquest col·lectiu amb els "culturalistes" i "esportistes" del centre per retrobar-se amb els anomenats "polítics" i així és com van conèixer Joan Saura, Santi Díaz, Gabriel Álvarez, Pedro García, Salvador Pastor, Paco Pérez, Benito Peña i altres.

L'octubre de 1967, en Pepe Gutiérrez va fer una conferència sobre la Revolució Russa amb motiu del 50è aniversari; la majoria de membres del grup ja havia optat per ideologies i partits concrets (Acció Comunista, PSUC i altres), cosa que es va reflectir en el debat, acabada la conferència. En el Centro Social la Florida seguien fent xerrades malgrat la censura (es va prohibir la d'en Joan N. García-Nieto pel fet que no constava que era sacerdot), cinefòrums de contingut compromès, representacions teatrals sovint amb Alpha-63 i a partir de 1970 es van impartir classes de català a càrrec d'Òmnium Cultural.

És evident que el Centre era ja una illa de llibertat i una escola de ciutadans actius. El jovent[190] que s'hi apropava per jugar a ping-pong, fer excursions o fer amics i amigues, de mica en mica entrava en contacte amb l'ambient d'esquerres i antifranquista. La relació entre els joves que hi anaven pel lleure i els "polítics" a vegades era difícil. No podem oblidar que, a final dels anys seixanta, el discurs del franquisme havia penetrat en àmplies capes de la població, i només la tossuderia de la realitat i l'experiència quotidiana va aconseguir fer caure els tòpics sobre els partits i les ideologies d'esquerra, sobretot la comunista. En aquest sentit, és significatiu que el líder dels que intentaren enfrontar-se als "polítcs", Santi Díaz, uns anys més endavant seria un destacat dirigent de CCOO i del PSUC locals[191]. Joan Saura, Tadeo Sánchez, Honorio Blasco, Salvador Pastor i altres, amb una trajectòria semblant a la seva arribarien a tenir responsabilitats al PSUC, Iniciativa per Catalunya, el PSC i el PSOE com també en institucions polítiques de l'Hospitalet i de fora de la ciutat.

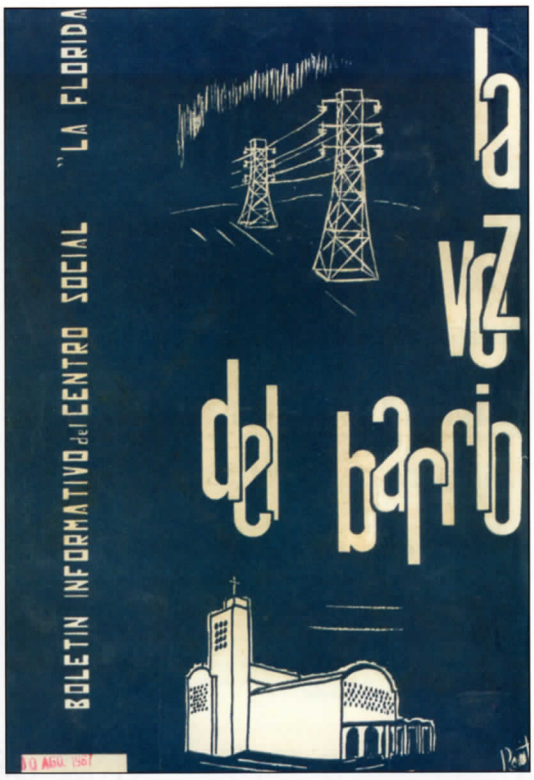

204-205
Butlletí del "Centro Social la Florida" (agost 1967), amb articles de Pleguezuelos, Mari Carmen Macià, Saura i altres sobre l'adolescència, la dona, l'habitatge... / Dossier sobre l'Ensenyament, problemàtica i reivindicacions del barri, publicat pel CS la Florida. CEL'H

[188] GUTIÉRREZ, P. Op. cit., p. 11

[189] Vegeu el resum biogràfic d'Ángel Morera

[190] El 1970 eren més de 200, dels quals 48 amb responsabilitats concretes. PUIG. Op. cit.

[191] BLASCO, H. Op. cit.

206
Rètol a l'entrada per la Gran Via -actual plaça Francesc Macià-, anunciant el "Congreso Internacional de Centros Sociales" l'any 1969, realitzat al CS de Campoamor.
M. Leida

207
Full de convocatòria que convida els pares i mares d'escolars a una xerrada al Centro Social la Florida.
CEL'H

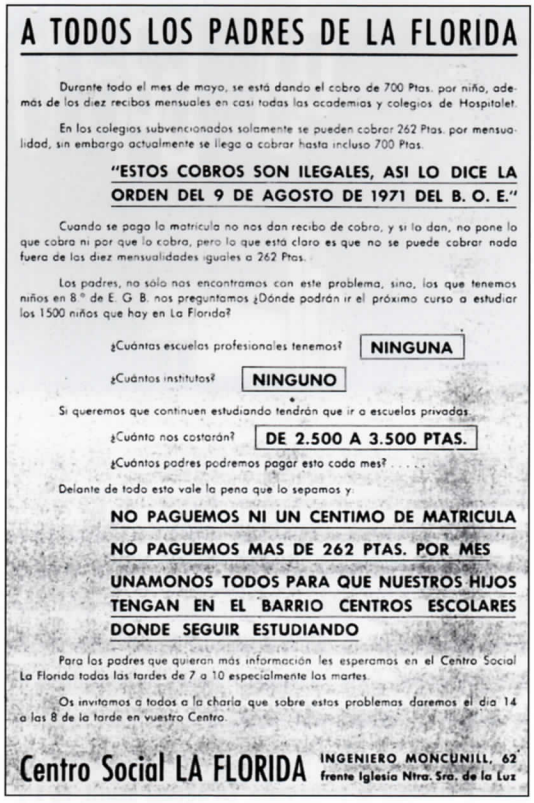

A TODOS LOS PADRES DE LA FLORIDA

Durante todo el mes de mayo, se está dando el cobro de 700 Ptas. por niño, además de los diez recibos mensuales en casi todas las academias y colegios de Hospitalet.

En los colegios subvencionados solamente se pueden cobrar 262 Ptas. por mensualidad, sin embargo actualmente se llega a cobrar hasta incluso 700 Ptas.

"ESTOS COBROS SON ILEGALES, ASI LO DICE LA ORDEN DEL 9 DE AGOSTO DE 1971 DEL B. O. E."

Cuando se paga la matrícula no nos dan recibo de cobro, y si lo dan, no pone lo que cobra ni por que lo cobra, pero lo que está claro es que no se puede cobrar nada fuera de las diez mensualidades iguales a 262 Ptas.

Los padres, no sólo nos encontramos con este problema, sino, los que tenemos niños en 8.° de E. G. B. nos preguntamos ¿Dónde podrán ir el próximo curso a estudiar los 1500 niños que hay en La Florida?

¿Cuántas escuelas profesionales tenemos? NINGUNA

¿Cuántos institutos? NINGUNO

Si queremos que continuen estudiando tendrán que ir a escuelas privadas.

¿Cuánto nos costarán? DE 2.500 A 3.500 PTAS.

¿Cuántos padres podremos pagar esto cada mes? . . . . .

Delante de todo esto vale la pena que lo sepamos y:

NO PAGUEMOS NI UN CENTIMO DE MATRICULA

NO PAGUEMOS MAS DE 262 PTAS. POR MES

UNAMONOS TODOS PARA QUE NUESTROS HIJOS TENGAN EN EL BARRIO CENTROS ESCOLARES DONDE SEGUIR ESTUDIANDO

Para los padres que quieran más información les esperamos en el Centro Social La Florida todas las tardes de 7 a 10 especialmente los martes.

Os invitamos a todos a la charla que sobre estos problemas daremos el día 14 a las 8 de la tarde en vuestro Centro.

Centro Social LA FLORIDA INGENIERO MONCUNILL, 62 frente Iglesia Ntra. Sra. de la Luz

Un episodi molt il·lustratiu del tarannà del Centre Social i de l'Ajuntament, sota el mandat de l'ultradretà Matías de España, fou la celebració a la ciutat d'un Congrés Internacional de centres socials el setembre i l'octubre de 1969, organitzat pel Consistori, que volia mostrar l'altre Centro Social, el de Campoamor, que responia als principis exclusivament assistencials que tant agradaven als jerarques franquistes[192]. Val a dir que durant els setanta la direcció del Centro Social del carrer Campoamor, va ser ocupada per persones d'esquerres procedents de Bellvitge, que van fer un gir copernicà a l'entitat.

Segons explica Pedro García, davant l'interès dels congressistes estrangers, una nit van organitzar una visita gairebé clandestina al Centro Social la Florida, amb dossiers i traduccions simultànies casolanes. Les autoritats locals van encaixar la situació, però com a represàlia, l'entitat va estar a punt de ser tancada i els seus directius van ser controlats per la policia.

A la dècada dels 60, els comunistes i els cristians progressistes eren els motors dels moviments socials populars amb caire reivindicatiu[193]. De nuclis comunistes no n'hi havia a tots els barris, però de parròquies sí, i les parròquies, fruit del "nacional-catolicismo" del règim, tenien força influència, poder i infraestructures, sempre en els termes relatius de l'època. Aquestes parròquies, que havien de ser un dels puntals del franquisme, beneït pel Concili Vaticà II (1962-1965) i dels corrents culturals del moment, van ser ocupades de mica en mica per eclesiàstics i treballadors amb un compromís social i polític. Els capellans i les assistentes socials eren, "carques" o "progres", segons el llenguatge usual; a l'Hospitalet els progressistes van jugar un paper cabdal. Així, volem destacar el paper, sovint oblidat i a l'ombra dels capellans, de les assistentes socials i també de certs col·lectius de monges, dones amb una ferma vocació envers els altres i un extraordinari esperit de lluita i solidaritat, que de seguida es van guanyar el respecte fins i tot dels més aferrissats anticlericals.

El 1967 s'inaugurà la ***Parròquia de Sanfeliu***, Mariano Roncalés, capellà que havia arribat dos anys abans al barri, en va ser el primer rector. El 1966, preocupat pels dèficits del barri, va prendre la iniciativa de convocar els veïns i les veïnes a l'Escola Sanfeliu, per tal de crear l'Asociación de Cabezas de Familia, que obtinguè una resposta massiva.

[192] L'Ajuntament va donar una enorme importància a l'esdeveniment, perquè era el primer d'abast internacional celebrat a la ciutat, i això era molt avantatjós per a l'alcalde, amb grans ambicions polítiques no amagades més enllà de l'àmbit local. Tot plegat explica la indignació de Matías de España amb els nois i les noies del Centre Social la Florida

[193] Entenem per comunistes els partits marxistes revolucionaris. El PSUC era majoritari, però també podem incloure-hi el FLP. També hi havia el PCE(i), AC, BR i altres

Al voltant de la parròquia va aparèixer un grup que va organitzar la festa major entre el 1967 i el 1972 -festes d'envelat-, i un grup de joves que dedicaven el seu temps lliure a xerrades, excursions i sortides. L'estiu de 1970, aquest grup de joves amb Mariano Roncalés, va organitzar unes colònies d'estiu per a infants en el propi barri, i a causa dels seus continguts innovadors, van provocar molta polèmica i fins i tot la premsa se'n va fer ressó. Tot plegat va convertir-se en la pedrera dels moviments més organitzats dels anys setanta[194].

Un procés molt semblant va passar a la ***Parròquia de Sant Josep***, inaugurada el 1961 en uns magatzems de La Farga, amb l'impuls de mossèn Leandre Gassó, que per la seva senzillesa, la seva tasca social i la seva incondicional disponibilitat envers els més desafavorits, va esdevenir una figura emblemàtica del barri. El 1965 va constituir un grup de joves amb el suport de mossèn Leandre, a l'aixopluc de la parròquia, que més tard va evolucionar cap a una forma de lluita social i política compromesa i clarament antifranquista. Cinc anys després, van crear l'***Associació de Veïns***[195].

A la ***Parròquia de Santa Gemma Galgani, de Can Vidalet***, fundada l'any 1957, recolzats per Arturo, capellà d'origen asturià, un grup de joves feien tasques d'assistència social, visitaven i ajudaven les famílies amb grans mancances que vivien a les nombroses barraques que hi havia en aquella zona entre l'Hospitalet i Esplugues. Per a molts d'aquests joves fou el primer pas cap a una consciència social i política, com ens explica l'Aureliano Caballero[196].

La capella de l'Institut Torras i Bages, creat l'any 1968 al barri de Can Serra, seria l'antecedent de la ***Casa de la Reconciliació***, que jugaria uns anys més tard un paper primordial al barri: espai de funcions d'església, de debat, d'acollida, de l'Escola d'Adults,

208
INAUGURACIÓ DE LA PARRÒQUIA DE SANFELIU ELS ANYS 60
SANFELIU, IMATGES D'UN BARRI. FOTOVIVA

209
INICIS DE LA CONSTRUCCIÓ DE LA CASA DE LA RECONCILIACIÓ DEL BARRI DE CAN SERRA I UNA DE LES FESTES QUE ELS VEÏNS I VEÏNES FEIEN CADA DIUMENGE, UN COP ACABAT EL TREBALL. AMLH. AH (FONS J. L. CLEMENTE)

de l'Escola de Sindicalisme, d'aglutinant de les lluites i les inquietuds del barri, i també del moviment dels Objectors de Consciència; constituïa un veritable aixopluc de l'oposició antifranquista. L'any 1970 en Jaume Botey en va ser nomenat responsable, i en un petit local del barri s'obrí el despatx parroquial que s'utilitzava, a més, per a activitats dels joves i dels avis. Uns anys després es crearia ***l'Associació de Veïns de Can Serra*** al mateix local. La construcció de la Casa de la Reconciliació va ser un cas paradigmàtic, ja que tothom —cristians, agnòstics, sindicalistes, militants de partits polítics clandestins, objectors de consciència, immigrants i gent nascuda aquí—, emprendria el procés de construcció del local i alhora participaria en assemblees amb l'objectiu d'elaborar el *Manifest de la Casa de la Reconciliació*, veritable carta magna del barri, que es llegiria el dia de la inauguració de l'edifici, l'any 1975[197].

[194] MATAIX, A. "Aproximació a la història del barri de Sanfeliu". En: *Quaderns d'Estudi*, núm. 3 (1988), p. 230-232

[195] MORALES, J. M. "El barri de Sant Josep". En: *Quaderns d'Estudi*, núm. 6 (1988), p. 208-210

[196] Vegeu el resum biogràfic d'Aureliano Caballero

[197] BENET, Sebastià. "La 'Casa de la Reconciliació' de Can Serra...". En: *Serra d'Or*, núm. 376 (abril 1991), p. 38-42

TAULA 4. PARRÒQUIES COMPROMESES AMB L'ANTIFRANQUISME[198]			
Parròquia (any creació)	**Barri**	**Mossèn/assist. (any arribada)**	**Activitats**
Sant Medir	Bordeta (Barcelona)	Josep Vidal Rovira Belloso	Compromís i aixopluc de les CCOO del Barcelonès i l'Hospitalet
Sant Jaume	Almeda (Cornellà)	Oleguer Bellavista	Compromís i aixopluc de les CCOO del Baix Llobregat i l'Hospitalet
Sant Ramon	Collblanc	Martí Canal (1957) Anton Soler Duch (1963) Josep Breu (1970)	Impuls de la JOC i de moltes activitats socials i culturals durant els anys seixanta. Impuls de l'AV i compromís i aixopluc d'activitats socials i polítiques clandestines al llarg dels anys setanta
Mare de Déu de la Llum (1956)	La Florida	Paquita Fonboté José ("Pepe") Murillo (1966)	Impuls i suport de les activitats socials i reivindicatives del Centre Social
Mare de Déu Desemparats (1935)	La Torrassa	Josep M. Abizanda (1965)	Grup de catequesi per a joves que va creant un nucli progressista que no es manifestarà fins la mort del molt conservador Jaume Busquets (1968)[199]
Mare de Déu Desemparats	La Torrassa	Encarnación Pérez	Impuls i suport de les incipients activitats socials i reivindicatives dels joves
Immaculada (1965)	Sanfeliu	Mariano Roncalés (1965)	Impuls d'ACF, comissió de festes i grup de joves[200]
Sant Josep (1961)	Sant Josep	Leandre Gassó (1961)	Acolliment i impuls del grup de joves i de l'AV[201]
Sant Isidre (1946)	Santa Eulàlia	Joan Carrera Josep Breu	Aixopluc d'entitats, partits i AV
Santa Eulàlia de Provençana	Santa Eulàlia	Jaume Medina (1967)	Converses amb el PSUC, aixopluc a CCOO
Santa Gemma Galgani (1955) (Santa Gemma, Sant Enric i Sant Antoni)	Pubilla Cases /Can Vidalet	"Arturo" Pere Núñez "Perico" Mercè Ridaura	Impuls del grup de joves i de l'associació de veïns
Mare de Déu de Bellvitge (1968)	Bellvitge-Sud	Anton Raventós (1968)	Suport a l'associacionisme que sorgia al barri
Sant Joan Evangelista (1969)	Bellvitge-Nord	Josep Maria Fabró (gener 1970)	Impuls d'associacions de veïns i moltes lluites socials. Forta implicació amb l'antifranquisme
	Bellvitge-Nord	Monges javieranes	Impuls d'associacions de veïns i moltes lluites socials
Capella de l'Institut Torras i Bages (1968) Casa de la Reconciliació (1975)	Can Serra	Jaume Botey (1971) Andreu Trilla i resta de la comunitat d'escolapis	Impulsor d'activitats per al barri, de l'Escola d'Adults, l'Escola de Sindicalisme i la primera AV. Aixopluc del moviment obrer i veïnal

[198] Aquesta taula té com a referència la publicada en el llibre: *Història de l'Hospitalet, una síntesi...*, L'H, CEL'H, 1997, p. 202

[199] SALA, C. Op. cit., p. 31

[200] MATAIX, A. Op. cit., p. 230

[201] MORALES, J M. Op. cit., p. 208-210

L'experiència dels cinquanta i dels seixanta a les fàbriques on cristians progressistes i militants de partits clandestins d'esquerra havien treballat junts, amb resultats positius per al desenvolupament del moviment obrer, va permetre fer el mateix en els barris.

La lluita veïnal conjunta va ser la resposta immediata a situacions extremes, com ara el barraquisme i la manca gairebé total d'infraestructures, equipaments i serveis que patien els barris de l'Hospitalet. Normalment, les convocatòries les feia la comunitat cristiana o la parròquia per raons de prudència per als que estaven en la clandestinitat, i aquesta situació es va produir a Collblanc-la Torrassa, Pubilla Cases, Bellvitge i Sant Josep. Alguns dels entrevistats ens expliquen que hi havia nuclis de militants del PSUC, amb algun representant d'altres organitzacions clandestines com del PSOE i de la CNT i també hi havia capellans i assistentes socials amb un clar compromís social cada vegada més polític. A l'Hospitalet en tenim un episodi prou significatiu quan en Felip Gómez organitzà una reunió entre capellans i la direcció del PSUC el 1970.

3.3.3. Antecedents del moviment de dones

El suport de les parròquies també s'estengué al moviment de dones que s'organitzà els anys seixanta, en el qual algunes hospitalenques jugaren un paper rellevant. Es tracta del Movimiento Democrático de Mujeres (MDM), d'àmbit estatal, que es fundà com a tal l'any 1965 per iniciativa de dones properes al PCE i el PSUC. I s'hi van incorporar dones de grups catòlics, dones socialistes i del PTE, entre altres[202]. L'MDM es configurà a l'entorn de dues línies d'acció que el franquisme convertia en indestriables: el feminisme i la lluita per la democràcia. Les seves activitats per la igualtat de drets entre homes i dones, contra la confiscació dels drets civils i socials que la dictadura havia fet a les dones s'entreteixiren amb el desenvolupament de pràctiques de relació de llibertat entre dones. Entre sectors populars de la població femenina aquestes experiències associatives foren pioneres i van constituir un valuós

210
Coberta del document del MDM i el MLM (Madrid), feministes pioneres i un referent per a les incipients Vocalies de dones. Instituto de la Mujer. M C Madrid

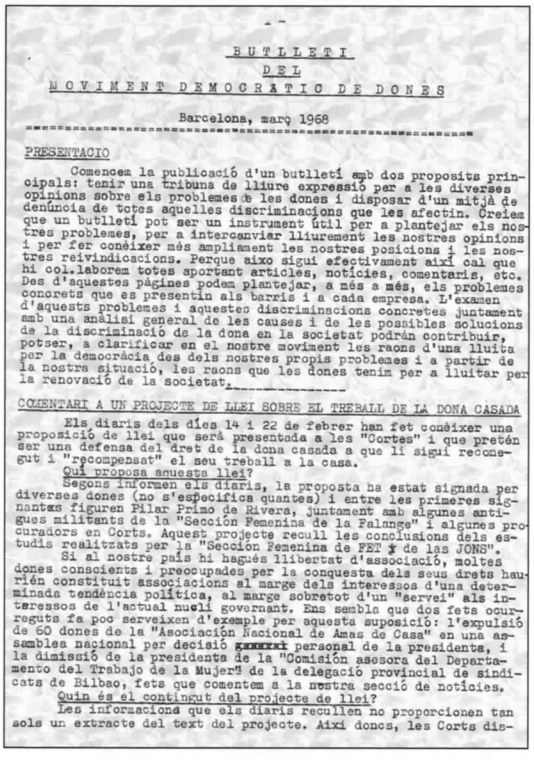

- -

BUTLLETI
DEL
MOVIMENT DEMOCRATIC DE DONES

Barcelona, març 1968

PRESENTACIO

Comencem la publicació d'un butlletí amb dos propositi principals: tenir una tribuna de lliure expressió per a les diverses opinions sobre els problemes de les dones i disposar d'un mitjà de denúncia de totes aquelles discriminacions que les afectin. Creiem que un butlletí pot ser un instrument útil per a plantejar els nostres problemes, per a intercanviar lliurement les nostres opinions i per fer coneixer més ampliament les nostres posicions i les nostres reivindicacions. Perque aixo sigui efectivament així cal que hi col.laborem totes aportant articles, noticies, comentaris, etc. Des d'aquestes pàgines podem plantejar, a més a més, els problemes concrets que es presentin als barris i a cada empresa. L'examen d'aquests problemes i aquestes discriminacions concretes juntament amb una anàlisi general de les causes i de les possibles solucions de la discriminació de la dona en la societat podràn contribuir, potser, a clarificar en el nostre moviment les raons d'una lluita per la democràcia des dels nostres propis problemes i a partir de la nostra situació, les raons que les dones tenim per a lluitar per la renovació de la societat.

COMENTARI A UN PROJECTE DE LLEI SOBRE EL TREBALL DE LA DONA CASADA

Els diaris dels dies 14 i 22 de febrer han fet coneixer una proposició de llei que serà presentada a les "Cortes" i que pretén ser una defensa del dret de la dona casada a que li sigui reconegut i "recompensat" el seu treball a la casa.

Qui proposa aquesta llei?

Segons informen els diaris, la proposta ha estat signada per diverses dones (no s'especifica quantes) i entre les primeres signantes figuren Pilar Primo de Rivera, juntament amb algunes antigues militants de la "Sección Femenina de la Falange" i algunes procuradors en Corts. Aquest projecte recull les conclusions dels estudis realitzats per la "Sección Femenina de FET y de las JONS".

Si al nostre país hi hagués llibertat d'associació, moltes dones conscients i preocupades per la conquesta dels seus drets haurien constituit associacions al marge dels interessos d'una determinada tendència política, al marge sobretot d'un "servei" als interessos de l'actual nucli governant. Ens sembla que dos fets ocurreguts fa poc serveixen d'exemple per aquesta suposició: l'expulsió de 60 dones de la "Asociación Nacional de Amas de Casa" en una assamblea nacional per decisió personal de la presidenta, i la dimissió de la presidenta de la "Comisión asesora del Departamento del Trabajo de la Mujer" de la delegació provincial de sindicats de Bilbao, fets que comentem a la nostra secció de noticies.

Quin és el contingut del projecte de llei?

Les informacions que els diaris recullen no proporcionen tan sols un extracte del text del projecte. Així donc, les Corts dis-

211
Coberta del primer Butlletí del Moviment Democràtic de Dones, a nivell de Catalunya. En la primera pàgina, apareix un article en contra la "Ley sobre la mujer casada". A l'interior entre d'altres, cal destacar l'article sobre les dures condicions de vida dels veïns i veïnes de la barriada de la Bomba de l'Hospitalet. ANC. Premsa clandestina

[202] Vegeu RUIZ FRANCO, Maria Rosario (2002:171)

212
ESCRIT ADREÇAT A LES "CORTES" AMB 785 SIGNATURES DE DONES DE TOT L'ESTAT, DEMANANT LA RETIRADA DEL PROJECTE DE "LEY SOBRE LA MUJER CASADA" (FEBR. 1968), ENTRE LES QUALS LA DE PURA FERNÁNDEZ.
ANC. PREMSA CLANDESTINA

trabajan al aumentar su salario, cuanto entre las que hoy no trabajar al aumentar su presupuesto.

Extensión de la Seguridad Social en todos los ordenes -económico, - sanitario y cultural- las amas de casa, sin discriminación de ningún tipo. La Seguridad Social debe cubrir para las mujeres de los trabajadores dedicadas a las tareas domésticas, el disfrute de todos los beneficios, incluídas la jubilación, accidentes, invalidez, etc., en virtud de la cuota que se descuenta ya a los trabajadores y a las empresas. El mencionado proyecto de Ley pide esa extensión "sobre fondo aportado por el Estado, en parte, y por otra que salga de la colectividad de las amas de casa". La mujer casada tiene derecho a ser asistida en todos los aspectos de la Seguridad Social sin tener que cotizar aparte.

Elevamos a V.E. esta serie de consideraciones y peticiones con el fin de contribuir constructivamente a la resolución de los problemas que tiene la mujer para alcanzar la plena incorporación a la sociedad, - en condiciones de efectiva igualdad.

Barcelona, 8 de marzo de 1.968

Esther Donato	(Traductora)
Ana Morató	(Asistenta Social)
Mª Rosa Borras	(Licenciada en Filosofía)
Ana Moya	(Perforista)
Manuela Rodríguez	(Modista)
Andrea A. García	(Ama de casa)
Elisa Doménech	(Esmaltadora)
Susana March	(Escritora)
Mª Aurelia Campmany	(Escritora)
Neus Terol	(Ama de casa)
Rosa Surribas	(Maestra)
Pura Fernández	(Ama de casa)
Antonia Pélaury	(Licenciada en Derecho)
Marta Carrera	(Médico)
Mª Rosa Prats	(Escritora)
Carmen Alcalde	(Periodista)
Esther Boix	(Pintora)
Concha Aloe	(Escritora)
Lidia Marbá	(A.T.S.)
Carmen Melero	(A.T.S.)
Luisa Casals	(Administrativa)

bagatge per encapçalar, els anys 70, les vocalies de dones de les Associacions de Veïns, com és sabut, un dels pilars de l'extensió del moviment feminista català de l'època entre centenars de dones de molts barris de Catalunya.

Pel que fa l'Hospitalet, el procés organitzatiu que Pura Fernández i Mercè Olivares[203] recorden presenta un interès genuí perquè constitueix un dels exemples que informa en concret de les referències més generals sobre els antecedents i el desenvolupament de l'MDM[204]. I el grau d'implicació d'ambdues posa alhora de manifest el procés associatiu d'un dels moviments de dones més importants dels anys 60. Les reunions de dones properes al PCE i al PSUC que donarien lloc a l'MDM havien tingut l'origen a l'inici de la dècada dels 60 amb l'objectiu d'organitzar la solidaritat amb els militants empresonats i les seves famílies. En concret, la primera reunió de la qual Mercè Olivares dóna notícia es va dur a terme l'any 1961 en un pis de la Granvia Sud, a la qual assistiren unes 20 dones de diferents llocs de l'Estat, fet que fa pensar en una, si més no, de les convocatòries possiblement pioneres. La Pura Fernández i la Mercè Olivares es lliuraren a aquestes dedicacions solidàries, incorporant-hi altres companyes hospitalenques com la Narcisa Sempere i la Pepa. Totes eren esposes de membres del PSUC, militants del moviment obrer. Així mateix, van conèixer i van treballar amb dones vinculades a grups de base de diferents parròquies, entre les quals és especialment recordada la de Sant Medir, del barri de la Bordeta, que fou tan destacada en la reconstrucció del moviment obrer català organitzat i tan freqüentada, per tant, pels militants obrers de l'època.

El 20 de novembre de 1964 Pura Fernández va assistir a la reunió fundacional de CCOO a la parròquia de Sant Medir. En el context d'aquells anys, en relació a les idees dominants sobre el paper de les dones en la societat, és significatiu que, quan els treballadors s'anaven presentant segons els rams de producció, la Pura intervingués tal com ho va fer: *Allí, Ángel Rozas, los del textil, los de la madera, estaban todos, y las mujeres solas. (...). Yo, como conocía más a Ángel* (Rozas), *digo: "¿y nosotras de qué somos?". "Vosotras: amas de casa". Eso no me gustó. Digo: "¿Amas de casa? ¡Amas de casa ya somos sin venir aquí!". Dijimos que nos reuniríamos nosotras y que decidiríamos lo que teníamos que ser. Éramos pocas mujeres, pero habíamos seis o siete, la Pepa del Zabala, la Teresa y la Montse, que trabajaban en Lámparas Zeta, en la Gran Vía; María Manchón, de CCOO y el Partido, alguna más y yo.*

Entorn de les pràctiques solidàries femenines amb militants empresonats, algunes dones treballadores qüestionaven formes de discriminació i invisibilitat femenines. Mercè Olivares recorda que, a partir de la meitat dels anys 60, a la parròquia de Sant Medir es van

[203] Vegeu les seves entrevistes a AMLH-AH, Ot1 i Ot2, respectivament

[204] A més de RUIZ FRANCO, vegeu: MORENO, Amparo (2002:245). Es refereix a la solidaritat amb els empresonats i a la progressiva preocupació per les condicions de vida de les dones; a l'aparició –paral·lela a la creació de CCOO— de grups de dones que a Barcelona i Madrid es reunien en parròquies i que donaren lloc a l'MDM, moviment estretament relacionat amb els partits polítics clandestins, especialment amb el PCE i el PSUC

començar a fer reunions més àmplies de dones, on ja s'abordaven temes relacionats amb la situació en què es trobaven les dones sota el franquisme, tant des del vessant de les lleis com respecte a temes no contemplats des de l'agenda política tradicional, com ara la sexualitat femenina, el divorci, etc.

Des del començament, Pura Fernández i Mercè Olivares formaren part especialment activa de l'MDM a Catalunya (MDD) juntament amb altres dones hospitalenques. Com a fites molt importants, Pura Fernández recordava dos Primers de Maig: el del 1967 a Torrebaró, on fou detinguda, al qual va assistir com una de les representants de l'MDM i el de 1968, en la reunió —d'àmbit hospitalenc— preparatòria del qual a la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana, com ja s'ha dit, també fou detinguda juntament amb Narcisa Sempere i 12 militants més: *No fuí a Santa Eulàlia por gusto, fuí para decir que las mujeres estábamos de acuerdo con la huelga de Seat. (...) Las mujeres democráticas nos habíamos reunido –el grupo del partido que no tiene nada que ver con el colectivo de CCOO– y decidimos de conectar nosotras, organizarnos con los de Seat.* I la introducció de serradures en els cotxes Seat va ser una de les accions que havien preparat: *donde la gasolina*, tenien previst posar-les.

De la seva banda, Mercè Olivares fa una referència especial a una assemblea de prop de 100 dones a la parròquia de Sant Isidre: *(...) supongo que 1967-1968... Soy muy mala para las fechas. (...) Era un grupo de mujeres democráticas, ligadas al PSUC, clarísimo, pero que había mujeres de todos sitios. Vino gente de todos los sitios; de España vendría poca gente entonces, pero de Cataluña había mucha gente. Las mujeres explicaron su experiencia –sobre todo mujeres de ex-presos, de gente que tenían en la cárcel–, los problemas que las mujeres habían tenido para poder subsistir con sus hijos... Bueno, fue una asamblea realmente conmovedora. (...) quizás políticamente no... Era importante para nosotras porque habíamos conseguido una cosa que era difícil en plena clandestinidad (...): iban mucha gente, muchas mujeres, ¡muchas! Pero más que nada fue conmovedor porque hubo gente que explicó todas sus experiencias, y también el comportamiento machista de muchos hombres que salieron allí. Salieron allí a relucir, porque muchos hombres eran muy de izquierdas, entre comillas, muy revolucionarios, entre comillas, pero luego en los comportamientos personales con sus mujeres eran realmente terribles, ¿no?. Y las mujeres lo explicaron.*

L'aparició del moviment veïnal al final dels 60, al qual tot seguit fem referència, va focalitzar intensament les dedicacions femenines, i fou en el si d'aquest moviment que les dones hospitalenques de l'MDM posaren en joc les seves experiències i els seus coneixements per contribuir des del seus barris en la lluita feminista per la igualtat de drets que caracteritzà el moviment feminista dels anys 70.

3.3.4. Inici i consolidació de les primeres Associacions de Veïns

En parlar de l'experiència de Sanfeliu, hem fet esment de l'intent de creació d'una ***Asociación de Cabezas de Família (ACF)***, associacions de la legislació franquista. En l'ideari feixista del franquisme, la representació dels ciutadans en els òrgans de direcció de l'Estat s'havia de fer a través de la família, el sindicat i el municipi. La propaganda oficial del referèndum de 1966, és ben explícita: un dels cartells anava adreçat a les fàbriques i un altre als barris, amb dibuix dels blocs "tipus", els nous polígons de treballadors. Paradoxalment aquest darrer, mostra la imatge d'una dona -sense dret a vot des de la República-, que indica al "cabeza de familia" que pensi en la llar i la pau.

213
CARTELL OFICIAL DEL REFERÈNDUM DEL 14.12.1966 ADREÇAT ALS BARRIS TREBALLADORS. S'UTILITZA A LA DONA DE MANERA QUE SEMBLA QUE LI DIGUI AL "CABEZA DE FAMÍLIA" QUE VOTAR SI ES PENSAR EN LA LLAR I LA PAU. *DOCUMENTOS POLÍTICOS*, Nº 7 (1966). CEL'H

El mateix 1966 els veïns que participaven en el projecte van ser cridats a l'Ajuntament per tal d'assessorar-los amb els estatuts i altres qüestions legals[205]. L'ACF va tenir tres juntes provisionals successives, però després de diversos projectes d'estatuts i molts silencis i negatives de les institucions polítiques, mai aconseguí ser

[205] *Boletín de Información Municipal*, núm. 48-50 (1r. i 2n. trim.1966) p. 61

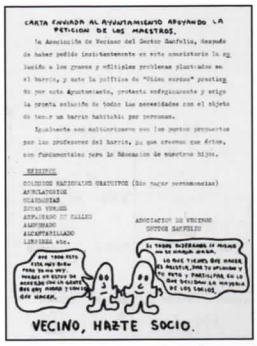
CARTA ENVIADA AL AYUNTAMIENTO APOYANDO LA PETICION DE LOS MAESTROS.

VECINO, HAZTE SOCIO.

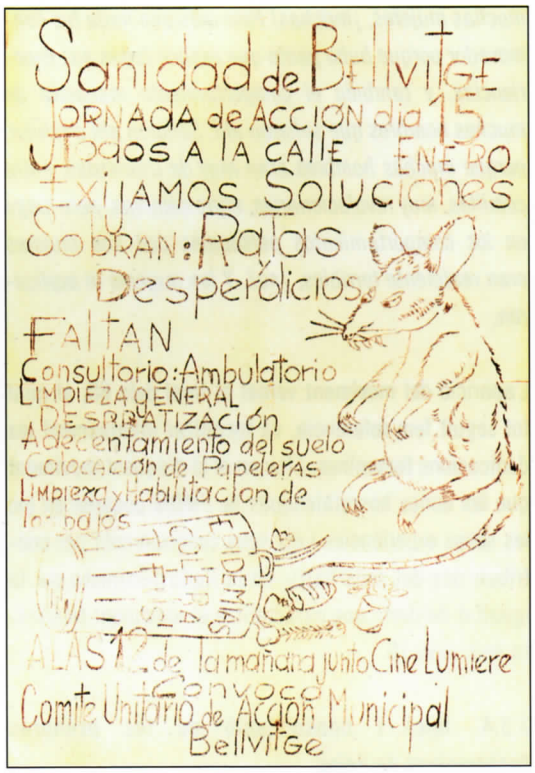

214-215
PÀGINA DEL PRIMER BUTLLETÍ DE L'AV, AQUELLS ANYS ANOMENADA "SECTOR SANFELIU". / FULL VOLANDER DEL PERÍODE DE L'ACF DE BELLVITGE, SIGNAT "COMITÉ URBANO DE ACCIÓN MUNICIPAL"
CEL'H/
F. PAREDES I C. RASPALL /

CAN VIDALET

el problema escolar en el barrio

216
PÀGINA DEL BUTLLETÍ DE L'INICI DE L'AV DE CAN VIDALET.
CEL'H

legalitzada oficialment. Finalment l'ACF de Sanfeliu reconeixia el seu fracàs[206]. Malgrat tot, va començar a plantejar-se les greus carències del barri i durant els anys següents van fer una tasca reivindicativa intensa, sobretot a partir del 1968, amb el Pla Parcial del barri que preveia la demolició de molts edificis per construir el cinturó de Ronda (l'actual ronda de Dalt). També es van obtenir algunes millores, com la línia d'autobús i les conduccions d'aigua en alguns carrers, fins que es va dissoldre a inici dels 70 per deixar pas, més endavant, a la que esdevindria l'Associació de Veïns del Sector Sanfeliu.

A l'estiu del 1967 es començà a organitzar ***l'ACF de Bellvitge***, que fou aprovada oficialment al gener de 1968. Aquesta ACF va ser una de les més actives de la ciutat. El seu objectiu era resoldre els problemes del barri i al capdavant hi trobem addictes al règim com l'Ángel Requena, líder local del Movimiento, i antifranquistes com Ramon Fernández Jurado, vell militant del POUM que practicava "l'entrisme" o "l'ocupació", com es feia al moviment obrer.

El novembre de 1969 inauguraren el local i van rebre la visita de Juan Antonio Samaranch, aleshores president de la Diputació, a més d'altres autoritats polítiques, aconseguint algunes millores per al barri. L'agost de 1970, Requena, que tenia una certa actitud combativa, va fer unes declaracions contra la immobiliària que, per tota resposta, va presentar una demanda judicial. Les ACF eren només una entelèquia que ni el mateix règim apreciava, i aquest va ser un dels motius pels quals "l'entrisme o l'ocupació", en el moviment veinal, no tingués la mateixa eficàcia que va tenir en el Sindicat vertical.

Segons la premsa de l'època, l'ACF de Bellvitge era la sisena de la ciutat[207], i segons un document d'aquesta entitat n'hi havia vuit[208]. Les persones entrevistades n'esmenten tres, dues de l'Hospitalet i una altra d'Esplugues. La Mercè Olivares i en Felip Gómez parlen de ***l'ACF de***

[206] *Tele-Exprés* (27.2.1970)

[207] *La Vanguardia* (4.9.69)

[208] "Asociación de Cabezas de Familia. Acuerdos... 15 de noviembre de 1969". AMLH-AH. Fons Ramón Fernández Jurado

Collblanc, quan el seu president intentà aturar la creació de l'Associació de Veïns, el 1971[209]. L'ACF de Bellvitge va fer un intent de captar alguns veins del barri. Com ens explica la Pura Fernández, aquest intent va ser rebutjat perquè eren falangistes.

Francisco García explica a l'entrevista que durant els anys setanta un altre company i ell van entrar a ***l'ACF de Can Vidalet***, controlada per la gent de dretes del barri i totalment inactiva. Segons diu, només hi podien anar homes i feien poca cosa més que organitzar tiberis, ells van agafar les regnes de l'entitat i la van transformar en l'Associació de Veïns[210].

La percepció que els lluitadors antifranquistes tenien de les ACF anava del rebuig al menyspreu, derivada del seu origen. Tot i així, en algun cas aconseguiren controlar-ne alguna i transformar-la en associació de veïns, forma jurídica i organitzativa que va adoptar el moviment popular i l'antifranquisme als barris a l'inici dels setanta. El consell jurídic i la implicació dels advocats del PSUC va ser determinant en aquest procés.

L'Associació de Veïns de Collblanc-la Torrassa

El 1969 hi ha un primer intent de mobilització veïnal, promogut pels militants del PSUC que vivien al barri, actius lluitadors des de feia anys: Jaume Valls, Felip Gómez i Mercè Olivares. Davant la imposició de l'ajuntament de fer pagar impostos especials per a la remodelació del mercat, en comptes de llançar fulls volants o altres accions habituals se'ls va acudir convocar els presidents d'escala de les zones afectades. La resposta va ser positiva, amb l'assistència de 20 o 30 presidents dels 50 convocats, però la presència d'un cotxe de policia va interrompre la reunió[211].

El juny de 1970 van arribar al barri les primeres notícies del Pla Parcial del districte. La gent més activa al voltant de la parròquia de Sant Ramon —alguns militants de l'HOAC i l'ACO—, començà a mobilitzar-se en contra del nou pla urbanístic. La figura de mossèn Josep Breu fou cabdal en aquest procés; la gent de la parròquia va cridar el nucli comunista, encapçalat per Mercè Olivares i Felip Gómez, amb

217 a 220
Primers actes reivindicatius de l'AV de Collblanc-la Torrassa: 2 plafons d'una exposició, acte popular "Jardí del barri" i *Barrio*, butlletí de l'AV. Foto petita: Consol Vázquez, Ramon Rius, Mercè Olivares i Felip Gómez.
CEL'H / Família Gómez Olivares

[209] Vegeu el resum biogràfic de Mercè Olivares i Felip Gómez

[210] Vegeu el resum biogràfic de Francisco García

[211] Idem de Jaume Valls

221-222
En bloque, (1975), publicació de l'AV Bellvitge Nord i visita del ministre José Solís Ruiz, secretari del "Movimiento" per al lliurament de 700 habitatges a Bellvitge (16.6.1968).
CEL'H / BIM nº 58 (1968)

l'objectiu de crear l'Associació de Veïns de Collblanc-la Torrassa, la primera legalitzada de l'Hospitalet, el març de 1971. La seva primera junta directiva estava formada per Antoni Ferrer, Josep M. Mena, Eduardo Martínez, Miguel Reyes, Josep Espies (vinculats a la parròquia) i Felip Gómez (PSUC).

Com ja s'ha dit, les associacions de veïns (AV) van ser la fórmula jurídica adoptada pel moviment veïnal. L'advocat Antonio Martín assessorà l'AV de Collblanc i el model es va aplicar als barris de l'Hospitalet: Campoamor, Bellvitge, la Florida, Can Serra i també a altres ciutats com el Prat, Barcelona, Sant Andreu de la Barca, on els nuclis de lluitadors d'aquests barris consultaven els pioners de l'AV de Collblanc-la Torrassa.

L'Associació de Veïns de Bellvitge

A Bellvitge, el nucli originari és el dels cooperativistes procedents de la Bomba, liderats per Pura Fernández i Felipe Cruz, del PSUC, als quals se sumaren altres militants comunistes arribats al barri, com Ignasi Fina, Nelly Peydró i un militant del PSOE, Josep Mengual.

L'estiu de 1969 la Cooperativa de Viviendas de la Bomba va constatar la mala qualitat dels pisos, per la qual cosa calia trobar una fórmula organitzativa que permetés incorporar els altres veïns i veïnes no provinents de la Bomba. Segons el testimoni de Jaume Valls, un grup de militants de partits antifranquistes clandestins va crear l'autoanomenada "comissió de barri", fórmula que s'estenia per molts barris de l'àrea barcelonina i que va ser única a l'Hospitalet.

El gener de 1970 va arribar el capellà Josep M. Fabró a la parròquia de Sant Joan Evangelista. Del contacte amb matrimonis joves progressistes, van sortir mobilitzacions socials organitzades amb l'anomenada "comissió de barri". El primer que van fer és elaborar un qüestionari per concretar les deficiències de Bellvitge a partir de les respostes dels veïns. En aquesta iniciativa van participar Josep M. Fabró, Juan Pérez, Felipe Cruz i Ignasi Fina. En Faustino García recorda també que des d'aquesta comissió, a final del 1970, se li va donar suport en un dels seus judicis per la seva activitat en el moviment obrer[212].

Anys més tard, el barri va tenir tres associacions de veïns diferents: l'AV Bellvitge-Nord, amb algunes persones del PSUC i d'altres partits clandestins; l'AV la Marina, amb gent de la parròquia de Sant Joan Evangelista, amb un fort component anarquista, i l'AV San Roque, amb gent també procedent de la parròquia de Sant Joan Evangelista i altres que compartien el rebuig dels partits i grups clandestins.

L'Associació de Veïns de Pubilla Cases-la Florida

A final dels anys seixanta, el grup de militants d'esquerres de més edat que es reunia als "garrofers" o a la bodega Planas com Francesc Pedra, Avelino

[212] Vegeu el resum biogràfic de Faustino García

Agudo i Victoriano Ramos, van entrar en contacte amb grups de cristians de la parròquia de Pubilla Cases, entre els quals el capellà Pedro Fernández i l'assistenta social Mercè Ridaura.

Tot i que no podem reconstruir amb detall el procés de creació de l'Associació de Veïns, sabem que hi va haver unes primeres reunions als "barracots" que tenia la parròquia, per iniciativa d'Avelino Agudo, que va convocar José Carrasco, vinculat amb la direcció del PSUC, i també Julián Sánchez Lao i altres militants i simpatitzants comunistes de la Florida i Pubilla Cases[213].

El 1970 aquest grup ja s'havia consolidat i la seva seu era un bar del carrer El·lipse, amb Sáez, cristià progressista i Carrasco, comunista, al capdavant. El primer núcli de l'AV va incloure persones procedents de tres barris: Pubilla Cases, la Florida i Can Vidalet.

La primera AV va ser especificament per al barri de Pubilla Cases, en diferents seus (com al carrer Hierbabuena o Calderón de la Barca). Anys després, es va crear l'AV de la Florida amb gent activa en les lluites per les millores dels Bloques Onésimo Redondo (avui Blocs la Florida) i amb persones provinents del Centro Social la Florida.

L'evolució de les associacions de veïns

A les entrevistes, hem copsat el procés de la creació de les AV de Collblanc-la Torrassa, Bellvitge, Pubilla Cases-la Florida-Can Vidalet i, a les fonts escrites, la de Sant Josep[214]. Se'n van legalitzar dues, l'any 1971, la de Collblanc-la Torrassa el març, i l'Agrupación de Vecinos Ildefonso Cerdà (Granvia-Sud) el desembre.

Aquesta associació havia sorgit d'un grapat de veïns a començament d'any. La seva primera assemblea, celebrada a la parròquia de Sant Isidre, fou interrompuda pels inspectors de la Brigada Político-Social[215].

223-224
UN GRUP DE MEMBRES DE L'AV PUBILLA CASAS-LA FLORIDA-CAN VIDALET COL·LOCANT LA PANCARTA I ENDREÇANT EL SOLAR RECLAMAT PER A L'AMBULATORI I COBERTA DEL *BOLETÍN INFORMATIVO* DE L'AV DELS TRES BARRIS ESMENTATS.
CEL'H (R. FONT) / CEL'H

[213] Vegeu el resum biogràfic d'Avelino Agudo, Victoriano Ramos, José Carrasco i Julián Sánchez-Lao

[214] MORALES, J. M. Op. cit.; també trobem esment d'una "asociación de vecinos" a Sant Josep que organitza uns "cursos de verano para niños" (avui en diríem colònies o casal). En: *El Correo Catalán* (19.9.1970)

[215] *El griu. Butlletí de l'AV Ildefons Cerdà...*, núm. 11 (juny 1996)

225-226
Sortida de veïnes i veïns dels barris Pubilla Casas i la Florida. A partir de l'esquerra: Soledad Cosano, Gregoria Ochoa i Eusebio Fernández, Rafaela Porras i Carmen Díaz. / Viatge de l'Associació de Jubilats i Pensionistes de L'Hospitalet, els anys 80 a Canàries. A l'esquerra, dona no identificada, Lola Peñalver i Francesc Pedra, Rafaela Porras i Antonio.
C. Fernández / J. Sánchez Lao

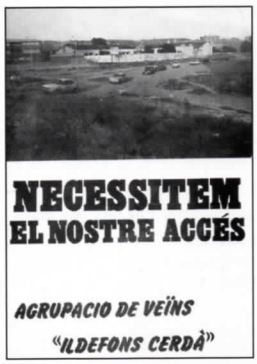

227-228
Els veïns de Granvia sud reivindiquen un accés que posi fi a l'aïllament del barri. / El *Boletín* del CS La Florida aborda les irregularitats dels habitatges del polígon Onésimo Redondo (Obra Sindical del Hogar).
CEL'H

Els anys següents, a tots els barris de l'Hospitalet es van crear, com a mínim, una AV a més d'altres entitats homologables, com Rumbo, a la Florida.

L'explosió de gas del carrer Ladrilleros, al barri de Sants, l'octubre de 1972, que causà 14 morts va fer veure la necessitat de coordinació de les AV. 14 AV de Barcelona i 3 de l'Hospitalet: Sant Josep, la Torrassa-Collblanc i Pubilla Cases-la Florida[216] van començar a reunir-se en una parròquia del barri de Sant Antoni, i per aquest motiu va ser coneguda amb el nom de Coordinadora de Sant Antoni.

Podem concloure que la majoria de militants dels partits clandestins van formar part de les AV fins i tot abans de ser legalitzades, això se'n senten fundadors i mostren amb orgull els seus carnets, amb els números més baixos.

És el cas dels entrevistats: Claudio i Eusebio Ruiz, Francisco Hernández i Carmen Díaz, de Pubilla Cases-la Florida; Faustino García i José García, de Bellvitge; José M. Serrano i Aureliano Caballero, de Can Serra, tots del PSUC; Garcilaso Aguado, de Collblanc-la Torrassa, i Josep Cutillas, de Santa Eulàlia, tots dos militants del que després seria el PSC-PSOE[217].

3.3.5. Algunes reflexions sobre les persones entrevistades

Volem acabar aquest capítol fent referència a les característiques dels dirigents del moviment veïnal de l'Hospitalet durant la lluita antifranquista d'aquesta dècada.

Dels quaranta-cinc entrevistats, vint-i-un van participar activament en la lluita veïnal i cultural en el període 1960-1970. El seu promig d'edat era d'uns trenta anys. Un 40% d'aquests activistes, vuit exactament, procedien de famílies camperoles jornaleres d'Extre-

[216] HUERTAS, J. M., Marc ANDREU. *Barcelona en lluita... El moviment urbà 1965-1996.* Barcelona, FAVB, 1996, p. 17

[217] Vegeu el resum biogràfic de Claudio i Eusebio Ruiz, Carmen Díaz, Francisco Hernández, Faustino García, José García, Aureliano Caballero, Josep Cutillas, Garcilaso Aguado i José Manuel Serrano

madura i Andalusia i tres van nèixer fora de l'Hospitalet. Els altres deu són hospitalencs i barcelonins, la majoria d'extracció obrera.

D'aquestes vint-i-una persones, nou eren militants del PSUC que van desenvolupar part de la seva activitat política a les AV. Un altre cas és el d'un cristià de base al qual la seva tasca a la parròquia i la fàbrica el portaren a la militància al PSUC els anys setanta. Dues persones van fer una trajectòria des de les entitats del barri o dels sindicats fins al PSC-PSOE els anys setanta. Tres persones joves van començar amb l'excursionisme i la militància al FNC, dels quals dos van entrar al FOC i un altre al PSAN. També hi ha un militant de la CNT. Finalment, hi ha cinc persones que no militaven ni van militar mai a cap partit, però que van mantenir una constant actitud antifranquista.

Cinc dels entrevistats són del barri del Centre i tres de Collblanc-la Torrassa, amb un fort accent en la resistència cultural catalanista que destaca per sobre de la resta. Per a tots els altres, la lluita era bàsicament social: cinc de Pubilla Cases-la Florida, dos de Can Vidalet, set de Collblanc-la Torrassa i dos de Bellvitge.

No hi figura cap entrevistat del barri de Can Serra ni del Gornal, que van néixer cap a final dels anys 60 o més enllà, que voldríem que fossin objecte d'un proper estudi específic dels anys setanta.

Dels vint-i-un entrevistats que participaren en les lluites dels barris, podem dir que alguns dels més joves en aquell moment no militaven en un partit polític o sindicat clandestí, és a dir, que els de més edat solien ser militants dels partits i els sindicats i van traslladar la seva experiència cap al moviment veïnal.

En resum, els resultats dels entrevistats que participaren activament en el moviment obrer i dels barris, ens mostren que, global ment, els del moviment veïnal són més joves, amb més participació de les dones, menys afiliació a partits o sindicats, més participació autòctona i menys marcats per la República i la Guerra Civil.

229
Coberta de *Tots x tots* de l'AV del barri de Sant Josep, que deixa ben clara la posició de la gent del barri amb el veïnatge de La Farga. CEL'H

230
En equipo, butlletí de l'AV de Santa Eulàlia del 1974 i que es va publicar fins el 1979. CEL'H

231

LES AV, SENSIBLES A LA PRECARIETAT QUE PATIEN ELS BARRIS, VAN MOBILITZAR-SE EN CONTRA DE PROJECTES QUE NO RESPECTAVEN L'INTERÈS COMÚ I A FAVOR D'INICIATIVES DE CARÀCTER REIVINDICATIU. UN AGLUTINANT DE FORCES I DE COORDINACIÓ DE TOTS ELS BARRIS VA SER EL CONTROVERTIT PLA COMARCAL. CEL'H

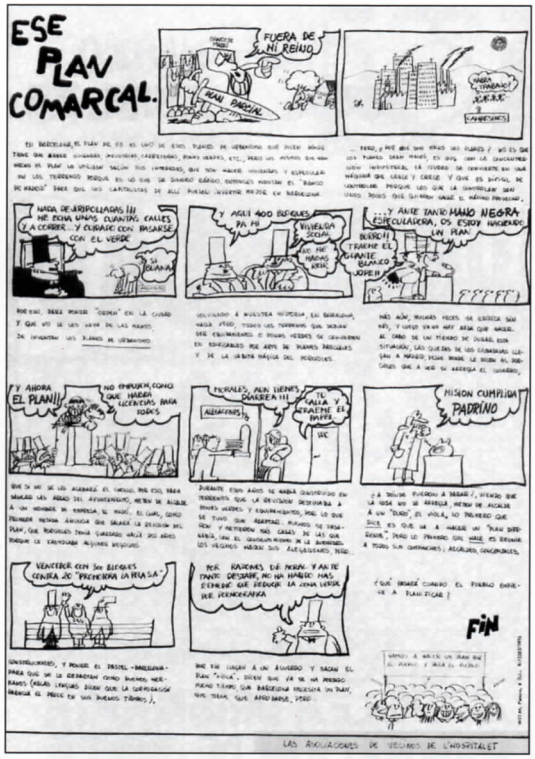

232-233

BUTLLETÍ *LA PINYA* DE L'AV DEL BARRI DEL CENTRE ON ES DEMANA S'ATURI LA CONSTRUCCIÓ DE NOUS BLOCS A L'ANOMENADA "ILLA DE SINDICATS". ES VOL UN PARC I EQUIPAMENTS. / LA CELEBRACIÓ DE L'*OLIMPÍADA POPULAR* ALS BARRIS VA FER PALESA LA NECESSITAT D'INSTAL·LACIONS ESPORTIVES PER AL JOVENT I VA AFAVORIR LA COORDINACIÓ ENTRE ELS DIFERENTS CENTRES DE JOVES DE LA CIUTAT. CEL'H

A més, trobem gent jove d'alguns moviments i entitats, amb un fort component de rebel·lió generacional, fins i tot en l'àmbit de les manifestacions estètiques externes; són els de la UEC i d'Alpha-63 del barri del Centre i els de la UEC i del Club Pimpinela de Collblanc-la Torrassa i els del Centre Social la Florida.

Aquesta rebel·lió dels joves també comportava tensions, contradiccions, crítiques i protestes que els feien entrar en conflicte tant amb els líders de les seves entitats com amb els dirigents dels propis partits antifranquistes.

CLARA CARME PARRAMON

3.4. PARTIS POLÍTICS A L'HOSPITALET DELS ANYS 60

Entre els factors generals que més directament es relacionen amb l'esdevenidor dels partits polítics antifranquistes en la dècada dels 60, en el cas de l'Hospitalet, en volem destacar dos més enllà de la repressió directa que, òbviament, constituïa el principal perill per a la mateixa supervivència de les seves organitzacions.

D'una banda, l'extensió i la intensificació de la conflictivitat obrera, que a diferència de la dècada anterior, adquirí continuïtat i tendí a generalitzar-se al voltant de les grans i les mitjanes concentracions industrials. I, d'altra banda, la incorporació de les primeres generacions joves que no havien participat directament en la Guerra Civil i que, des del coneixement i l'aprenentatge, com hem dit, de les experiències de les generacions anteriors que conegueren en l'entorn familiar, laboral o veïnal, van contribuir al creixement i la renovació de la militància política antifranquista.

En el primer cas, la conflictivitat obrera penetrà la vida quotidiana de poblacions majoritàriament treballadores, com la del nostre municipi, afavorint l'increment de la militància política que, al seu torn, contribuïa a l'extensió del moviment obrer. I en el segon cas, a l'Hospitalet, el rejoveniment de la població es configurà com un fet demogràficament rellevant i especialment vinculat a les migracions polítiques i econòmiques que tingueren lloc durant el franquisme, i d'aquestes migracions havia format part la majoria de la militància política hospitalenca dels anys 60.

De la mateixa manera que a la resta del país, als anys 60 el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) es convertí en el principal partit antifranquista de l'Hospitalet, i fou en aquella dècada que la seva organització local s'estructurà com a tal. Tot i que amb un pes menor i més circumscrit territorialment, també actuà a la ciutat el Font Obrer de Catalunya (FOC). Així mateix, de forma puntual es documenta l'existència del Front Nacional de Catalunya (FNC), en crear-se, al tombant de la dècada, el Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN). També fou als últims anys 60 que es va generar un nucli local relacionat amb els

PROLETARIS DE TOTS ELS PAÏSOS: UNIU-VOS!

treball

ÓRGAN CENTRAL DEL P.S.U. DE CATALUNYA

Nº 226. Barcelona - Juny 1961. Preu: 1 pta

RADIO ESPANYA INDEPENDENT (Estació Pirenaica)

Emet diàriament de les 7 fins a dos quarts de 8 del matí, per ones curtes de 24, 26 i 30 metres.
De dos quarts de 6 de la tarda a dos quarts d'una de la matinada, per ones curtes de 30, 39 i 42 metres.
Els dimarts emet un programa de sabotatge de dos quarts de 2 a dos quarts de 3 de la tarde, per ones curtes de 24, 26 i 30 metres.
Els diluns i dijous, emet en català.
CATALANS: ESCOLTEU-LA !

EL XXV ANIVERSARI DEL P.S.U. DE CATALUNYA

Per Josep MOIX
Secretari General del P.S.U.C.

Per a tots els militants del PSU de C. commemorar i celebrar el XXV aniversari de la seva fundació no ha de ser un acte formalista i ritual. Ha de ser un fet que correspongui a la importància històrica que representa per al moviment obrer revolucionari de Catalunya la constitució del nostre Partit com un partit marxista-leninista, que fusionà els quatre partits obrers existents fins aleshores: Partit Comunista de Catalunya, la Unió Sindical de Catalunya, el Partit Català Proletari i la Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol.

Amb la unificació dels diversos corrents ideològics i polítics no fou una tasca gens fàcil, car la influència de l'anarquisme i del marxisme burgès era molt forta en els rengles de la classe obrera i en les masses treballadores de la ciutat i del món català. Però, d'una banda la lluita mantida contra aquesta influència pels nuclis partits obrers catalans, unida a la base de l'experiència política i d'ajut del P.C. d'Espanya i per una altra banda les dificultats sòrtoses per les masses obreres en les lluites político-sindicals dirigides pels partits burgesos o pels anarquistes, foren factors decisius en el desperta i maduració entre la classe obrera de Catalunya de la necessitat de tenir un partit d'avantguarda nacional, revolucionari i internacionalista. Basat en els principis teòrics, polítics i d'organització marxista-leninistes. La subhegemonia forçada no fes més que precipitar el procés de la fusió i uns dies enjorn, el 23 de juliol del 1936, es constituí el P.S.U. de Catalunya.

Es pagant enlaire el partit polític per a la classe obrera i el poble de Catalunya que el Comitè Executiu ha crida els militants i simpatitzants del PSU a celebrar de manera adient.

*

En 25 anys d'existència del nostre Partit han estat d'una lluita consequent, abnegada i heroica, tant en els tres anys de la guerra com en els de la clandestinitat. El treball combatiu dels militants s'ha fet més dur i a l'extrem més flexible. Ni els innombrables afusellaments, empresonaments i persecucions han aconseguit crebantar la moral comunista ni la fe en el triomf de la causa de la pau, la democràcia i el socialisme d'aferrat pels quatre llustres els comunistes catalans unitàriament tots els altres comunistes de tot Espanya. Al capdavant de la lluita per aquests ideals la dictadura i per la democràcia no han deixat de combatre contra l'explotació de les masses treballadores i l'expoliació de la qual son víctimes la pagesia i altres capes de la petitburgesia.

Actualment la situació política i econòmica de la dictadura franquista és més precària que mai. La seva descomposició es precisàs cada cop més. L'empitjorament constant de les condicions de vida dels treballadors ha anat acumulant un tal descontentament i malestar que, a hores d'ara, ja són visibles els simptomes d'una crisi revolucionària. La seva política econòmica al servei dels grans capitalistes i terratinents latifundistes, dels grups monopolistes nacionals i estrangers, especialment dels nordamericans, ha agravat els problemes econòmics i socials que són la causa de l'empobriment en que es troba Espanya en relació al ritme de desenvolupament a que mirden altres països europeus.

Per aquesta raó, entre altres no menys importants, la dictadura envers el règim franquista cerca ja fins a grans sectors de la burgesia l'hegemonia i agranderia, es mà activa i es radicalitza de dia en dia. Les accions contra la dictadura i per un canvi polític que a formes democràtiques, utilitzant diferents formes legals o illegals, són mantides cada dia amb més força pels obrers, els pagesos, els estudiants, els intel·lectuals i importants sectors de la burgesia urbana i rural.

El XXV aniversari del PSU s'escau tal com es diu en la declaració feta pel Comitè Executiu, en una situació política nacional favorable per a les forces obreres i democràtiques del nostre país que hauran per a liquidar la dictadura franquista i promoure un canvi polític radical que obri el camí a un règim de llibertats, de pau i de progrés social per a tots els pobles d'Espanya.

*

La situació internacional es desfavorable per a les forces de la reacció, de l'imperialisme i del colonialisme. Els països del sistema socialista, encabegat la URS, sistema mundial- són cada dia més poderosos i influents en la solució dels problemes internacionals. Llurs progressos econòmics, científics, tècnics i culturals, especialment els aconseguits per la Unió Soviètica, els situen en primer lloc en l'emulació pacífica amb els països capitalistes. La patriòtica lluita dels pobles colonials per alliberar-se de l'esclavatge colonialista i per conquerir la independència nacional ha fet conviure radicalment el mapa polític d'Àsia i d'Àfrica. La revolució popular antiimperialista del poble de Cuba és un exemple viu i emocionant per tots els altres pobles de l'Amèrica llatina. En els països capitalistes la classe obrera i el capdavant de les masses treballadores internacionalitzen l'Europa per a reduir i liquidar el domini dels monopolistes i llurs formes d'internacionalització de l'existència.

L'actual situació d'Espanya, així com la internacional, ofereixen dins unes perspectives magnífiques per a les forces de la pau i del progrés social. Si Burton unides contra les forces de la reacció imperialista no hi ha cap dubte que assoliríem reus i més importants, dels.

Per a tots els militants del PSU la millor manera de celebrar el XXV aniversari de la seva fundació ha de consistir en fer els esforços que siguin necessaris per a donar compliment a les tasques que s'assenyalen en la Declaració que ha fet publica el Comitè Executiu en ocasió d'aquest aniversari: reclutar nous militants, crear comités del Partit en els llocs de treball, en les barriades i pobles d'arreu de Catalunya fitgar-se estretament amb les masses, dissoldre més i millor els problemes polítics, etc. per tal que el 25 aniversari sigui el coronament d'una nova etapa en la lluita per assumpte que el PSU de Catalunya sigui un Partit de milers i milers de nous militants, candidatter de la lluita del poble català per la democràcia.

Deturem la ma dels botxins !

Imposem l'Amnistia !

Aquestes primaveres, mentre arreu d'Espanya i de tot Europa avançava la campanya per l'amnistia dels presos i exiliats polítics espanyols, la policia franquista — la traïdora forassenyada Brigada Política-Social — desferrnova a Catalunya un nou gilipo de repressió. Ara de 62 treballadors van ser detinguts i uns quinzena van passar a la «Modelo».

Quin es el delicte d'aquests homes ? Haver reportat fulles amb la paraula amnistia. Haver demanat un augment de salaris. Haver ajudat les families dels companys empresonats.

Avui, als vint i un anys de règim franquista, aquests sin esbatusos suficients per a que el guardia civil de Terrassa ordenés Llorenç Cuenca tortori hores i hores l'obrer Agustí Romero i per a que l'inspector Creix, de Barcelona, martitzi l'obrer Matías Aguilar, pare de set fills.

ACUSEM.

Heus aquí com expliquen els fets els treballadors que els han vivut. Matías Aguilar Collado, escriu des de la «Modelo» de Barcelona: «Vaig ser detingut el 19 de març quan, en companyia d'Agustí Romero, als dos sobre uno mots. llencerem fulles amb la paraula AMNISTIA. Vaigem ser maltractats a la caserna de la Guardia Civil de Terrassa i traslladats

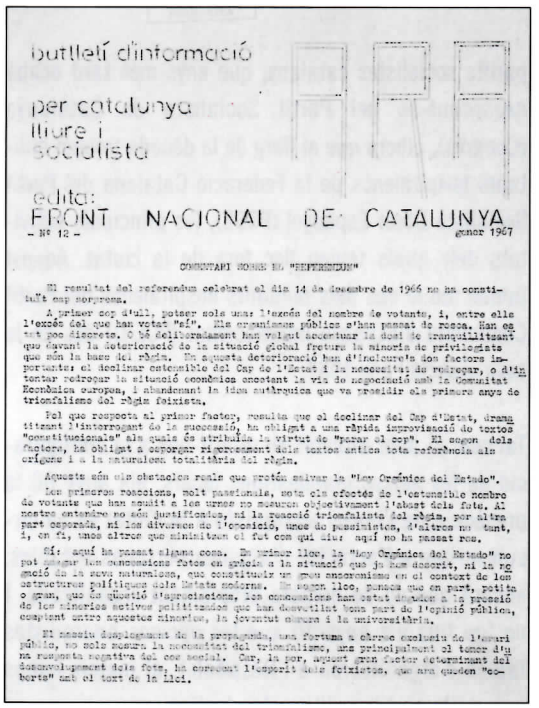

butlletí d'informació

per catalunya lliure i socialista

edita: FRONT NACIONAL DE CATALUNYA

- Nº 12 - gener 1967

COMENTARI SOBRE EL "REFERENDUM"

El resultat del referendum celebrat el dia 14 de desembre de 1966 no ha constituït cap sorpresa.

A primer cop d'ull, posar sols unes l'xxés del nombre de votants, i, entre elle l'exxés del que han votat "sí". Ells coneixenses públics s'han pensat de sorpa. Han es tat poc discrets. O bé deliberadament han volgut accentuar la dosi de tranquillitzant que davant la deterioració de la situació global fretura la minoria de privilegiats que són la base del règim. En aquesta deterioració han d'incluir-ts dos factors importants: el declinar ostensible del Cap de l'Estat i la necessitat de reforçar, o dissimular, la situació econòmica amostant la vía de negociació amb la Comunitat Econòmica europea, i abandonant la idea autàrquica que va presidir els primers anys de triomfalisme del règim feixista.

Pel que respecta al primer factor, resulta que el declinar del Cap d'Estat, dramatitzant l'interrogant de la successió, ha obligat a una ràpida improvisació de textos "constitucionals" als quals da atribuïda la virtut de "parar el cop". El segon dels factors, ha obligat a corporar ràpidament dins textos antics tota referència als orígens i a la naturalesa totalitària del règim.

Aquests són els obstacles reals que pretén salvar la "Ley Orgánica del Estado".

Les primeres reaccions, molt passionals, noto els efectes de l'ostensible nombre de votants que han sortit a les urnes no mesuren objectivament l'abast dels fets. Al nostre entendre no són justificades, ni la reacció triomfalista del règim, per altra part esperada, ni les diverses de l'oposició, unes de pessimisten, d'altres no tant, i, en fi, unes altres que minimitzen el fet com qui diu: aquí no ha passat res.

Sí: aquí ha passat alguna cosa. En primer lloc, la "Ley Orgánica del Estado" no pot ajudar-hi amb unes bases fetes en relació a la situació que ja han deixat, ni la regeneració de la seva naturalesa, que constituïr un grum anacronisme en el context de les estructures polítiques dels Estats moderns. En segon lloc, perdut que en part, petita o gran, que de qualsevol d'aquestes, les consultes han estat atuades a la pressió de les minories actives polítiques que han desvetllat bona part de l'opinió pública, cosqueret entre aquestes minories, la juventut obrera i la universitària.

El nostre desplegament de la propaganda, una fortuna a chrme exclusiu de l'aparat públic, no sols mesura la mentalitat del triomfalisme, ans principalment el temor d'una resposta negativa del cos social. Car, la por, aquest gran factor determinant del desenvolupament dels fets, ha carcomat l'esperit dels feixistes, que ara quedes "coberts" amb el tort de la llei.

234
Treball núm. 226 (juny 1961) amb l'article signat per Josep Macià, secretari del PSUC, en el 25è aniversari de la seva creació.
ANC. Fons PSUC

235
Ara, butlletí del FNC, núm. 12 (gener 1967) fa l'avaluació del referendum del 14.12.1966, la crida al boicot, els seus resultats, i les repercussions polítiques i econòmiques.
AH. FRC

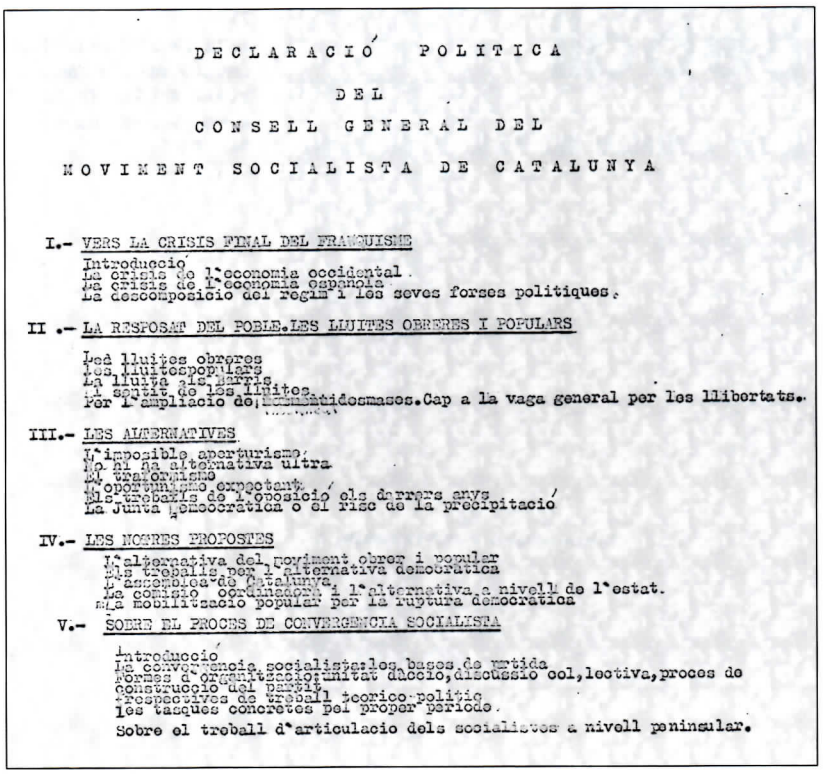

DECLARACIÓ POLITICA

DEL

CONSELL GENERAL DEL

MOVIMENT SOCIALISTA DE CATALUNYA

I.- VERS LA CRISIS FINAL DEL FRANQUISME

Introducció
La crisis de l'economia occidental.
La crisis de l'economia española
La descomposició del regim i les seves forses politiques.

II .- LA RESPOSAT DEL POBLE. LES LLUITES OBRERES I POPULARS

Les lluites obreres
Les lluites populars
La lluita als barris
El sentit de les lluites
Per l'ampliació de [illegible]idesmases. Cap a la vaga general per les llibertats.

III.- LES ALTERNATIVES

L'imposible aperturisme
No hi ha alternativa ultra
El traformisme
L'oportunisme expectant
Els treballs de l'oposició els darrers anys
La Junta Democratica o el risc de la precipitació

IV.- LES NOSTRES PROPOSTES

L'alternativa del moviment obrer i popular
Els treballs per l'alternativa democratica
L'assemblea de Catalunya
La comisió coordinadora i l'alternativa a nivell de l'estat.
La mobilització popular per la ruptura democratica

V.- SOBRE EL PROCES DE CONVERGENCIA SOCIALISTA

Introducció
La convergencia socialista: les bases de partida
Formes d'organització: unitat d'acció, discussió col, lectiva, proces de construcció del partit
Perspectives de treball teorico-politic
Les tasques concretes pel proper periode.
Sobre el treball d'articulacio dels socialistes a nivell peninsular.

236

COBERTA DE LA DECLARACIÓ POLÍTICA DEL CONSELL DEL MSC, DE 1968. EL PUNT 5 DEFINEIX LA METODOLOGIA I EL PROCÉS PER ANAR VERS LA UNIFICACIÓ SOCIALISTA I LA CONSTRUCCIÓ DEL NOU PARTIT. AH. CONC

partits socialistes catalans, que anys més tard acabà decantant-se pel Partit Socialista de Catalunya (Congrés), alhora que al llarg de la dècada trobem militants hospitalencs de la Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE), les principals activitats dels quals tenien lloc fora de la ciutat. Aquest també fou el cas dels militants hospitalencs del Partit Comunista d'Espanya Internacional (PCE(i)) des de la seva creació l'any 1967.

Tal com ja hem explicat en referir-nos a la configuració de les xarxes clandestines locals, als anys 60 la presència de l'ideari anarquista a la ciutat es va circumscriure a l'activitat d'algunes persones notables, encara que no de manera pròpiament organitzada. I no fou fins als anys 70 que les opcions anarquistes també s'organitzaren a l'Hospitalet, al mateix temps que molts partits polítics clandestins nous passaren a tenir presència a la ciutat, de tal manera que pràcticament tot el ventall polític clandestí existent a la Catalunya dels anys 70 va confluir a la ciutat durant el tardofranquisme i la transició política.

Abans d'entrar en el procés seguit per les organitzacions i les activitats dels partits polítics hospitalencs dels anys 60, volem destacar un fet singular. Es tracta de la contribució de militants antifranquistes hospitalencs a l'organització nacional dels partits polítics en els quals militaven. En el cas dels militants del PSUC, l'assumpció de responsabilitats polítiques extralocals es perllongà durant una gran part de la dècada; pel que fa al PCE(i) i el PSAN, tingué lloc al final dels anys 60, i en el cas de la Federació Catalana del PSOE ja entrats els anys 70.

Tot i que l'estudi de l'antifranquisme hospitalenc que presentem en aquesta publicació no ha recollit testimonis orals dels centenars de persones que inicien les seves activitats polítiques a la ciutat als anys setanta –i entre aquestes persones ben segur que es donaren altres casos d'assumpció de responsabilitats extralocals–, les persones entrevistades no tallen òbviament els relats sobre la seva militància als anys seixanta, i és per això que podem fer un esment breu dels casos de responsabilitats polítiques extralocals que coneixem, no circumscrivint-nos només a la dècada dels 60.

Així, l'any 1976 un militant socialista hospitalenc es va incorporar a la comissió executiva nacional de la Federació Catalana del PSOE. Es tracta de Garcilaso Aguado, un dirigent sindical històric de l'empresa Pegaso que havia creat una organització del seu partit a la fàbrica —exemple seguit per altres militants socialistes a altres centres de treball—, i que en morir Franco fou nomenat responsable nacional de la secretaria de grans fàbriques, després denominada de política sindical.

Alhora, Garcilaso Aguado estava assumint responsabilitats pròpiament hospitalenques pel que fa a un grup de militants que vivien a l'Hospitalet i treballaven a la Pegaso, de tal manera que, en legalitzar-se el PSOE l'any 1977, en va ser el primer responsable polític local.

Es tractava del període en què l'organització de la militància socialista hospitalenca s'estava estructu-

rant —i aquí cal citar en Ramón Fernández Jurado[219], un dels protagonistes històrics del procés de convergència del socialisme català, sempre actiu a l'Hospitalet, especialment al barri de Bellvitge—, fins que l'any 1978 tingué lloc la unificació dels diferents partits polítics socialistes existents a Catalunya. Tant Garcilaso Aguado i Josep Cutillas —un dels líders sindicals hospitalencs de la Pegaso proper al PSUC, que a partir de l'any 1967 s'allunyà d'aquest partit i als anys 70 va ingressar a la Federació Catalana del PSOE— com Germà Pedra, Joan Soto i Joan Torras —els dos últims fundadors, l'any 1968, del primer nucli hospitalenc proper al PSC (Congrés)— assumiren responsabilitats en aquell procés organitzatiu d'unificació socialista.

I, en fi, situats encara als anys 70, s'han documentat dos casos més de militants hospitalencs que s'inicien en responsabilitats polítiques extralocals en aquella dècada: el de Juan Manuel Rodrí-guez Mesa, militant socialista des de l'inici dels anys 80, que entre el 1974 i el 1976 va ser membre de la direcció nacional del PCE(i) i, a partir del 1975, de la direcció de l'escissió d'aquest partit que adoptà el nom de Partit Comunista del Treball (PTE).

I el de Mercè Olivares, militant històrica del PSUC —amb una intensa activitat a la ciutat als anys 60, a la qual ens referirem després— que assumí responsabilitats polítiques nacionals i estatals als anys 70 i que l'any 1977 va passar a formar part del comitè central del PSUC i, uns mesos més tard, del mateix òrgan de direcció del Partit Comunista d'Espanya (PCE).

Al final dels anys 60 dos altres hospitalencs passaren a formar part dels màxims òrgans de direcció dels seus partits. D'una banda, Antonio Mayo, dirigent sindical de la Seat i militant del PSUC a l'organització de la fàbrica, que l'any 1969 s'incorporà al comitè central del PCE(i) (partit escindit del PSUC el 1967[220]), com a responsable polític del nou partit a la Seat, tasca que desenvolupava des del mateix 1967.

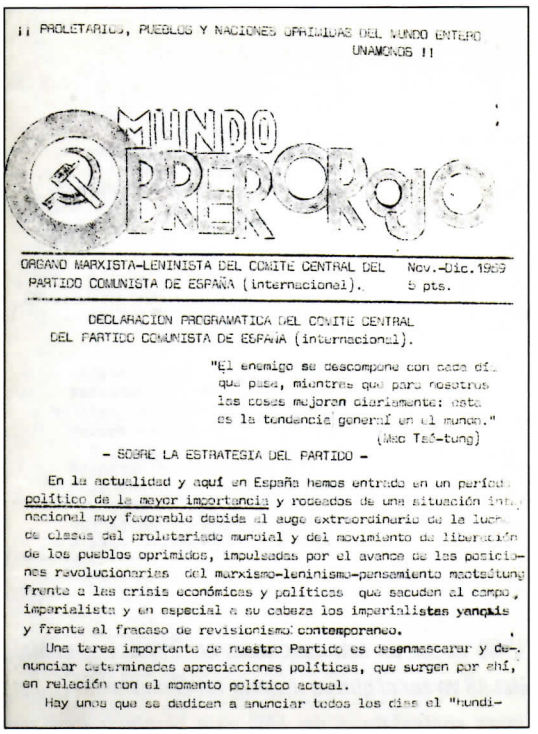
¡¡ PROLETARIOS, PUEBLOS Y NACIONES OPRIMIDAS DEL MUNDO ENTERO UNAMONOS !!

MUNDO OBRERO ROJO

ORGANO MARXISTA-LENINISTA DEL COMITE CENTRAL DEL PARTIDO COMUNISTA DE ESPAÑA (internacional). Nov.-Dic. 1969 5 pts.

DECLARACION PROGRAMATICA DEL COMITE CENTRAL DEL PARTIDO COMUNISTA DE ESPAÑA (internacional).

"El enemigo se descompone con cada día que pasa, mientras que para nosotros las cosas mejoran claramente: esta es la tendencia general en el mundo."
(Mao Tsé-tung)

- SOBRE LA ESTRATEGIA DEL PARTIDO -

En la actualidad y aquí en España hemos entrado en un período político de la mayor importancia y rodeados de una situación internacional muy favorable dada al auge extraordinario de la lucha de clases del proletariado mundial y del movimiento de liberación de los pueblos oprimidos, impulsadas por el avance de las posiciones revolucionarias del marxismo-leninismo-pensamiento maotsétung frente a las crisis económicas y políticas que sacuden al campo imperialista y en especial a su cabeza los imperialistas yanquis y frente al fracaso de revisionismo contemporaneo.

Una tarea importante de nuestro Partido es desenmascarar y denunciar determinadas apreciaciones políticas, que surgen por ahí, en relación con el momento político actual.

Hay unos que se dedican a anunciar todos los días el "hundi-

237
Mundo obrero rojo (nov. dic. 1969) publica la declaració programàtica del Comité Central del PCE(i) exposant l'estratègia del partit. AHCB

Posteriorment i després d'haver hagut de fugir a França el 1970, d'on va retornar definitivament en morir Franco, Antonio Mayo formà part del comitè central del PTE, i alhora tornà a compaginar aquesta responsabilitat amb la de l'organització d'aquest partit a la Seat. En dissoldre's el PTE, ell optà pel Partit Comunista Obrer Espanyol (PCOE) i als anys 80 va ser membre del comitè central a nivell d'Estat i secretari d'organització del partit a Catalunya.

D'altra banda, des d'opcions polítiques articulades a l'entorn de l'alliberament nacional de Catalunya, Pep Ribas, representant històric d'aquest ideari a la ciutat i dirigent sindical del sector de la banca, després d'haver militat durant tota la dècada al FNC, l'any

[219] Malauradament, no es va poder entrevistar Ramon Fernández Jurado perquè ja havia mort quan s'inicià la recerca sobre l'antifranquisme a l'Hospitalet

[220] L'escissió que l'any 1967 tingué lloc al si del PSUC, en un primer moment adoptà el nom d'Unitat (nom del periòdic clandestí editat pel comitè del PSUC de Barcelona) i al cap de poc passà a denominar-se PCE(i)

428/1

Declaració Política de Principis

del

PARTIT SOCIALISTA

D'ALLIBERAMENT NACIONAL

dels Països Catalans

4.- El PSAN considera que els obrers inmigrats als Països Catalans són part integrant de la classe obrera catalana i considera que llur participació a la lluita popular d'alliberament nacional és necessària per al triomf d'aquesta lluita.

II.- RESPOSTA GLOBAL A LA DOBLE OPRESSIÓ NACIONAL I SOCIAL

5.- El PSAN afirma que la societat catalana és una societat nacional estructurada paral·lelament a les altres societats nacionals europees, a través del procés d'expansió de les classes burgeses al capdavant de les classes populars catalanes i de la formació del capitalisme català.

238
COBERTA I UNA DE LES PÀGINES INTERIORS DE LA *DECLARACIÓ* DEL PSAN, FET PÚBLIC EL MARÇ 1969, QUE RECULL ELS 38 PUNTS DEL SEU PROGRAMA.
AH. FRC

1969 va ser un dels fundadors del PSAN: *(...) el Maig del 68 va ser el que va inspirar tot el moviment (...) els joves contestataris del FNC vam plantejar un canvi d'orientació política. Es va reunir el consell (...) ho van desestimar (...) Va ser un trencament no traumàtic, ens van donar la benedicció i tot!: "Que tingueu sort!". I va ser quan vam constituir el PSAN (...) érem una seixantena*[221]. Pep Ribas en fou membre de la direcció nacional des de l'inici tot assumint també la responsabilitat política del partit a l'Hospitalet.

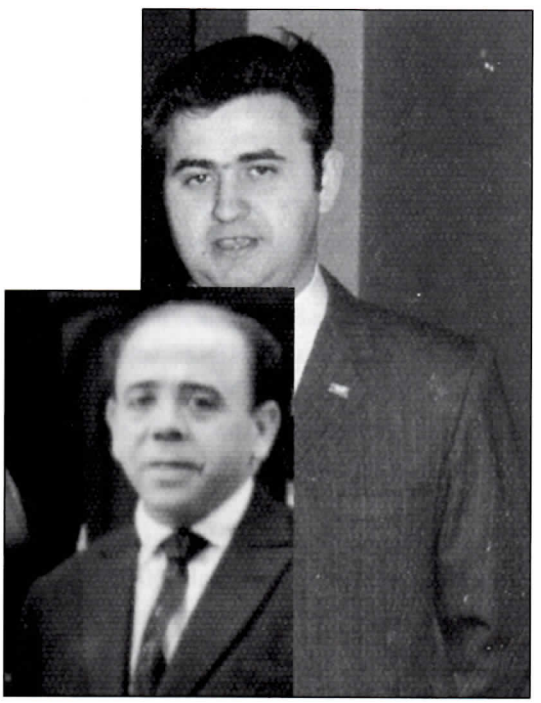

239
FELIP GÓMEZ I ANGEL ROZAS, DESTACATS MEMBRES DEL PSUC, A PRINCIPI DELS 60.
F. GÓMEZ I M. OLIVARES

I centrant-nos pròpiament en la dècada dels 60, ens referirem amb més detall als casos dels que, a més d'assumir responsabilitats extralocals al PSUC, foren els principals organitzadors d'aquest partit a l'Hospitalet dels anys 60: Felip Gómez i, a partir de la meitat de la dècada, Jaume Valls. Tot i que els seus itineraris polítics van ser diferents, els processos d'assumpció de responsabilitats polítiques fora de la ciutat presenten, com veurem, certes similituds.

Pel que fa a Felip Gómez, que havia ingressat al PSUC l'any 1957 de la mà d'Ángel Rozas[222], després de les molt nombroses detencions en cadena que afectaren el PSUC al final dels anys 50, la seva participació en la reorganització del partit a Barcelona i l'entorn fou molt activa. Ell explica que, l'any 1960, a Barcelona, la militància que havia estat a la presó s'organitzava a banda i que la resta eren 56 militants. *Amb aquests 56 es reorganitza el partit*[223].

En Felip Gómez començà a assumir les connexions que el seu contacte amb la direcció, l'Àngel Rozas, li anava traspassant. El maig de 1960, arran d'una visita de Franco a Barcelona, la repressió s'intensificà fortament i l'Ángel Rozas fou un dels detinguts.

En Felip Gómez es començà a coordinar amb la direcció *mitjançant un que es deia Ricardo*[224], *que estava clandestí. També em posen en contacte amb un noi que es deia Armando, que portava la joventut, amb el José Aragón, que treballava a Catalana de Gas i vivia al carrer Orient de Collblanc, i un més que treballava*

[221] Vegeu resum biogràfic de Pep Ribas

[222] Dirigent històric del PSUC i alhora un dels líders sindicals més destacats del moviment obrer català

[223] Per a les cites literals de F. Gómez, vegeu resum biogràfic i, en alguns casos, la transcripció de les entrevistes a AMLH-AH, Ot 1

[224] Tot i que Manuel Sacristán tenia el sobrenom de Ricardo, no es tractava d'ell, ja que Felip Gómez el coneixia i en aquest cas no s'hi refereix

a Soler Almirall[225]. També recorda que en alguna ocasió havia assistit a les reunions en Josep Salas, un membre de la direcció del PSUC que era el que al desembre de 1962 aparegué de sobte en una reunió que els membres del sector 3 tenien en un pis del barri de Collblanc per donar la notícia de la detenció de dos membres de la direcció del partit: Antoni Gutiérrez Díaz i Pere Ardiaca, *perquè la direcció sempre sabia on estàvem reunits.*

D'una banda, en referència a les activitats de la gent que havia estat a la presó, en Felip Gómez es convertí en l'intermediari entre la direcció i l'Àngel Rozas, a qui traspassava: *tots els contactes que fan, els calers que recullen, els articles que escriuen...* I de l'altra, a més de l'activitat i els contactes a l'Hospitalet, la tasca organitzativa extralocal de Felip Gómez va anar en augment fins a assumir els contactes amb militants o nuclis de Badalona, Santa Coloma de Gramenet, la companyia de tramvies, la Seat, la Siemens, la Paperera del Prat, camperols... *La direcció no tenia idea del que jo portava*, fins que l'any 1963 fou cridat a París per reunir-se amb la direcció del PSUC a l'exili. Aquest viatge el repetí l'any següent, tenint diverses sessions de treball amb Gregori López Raimundo i també amb Josep Serradell (Roman, de sobrenom), a més d'assistir a alguna reunió del comitè executiu, que en aquells anys estava integrat pels dos dirigents esmentats i per Margarita Abril, Leonor Bornau (Teresa), Gabriel Arrom (Gaspar Aribau) —que Felip Gómez tendeix a citar pels sobrenoms, també denominats "noms de guerra"—, i també per Pere Ardiaca i Francesc Vicens[226].

L'any 1965 Felip Gómez s'incorporà al comitè de Barcelona com a responsable del sector 3, una de les àrees en què es distribuïa el territori que coordinava aquell òrgan de direcció. Es tractava d'un extens territori del qual també formava part l'Hospitalet i que abastava des del carrer Urgell de la ciutat comtal fins

treball
PROLETARIS DE TOTS ELS PAÏSOS: UNIU-VOS!
ÒRGAN CENTRAL DEL P.S.U. DE CATALUNYA
Núm 238 - Barcelona, juliol 1962
Preu: 1 pta
RADIO ESPANYA INDEPENDENT
(Estació Pirenaica)
Emet diàriament de les 7 fins a dos quarts de 8 del matí, per ones curtes de 21, 25 i 30 metres.
De dos quarts de 6 de la tarda a dos quarts d'una de la matinada, per ones curtes de 21, 25 i 30 metres.
Els diumenges emet un programa de sobretaula de un quart de 2 a un quart de 3 de la tarda per ones curtes de 21, 25 i 30 metres.
Els dilluns i dijous, emet en català.
CATALANS: ESCOLTEU-LA!
Després de les lluites d'abril i maig
ES URGENT UNIR-SE I PREPARAR LA VAGA NACIONAL
per Gregori López Raimundo
SUBSCRIPCIÓ D'AJUT AL PSU DE CATALUNYA
Llista núm. 3
TOTAL JULIOL 1962 264 468

240
Treball núm. 238 (jul. 1962), òrgan del PSUC, crida a unir-se i a preparar la vaga nacional. ANC. Fons PSUC

tot el Baix Llobregat. Entre els seus integrants a la segona meitat de la dècada, en Felip Gómez recorda en Josep Salas, l'Armando Varo, en José Aragón i un treballador de Soler Almirall; també la Leonor Bornau, en Miguel Núñez, l'Antoni Farrés (Miguel), en Jaume Barluenga, l'Ignacio de la fàbrica Siemens i l'Antoni Gutiérrez Díaz.

En la seva estada al comitè de Barcelona, Felip Gómez va assistir en primera persona a dos mo-ments polítics especialment delicats en la història del PSUC dels anys 60. D'una banda, l'escissió del grup Unitat–PCE(i)[227], a la qual ja hem fet esment i que protagonitzaren alguns dirigents i una part notable de militants, sobretot del sector universitari, l'any 1967.

Felip Gómez no solament assistí a les discussions al comitè de Barcelona, sinó que, arran dels contactes derivats de les seves responsabilitats, va intervenir

[225] Tal com s'explica en la primera part d'aquest llibre, el pare de José Aragón va morir en els camps d'extermini nazis

[226] Vegeu Carme CEBRIÁN. *Estimat PSUC.* Barcelona, Empúries, 1997, p. 54

[227] Roser MANTÉ. *Formació i evolució... PCE(i).* Bellaterra, UAB, 2004 [treball inèdit] documenta i analitza l'origen i la història d'aquest partit

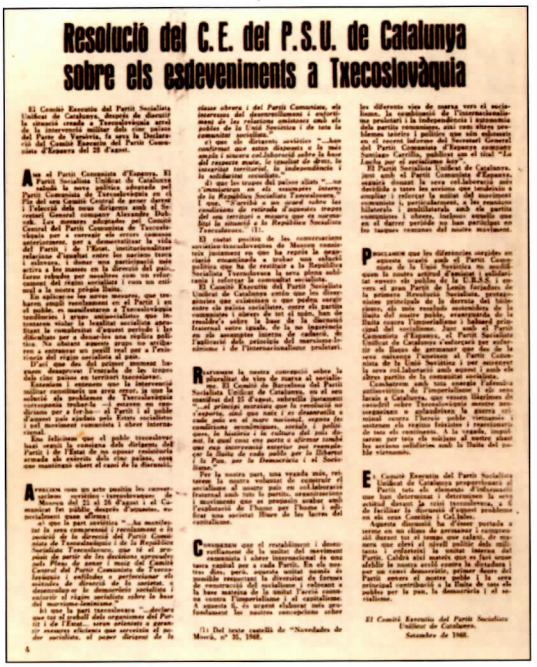

Resolució del C.E. del P.S.U. de Catalunya sobre els esdeveniments a Txecoslovàquia

241
PRIMAVERA DEL 1968, EL COMITÉ EXECUTIU DEL PSUC FA PÚBLICA LA SEVA CRÍTICA AL PCUS I A LA INVASIÓ DE PRAGA PER LES TROPES DEL PACTE DE VARSÒVIA.
ANC. FONS PSUC

242
LA FAMÍLIA DE JAUME VALLS I LA DE JOSÉ CARRASCO, EN UNA SORTIDA CONJUNTA A LA FALDA DEL TIBIDABO ELS ANYS 60.
AMLH. AH (FONS J. VALLS)

personalment a desarticular una reunió per estendre l'escissió, que precisament estava convocada a l'Hospitalet. De l'altra, la primavera de l'any següent, el posicionament obertament crític del PCE i el PSUC respecte al Partit Comunista de la Unió Soviètica (PCUS) arran de l'entrada a Praga de les tropes del Pacte de Varsòvia per acabar amb l'obertura política iniciada pel partit comunista txec, encapçalat per Alexander Dubcek. Felip Gómez no s'identificà amb les crítiques al PCUS i es va anar plantejant d'abandonar el comitè de Barcelona. La seva demanda fou acceptada en acabar la dècada dels 60 i, després d'un seguit d'anys de dedicació a tasques organitzatives rigorosament clandestines, això li va permetre reincorporar-se a l'acció política més pública a l'Hospitalet.

Pel que fa a Jaume Valls, l'any 1962 viatjà a París des de les terres de Lleida, on vivia. Allí es va reunir amb Gregorio López Raimundo, Pere Ardiaca i Josep Serradell (Roman), amb els quals va analitzar la situació d'aquelles comarques. A Jaume Valls li foren encarregades tasques de coordinació organitzativa i de distribució de propaganda a la zona, amb especial dedicació al món rural. Per fer aquestes tasques, treballava de forma coordinada amb altres membres de la direcció del PSUC a la zona, com en Josep Pardell.

L'any 1964 en Jaume Valls es traslladà a Barcelona i s'assentà a l'Hospitalet. Tanmateix, els caps de setmana tot fent unes llarguíssimes jornades de treball polític, tren amunt, tren avall, continuava assumint les seves responsabilitats a les terres de Lleida.

Així mateix, tot i que per raons de seguretat els militants amb responsabilitats de direcció no havien d'implicar-se en altres tasques que no fossin les que tenien assignades, en Jaume Valls donava suport sindical a en José Carrasco, un company molt actiu de Samper, l'empresa del metall del barri de Collblanc, on treballava. *Jo, encara que no ho havia de fer, tenia contactat un grupet...*[228], que es convertí en un nucli proper al PSUC format per José Carrasco, Antonio Requena i un altre company.

L'any 1965, la direcció del partit acceptà la petició de Jaume Valls de deixar les responsabilitats a les comarques de Lleida i, més enllà de les tasques de direcció que assumí a nivell local a les quals ens referirem després, en Jaume Valls entrà a formar part de

[228] Per a les cites literals de Jaume Valls, vegeu la transcripció de les entrevistes, AMLH-AH, Ot 3

la direcció del moviment obrer del sector 3 del comitè de Barcelona, que molt sovint es reunia a casa seva.

Per al PSUC el front obrer era estratègic, i això es reflectia en la seva estructura organitzativa, de tal manera que l'objectiu era que es creessin comitès territorials de moviment obrer que coordinessin els militants i fomentessin les organitzacions de les fàbriques de la zona. Aquests comitès connectaven directament amb els màxims òrgans de direcció del partit, a més de coordinar-se amb la direcció del territori al qual pertanyien. Això ho il·lustra bé el cas del comitè del moviment obrer del sector 3, del qual era membre en Jaume Valls. I, pel que fa a l'Hospitalet, també en formava part un treballador de la benzinera de Collblanc.

La connexió d'aquest comitè amb la direcció del partit era responsabilitat d'Antoni Farrés (Miguel), que al seu torn era membre del comitè central del PSUC i alhora del comitè de Barcelona. L'any 1967, en "Miguel" –que és quasi sempre citat pel sobrenom– encapçalà l'escissió d'Unitat-PCE(i), juntament amb el dirigent estudiantil Albert Ortega. Jaume Valls, per tant, es trobà al bell mig d'aquell procés fraccional: *Miguel, el responsable político, i el de la benzinera de Collblanc ens volien convèncer de què Carrillo ens volia portar al mateix lloc que Claudín*[229] *i que l'única alternativa era constituir un autèntic partit comunista internacional. Això era el setembre del 67 en reunions a casa meva. Vaig connectar amb el meu contacte habitual, Jaume Barluenga, i l'informo del què estava passant i ens neguem a col·laborar amb el nou partit, de manera que faig arribar una nota als companys dient-los que no tornin més a casa meva i que no comptin amb mi per a aquest nou partit.* En unes setmanes es reconstituí el comitè del moviment obrer del sector 3, novament a casa d'en Jaume Valls, amb la presència d'Antoni Gutiérrez Díaz, i del qual també formava part l'Alfonso Olivares, un jove hospitalenc treballador de la Seat que precisament era cunyat d'en Felip Gómez.

A l'escissió d'Unitat-PCE(i) s'havia incorporat el qui aleshores era responsable de l'organització del PSUC de l'Hospitalet, l'universitari Francesc Bonamusa, i fou Jaume Valls qui passà a assumir la responsabilitat política del comitè local de la ciutat el mateix any 1967. Per al nucli dirigent del que va ser el primer òrgan de direcció hospitalenc —creat dos anys abans— d'un partit polític antifranquista, certament aquell fou un any de canvis rellevants. Tanmateix, per conèixer el procés que va portar a la constitució del primer comitè local del PSUC hospitalenc, que al tombant de la dècada coordinava una organització amb implantació al territori, de tal manera que va deixar de dependre del comitè de Barcelona per coordinar-se directament amb la direcció nacional del partit, tot seguit presentarem les dades recollides sobre l'evolució del quefer de la militància comunista a la ciutat als anys 60 introduint-hi alhora l'activitat realitzada durant aquella dècada pels militants hospitalencs d'altres partits polítics.

3.4.1. Acció i organització política antifranquista

L'any 1960 es dugué a terme una acció, en alguns casos espectacular, dels militants del PSUC de la ciutat. Es tractava de pintades al carrer realitzades de nit, algunes de grans dimensions, reclamant AMNISTIA: una al metro de Santa Eulàlia (...) *a la paret del front, vam fer unes lletres de lo menos un metro i mig d'altes, i el metro aquell, al dia següent, de la plaça Universitat no passava cap a Santa Eulàlia; de la plaça Universitat se'n tornava cap a Sant Andreu (...) Mig dia va durar fins que la van borrar! Van pintar a sobre*, explica en Felip Gómez. Una altra pintada, també gran, es va fer al barri de la Florida (...) *i quan estem pintant, surt el vigilant dels blocs d'Onésimo Redondo* (avui blocs Florida) *pegant tiros. Comencem a córrer tots, i el que portava la pintura, Salvador, "el músic", (...) es veu que va tropessar amb el pot i va caure. Però el vigilant va passar pel costat d'ell... pensant-se que li havia pegat un tiro i va seguir disparant contra els altres que anàvem davant.*

[229] Per a una síntesi de les tesis de Claudín, principal figura de l'escissió del PCE i PSUC l'any 1964 i les seves repercussions, vegeu Carme CEBRIÁN. Op. cit. p. 65-78

Deturem la ma dels botxins !

Imposem l'Amnistia !

Aquesta primavera, mentre arreu d'Espanya i a tot Europa avançava la campanya per l'amnistia dels presos i exiliats polítics espanyols, la policia franquista — la tristement famosa Brigada Político-Social — desfermava a Catalunya un nou allau repressiu. Més de 60 treballadors van ser detinguts i una quinzena van passar a la «Modelo».

Quin és el delicte d'aquests homes ? Haver repartit fulles amb la paraula amnistia. Haver demanat un augment de salaris. Haver ajudat les famílies dels companys empresonats.

Avui, als vint i un anys de «pau franquista», aquests són «delictes» suficients per a que el guàrdia civil de Terrassa anomenat Cuenca torturi hores i hores l'obrer Agustí Romero i per a que l'inspector Creix, de Barcelona, martiritzi l'obrer Matias Aguilar, pare de set fills.

ACUSEM.

Heus aquí com expliquen els fets els treballadors que els han viscut. Matias Aguilar Calleja, escriu des de la «Modelo» de Barcelona: « **Vaig ser detingut el 19 de març quan, en companyia d'Agustí Romero, els dos sobre una moto, llencavem fulles amb la paraula AMNISTIA. Varem ser maltractats a la caserna de la Guàrdia Civil de Terrassa i traslladats**

243

ARTICLE EXTRET DE *TREBALL* (PSUC), NÚM.226 (JUNY 1961) RECLAMANT L'AMNISTIA PELS PRESOS I EXILIATS POLÍTICS. ANC. FONS PSUC

Finalment no hi va haver ferits ni detencions, però en prevenció de possibles represàlies en Felip Gómez va abandonar uns dies el seu domicili. Abans també havien pintat al carrer Joventut de Collblanc, a prop de l'actual teatre, *a la cantonada em sembla que hi havia uns futbolins, pues a tota aquella fatxada vam*

244

UNA DE LES EXCURSIONS FAMILIARS EVOCADES PER MERCÈ OLIVARES. ES FEIA UNA BONA PAELLA I EN ACABAR DE DINAR, COMENÇAVA EL DIÀLEG, LES PREGUNTES O LA DISCUSSIÓ POLÍTICA. F. GÓMEZ I M. OLIVARES (?)

pintar AMNISTIA. I el dueño d'aquesta paret [a qui Felip Gómez coneixia i amb qui parlà posteriorment] *em va dir: "como no vengan a decirme que lo borre, yo esto no lo tapo", em va dir-ho l'encarregat a on jo treballava, allà on era enllaç sindical: "que tengo la familia en el exilio y yo no voy a tapar eso".*

Molt probablement, la iniciativa dels militants del PSUC de l'Hospitalet no fou aliena a les nombroses detencions que es dugueren a terme arran de la visita de Franco a Barcelona, entre les quals, tal com ja hem dit, hi havia la d'Ángel Rozas, el principal contacte hospitalenc amb l'organització del partit.

A l'època, l'espectacularitat de l'acció podria fer pensar en l'existència d'una organització local d'un cert pes. Tanmateix la realitat era ben diferent. En la realització de les pintades participaren: Felip Gómez, el seu germà Rafael Gómez, un veí d'escala d'en Felip Gómez originari de Macael (Almeria), en Salvador, de sobrenom "el músic", Joan Alengra i un altre company també originari d'Almeria.

Tots formaven part de l'únic nucli del PSUC existent a l'Hospitalet a l'inici de la dècada: el nucli de Collblanc, amb el qual també es reunien Carles Masmitjà, el seu cunyat Clemente Sáiz i els germans Ramon i Josep Rius[230], amb Ángel Rozas com a responsable i contacte amb el partit.

Tanmateix no es tractava d'un nucli que es reunís de manera estable, sinó que hi predominaven els contactes personals i les relacions de veïnatge. Mercè Olivares, esposa de Felip Gómez, recorda que es feien excursions familiars: *Hacíamos unas paellas en el campo... Cuando acabábamos de comer nos sentábamos, y Ángel Rozas nos explicaba cosas y nos preguntaba... Y a partir de entonces ya fue la militancia en el partido.*

El company que treballava a la benzinera de Collblanc era un contacte individual d'en Felip Gómez, com també ho fou l'Antonio Ballesteros des que s'havien conegut al centre de treball i que, com ja hem dit en referir-nos a les xarxes clandestines hospitalenques, aconseguí establir contacte amb un grup considerable de treballadors, reunint-se temporalment amb alguns a la Torrassa i en alguna ocasió a Collblanc.

[230] Ramon Rius, treballador de Lámparas Z, on organitzà el PSUC als anys 50 (A. LARDÍN. Opus cit.), havia estat detingut i no participava directament en les accions d'agitació

A la primera meitat de la dècada no hi havia contacte orgànic amb els militants del PSUC residents al sud de la ciutat com en Felipe Cruz, del barri de la Bomba, un jove anomenat Ángel, del mateix barri, o Telesforo Zabala, del barri de Santa Eulàlia i company de treball del tèxtil de Cruz. Felipe Cruz tornà a ser detingut l'any 1961 i ingressà a la Model de Barcelona. Un cop jutjat, fou traslladat a la presó de Saragossa, on conegué personalment Jordi Pujol, empresonat l'any anterior arran dels fets del Palau de la Música de la ciutat comtal[231]. Posteriorment portaren Felipe Cruz a Madrid i Càceres, on va romandre empresonat fins a l'any 1963, en què fou un dels presos polítics beneficiats de l'indult general concedit arran de la mort del màxim representant de l'església catòlica, que en aquells anys havia estat el Papa Joan XXIII.

Arran de les detencions de Felipe Cruz, l'any 1957 la seva esposa, Pura Fernández, havia iniciat els primers contactes personals amb el PSUC, que arribarien a ser ben diversos. Ella recordava que el primer l'havia mantingut amb Antònia Roca Llorca[232], que la visità a casa seva, al barri de la Bomba. L'objectiu de Pura Fernández era aconseguir l'alliberament del seu marit, i per això desenvolupà una intensa labor a totes les instàncies que li van suggerir (bisbat, govern civil, etc.).

Tanmateix, vista l'experiència dels reiterats empresonaments del seu marit, no acceptà ingressar al partit aleshores. Ella no podia ignorar que cada dia calia aconseguir menjar per a la seva filla i el seu fill, i que no podien quedar-se sols, sense ningú que els atengués. Pura Fernández compartia, per descomptat, idees i sentiments de justícia i llibertat, i des de les seves responsabilitats com a mare posà en pràctica una altra manera de fer política, una manera que anys més tard el moviment feminista sintetitzaria proclamant que "el personal és polític".

245
Festa dels treballadors de la *España Industrial*, a inicis dels 70. A la dreta, Felipe Cruz i Pura Fernández, davant seu, l'encarregat del taller i la seva dona.
R. Cruz Fernández

Allò en què Pura Fernández acabà centrant la seva dedicació més pública fou en la labor de solidaritat amb la gent empresonada, activitat que desenvolupà durant tota la dècada juntament amb Mercè Olivares. L'any 1961 ambdues participaren en una reunió de dones, promoguda pel PSUC, que se celebrà precisament a l'Hospitalet, en un pis de la Granvia Sud. Hi van assistir una vintena de dones, entre les quals Mercè Olivares recorda que hi havia Manuela Cármena.

Es tractava principalment de donar i organitzar el suport als militants empresonats i les seves famílies. Aquest fet posa de manifest que a les dones se les tendia a enquadrar en tasques de suport solidari i que la mateixa perspectiva d'incloure-les com a possibles militants era instrumental[233] i, ben sovint, directament vinculada a les relacions de parella que tenien els homes militants.

Tanmateix, aquest fet no treu que, des d'una mirada de la política que no tingui com a mesura o model el quefer masculí, pugui ser interessant de plantejar-se

[231] El 19.5.1960, en la celebració del centenari del naixement de Joan Maragall, malgrat la prohibició governamental, es cantà *El Cant de la Senyera*, cosa que va provocar algunes detencions

[232] Militant històrica del PSUC, detinguda amb 44 dones més i jutjada per un tribunal militar el 1957, en una de les més importants caigudes dels '50 en la qual també van ser detinguts Felipe Cruz i Telesforo Zabala. El marit d'Antònia Roca, Joan Keyer Sabaté, era un destacat dirigent del PSUC, responsable, entre d'altres, del sector tèxtil, per la qual cosa coneixia Felipe Cruz, que havia creat una cèl·lula del partit a La España Industrial, de la qual també formava part Telesforo Zabala (A. LARDÍN. Opus cit.)

[233] Vegeu G. PALMI. "Entre el paternalismo i la igualdad". En: *Insignia* (marzo 2006)

246
Missa a la presó Model de Barcelona. Les dones del PSUC de l'Hospitalet encapçalades per Pura Fernández i Mercè Olivares, van centrar la seva activitat en el treball solidari amb la gent empresonada.
AHCB. AF. Fons Pérez de Rozas

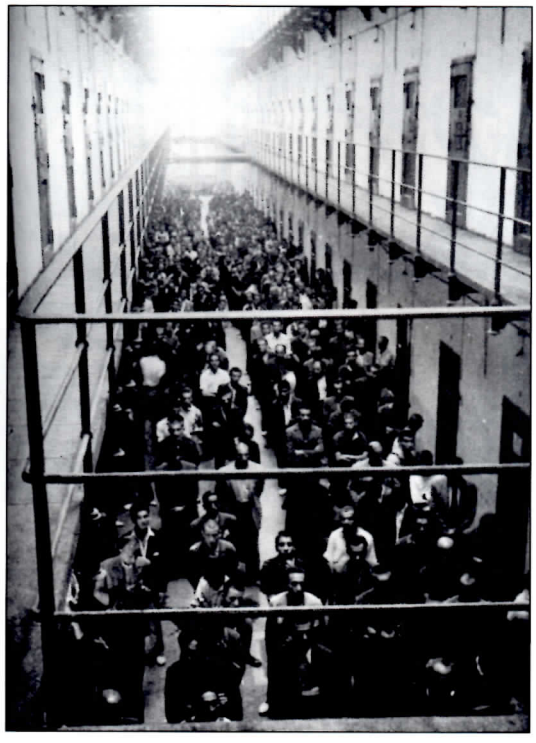

fins a quin punt una de les vessants —que no pas l'única, per descomptat— de l'acció militant que podia interessar especialment moltes dones no fos precisament l'acció solidària. I això perquè les pràctiques de relació que posen per davant les persones són el quefer polític a partir del qual milers de dones han sostingut la vida al llarg de la història, contribuint així a les transformacions del món que han posat per davant les persones.

Cap a la meitat de la dècada, en aquestes reunions de dones —a les quals també assistien, entre altres hospitalenques, la recordada com a Pepa, esposa de Telesforo Zabala, i la Narcisa Sempere, esposa de Mateo Minguillón—, es van començar a introduir temes relacionats amb la situació en què es trobaven les dones sota el franquisme, de tal manera que totes, però de manera especialment activa Pura Fernández i Mercè Olivares, es van incorporar al Movimiento Democrático de Mujeres des de l'inici, l'any 1965[234].

Volem fer esment que en aquest apartat sobre partits polítics no ens referirem a les tertúlies que tenien lloc a la barraca de Pura Fernández i Felipe Cruz al barri de la Bomba que, com ja hem explicat, eren punt de trobada de militants del PSUC hospitalencs, barcelonins i, en algun cas, del Baix Llobregat. Tampoc no farem esment de les trobades dels garrofers del barri de Pubilla Cases, que no reunien només treballadors relacionats amb el PSUC ni tampoc del grup del mateix barri encapçalat per Francesc Pedra, nuclis ja mencionats en l'apartat de les xarxes clandestines locals. Al nostre entendre, les diferents característiques d'aquests nuclis no permeten incloure'ls com a parts d'una estructura partidària.

Així mateix, també volem deixar constància del fet que dels anys 60 no tenim cap dada sobre l'esdevenidor de la militància comunista que als anys 50 actuava a la fàbrica Can Trinxet. Aquest fet suggereix que probablement el procés de tancament de les grans empreses tèxtils de la ciutat es configura com un factor de pes per entendre les diferències entre l'organització del PSUC hospitalenc i la d'altres grans ciutats de Catalunya, on el nombre de militants fou notablement més nombrós als anys 60.

En el cas de l'Hospitalet no hi hagué recanvi per a aquelles grans fàbriques, més propiciadores de l'acció i l'organització sindical i política. La nova zona industrial del municipi, creada a la meitat dels anys 60 a l'entorn de la carretera del Mig —i que en el context dels anys 70 fou un focus d'intenses mobilitzacions obreres a la meitat de la dècada—, no concentrà grans indústries.

Els 60 foren els anys en què l'Hospitalet consolidà les característiques que van portar a definir-la com a gran ciutat dormitori, una ciutat formada per una població majoritàriament treballadora que s'estava assentant al municipi i que s'havia de desplaçar fora per accedir als centres de treball, que eren els espais on la militància del PSUC s'organitzava com a tal.

[234] Vegeu M. R. RUIZ FRANCO. "La asociación española de mujeres juristas". En: *Les espagnoles...* Saint Denis, P.U. de Vincennes, 2002, p. 171

Els primers anys 60, doncs, l'organització del PSUC a l'Hospitalet tendia a basar-se en xarxes reduïdes i alhora restringides, territorialment parlant, que en aquests anys eren sobretot familiars i de veïnatge, estenent-se en algun cas als llocs de treball. Es tractava d'una organització dèbil i a cops inestable, característica aquesta a la qual, a més dels factors generals referits, degueren contribuir les detencions de Felipe Cruz i Ángel Rozas —que en aquells anys deixà de residir a la ciutat— i l'assumpció de responsabilitats extralocals de Felip Gómez.

Alhora les iniciatives d'acció política dutes a terme fan pensar en l'obertura de les concepcions organitzatives que la direcció del PSUC a l'interior del país havia començat a practicar els anys 50 mantenint el criteri que era a les grans empreses on l'organització havia de fer-se efectiva: [el partido] *estableció una dinámica de relaciones diferente, más cercana a un movimiento que a un partido político* tendint a coordinar les activitats militants sense imposar ni exigir accions reivindicatives centralitzades, sinó que *la organización crecía de abajo a arriba, y la dirección de Barcelona lo que hacía era articularla y darle todo el apoyo que podía*[235].

La debilitat organitzativa del PSUC a nivell local va contribuir al fet que militants hospitalencs no tinguessin cap contacte amb el partit de la ciutat. Els casos documentats d'aquesta situació d'aïllament al territori són diversos. Un exemple en fou Modesto Cancio, veí de la Florida que va ser detingut l'any 1960 i que es relacionava personalment amb el que aleshores era l'únic membre del comitè executiu del PSUC a l'interior del país, Carlos Rebellón, també detingut[236] en la mateixa acció policial.

Un altre exemple en fou un matrimoni de Collblanc, Antonio i Josefita, citats també en aquells anys com a principal relació de plena confiança amb el partit a Catalunya de part de Carmen Díaz. Era el mateix cas de Joan Rimbau que, des de contactes barcelonins amb el PSUC, venia bons i calendaris per recollir diners per a la gent empresonada entre alguns membres del Club Pimpinela, ubicat a la plaça Espanyola, segons recorden els aleshores joves Josep Caselles o Vicenç Estévez (militant del FOC a la ciutat a qui ens referirem després).

247
Excursió a Sant Miquel del Fai a inicis dels 60. Joan Rimbau (fumant un "habano"), la seva muller Joana Cabrera i Carme, la filla, amb altres companys i companyes.
V. Estévez i C. Rimbau

I un altre exemple en fou el jove i acabat d'arribar Antonio Mayo, que l'any 1961 es reunia en pisos del barri de Santa Eulàlia i la Torrassa amb una cèl·lula del PSUC, sense relació tampoc amb els nuclis hospitalencs del partit.

Es tractava d'estudiants universitaris amb els quals Antonio Mayo va aprendre tècniques concretes perquè l'agitació propagandística fos eficaç: (...) *hay unos presos y tenemos que tirar propaganda... "Coge este puñado de propaganda y a las cinco de la mañana, justo al empezar a marchar el tranvía y cuando ya estén las puertas cerradas, cuando tú ya lo veas mar-*

[235] Cites de l'article de LARDÍN sobre les orientacions preses en la reorganització del PSUC, arran de la detenció dels seus màxims dirigents l'any 1951. En aquesta mateixa publicació, la cita del mateix autor que recullen J. GÓMEZ i M. Á. MONTÓN il·lustra la importància d'aquelles noves pràctiques organitzatives que foren: *germen para que en las dos décadas siguientes el PSUC se convirtiera en el gran partido del antifranquismo catalán*

[236] Van ser detencions molt nombroses i en cadena, ja esmentades en relació a Ángel Rozas. M. Cancio les identifica com "la caiguda dels 74" i explica que Carlos Rebellón fou condemnat a 20 anys de presó; el va jutjar un tribunal militar juntament amb 19 persones més, entre les quals hi havia Modesto Cancio

PROLETARIS DE TOTS ELS PAISOS UNIU VOS!

treball

ORGAN CENTRAL DEL P.S.U. DE CATALUNYA

Núm. 246 — Barcelona, maig-juny 1963 — Preu: 1 pta

RADIO ESPANYA INDEPENDENT (Emissió Pirenaica)

Emet diàriament de les 7 fins a dos quarts de 8 del matí, per ones curtes de 21, 25 i 30 metres. De dos quarts de 6 de la tarda a dos quarts d'una de la matinada, per ones curtes de 41, 39 i 43 metres.

Els diumenges emet un programa de sobretaula de un quart de 2 a un quart de 3 de la tarda per ones curtes de 30, 39 i 43 metres.

Els dilluns i dijous, emet en català.

CATALANS: ESCOLTEU-LA!

LA RESPOSTA DE CATALUNYA A L'ASSASSINAT DE GRIMAU

La mobilització popular.

La detenció i l'intent d'assassinat de Grimau ha hagut com a conseqüència una gran emoció entre la classe obrera i el poble de Catalunya. Des de fa uns mesos, centenars de cartes venien sortint de les fàbriques, de la Universitat i de les llars treballadores, expressant la protesta per les tortures a que havia estat sotmès el nostre companyó París i anunciant fet per Radio Espanya Independent que era imminent la celebració del Consell de Guerra, mobilitzà arreu forces immenses.

A Barcelona, l'organització del Partit edità les crides de Dolors Ibàrruri i de Santiago Carrillo per salvar la vida de Grimau, les quals començaren a ser distribuïdes l'endemà d'haver estat pronunciades a la ràdio. També es publicà un número especial d'**Unitat**, òrgan del Comitè de Barcelona del P.S.U., i desenes de milers d'octavilles. El nom i l'exemple de Grimau es convertien en banderа de lluita del poble, ocupàven el cor de la ciutat i omplien de milers de fulls i octavilles les barriades de Pubis Nou, del Clot, de Sant Andreu, d'Horta, del Guinardó i de Gràcia, els carrers de Pere IV, Roc de Boda, Paral·lel, Sant Joan de Malta, la Gran Via i la Plaça de Calvo Sotelo; els vilhants de les fàbriques Hispano Olivetti, Macosa, Enasa, dels tallers de la R.E.N.F.E. i de moltes altres empreses.

La iniciativa popular es va manifestar amplíament. Catalunya recitava el millor mitjà al seu abast. Han circulat còpies de les crides de Santiago Carrillo i de Dolors fetes a mà i a màquina. Grups de treballadors, d'estudiants, de demòcrates i antifranquistes editàven pel seu compte milers d'octavilles. Un d'aquests grups crida a manifestar-se el dissabte 19 d'abril, a dos quarts de vuit del vespre, a la Plaça de la Universitat. La crida no portava cap signatura, ningú no sabía qui l'havia fet, però a l'hora indicada, malgrat el desplegament de forces de la policía, nombrosos grups de treballadors, amb les seves bosses i tiombrares, circulàven per la Plaça de la Universitat.

La Brigada Social, ajudada per altres cossos de la policía, vigilàve les empreses més importants, recorria les barriades obreres amb cotxes de mobilitzà i especies innocents, i estacionàva al costat de les bústies de correus on eren dispositats milers de cartes dirigides als ministres, al coronel Eymar i a Franco.

Les declaracions de les forces d'oposició.

Els grups polítics universitaris (Bloc d'Estudiants Nacionalistes, Moviment Federal 62 i els estudiants del P.S.U. de Catalunya) immediatament van reaccionar en forma unitària davant l'afusellament de Grimau, editant una declaració en la qual, després de denunciar l'arbitrariet que presidí el desenvolupament del procés i de descriure la mobilització per salvar la vida del nostre companyó, es llegeixen: «Nosaltres, estudiants de Catalunya, protestem enérgicament contra l'intent del règim de mantenir vius els odis creats durant una guerra que ell

Julià GRIMAU

mateix va iniciar i que necessitàve no hem conegut. L'assassinat de Grimau ha estat una prova més que el principal obstacle que s'oposa a la convivència i a la llibertat del nostre país és una dictadura que, per garantir la seva supervivència, ha d'arribar fins a l'assassinat.»

A Barcelona ha estat distribuït un manifest amb motiu del Primer de Maig, signat per la U.G.T., la C.N.T. i la S.O.C.C., en el qual es diu: «El règim franquista afusellàve o empresonàve els obrers que lluïten per la justícia. Reprimeix brutalment les organitzacions obreres, siguin les que siguin, i afusella dirigents tals com Joan Peiró de la C.N.T., Tomàs Centeno de la U.G.T., Lluís Companys, i darrerament Julià Grimau, comunista. Els judicis sumaríssims del règim són un assassinat!»

El Comitè de Coordinació de les Forces Democràtiques de Catalunya o l'Exili també ha publicat una declaració a la qual pertanyen aquestes paràgrafs: «Les forces democràtiques de Catalunya denunciem últimament del mònel crim comès pel franquisme contra el militant comunista Julià Grimau... El vell dissoder vol deixar-nos una herència de sang. París no realitzà en el seu propòsit. En saludar la despulla de Julià Grimau, les F.D. de C. denunciàven a tots els catalans d'expressar, per tots els mitjans, la más ferma repulsa contra aquesta voluntat criminal del franquisme. Hem de reafirmar l'esperit d'unitat democràtica, de llibertat i de justícia social, de pau i de convivència civil. Per damunt de les diferències ideològiques hem de bastir una nova Catalunya que, al costat dels altres pobles ibèrics refusàrà per sempre mès la fàstic renugant de la dictadura, de la guerra civil i de la repressió.»

L'ambient unitari creat entorn a la condemnació del crim, va cristal·litzar en la crida que totes les forces polítiques d'oposició de Catalunya, conjuntament amb el P.S.U., van fer per a convocar una manifestació de protesta el 2 de maig a la Rambla de Canaletes, a la qual ens referim más endavant.

La protesta al carrer.

Immediatament després de l'assassinat, els militants comunistes i d'altres obrers van omplir altre cop els carrers de Barcelona i els vilhants de les fàbriques más importants amb la declaració del Comitè Executiu del P.S.U. i diversos fulls i octavilles. La vigilància policíaca, especialment reforçada de nit, va ser impotent per a impedir-ho. El Primer de Maig, els milers de treballadors que van anar a passar el día a les Planes van trobar els vilhants de l'estació, el camp de fútbol i el bosc plens de fulls referents a l'afusellament de Grimau i d'exemplars del periòdic clandestí **Unitat**. Tothom els collàs per llegir-los i molts els guardàven per distribuir-les despés.

En molts llocs del país, el nom de

(continúa a la pág. 2)

248

Treball, núm. 246 (maig-juny 1963), en primera plana, editorial sobre l'execució de Julián Grimau (20-4-1963), i valoració de les mobilitzacions esdevingudes arreu de Catalunya.
ANC. Fons PSUC

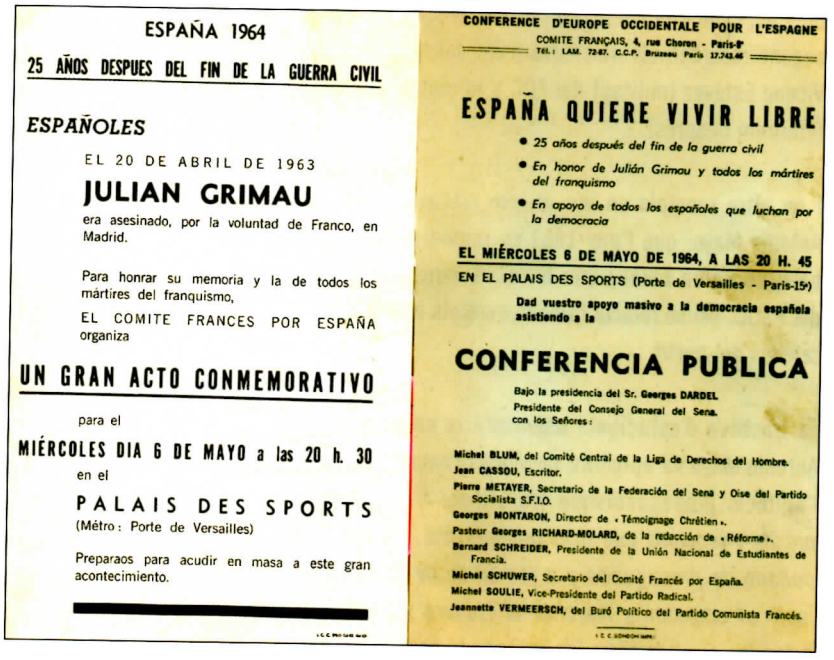

ESPAÑA 1964

25 AÑOS DESPUES DEL FIN DE LA GUERRA CIVIL

ESPAÑOLES

EL 20 DE ABRIL DE 1963

JULIAN GRIMAU

era asesinado, por la voluntad de Franco, en Madrid.

Para honrar su memoria y la de todos los mártires del franquismo,

EL COMITE FRANCES POR ESPAÑA organiza

UN GRAN ACTO CONMEMORATIVO

para el

MIÉRCOLES DIA 6 DE MAYO a las 20 h. 30

en el

PALAIS DES SPORTS

(Métro: Porte de Versailles)

Preparaos para acudir en masa a este gran acontecimiento.

CONFERENCE D'EUROPE OCCIDENTALE POUR L'ESPAGNE

COMITE FRANÇAIS, 4, rue Choron - Paris-9e

Tél.: LAM. 72-87. C.C.P. Bruxeu Paris 17.743.46

ESPAÑA QUIERE VIVIR LIBRE

- *25 años después del fin de la guerra civil*
- *En honor de Julián Grimau y todos los mártires del franquismo*
- *En apoyo de todos los españoles que luchan por la democracia*

EL MIÉRCOLES 6 DE MAYO DE 1964, A LAS 20 H. 45

EN EL PALAIS DES SPORTS (Porte de Versailles - Paris-15e)

Dad vuestro apoyo masivo a la democracia española asistiendo a la

CONFERENCIA PUBLICA

Bajo la presidencia del Sr. Georges DARDEL.
Presidente del Consejo General del Sena.
con los Señores:

Michel BLUM, del Comité Central de la Liga de Derechos del Hombre.
Jean CASSOU, Escritor.
Pierre METAYER, Secretario de la Federación del Sena y Oise del Partido Socialista S.F.I.O.
Georges MONTARON, Director de «Témoignage Chrétien».
Pasteur Georges RICHARD-MOLARD, de la redacción de «Réforme».
Bernard SCHREIDER, Presidente de la Unión Nacional de Estudiantes de Francia.
Michel SCHUWER, Secretario del Comité Francés por España.
Michel SOULIE, Vice-Presidente del Partido Radical.
Jeannette VERMEERSCH, del Buró Político del Partido Comunista Francés.

249

Acte commemoratiu del primer aniversari de l'assassinat de Julián Grimau al *Palais des Sports* de París, organitzat pel PCE a l'exili l'abril de 1964.
CEL'H

chando, las tiras a la puerta del tranvía para que con el aire del tranvía se esparza toda la propaganda". Yo estaba cagado de miedo... Y lo hicimos varias veces[237]. La distribució llampec de propaganda clandestina era una de les activitats que més freqüentment duia a terme la militància antifranquista.

Una de les primeres accions que recorda l'Antonio Ballesteros quan ja havia connectat amb el PSUC hospitalenc fou la realitzada per denunciar l'assassinat del dirigent del PCE, Julián Grimau, perpetrat el 20 d'abril de 1963. El dictamen d'aquesta pena de mort havia estat motiu d'una àmplia campanya, també d'abast internacional, per sol·licitar-ne la commutació que Franco no va concedir.

Antonio Ballesteros, ben experimentat en l'agitació política al lloc d'origen, i el seu nebot van llançar quatre paquets de fulls volants a Vallvidrera, i també van enganxar els que van poder amb xinxetes que ell portava. L'encàrrec era distribuir la propaganda a les Planes, de matinada, però les persones de Barcelona que havien de participar en el repartiment no es presentaren. Com que en Ballesteros i el seu nebot no coneixien el lloc, en veure que s'anava fent de dia, van baixar del tren a Vallvidrera.

El repartiment de fulls volants a Vallvidrera fou una acció més de les moltes que van tenir lloc a l'època, tot i que en Felip Gómez recorda que precisament el dia 20 d'abril de 1963 ell emprenia el viatge de tornada de la seva primera estada a París, amb l'encàrrec de Gregorio López Raimundo que no es duguessin a terme activitats per no entrar en nous processos de detencions[238].

De fet, estem en uns anys molt caracteritzats per un alt nivell d'autonomia en les decisions concretes de la militància del PSUC. La Radio Pirenaica, tan àmpliament recordada, era un recurs principal per obtenir informació i orientacions generals des de les direccions del PCE i el PSUC a l'exili. I els periòdics *Mundo Obrero*, òrgan del PCE, i *Treball*, del PSUC, eren l'altra

[237] Vegeu la transcripció de les entrevistes d'Antonio Mayo, AMLH-AH, Ot 2

[238] En els primers anys 60 les detencions van ser contínues, de tal manera que el comitè central del PSUC, entre l'agost 1959 i el gener 1963 no es va poder reunir (Carme CEBRIÁN. Opus cit. p. 54)

font d'informació de la militància comunista, al mateix temps que la seva distribució en mà a persones de confiança del veïnat i dels centres de treball constituïa una altra de les activitats clandestines quotidianes.

Eren els anys en què el futur militant socialista Julio Morera, arran de les seves dedicacions com a sindicalista del sector de la banca i màxim dirigent català de la JOC, va conèixer diferents dirigents polítics catalans amb els quals anys més tard es trobarien al PSC-PSOE.

Es tractava de Ramón Fernández Jurado (POUM) o Joan Reventós, Marta Mata i Raimon Obiols (MSC)[239], amb qui intensificà els contactes a partir de deixar les seves responsabilitats a la JOC i endinsar-se en la militància pròpiament política, que alternà amb responsabilitats sindicals diverses.

Alhora, tant ell com el seu germà Ángel, formaven part dels cercles antifranquistes hospitalencs, i també els seus altres germans, fins al punt que Antonio Morera, per exemple, fou detingut a casa de José Carrasco l'any 1966, quan l'anava a avisar de la detenció d'un jove que José Carrasco coneixia del seu poble d'origen i que havia acollit a casa seva. I Antonio Morera fou novament detingut l'any 1968 a la caiguda de la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana, referida en l'apartat sobre moviment obrer.

La primera detenció d'Antonio Morera, arran de la qual també fou detingut Enrique Morera, i Ángel Morera va haver d'amagar-se, fou el mes de desembre. Van ser temps en què la repressió policial s'havia extremat per assegurar que no hi haguessin altercats arran de la celebració del Referèndum de la Llei Orgànica el 14 de desembre de 1966.

L'oposició antifranquista cridava al boicot, i l'agitació política contra el referèndum fou intensa; també es van produir accions espontànies com la que recorda en Faustino García Maestre –just retornat de França,

250
MSC, ANYS 60. BODA DE CARME MESTRES I ANDREU DE LA RIBA; A L'ESQUERRA RAIMON OBIOLS I M. LLUÏSA PENELAS, A LA DRETA MARIA LÓPEZ I JULIO MORERA.
J. MORERA

però sense contacte encara amb el PSUC–, que s'afegí a una cua de votants per promoure-hi el boicot. En situacions excepcionals com aquesta, es podia decidir de dur a terme la distribució dels periòdics dels partits polítics clandestins més públicament, en espais de pas de molta gent com les parades dels transports públics o en punts molt transitats d'itineraris a peu cap a les fàbriques.

Endavant

FEDERACIÓ DEMOCRÀCIA SOCIALISME

ÒRGAN DEL MOVIMENT SOCIALISTA DE CATALUNYA

Nº 152 (Nova etapa) Desembre de l 1966

LA NOVA LLEI ORGANICA

NOMES EL RECONEIXEMENT DE LA VOLUNTAT POPULAR EXPRESSADA DEMOCRATICAMENT ES LA FONT LEGITIMA DEL PODER

La nova Llei Orgànica no obeeix únicament a una preocupació de propaganda internacional, com pensen alguns adversaris del règim. Però aquest fet tampoc no és negligible: la conjuntura exterior — europea i internacional — exigeix cada vegada més, que la dictadura es despulli dels oripells «nacional-sindicalistes». Ara bé, sòn sobretot les transformacions estructurals de la societat espanyola — econòmiques i socials — les que han fet doblement anacrònica l'antiga legislació. Els moviments cada dia més ordenats i pulsants dels treballadors (i, entre ells, l'acció obrera a les eleccions sindicals); l'agitació estudiantil; l'oposició dels intel·lectuals; l'indiferència popular davant de les anomenades «eleccions municipals»; la crisi profunda de l'Església espanyola; la constant afirmació nacional catalana, vasca, gallega refilgant les capes més sensibles de l'opinió pública d'aquestes països i projectant-la en noves perspectives d'unitat peninsular — tot això són expressions d'aquesta realitat interior, que és el fet fonamental del moment. Es tracta d'un intens procés de democratització, que hem de dur ordenadament fins al seu terme. «YA» — contradiu el seu antic amic Sr. Gil Robles que està avui a l'oposició i que diu coses similars a les nostres — afirma que «el general Franco ha posat en marxa, amb la nova Llei, un moviment irreversible de democratització del país.

Nosaltres creiem que el General Franco, al contrari, ha intentat aturar, frenar, dividir aquest moviment irreversible. Però tant il·la. Hi ha aquest moviment irreversible vers la democràcia. Es possible aturar-lo per força? Ningú no pot creure-ho. El que no ha estat possible en vida del propi Franco, a despit de l'autoritat que li conferels el cabdillatge entre els que el nomenaren, ho serà molt menys quan desaparegui el dictador. L'actual muntatge, cercant un equilibri entre les diverses ortigarquies que monopolitzen el poder, risca d'esfondrar-se enmig de les

Editorial

ilulites internes i de les crisis entre aquestes oligarquies: les que seran mentresses del Consejo del Reino, «contra les del» Consejo Nacional, «o contra les de las Cortes» — on comptaran ben poc els cent procuradors elegits per sufragi universal.

Tot això sense comptar amb els poders d'un monarca que si surtis «tonto» (com arribo soviet, al las 1) acabaria d'embolicar la situació, i si tos massa viu es transformaria en un altre dictador.

Segueix a 2

En un document adreçat al Governador Civil

ELS DEMOCRATES CATALANS AFIRMEN LA INUTILITAT DEL REFERENDUM PER ABSENCIA DE GARANTIES DEMOCRATIQUES

Excm Señor

La convocatoria de un Referendum, con un plazo de veinte días, para ratificar la Ley Orgánica del Estado, conjunto de disposiciones heterogéneas y aprobadas por las Cortes, sin previo exámen ni discusión, sitúa a los ciudadanos ante una grave responsabilidad.

Conscientes de la trascendencia del momento, los abajo firmantes, en uso de sus derechos, se dirigen al Poder Público con las solicitudes que más adelante se expresaran, tendentes todas ellas a conseguir tengan realidad práctica las garantías que exigen el reconocimiento de la legítima pluralidad de opiniones discrepantes y el respeto a los ciudadanos que defiendan, leal y responsablemente, su manera de ver, derechos básicos que han sido solemnemente proclamados tanto en la carta de las Naciones Unidas, como más recientemente por el Concilio Vaticano II.

Las medidas legales que consideramos inexcusables para que la consulta popular sea auténtica son:

Primero. — Concesión de espacios en la radio y televisión oficiales a favor de los discrepantes, en condiciones de completa igualdad con las personas o entidades gubernamentales o no gubernamentales que defiendan el voto SI.

Segundo. — Autorización para divulgar ampliamente, por medio de impresos, carteles de propaganda, artículos periodísticos, emisiones por las radios privadas, conferencias, coloquios y otros actos públicos, las razones de la discrepancia, utilizando para ello indistintamente las lenguas castellana y catalana.

Tercero. — Igualdad de oportunidades en cuanto a la disposición de fondos públicos, estatales o paraestatales, para sufragar los gastos que ocasione la campaña del Referendum. Creemos que la austeridad en los gastos debe informar tal campaña.

Segueix a 3

251
ENDAVANT, ÒRGAN DEL MSC, NÚM. 152 (DES. 1966) SUBRALLA LA INUTILITAT DEL REFERENDUM PER L'ABSÈNCIA DE GARANTIES DEMOCRÀTIQUES.
AH. FRC

[239] Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM); Moviment Socialista de Catalunya (MSC)

252
CONSIGNA DEL PSUC D'ABSTENCIÓ AL REFERENDUM DE LA "LEY ORGÁNICA", 14.12.1966. CARTELL FET A MÀ, ENGANXAT DAMUNT DE LA PORTA D'UN MAGATZEM. AH. CONC

253
MUNDO OBRERO DEL PCE, Nº 5 (EN./FEBR. 1959), PREMSA DE REFERÈNCIA PER ALS MILITANTS COMUNISTES I PER A UNA GRAN MAJORIA DE TREBALLADORS I TREBALLADORES. AHCB

¡PROLETARIOS DE TODOS LOS PAISES UNIDOS!

Mundo Obrero

ORGANO DEL COMITE CENTRAL DEL PARTIDO COMUNISTA DE ESPAÑA

AÑO XIX — Nº 5 — MADRID, 31 de Enero de 1959 — Precio: 1 peseta

OTRO CONSEJO DE GUERRA QUE SE VUELVE CONTRA LA DICTADURA

LEONCIO PEÑA Y SUS COMPAÑEROS PROCLAMARON ANTE EL TRIBUNAL QUE ES LA POLITICA DE RECONCILIACION NACIONAL Y DIERON UN EJEMPLO VIVO DE LA ABNEGACION DE LOS COMUNISTAS POR EL BIEN DE SU PUEBLO Y DE SU PATRIA

«VINE A ESPAÑA PARA UNIRME A MI PUEBLO Y LUCHAR CON EL POR DEMOCRATIZAR Y POR LA INDEPENDENCIA Y LA LIBERTAD DE MI PATRIA», DECLARA EL COMANDANTE PEÑA

CASTIGO DA OTRA NOBLE LECCION DE PATRIOTISMO — SUS REPRESALIAS DE LADO

SEBASTIAN ZAPIRAIN HA SIDO DETENIDO

MILLARES DE OBREROS Y EMPLEADOS RECORREN EN MANIFESTACION LAS CALLES DE SEVILLA

Entre la militància comunista hospitalenca és *Mundo Obrero,* escrit en castellà, la publicació més citada. Aquest fet no era exclusiu de la nostra ciutat, atesa la cada cop més nombrosa militància del PSUC, d'un cantó, i d'obrers i obreres de les fàbriques, d'un altre, que eren persones immigrades, originàries d'altres llocs de l'Estat, que només sabien el castellà. Tot i que al si del PSUC la possibilitat que *Treball* deixés de publicar-se en català fou un tema reiterat de discussió interna en aquells anys[240], mai no es va prendre la decisió de fer aquest canvi en l'única revista que des del 1939 s'havia continuat publicant en català al país.

Un sector rellevant del partit era conscient del fet que aquest patrimoni cultural constituïa una manera destacada de contribuir a la lluita per les llibertats nacionals de Catalunya, i també es tractava d'una voluntat política que té relació amb el reconegut paper del PSUC d'aconseguir que sectors importants del moviment obrer, majoritàriament immigrat, arribessin a fer seves les reivindicacions catalanes.

La distribució de *Mundo Obrero* i *Treball* requeria la dedicació de certs militants als quals s'anomenava "estafetes", que, pel fet de ser-ho, deixaven de poder actuar en qualsevol altre àmbit. Per raons de seguretat, aquella dedicació exclusiva s'aplicava molt estrictament. A casa seva se'ls lliurava un nombre predeterminat de revistes —segons com fos la posterior distribució, depenent de cada estafeta— que havien d'agrupar segons el nombre d'exemplars que cada militant assignat a aquella estafeta podia repartir.

La primera estafeta hospitalenca de la qual tenim notícia contrastada fou la que desenvolupà Francisco García els anys 1966 i 1967, responsabilitat que hagué de deixar per motius de salut. A partir del 1968, Diego Corrales assumeix la tasca, a la qual el 1970 també s'incorpora Antonio Ballesteros i que ambdós van exercir de forma autònoma fins a la legalització del PSUC l'any 1977.

Com ja hem dit, a més de la distribució continuada de les revistes comunistes, ben segur que en aquells

[240] Vegeu Carme CEBRIÁN. Opus cit. p. 83

anys es realitzaren força altres accions d'agitació propagandística amb fulls voltants a la ciutat. Aquesta era una altra de les accions habituals de l'activitat clandestina per informar la població i promoure iniciatives contra la dictadura, i la militància de tots els partits polítics antifranquistes la dugué a terme reiteradament, juntament amb el repartiment de les revistes polítiques.

A partir de l'any 1966 i arran d'haver-se comprat un cotxe, el militant socialista Garcilaso Aguado, més enllà de la seva activitat a l'empresa Pegaso, s'encarregava de distribuir *El socialista* i *UGT*, els periòdics del PSOE i de la UGT, entre els militants i els simpatitzants del cinturó industrial de Barcelona, Santa Coloma de Gramenet i el Baix Llobregat.

Pep Ribas resumeix l'activitat política que com a militant del FNC desenvolupava als anys 60 referint-se principalment al repartiment de fulls volants, dels quals, quan arribaven a l'Hospitalet *es feien deu còpies i es feia córrer*[241]; també a la realització d'alguna pintada al carrer o enganxar algun cartell i a l'assistència a les convocatòries clandestines per les diades commemoratives de Catalunya; així mateix, es distribuïa *Ara*, el butlletí del FNC.

L'any 1959 havia tingut el primer contacte amb el FNC, entre els representants del qual recorda que hi havia un fill de Joan Cornudella, un dels fundadors del partit. Es tractà d'una reunió feta a l'Hospitalet, al Casino del Centre, en la qual també participaren, entre altres, Jordi Carulla, Ton Ribas, Raimon Boada i en Graells.

En Pep Ribas ingressà al partit, i probablement la seva afecció al muntanyisme no fou aliena al fet que, en aquests primers anys 60, participés en l'organització de passis clandestins de propaganda per la frontera amb França. Òbviament es tractava d'una activitat que, per motius de seguretat, requeria una dedicació pràcticament única, i potser era la debilitat de l'organització del FNC la que obligava a encarregar-la a militants que, d'una altra manera, haguessin pogut ser més actius en les tasques d'agitació i propaganda polítiques als seus territoris. Així mateix, l'any 1964, abans de marxar a fer el servei militar obligatori, en Pep Ribas realitzà tasques internes de propaganda fent de missatger o col·laborant amb allò que abans

254
MATERIAL INCAUTAT PER LA POLICIA EL 21.1.1967, AL CASAL DE MONTSERRAT (BARCELONA). CICLOSTIL, "VIETNAMITA", MÀQUINA D'ESCRIURE I FULLS DE PROPAGANDA.
AHCB. AF. FONS PÉREZ DE ROZAS

FONS JOAN REVENTOS

EL SOCIALISTA

FUNDADOR : PABLO IGLESIAS

Organo del Partido Socialista Obrero Español y Portavoz de la U.G.T. NOVIEMBRE 1968

EN ESTE AÑO DE GRACIA... LAS TORTURAS EN ESPAÑA

En este año de gracia de 1968, en que se celebra el XX aniversario de la Declaración Universal de los Derechos del Hombre que aprobaron las Naciones Unidas el 10 de diciembre de 1948, el Gobierno franquista, que la suscribió en su día para poder ingresar en la O.N.U. y que, para escarnio de todos, también celebra dicho aniversario, ha dado una prueba más de cómo se cinca sistemáticamente en todas sus promesas y de cómo prostituye los ideas más nobles y más generosas. El franquismo proclamando solemnemente su adhesión y su respeto a la Declaración Universal de los Derechos del Hombre!

Persona que nos merece absoluta confianza por su probada seriedad, nos ha hecho llegar un documento espeluznante. Su basa de un informe circunstanciado en el que se describe con minuciosidad de detalles, como se han llevado a cabo en la Comisaría de policía y en el cuartel de la que fue un día benemérita Guardia civil de San Sebastián, los interrogatorios de los detenidos políticos. Su lectura nos ha producido náuseas. Cuesta trabajo creer que existen seres humanos tan depravados que puedan entregarse con tan cruel refinamiento a martirizar a otros seres hermanos que no pueden protestar y mucho menos defenderse. El criminal trabajo de unos monstruos, de esos subproductos de la Humanidad, recuerda los relatos de la Inquisición, los horrores de la Gestapo de Hitler, de la G.P.U. de Stalin y de los tiempos salvajes de la represión franco-falangista.

Nuestro comunicante nos pide que divulguemos las atrocidades que nos denuncia, ya que en España es imposible hacerlo. Nosotros consideramos como uno de nuestros deberes más elementales el dar a conocer las escrituldades que contiene dicho documento. Callarlas, ocultarlas a convertirnos en cómplices de los salvajes cometidos. Nosotros lo publicamos y nos dirigimos además a los Colegios de abogados de España, a la propia Iglesia católica —tan interesada en este caso y cuya silencio se interpretaría como complicidad—, a la Liga Internacional de los Derechos del Hombre, a la Comisión de Juristas de Ginebra, a la conciencia de todos los hombres y de todas las mujeres que no hayan olvidado de su dignidad humana, para que exijan la apertura inmediata del expediente necesario, con los máximos garantías exigibles en semejante caso, para que se averigüe la verdad, toda la verdad, de cuanto se denuncia en el documento que publicamos a continuación. Que nadie se sustraiga al deber de contribuir a que se esclarezcan los hechos denunciados! Y si se confirmaran documental y testificalmente —como se nos asegura que pueden confirmarse— tan atrocidades cometidas que caiga todo el peso de la Justicia sobre quienes, hasta ahora impunemente han cometido tamaños fechorías. Hechos de la crueldad de los denunciados, sólo son posibles en regímenes, tual el franquista, que han hecho de la represión el instrumento predilecto de su política maldita.

El presente informe fue sacado de la Prisión Provincial de San Sebastián y las condiciones en que fué redactado justifican y explican el que durante la narración no se definiten con claridad suficiente los sucesos acaecidos en la Comandancia de la Guardia Civil de San Sebastián, y los de la Brigada Social de la Comisaría de Policía de la misma ciudad. A efectos cronológicos se debe situar que la Iaulga del barrio se inició el día 5 de septiembre de 1968 y se prolongó durante cuatro días

TORTURAS

Una de las más simples es la de colocar a los detenidos en posición de firmes con las manos atadas durante varias horas, llegando hasta catorce las horas en aquella posición.

Después, los torturan. Se colocan cinco o seis policías en corro y golpean brutalmente al detenido hasta que caiga sin conocimiento.

Los porrazos. Emplean dos tipos de porras. La primera es de 25 cms de largo por 2 cms de diámetro, esta es la porra de Manzanas. La segunda es de 50 cms. de longitud por 2 y medio de diámetro. Generalmente, con estas porras golpean en la espalda, brazos y piernas, hasta dejarlos completamente morados. La cabeza sufre también algunos golpes y de vez en cuando en los testículos uno o dos golpes, pero que duele sobremanera.

Los patadas. Pisotearon en las costillas; hasta que uno convulsiona en el suelo no paran las patadas. De vez en cuando algún que otro patadón va dirigido a los testículos.

Dentro de la carpintería, en la Comandancia, a machos les ponían la cabeza en la mesa de la sierra, poniendo ésta en marcha, intimidándoles y asegurándoles que les iban a cortar la cabeza.

Después los colocaban en una mesa con el cuerpo tumbado sobre ella y con los pies al aire, y acto seguido les golpeaban con brutalidad. Más de uno se quedó en esa posición sin conocimiento.

Entre un período de 4 a 15 días habíaron de estar esposados algunos detenidos. No para comer, ni para durmir los quitaban las esposas. Por la noche, cuando se tumbaban sobre el suelo para intentar dormir no lo conseguían por la luz que estaba siempre encendida, la dureza del suelo, el miedo a que fueran llamados a declarar, las esposas, los guardias de vigilancia que no hacían más que insultarnos y no dejarnos dormir, etc., etc.

A más de uno los colgaban del techo y acto seguido los golpeaban con las culatas de los fusiles y les propinaban coloradas palizas.

Los sádicos «secretas» de la Comandancia, para intimidarlos y «ablandarlos» les sacaban un mazo de una arada y les hacían leer una inscripción que allí figuraba : « Tenencia ». Aplicar una ducha de 2 a 3 pulderas para cirrar la tenencia a 240, al abuso de estas pulderas puede tener un desenlace fatal para el que lo tomara.

Este mazo de arada tenía una longitud de un metro y un diámetro en su parte más gruesa de 5 a 6 cms.

Varios golpes con aquella porra producía la pérdida del conocimiento. Es de destacar que como algunos estaban más en la cárcel y después de haber pasado la consabida en la Comandancia, completamente rotos, nadie tenía marcas. Los policías después de las palizas frotaban las partes dañadas con un líquido que devolvía el aspecto normal a la piel.

Tanto en el Gobierno, con Saínz al frente, como en la Comandancia, con López y Lenada, los detenidos han sufrido innumerables torturas, acaso en la Comandancia han sido más duros. Los del Gobierno tampoco eran menos.

A más de uno les hicieron embarcarse, obligándoles a beber vino; algunos se hacían los borrachos con el fin de no beber más.

Otros chuzos de torturas empleados, particularmente con Andoni Arrizabalaga, de Oedárcena, consistían en [illegible] burlas y paradas de abrevamientos. En este caso particular, Andoni aún en la cárcel tenía en su cuello las marcas producidas por el roce de la cuerda. También le colgaron en el

255
GRUP DE LA PEGASO EN ELS JARDINS DE L'ESTACIÓ DE PUIGCERDÀ DURANT UNA SORTIDA, A PRINCIPIS DELS 60. DARRERA A L'ESQUERRA, SOLÀ (READMITIT A LA FÀBRICA), AJUPITS, AGUADO I TOMÁS, AL CENTRE LES MULLERS I ALTRES COMPANYS I COMPANYES.
G. AGUADO

256
EL SOCIALISTA (NOV. 1968) ÒRGAN DEL PSOE I PORTAVEU DE LA UGT, AMB TITULARS DENUNCIANT LA TORTURA A ESPANYA.
AH. FRC

[241] Vegeu el resum biogràfic de Pep Ribas

257

Ara, butlletí d'informació, del FNC núm. 9 (des. 1965), en el que denuncia el codi penal franquista que considera la vaga com un delicte de sedició. AH. FRC

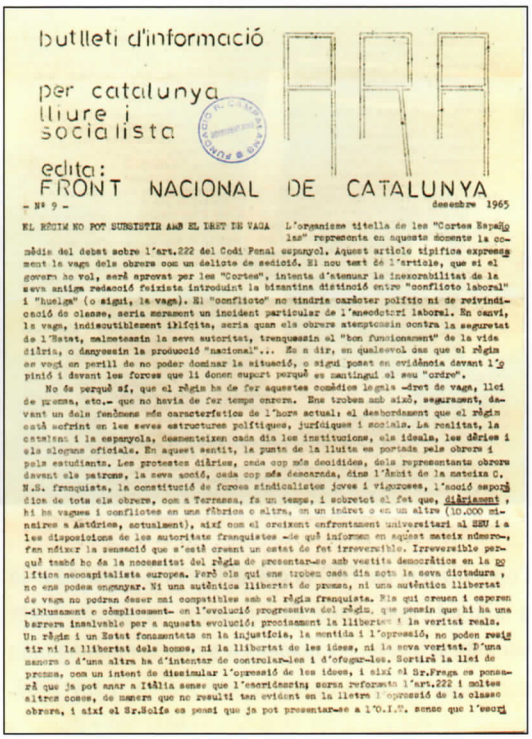

butlleti d'informació

per catalunya lliure i socialista

ara

edita: FRONT NACIONAL DE CATALUNYA

- Nº 9 - desembre 1965

EL RÈGIM NO POT SUBSTITIR AMB EL DRET DE VAGA

L'organisme titella de les "Cortes Españolas" representa en aquesta darrera la comèdia del debat sobre l'art.222 del Codi Penal espanyol. Aquest article tipifica expressament la vaga dels obrers com un delicte de sedició. El nou text de l'article, que si el govern ho vol, serà aprovat per les "Cortes", intenta d'atenuar la inexorabilitat de la seva antiga redacció feixista introduint la bizantina distinció entre "conflicto laboral" i "huelga" (o sigui, la vaga). El "conflicto" no tindria caràcter polític ni de reivindicació de classe, seria merament un incident particular de l'anecdotari laboral. En canvi, la vaga, indiscutiblement ilícita, seria quan els obrers atemptessin contra la seguretat de l'Estat, malmetessin la seva autoritat, trenquessin el "bon funcionament" de la vida diària, o danyessin la producció "nacional"... Es a dir, en qualsevol cas que el règim es vegi en perill de no poder dominar la situació, o sigui posat en evidència davant l'opinió i davant les forces que li donen suport perquè es mantingui el seu "ordre".

No és perquè sí, que el règim ha de fer aquestes comèdies legals -dret de vaga, llei de premsa, etc.- que no havia de fer temps enrere. Ens troben amb això, segurament, davant un dels fenòmens més característics de l'hora actual: el desbordament que el règim està sofrint en les seves estructures polítiques, jurídiques i socials. La realitat, la catalana i la espanyola, desmenteixen cada dia les institucions, els ideals, les dàrries i els slogans oficials. En aquest sentit, la punta de la lluita es portada pels obrers i pels estudiants. Les protestes diàries, cada cop més decidides, dels representants obrers davant els patrons, la seva acció, cada cop més descarada, dins l'àmbit de la mateixa C.N.S. franquista, la constitució de forces sindicalistes joves i vigoroses, l'acció esporàdica de tots els obrers, com a Terrassa, fa un temps, i sobretot el fet que, diàriament, hi ha vagues i conflictes en una fàbrica o altra, en un indret o en un altre (10.000 mineiros a Astúries, actualment), així com el creixent enfrontament universitari al SEU i a les disposicions de les autoritats franquistes -de què informem en aquest mateix número-, fan néixer la sensació que s'està creant un estat de fet irreversible. Irreversible perquè també ho és la necessitat del règim de presentar-se amb vestits democràtics en la política neocapitalista europea. Però els qui ens troben cada dia sota la seva dictadura, no ens podem enganyar. Ni una autèntica llibertat de premsa, ni una autèntica llibertat de vaga no podran ésser mai compatibles amb el règim franquista. Els qui creuen i esperen -il·lusament o còmplicament- en l'evolució progressiva del règim, que pensin que hi ha una barrera insalvable per a aquesta evolució: precisament la llibertat i la veritat reals. Un règim i un Estat fonamentats en la injustícia, la mentida i l'opressió, no poden resistir ni la llibertat dels homes, ni la llibertat de les idees, ni la seva veritat. D'una manera o d'una altra ha d'intentar de controlar-les i d'ofegar-les. Sortirà la llei de premsa, com un intent de dissimular l'opressió de les idees, i així el Sr.Fraga es pensarà que ja pot anar a Itàlia sense que l'esquidassin; serà reformat l'art.222 i moltes altres coses, de manera que no resulti tan evident en la lletra l'opressió de la classe obrera, i així el Sr.Solís es pensi que ja pot presentar-se a l'O.I.T. sense que l'esqui

258

Coral de la UEC de Collblanc, febrer 1962. Joan Berrio dirigeix i entre els cantaires: Josep Font (dret a l'esquerra) Carme Rimbau (asseguda en primer terme) i al seu costat Sebastian Losilla. V. Estévez i C. Rimbau

hem anomenat una "estafeta", del FNC: en concret, dos cops per setmana recollia paquets del butlletí *Ara* en una cansaladeria de Barcelona i els enviava a una adreça de les comarques de Ponent.

També en Pep Font recorda haver repartit fulls volants el dia de Sant Jordi a les rambles barcelonines a l'entrada de la dècada dels 60, i també una seguda davant del teatre Romea, perquè no el tanquessin i pogués continuar fent teatre en català. Van ser activitats realitzades com a membre del FNC, en relació al qual recorda haver assistit a una reunió a Barcelona, al carrer Urgell, en què va adonar-se que els plantejaments que es feien no el convencien prou.

A la UEC de Collblanc Pep Font havia conegut Joan Berrio: *en aquella època va ser com una mica el meu mestre, però no en el sentit de què m'orientés cap a una banda o cap a una altra, sinó: "Has de conèixer". I em va donar a conèixer una sèrie de coses. (...) Jo en aquella època era molt radical, independentista, i primer vaig conèixer gent del Front Nacional de Catalunya*[242].

Referint-se al grup de la UEC on, a més de Pep Font, també hi havia Carme Santmiquel, Joan Ruano i alguns altres companys. Vicenç Estévez recorda que van tenir contacte amb el FNC i també amb altres partits clandestins fins que l'any 1961 decidiren ingressar al FOC, constituint l'organització d'aquest partit a l'Hospitalet. Pep Font —que ingressà al FOC des de l'escissió de l'ADP[243], a la qual va pertànyer un temps en abandonar el FNC— recorda que *les ciclostils no paraven de funcionar.* A l'Hospitalet, els fulls volants es repartien per la Torrassa, Collblanc, Santa Eulàlia, la Florida.

D'aquella època, Vicenç Estévez recorda noms de companys de partit com Isidre Moles i Pasqual Maragall. Ell, que era un altre bon muntanyenc, també es va dedicar als passis clandestins de propaganda per la frontera: *amb motxilla, eh? Els passos aquests eren a l'hivern, perquè era quan hi havia neu i, com que precisament la majoria de guàrdies civils eren andalusos, li tenien por a la neu i no pujaven mai...*[244].

[242] Per a les cites literals de Pep Font, vegeu la transcripció de l'entrevista, AMLH-AH, Ot 1

[243] Assemblea Democràtica Popular

Com ja hem dit en referir-nos a les xarxes clandestines locals, el nucli del FOC de Collblanc, del qual també formava part Joan Font, es va veure molt afectat per la detenció en cadena que el partit va patir al maig de l'any 1962[245].

L'expulsió dels detinguts hospitalencs de la UEC va portar la resta de membres, juntament amb altres socis que s'hi van solidaritzar, a demanar l'ingrés al Club Pimpinela: *La detenció va venir per una enganxada per lo de les vagues d'Astúries (...) van enganxar a Josep Verdura... Isidre Moles... eren els meus companys*, explica Pep Font. A ell el van detenir al tren amb què es dirigia a Pamplona per raons de feina. Vicenç Estévez fou detingut el 16 de maig al cine Stadium, al barri de Sant Josep, on la policia obligà a interrompre la pel·lícula. Juntament amb Joan Ruano, el tercer empresonat hospitalenc[246], va ser jutjat per un tribunal militar, i durant un any varen passar per la presó Model de Barcelona, Carabanchel de Madrid i el penal de Sòria, i després van ser objecte de controls domiciliaris de la guàrdia civil. Tot i així, l'any 1965 el nucli hospitalenc del FOC convocà un boicot al mercat de Collblanc en protesta per la carestia dels preus: el dia senyalat la policia es presentà al mercat i, no obstant això, *si, s'hi entrava a protestar: "que no hi ha dret"!... I hi havia gent que també deia: "no hi ha dret!", i hi havia el policia de turno que se l'emportava a les camionetes... Em va doldre... Mai més! En serio. Faré altres coses, però aquesta no*", recorda en Pep Font.

Entre la militància local del PSUC l'activitat d'agitació política va anar adquirint una gran intensitat, tal com posen de manifest els records de Mercè Olivares: *Com que el Felip havia inventat una vietnamita i la teníem a casa, ens passàvem moltes nits fent les octavetes.* El petit aparell era ben funcional a l'època, i no era excepcional que els militants el tinguessin a mà: en Felipe Cruz en tenia una altra d'amagada al tronc de la figuera de la seva barraca de la Bomba, i en Jaume Valls també funcionava amb una altra viet-

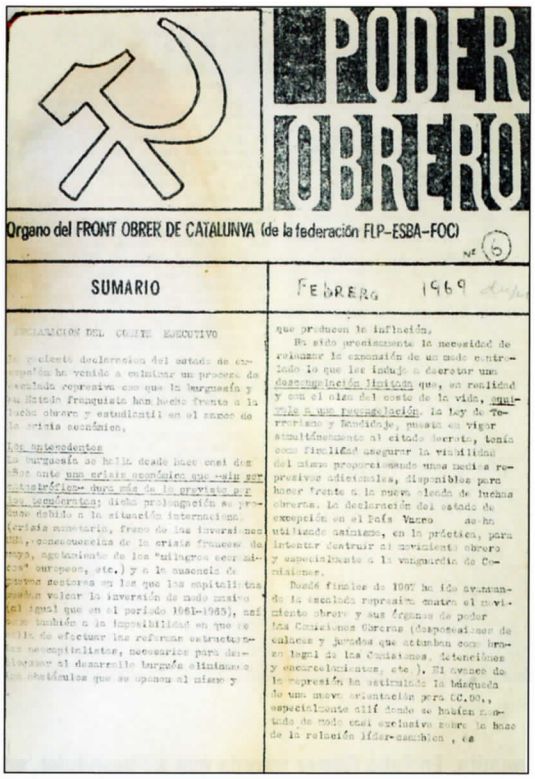

PODER OBRERO

Organo del FRONT OBRER DE CATALUNYA (de la federación FLP-ESBA-FOC)

Nº 6

SUMARIO

FEBRERO 1969

DECLARACION DEL COMITE EJECUTIVO

La reciente declaración del estado de excepción ha venido a culminar un proceso de escalada represiva con que la burguesía y su Estado franquista han hecho frente a la lucha obrera y estudiantil en el marco de la crisis económica.

Los antecedentes

La burguesía se halla desde hace casi dos años ante una crisis económica que -sin ser catastrófica- dura más de lo previsto por los tecnócratas; dicha prolongación se produce debido a la situación internacional (crisis monetaria, freno de las inversiones USA, consecuencias de la crisis francesa de mayo, agotamiento de los "milagros económicos" europeos, etc.) y a la ausencia de nuevos sectores en los que los capitalistas puedan volcar la inversión de modo masivo (al igual que en el período 1961-1965), así como también a la imposibilidad en que se halla de efectuar las reformas estructurales neocapitalistas, necesarias para desplegar al desarrollo burgués eliminando los obstáculos que se oponen al mismo y que producen la inflación.

Ha sido precisamente la necesidad de relanzar la expansión de un modo controlado lo que les indujo a decretar una descongelación limitada que, en realidad y con el alza del costo de la vida, equivale a una recongelación. La Ley de Terrorismo y Bandidaje, puesta en vigor simultáneamente al citado decreto, tenía como finalidad asegurar la viabilidad del mismo proporcionando unos medios represivos adicionales, disponibles para hacer frente a la nueva oleada de luchas obreras. La declaración del estado de excepción en el País Vasco se ha utilizado asimismo, en la práctica, para intentar destruir el movimiento obrero y especialmente a la vanguardia de Comisiones.

Desde finales de 1967 ha ido avanzando la escalada represiva contra el movimiento obrero y sus órganos de poder las Comisiones Obreras (desposesiones de enlaces y jurados que actuaban como brazo legal de las Comisiones, detenciones y encarcelamientos, etc.). El avance de la represión ha estimulado la búsqueda de una nueva orientación para CC.OO., especialmente allí donde se habían montado de modo casi exclusivo sobre la base de la relación líder-asamblea, es

259
Poder obrero, òrgan del Front Obrer de Catalunya – FOC, nº 6 (febr. 1969) amb una declaració del seu Comite executiu.
AHCB

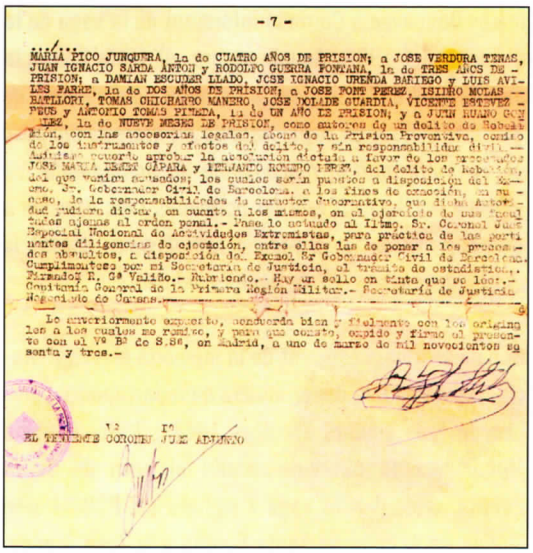

- 7 -

MARIA PICO JUNQUERA, la de CUATRO AÑOS DE PRISION; a JOSE VERDURA TENAS, JUAN IGNACIO SARDA ANTON y RODOLFO GUERRA FONTANA, la de TRES AÑOS DE PRISION; a DAMIAN ESCUDER LLADO, JOSE IGNACIO URENDA BARIEGO y LUIS AVILES FARRE, la de DOS AÑOS DE PRISION; a JOSE FONT PEREZ, ISIDRO MOLAS BATLLORI, TOMAS CHICHARRO MANERO, JOSE DOLADE GUARDIA, VICENTE ESTEVEZ PEUS y ANTONIO TOMAS PINEDA, la de UN AÑO DE PRISION; y a JUAN RUANO GONZALEZ, la de NUEVE MESES DE PRISION, como autores de un delito de Rebelión, con las accesorias legales, abono de la Prision Preventiva, comiso de los instrumentos y efectos del delito, y sin responsabilidad civil.- Asimismo acuerdo aprobar la absolución dictada a favor de los procesados JOSE MARIA BENET CAPARA y FERNANDO ROMERO PEREZ, del delito de Rebelión, del que venían acusados; los cuales serán puestos a disposición del Excmo. Sr. Gobernador Civil de Barcelona, a los fines de exacción, en su caso, de la responsabilidades de carácter Gubernativo, que dicha Autoridad pudiera dictar, en cuanto a los mismos, en el ejercicio de sus facultades ajenas al orden penal.- Pase lo actuado al Iltmo. Sr. Coronel Juez Especial Nacional de Actividades Extremistas, para práctica de las pertinentes diligencias de ejecución, entre ellas las de poner a los procesados absueltos, a disposición del Excmo. Sr Gobernador Civil de Barcelona. Cumplimentese por mi Secretaría de Justicia, el trámite de estadística.- Firmado: R. Gª Valiño.- Rubricado.- Hay un sello en tinta que se lee:- Capitanía General de la Primera Región Militar.- Secretaría de Justicia Negociado de Causas.-

Lo anteriormente expuesto, concuerda bien y fielmente con los originales a los cuales me remito, y para que conste, expido y firmo el presente con el Vº Bº de S.Sª, en Madrid, a uno de marzo de mil novecientos sesenta y tres.-

EL TENIENTE CORONEL JUEZ ADJUNTO

260
Certificado de la Causa 668-62 (p7/7). Capitanía General de la 1ª Región Militar del Consell de Guerra Ordinari. Sentència contra 15 encausats per delicte de rebel·lió, entre els quals: Josep Font, Vicenç Estévez (un any de presó) i Joan Ruano (nou mesos).
V. Estévez i C. Rimbau

[244] Vegeu el resum biogràfic de Vicenç Estévez

[245] Vegeu J. A. GARCÍA ALCALÁ. *Història del Felipe...* Madrid, CEPC, 2001

[246] Pep Font recorda que Joan Berrio també fou detingut, però no va ingressar a la presó

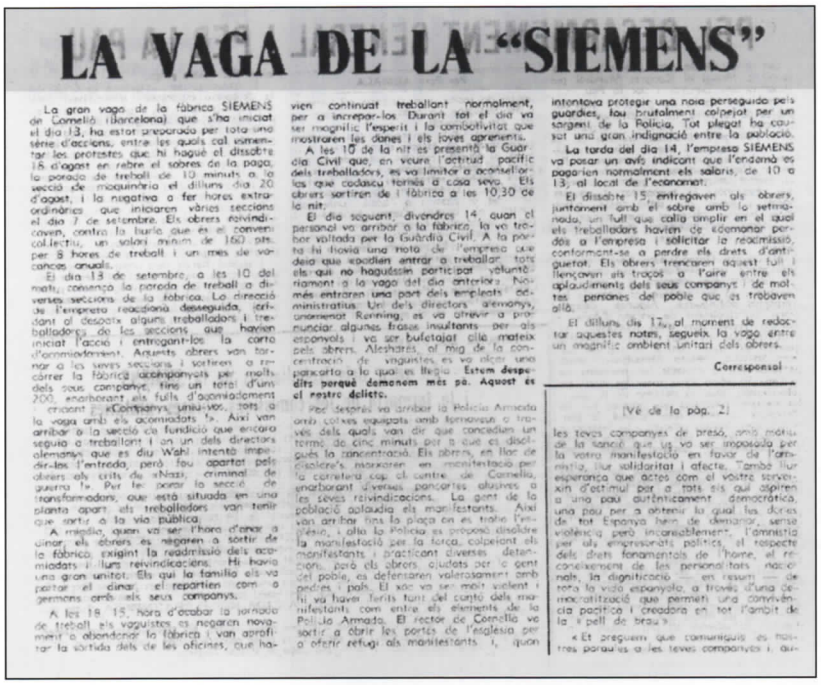

LA VAGA DE LA "SIEMENS"

La gran vaga de la fàbrica SIEMENS de Cornellà (Barcelona) que s'ha iniciat el dia 13, ha estat preparada per tota una sèrie d'accions, entre les quals cal esmentar les protestes que hi hagué el dissabte 16 d'agost en rebre el sobres de la paga, la parada de treball de 10 minuts a la secció de maquinària el dilluns dia 20 d'agost, i la negativa a fer hores extraordinàries que iniciaren vàries seccions el dia 7 de setembre. Els obrers reivindicaven, contra la burla que es el convenì col·lectiu, un salari mínim de 160 pts. per 8 hores de treball i un mes de vacances anuals.

El dia 13 de setembre, a les 10 del matí, comença la parada de treball a diverses seccions de la fàbrica. La direcció de l'empresa reaccionà desenguida, tirant al descoberts alguns treballadors i treballadores de les seccions que havien iniciat l'acció i entregant-los la carta d'acomiadament. Aquests obrers van tornar a les seves seccions i sortiren a recórrer la fàbrica acompanyats per molts dels seus companys, tins un total d'uns 200, enarborant els fulls d'acomiadament i cridant: «Companys, uniu-vos». Tots a la vaga amb els acomiadats !». Així van arribar a la secció de fundició que encara seguia a treballant i en un dels directors alemanys que es diu Wahl intentà impedir-les l'entrada, però fou apartat pels obrers als crits de «Nazi, criminal de guerra !». Per fer parar la secció de transformadors, que està situada en una planta apart, els treballadors van tenir que sortir a la via pública.

A mitdia, quan va ser l'hora d'anar a dinar, els obrers es negaren a sortir de la fàbrica, exigint la readmissió dels acomiadats i llurs reivindicacions. Hi havia una gran unitat. Els qui la tenaillo els va portar el dinar, el repartien com a germans amb els seus companys.

A les 18 15 hora d'acabar la jornada de treball els vaguistes es negaren novament a abandonar la fàbrica i van aprofitar la sortida dels de les oficines, que havien continuat treballant normalment, per a increpar-los. Durant tot el dia va ser magnífic l'esperit i la combativitat que mostraren les dones i els joves aprenents.

A les 10 de la nit es presentà la Guàrdia Civil que, en veure l'actitud pacífic dels treballadors, es va limitar a acontellar-les que cadascú tornés a casa seva. Els obrers sortiren de la fàbrica a les 10,30 de la nit.

El dia següent, divendres 14, quan el personal va arribar a la fàbrica, la va trobar voltada per la Guàrdia Civil. A la porta hi havia una nota de l'empresa que deia que «podien entrar a treballar, tots els qui no haguéssin participat voluntàriament a la vaga del dia anterior». Només entraren una part dels empleats administratius, els dels directors alemanys, unicament Renning, es va atrevir a pronunciar algunes frases insultants per als espanyols i va ser bufetejat allà mateix pels obrers. Aleshores, el nàg de la concentració de vinguistes es va alçar una pancarta a la qual es llegia: **Estem despedits perquè demanem més pa. Aquest es el nostre delicte.**

Vers les 18 va arribar la Policia Armada amb cotxes equipats amb furgons o travès dels quals van dir que concedien un terme de cinc minuts per a que es dissolgués la concentració. Els obrers, en lloc de dispersar-se, marxaren en manifestació per la carretera cap al centre de Cornellà, enarborant diverses pancartes alusives a les seves reivindicacions. La gent de la població aplaudia els manifestants. Així van arribar fins la plaça on es troba l'ajuntament, allà la Policia es proposà dissolder la manifestació per la força, colpejant els manifestants i practicant diverses detencions, però els obrers, ajudats per la gent del poble, es defensaren valerosament amb pedres i palls. El xoc va ser molt violent i hi va haver ferits tant del cantó dels manifestants com entre els elements de la Policia Armada. El rector de Cornellà va sortir a obrir les portes de l'església per a oferir refugi als manifestants i, quan intentava protegir una noia perseguida pels guardies, fou brutalment colpejat per un sargent de la Policia. Tot plegat ha causat una gran indignació entre la població.

La tarda del dia 14, l'empresa SIEMENS va posar un avís indicant que l'endemà es pagarien normalment els salaris, de 10 a 13, al local de l'economat.

El dissabte 15 entregaven als obrers, juntament amb el sobre amb la setmanada, un full que calia omplir en el qual els treballadors havien de «demanar perdó a l'empresa i sol·licitar la readmissió, conformant-se a perdre els drets d'antiguetat». Els obrers trencaren aquest full i llençaven els trossos a l'aire entre els aplaudiments dels seus companys i de moltes persones del poble que es trobaven allà.

El dilluns dia 17, al moment de redactar aquestes notes, seguets la vaga entre un magnífic ambient unitari dels obrers.

Corresponsal

(Vè de la pàg. 2)

les teves companyes de presó, amb motiu de la sancó que us va ser imposada per la vostra manifestació en favor de l'amnistia, llur solidaritat i afecte. També llur esperança que actes com el vostre serveixin d'estímul per a tots els qui aspiren a uno pau autènticament democràtica, una pau per a obtenir la qual les dones de tot Espanya hem de demanar, sense violència però incansablement, l'amnistia per als empresonats polítics, el respecte dels drets fonamentals de l'home, el reconeixement de les personalitats nacionals, la dignificació — en resum — de tots la vida espanyola, a través d'una democratització que permeti una convivència pacífica i creadora en tot l'àmbit de la «pell de braus».

«Et preguem que comuniquis als nostres paraules a les teves companyes i, aur-

261

ARTICLE PUBLICAT A *TREBALL* (JUL. 1962). EL PSUC ES PLANTEJA LA NECESSITAT D'ORGANITZAR LA VAGA NACIONAL I ANALITZA LES LLUITES OBRERES DE L'ABRIL I EL MAIG 1962. ANC. FONS PSUC

namita. En Felip Gómez recorda que a l'Hospitalet, en una nit es confeccionaven els fulls volants que l'endemà es llançaven a Cornellà informant de la vaga de la Siemens del 1962. Aquell vespre ell tenia contacte amb la gent de la Siemens a Cornellà *i me'n entero de què s'han posat en vaga. Aquella nit mateixa em poso en contacte amb el responsable de propaganda*[247]*, i aquella mateixa nit fem les octavetes i les llancem a Cornellà. Va ser una posició rapidíssima, estant la vaga que començava en aquells moments.*

Que no se n'hagi esborrat de la memòria el record precís, també podem donar notícia de repartiments llampec de fulls volants els anys 1964 i 1965. Dionisio Muñoz recorda haver-ne recollit al barri de Santa Eulàlia, cridant a la vaga i signats pel PSUC i José Muñoz, en el camí de Santa Eulàlia a la Zona Franca. A la zona nord del municipi, Juan Manuel Serrano recorda especialment l'acció duta a terme al final dels 60 en relació al gran dèficit que caracteritzava el servei de transport públic a la ciutat en aquells anys: *Aquí, en la avenida Torrente, una fila de centenares de personas para los autobuses que iban supercargados a tope (...) Antes de ir a trabajar te tenías que someter a un infierno (...) Y una vez estuvimos tirando unas hojas denunciando este tipo de transporte (...) estuvimos a punto de que nos enganchara la policía cuando las estábamos dando a mano en la fila*[248].

Al seu torn, el jove Ángel Morera recorda haver passat una nit al barri de la Bomba l'any 1967 imprimint fulls volants a la barraca de Felipe Cruz i Pura Fernández, per després repartir-les al pont de la Indo; i també que, en sortir d'un ball de disfresses, amb un grup de joves va anar a pintar les parets de Fresquerías Pedret, una fàbrica del ram del vidre del barri de Collblanc.

En aquests anys el nucli comunista de Santa Eulàlia i la Bomba ja s'havia refet, atès que Felipe Cruz feia temps que havia sortit de la presó, i el de Collblanc continuava actiu. D'altra banda, en José Carrasco, membre del petit grup que en Jaume Valls havia creat a l'empresa Samper, contribuí ràpidament a aglutinar els militants de la zona nord de la ciutat, que formarien la cèl·lula dels barris de la Florida i Pubilla Cases.

El fet fou que l'any 1965 es creà la primera estructura de coordinació local del PSUC a l'Hospitalet. Segons recorda en Jaume Valls, els primers integrants van ser-ne: Felip Gómez, responsable polític, Jaume Valls, d'organització, Felipe Cruz, de moviment obrer i Antonio Ballesteros, de propaganda. Tanmateix, Felip Gómez explica que ell no podia afegir les dedicacions que comportava la responsabilitat política de l'Hospitalet a totes les que ja tenia assignades com a membre del comitè de Barcelona i responsable del sector 3, del qual depenia l'Hospitalet. Molt ràpidament va traspassar la responsabilitat hospitalenca i el contacte amb el partit — i també el contacte amb la Seat— a Francesc Bonamusa, un jove universitari del PSUC que vivia a Collblanc.

[247] Es tracta del membre del comitè del sector 3, José Aragón, que vivia al barri de Collblanc

[248] Vegeu el resum biogràfic de Juan Manuel Serrano

Probablement, la creació del comitè local a la ciutat no fou aliena a les orientacions sorgides del II Congrés del PSUC a la clandestinitat, celebrat a França el mateix any 1965. Entre els diferents acords, destacava la resolució d'impulsar comitès de partit als centres de treball i d'estudi, als barris i els pobles. Certament, aquell any l'organització hospitalenca del PSUC va fer un salt endavant notable, ja que a partir d'aleshores, dependents del comitè local, s'estructuraren de forma estable tres cèl·lules a la ciutat que es distribuïren l'acció del partit al terme municipal.

D'una banda, el primerenc nucli de Collblanc, que es constituí en cèl·lula dels barris de Collblanc i la Torrassa, a la qual, a més dels militants esmentats més amunt, Mercè Olivares s'incorporà formalment. Posteriorment ella formaria part del comitè local i assumiria la responsabilitat del treball amb dones. Encara que no en tinguem dades contrastades, és molt probable que s'intensifiquessin les relacions d'aquesta cèl·lula amb el militant que treballava a la benzinera de Collblanc, que, a més, Felip Gómez situa en algun moment com a membre del comitè local.

D'altra banda, es constituí la cèl·lula de Santa Eulàlia, la Bomba i Bellvitge, que abastava la zona sud, de la qual Telesforo Zabala passà a ser el responsable. Estava formada per Pura Fernández i el seu gendre, per Diego Corrales —que a partir del 1968 i fins a la legalització del PSUC l'any 1977 fou estafeta i, per tant, no va desenvolupar cap activitat pública— i per Francisco Hernández, a més de Felipe Cruz i el seu veí Ángel, ja esmentats als primers anys 60. Francisco Hernández s'hi incorporà l'any 1966, i abans havia militat a la cèl·lula constituïda a l'Associació d'Amics de les Nacions Unides, on Garcilaso Aguado també participava molt activament des del PSOE. Atès que aquesta cèl·lula de Nacions Unides reunia més de vint membres, hi va haver militants que van ser enviats a reforçar cèl·lules de barris barcelonins, en alguns dels quals va militar Francisco Hernández fins que va ser traspassat a la seva ciutat de residència. El fet que fos a la cèl·lula de Santa Eulàlia pot fer pensar que potser aleshores l'organització de la zona sud necessitava més suport que la de la zona on ell vivia, la del nord de la ciutat. Ell recorda que també varen formar part de la cèl·lula de Santa Eulàlia els germans Olivares i Gabriel Rodríguez, el seu company de treball a Talleres Dorca, que era qui l'havia instruït en l'ideari del PSUC.

262
Antonio Ballesteros (a la dreta), amb un amic del seu poble conegut com "el Calazar", el 1961 prop del monument a Colom, a Barcelona.
A. Ballesteros

263
Felipe Cruz, a la dreta, amb Francisco Hernández, "el Rata", en una reunió de les CCOO del metall a proncipi dels anys setanta.
CCOO. Unió local l'H

264
CARMEN DÍAZ, MILITANT DEL PSUC DE LA CEL·LULA DE LA ZONA NORD DE L'HOSPITALET, FLANQUEJADA PER DUES AMIGUES I COMPANYES DEL PARTIT.
C. FERNÁNDEZ

L'any 1970 la militància de Bellvitge abandonà la cèl·lula de Santa Eulàlia per fer la del seu barri, a la qual cosa degué contribuir el recent trasllat a Bellvitge de Felipe Cruz i Pura Fernández, a més de l'arribada al barri, entre altres militants amb experiència, d'Antonio Ruiz, que fins a aquell moment, al seu poble de Còrdova, havia estat el responsable polític del PCE, una organització amb un radi d'influència que arribava a les 300 persones.

265
JAUME BARLUENGA, ENLLAÇ DEL COMITÉ CENTRAL DEL PSUC, LA SEVA DONA, AVELINO ARGUDO I JAUME VALLS A MADRID, CONVOCATS A JUDICI PEL TOP, EL MAIG DE 1971.
CEL'H (CESSIÓ J. VALLS)

I finalment, del comitè local del PSUC de l'Hospitalet, també depenia la cèl·lula de la zona nord de la ciutat, que tenia Jaume Valls com a contacte amb el comitè local. L'integraven José Carrasco, al pis del qual es feien habitualment les reunions, Avelino Agudo, Pantaleón Rubias, Antonio Barrol, un tramoia del cine Florida, i altres homes amb els sobrenoms "el barber", "el rubio" i "el belga".

L'any 1967 s'hi van incorporar els germans Claudio i Eusebio Ruiz, dirigents sindicals de l'empresa Ram que, com José Carrasco, recorden Felip Gómez i Mercè Olivares a reunions de final dels anys 60. Ja en tombar la dècada, Francisco Hernández passà a militar a la cèl·lula de la zona nord, i en recorda altres membres com Checa, Diego i Carmen Díaz, que era coneguda internament com a "Carmen la guerrillera" arran de les tasques que, entre altres, havia desenvolupat als anys 40 a Andalusia. També passaren a formar-ne part Julián Sánchez Lao, sindicalista de la Fecsa, i Juan Gómez, un veí dels blocs de la Florida que era responsable de la joventut i que, al seu torn, mantenia informats el seu pare i la seva mare, Juana, també comunistes.

D'altra banda, Aureliano Caballero, veí de Can Serra i lluitador destacat de la Seat, tot i que estava centrat en l'acció a la fàbrica, mantenia contacte amb aquesta cèl·lula, amb militants de la qual anaven a repartir *Mundo Obrero* pels barris de la zona nord. Així mateix, recorda que amb altres militants de la Seat havien enquadernat la revista en un pis de Pubilla Cases per dur a terme les distribucions principals que feien a la fàbrica i també a la Maquinista i la Pegaso.

En aquests anys, el comitè local de l'Hospitalet també assumia la coordinació d'un nucli de Motos Ossa, empresa ubicada a la Bordeta, i d'una cèl·lula de la Zona Franca, amb 4 o 5 militants de la Seat i alguns d'altres empreses; el responsable n'era el company de la benzinera de Collblanc.

No és casual que Francisco Hernández recordi que els contactes de les cèl·lules dels barris amb el comitè local eren Jaume Valls o Felip Gómez, perquè, com hem dit, l'any 1967, en optar el responsable polític Francesc Bonamusa —i també una part notable de l'organització universitària del PSUC— per l'escissió Unitat-PCE(i), el nou responsable del comitè local hospitalenc fou Jaume Valls, que va ser substituït per Felip Gómez al cap d'un any.

Malgrat que les mesures de seguretat s'aplicaven estrictament (un exemple ben il·lustratiu és que Diego Corrales, que desconeixia la nova responsabilitat local de Jaume Valls, recorda que l'any 1968 ell li encarregà la labor d'estafeta), l'abril de 1968 Jaume Valls fou un dels detinguts a la reunió de CCOO preparatòria de l'1 de Maig d'aquell any a l'església de Santa Eulàlia.

La seva activitat sindical continuava sent molt intensa i també l'activitat política, la qual cosa il·lustra, per exemple, el fet que el 1968 havia creat una cèl·lula a La Llave de Oro, l'empresa de la construcció on aleshores treballava.

L'escissió d'Unitat-PCE(i) no va afectar pràcticament l'organització territorial hospitalenca, però atès que Antoni Farrés (Miguel), el membre del comitè central que l'encapçalà, era el responsable del comitè de moviment obrer del sector 3, sí que va tenir repercussió en l'organització del partit a les empreses d'aquesta àrea i, per tant, entre els militants hospitalencs que hi treballaven. En concret, el company de la benzinera de Collblanc, que tenia al seu càrrec la cèl·lula de la Zona Franca, va optar pel nou partit, i també militants hospitalencs de la Seat. Aquest fou el cas d'Antonio Mayo, que passà, com ja hem dit, a ser el responsable polític del PCE(i), una de les organitzacions polítiques de reconeguda influència en la fàbrica que es convertiria en capdavantera del moviment obrer català.

Així mateix, el també hospitalenc Gonzalo Montesinos, que a la fàbrica havia mantingut uns primers contactes amb l'HOAC (*Hermandad Obrera de Acción Católica)*, s'incorporà des del primer moment al PCE(i), sent responsable de captació i proselitisme del partit a la Seat[249] i mantenint des d'aleshores una relació molt estreta amb Antonio Mayo. Posteriorment, Juan Manuel Rodríguez Mesa, que entrà a la Seat l'any 1968, després de relacionar-se amb militants trotskistes, s'incorporà també al PCE(i).

Més enllà d'una intensa acció sindical ja referida en l'apartat sobre el moviment obrer, Antonio Mayo centrà la seva activitat en el reclutament de militants per al nou partit, però no només a l'empresa. Entre els estudiants als quals anaven a fer xerrades, va conèixer Manuel Gracia, que anys més tard seria el màxim dirigent del Partit del Treball, creat a la meitat de la dècada dels 70 arran d'una escissió del PCE(i).

Els militants hospitalencs del PCE(i), a més de les accions propagandístiques amb fulls volants i el repartiment del periòdic del partit, *Mundo Obrero Rojo*, recorden una altra pràctica d'agitació política: la convocatòria de concentracions llampec que s'organitzaven en espais concorreguts, de tal manera que el grup manifestant pogués repartir propaganda alhora que es proclamaven les reivindicacions polítiques, mentre que certs militants situats als carrers adjacents protegien la concentració de la policia. I quan arribava, aquests grups se'n defensaven llançant pedres o explosius de fabricació casolana com els "còctels molotov", el soroll dels quals també avisava la gent concentrada que calia dissoldre's.

266
Manuel Rodríguez Mesa, treballador de la Seat i militant del PCE(i) i després del PTE, al centre a principi dels anys setanta. F. Rodríguez Mesa i J. Ródenas

Sovint, l'activitat pública del PCE(i) incorporava l'acció directa, i a cops violenta, i aquest fet comportava que les detencions fossin freqüents. La més nombrosa fou la succeïda a conseqüència de la manifestació llampec convocada pel partit arran de l'1 de Maig de 1970 a la plaça de Sants, que dies després afectà Gonzalo Montesinos, detingut a la mateixa fàbrica juntament amb Domingo Navarro, i també Antonio Mayo, molt durament torturat.

Durant els mesos que romangueren a la Model fins a la llibertat condicional esperant judici, recorden que la majoria dels homes allí empresonats eren del PSUC, i hi van fer amistat.

Aconsellat pels advocats, Antonio Mayo va fugir a França i no es presentà al judici que l'any 1972 es dugué a terme contra uns 30 militants del PCE(i).

[249] Vegeu Roser MANTÉ. Opus cit. p. 21

267
Aurora roja (nov. 1969), òrgan del Comité regional de Cataluña del PCE(i)
AH. CONC

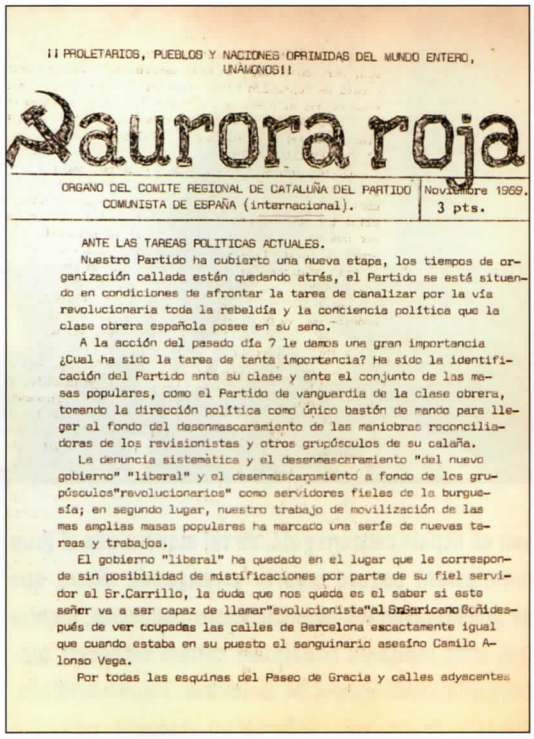

¡¡ PROLETARIOS, PUEBLOS Y NACIONES OPRIMIDAS DEL MUNDO ENTERO, UNÁMONOS!!

Aurora roja

ORGANO DEL COMITE REGIONAL DE CATALUÑA DEL PARTIDO COMUNISTA DE ESPAÑA (internacional). | Noviembre 1969. 3 pts.

ANTE LAS TAREAS POLITICAS ACTUALES.

Nuestro Partido ha cubierto una nueva etapa, los tiempos de organización callada están quedando atrás, el Partido se está situando en condiciones de afrontar la tarea de canalizar por la vía revolucionaria toda la rebeldía y la conciencia política que la clase obrera española posee en su seno.

A la acción del pasado día 7 le damos una gran importancia ¿Cual ha sido la tarea de tanta importancia? Ha sido la identificación del Partido ante su clase y ante el conjunto de las masas populares, como el Partido de vanguardia de la clase obrera, tomando la dirección política como único bastón de mando para llegar al fondo del desenmascaramiento de las maniobras reconciliadoras de los revisionistas y otros grupúsculos de su calaña.

La denuncia sistemàtica y el desenmascaramiento "del nuevo gobierno" "liberal" y el desenmascaramiento a fondo de los grupúsculos"revolucionarios" como servidores fieles de la burguesía; en segundo lugar, nuestro trabajo de movilización de las mas amplias masas populares ha marcado una serie de nuevas tareas y trabajos.

El gobierno "liberal" ha quedado en el lugar que le corresponde sin posibilidad de mistificaciones por parte de su fiel servidor el Sr.Carrillo, la duda que nos queda es el saber si este señor va a ser capaz de llamar"evolucionista"al Sr.Garicano Goñi después de ver ocupadas las calles de Barcelona exactamente igual que cuando estaba en su puesto el sanguinario asesino Camilo Alonso Vega.

Por todas las esquinas del Paseo de Gracia y calles adyacentes

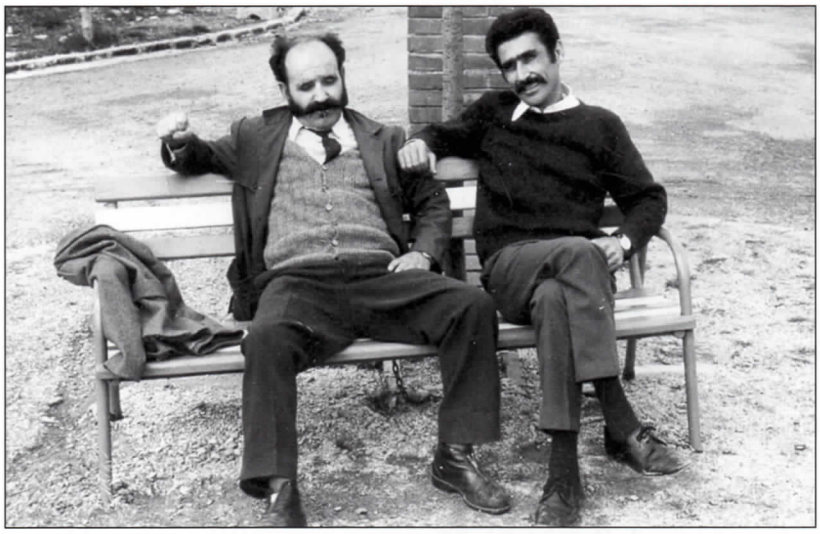

268
Antonio Mayo del PCE(i) -el més jove- i Tomás Marín, poc després de sortir de la presó Model en llibertat condicional l'any 1971.
A. Mayo

Entre ells hi havia Gonzalo Montesinos, que fou absolt però aleshores no readmès a la Seat. I no va ser fins al juny de 1977 que, de forma gradual, es va fer la readmissió col·lectiva dels acomiadats a les lluites de la Seat: *Yo lo recuerdo como una cosa maravillosa. Yo, volver a la fábrica, entrar por la puerta grande cuando a mí me habían sacado con pistola en mano, por la grande también...*[250].

Retornant a la ciutat, tal com hem dit, l'escissió d'Unitat-PCE(i) el 1967 comportà canvis en la direcció local del PSUC. Com a nou responsable hospitalenc, Jaume Valls recorda que el principal encàrrec que va rebre el comitè de l'Hospitalet del comitè de Barcelona —del qual continuava depenent el territori municipal tot formant part del sector 3— fou la reorganització del PSUC a la Seat, que havia quedat molt debilitat.

La prioritat del partit continuava sent de manera quasi exclusiva el moviment obrer, i això explica que la principal acció de la militància continués sent la labor sindical i la creació d'organització. Membres de la cèl·lula dels barris de la Florida i Pubilla Cases, la zona nord de la ciutat, expliquen que no feien activitat de barri, sinó sindical, i així es posa de manifest en les breus biografies de les persones entrevistades que recull aquesta publicació.

Referint-se també als anys seixanta, més enllà de reunions i contactes, Mercè Olivares resumeix l'activitat més pública: *En Felip i jo, en aquells anys, anàvem a totes les manifestacions i concentracions (...) Era l'actitud de tots els militants (...) i hi anàvem tots, clar*[251].

En el mateix sentit s'expressa la militància política més activa de tots els partits clandestins, i les paraules de Garcilaso Aguado il·lustren la vida militant d'aquells anys: *Cuando no era una cosa era otra... Ibas a la iglesia tal, a la escuela a reunirnos... Esto era constante (...) se puede decir que era una actividad diaria*[252].

[250] Vegeu resum biogràfic de Gonzalo Montesinos

[251] Vegeu la transcripció de les entrevistes amb Mercè Olivares, AMLH-AH, Ot 2

[252] Vegeu la transcripció de l'entrevista amb Garcilaso Aguado, AMLH-AH, Ot 1

A la ciutat, la labor propagandística, tant pel que fa a la distribució dels periòdics del PCE i del PSUC com als repartiments llampec de fulls volants, continuà intensificant-se durant tota la dècada.

Les excursions familiars continuaven sent un mitjà per reunir la militància i altres persones simpatitzants. Diversos testimonis les recorden a les muntanyes properes o al riu Llobregat, on era present, avançada la dècada, algun membre de la direcció nacional, que intervenia explicant la política del partit.

Un dels convidats, el líder sindical Tomás Martínez, que ingressà formalment al PSUC a l'inici dels anys 70, no ha oblidat com va conèixer Pere Ardiaca: *Me acordaré toda la vida porque fue en la montaña. Nos llevaron con autocares* (y él iba) *con un abrigo largo... Parecía un moscovita.*

També recorda Gregorio López Raimundo, i és interessant la constatació que fa com a persona sense tradició de militància política però oient assídua de la Radio Pirenaica: *Me enteraba más por eso que por las propias reuniones*[253].

En la mesura que les lluites obreres s'estenien[254], a més de la del moviment estudiantil i la d'altres àmbits del món professional i de la cultura, també augmentava la militància i les persones simpatitzants dels partits polítics clandestins, molt especialment del PSUC. Així mateix, tal com hem vist, sorgeixen nous partits fruit de dissidències internes a l'hora de decidir les estratègies polítiques que requeria una realitat social com la dels anys 60, tan canviant en molts àmbits, no només nacional i estatal sinó també internacional.

Aquest fou també el cas ja esmentat del PSAN, creat l'any 1969, després del procés d'escissió del FNC. De l'espectre polític català més radicalitzat respecte al fet nacional, el PSAN va ser el partit que des d'alesHores tingué presència a la ciutat. El seu responsable, Pep Ribas, fou detingut el setembre de 1969 al moment que, amb dos altres companys i com a acció reivindicativa partidària de la Diada, estaven desplegant una senyera estelada des del campanar de l'església barcelonina del barri del Congrés.

D'altra banda, en l'àmbit local, l'any 1968 es genera un primer nucli interessat en el socialisme català integrat per membres del grup hospitalenc Alpha 63, com Joan Soto, Joan Torras i Miquel Leida, entre altres. Es reunien al carrer Claret, a Collblanc, i als anys 70 optaren per ingressar al PSC (Congrés).

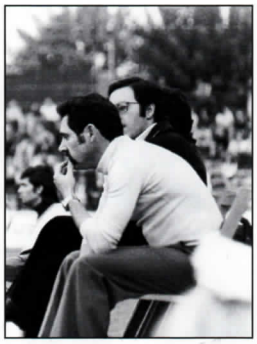

269
TOMÁS MARTÍNEZ DE L'EMPRESA TEMSA, EN UNA TROBADA DE CCOO DEL RAM DEL METALL.
CCOO. UNIÓ LOCAL L'H

T.O.P.: Tres catalanes escalaron un campanario para colocar una bandera

PROCESAMIENTO DEL DIRECTOR DE «SABADO GRAFICO»

Madrid, 6. (Cifra-Europa Press.) — Por el Juzgado de Instrucción Especial de Delitos de Prensa e Imprenta y en procedimiento de urgencia, se ha dictado auto de procesamiento contra el director de la revista «Sábado Gráfico», don Mario Rodríguez de Aragón. La imputación que se le hace es el presunto delito de desacato al ministro de Justicia.
El juez instructor ha decretado una fianza de 60.000 pesetas.

TRIBUNAL DE ORDDEN PUBLICO

El Tribunal de Orden Público ha juzgado a José Ribas Vinyals, Juan Gallart Teixidó y José Serra Kiel, a quienes se imputa un delito de desórdenes públicos o, alternativamente, otro de propaganda ilegal. El ministerio fiscal solicita seis meses para Serra y tres meses para los otros dos encartados en el primero de los casos: y un año de prisión y multa de 10.000 pesetas en la otra alternativa.

En sus conclusiones manifiesta el fiscal que fueron sorprendidos en la noche del 10 al 11 de septiembre cuando escalaban el campanario de la iglesia de San Pío X de Barcelona, a una altura a la que sólo podían llegar utilizando utensilios de montañismo. Conducidos a la comisaría confesaron su intención de colocar una bandera catalana en lo alto de la iglesia, bandera que fue encontrada más tarde en las proximidades del templo.

270-271
NOTA INFORMATIVA DEL 6.4.1970 A *TELE-EXPRÉS*, DEL PROCESSAMENT A PEP RIBAS, JOAN GALLART I JOSEP SERRA. (PSAN), ACUSATS DE DESORDRE PÚBLIC I PROPAGANDA IL.LEGAL. /
CÈDULA DE CITACIÓ A JUDICI DE PEP RIBAS (PSAN) A MADRID, PER L'INTENT DE DESPLEGAMENT D'UNA SENYERA, L'11.9.1969, AL CAMPANAR DE L'ESGLÉSIA DEL BARRI DEL CONGRÉS, REIVINDICANT LA DIADA.
J. RIBAS

Juzgado de Instrucción n.º 23 de Barcelona
Calle Tecla Sala, 11
C.O.n º165-70 HOSPITALET

D. Previas
Sumario núm. 818-69
Exhorto núm.
Ejecutoria núm.
D. Prep.

ARTICULO 420
de la Ley de Enjuiciamiento criminal

El que sin estar impedido no concurriese al primer llamamiento judicial, excepto las personas mencionadas en el artículo 412, o se resistiere a declarar lo que supiese acerca de los hechos sobre que fuere preguntado, a no estar comprendido en las exenciones de los artículos anteriores, incurrirá en la multa de 25 a 250 pesetas; y si persistiere en su resistencia, será conducido en el primer caso; a la presencia del Juez Instructor por los dependientes de la Autoridad y procesado por el delito de denegación de auxilio que respecto de los testigos y peritos define el Código penal, y en el segundo caso será también procesado por el de desobediencia grave a la autoridad.

La multa será impuesta en el acto de notarse o cometerse la falta.

CEDULA DE CITACION

En virtud de lo acordado por el Sr. Juez de Instrucción de dicho Juzgado, por resolución de esta fecha dictada en el procedimiento anotado al margen se CITA a la persona que al pie se expresa, para que comparezca ante EL ILMO. TRIBUNADL DE ORDEN PUBLICO DE MADRID(Sito en el Palacio de Justicia, calle Marques de la Ensenada 1) el día CUATRO de ABRIL PROXIMO a las doce y media horas, con objeto de Asistir la acto del Juico oral como Procesado

bajo apercibimiento de ser incurso en la multa de 25 a 250 pesetas, si no concurriere a este primer llamamiento, sin perjuicio de adoptarse otras determinaciones si fueran necesarias para obligarle a comparecer advirtiéndole además el deber que tiene de presentar la copia de esta cédula en la Secretaría en el acto de comparecer.

En la Ciudad de Hospitalet, a Nueve de Marzo de mil novecientos setenta

El Secretario Judicial,

Sr. D. JOSE RIBAS VIÑALS
Calle Generalisimo Franco
Número 261 piso bajos puerta

[253] Vegeu el resum biogràfic de Tomás Martínez

[254] L'abast i la distribució de la mobilització obrera estan analitzades en profunditat a l'obra: MOLINERO, C. i P. Ysàs. *Productores disciplinados...* Madrid, s.XXI, 1998

272
Germà Pedra, Garcilaso Aguado, Julio Morera, Alfons Bonals (de cara) durant una roda de premsa, en un moment del procés d'unificació PSC-PSOE (anys 70).
J. Morera

Garcilaso Aguado, representant local de la Federació Catalana del PSOE, es va reunir amb membres hospitalencs d'aquesta opció socialista l'any 1977. I en aquest àmbit local van ser els protagonistes del pacte electoral català entre els dos partits polítics que, juntament amb els altres partits socialistes de Catalunya, s'unificarien l'any següent per formar el PSC-PSOE.

273
Solidaritat... , novembre 1971, full de la Secció sindical del PSAN, donant suport a la lluita dels obrers de Seat.
AH. FRC

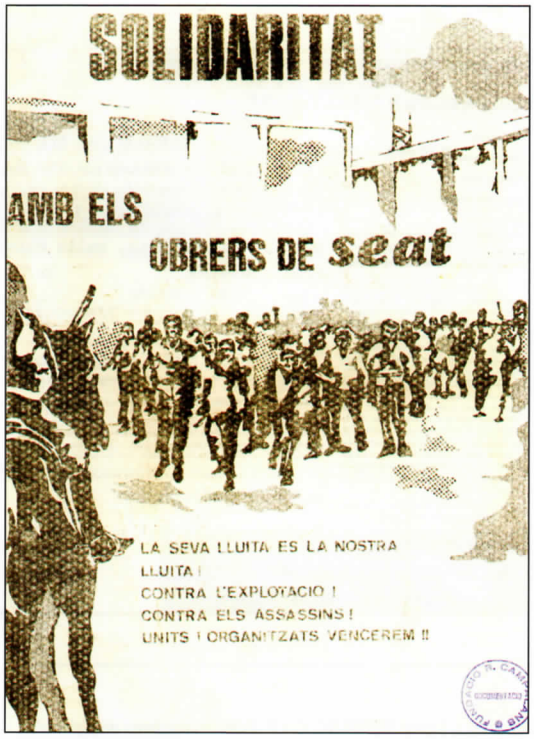

I pel que fa a nous protagonistes en l'arena política hospitalenca, cal citar també que, segons recorda Pep Font, l'any 1970 es començà a organitzar un petit nucli de la Lliga Comunista Revolucionària (LCR) a la ciutat, de la qual ell va formar part un cop es va haver dissolt el FOC.

Als últims anys 60 el procés creixent de mobilitzacions comportava l'augment de manifestacions i concentracions fabrils a les quals assistien, en solidaritat, altres sectors de la població. Les recollides de diners per donar suport als obrers i les obreres en vaga també passaren a ser una acció molt freqüent, i alhora augmentava aquesta activitat solidària amb la gent empresonada.

El cercle de mobilitzacions, repressió i accions de solidaritat amb la participació de població no directament afectada es configurà com una dinàmica creixent que va adquirir la màxima expressió als anys 70 entorn dels molt diversos moviments socials que emergiren, paral·lels al moviment obrer, i que incorporaven, ben sovint manifestament, les principals reivindicacions democràtiques.

Aquesta acció solidària havia anat adquirint una importància creixent als anys 60, i constituïa un espai de trobada i organització de sectors antifranquistes molt diversos. L'any 1965 Mercè Olivares s'incorporà a la Comissió de Solidaritat (d'àmbit català) amb la gent empresonada, que es reunia a la seu de Justícia i Pau, al carrer Llúria de Barcelona o a la parròquia de Sant Medir, al barri de Sants. Aquesta comissió s'estenia per molts pobles i ciutats catalanes mitjançant nuclis locals, i a l'Hospitalet es reunia a les parròquies de Sant Ramon, al barri de Collblanc, i de Santa Eulàlia o Sant Isidre, al barri de Santa Eulàlia.

Fou a l'entorn de l'acció solidària que el PSUC hospitalenc va iniciar contactes formals amb alguns capellans de la ciutat, que feia anys que, d'una manera o d'una altra, donaven suport al moviment antifranquista i que ben sovint ja treballaven en projectes socials des de les seves parròquies. Felip Gómez

—que ja havia tingut abans experiència en aquest àmbit arran de les seves responsabilitats extralocals— explica que *la relació amb els capellans va ser molt bona, hasta el punt que l'any 70 fèiem unes reunions de cristians i marxistes a la parròquia de Santa Eulàlia, on assisteixen 8 capellans de l'Hospitalet (...) Estava el capellà de Santa Eulàlia, el capellà de Sant Josep, dos capellans de Pubilla Cases, el que estava aleshores a la parròquia de Sant Isidre... un altre de Sant Ramon... Són els que recordo més. (...) Val a dir que en aquells temps el PSUC tenia un gran predicament en tots aquests medis: ens tenien molta confiança una part dels capellans progressistes.*

A aquestes reunions assistia també un representant del comitè executiu del PSUC. Al seu torn, Jaume Valls, a Can Serra —el barri de l'Hospitalet on les relacions entre homes i dones comunistes i cristians foren més intenses[255]—, i Felipe Cruz, Pura Fernández i Faustino García Maestre, a Bellvitge nord, al tombant de la dècada es presentaren com a comunistes als capellans d'aquests barris.

Els nous moviments socials dels anys 70 van ser l'arena en què aquests contactes es transformaren, ben sovint, en pràcticament quotidians alhora que el suport d'aquests sectors de l'església catòlica al moviment obrer continuà sent especialment destacat.

Com hem dit a l'inici d'aquest apartat, l'any 1970 el PSUC de l'Hospitalet deixà de formar part de l'àrea territorial 3 del comitè de Barcelona per passar a dependre directament de la direcció nacional, i va ser en Josep Salas qui s'incorporà a les reunions en representació del comitè executiu del partit.

I també fou l'any 1970 que la direcció del PSUC envià un nou responsable polític a fer-se càrrec del PSUC hospitalenc. Es tractava de José Fariñas, un dirigent universitari de la facultat d'econòmiques que ràpidament es traslladà a viure al barri de Can Serra.

Quan arribà a l'Hospitalet, José Fariñas no era un desconegut per a la militància del PSUC no universitària ni, més enllà, entre l'oposició més activa contra la dictadura. La seva resistència a les tortures de què havia estat objecte durant un mes sencer a la

274
Mercè Olivares i Consol Vázquez, mitjans dels 60, actives dins la Comissió de Solidaritat amb els presos i preses, que es reunia a Sant Ramon de Collblanc.
F. Gómez i M. Olivares

AJUT AL PARTIT I ALS PRESOS

Cté Local zona 8, 6.210 pts ; Chapaiev 6.148 pts; Cté Local zona 3, 6.535 pts ; Cté Local zona 5, 7.500 pts ; Un Poble Comarca Pallars-Jussà 852 pts; Vostok 2 Comarca Lleida 1.000 pts ; Grup Lina Odena (Paix Camp) 925 pts ; Grup Pere Ardiaca 525 pts ; Grup Justo López 900 pts ; Grup G. E. Alcarràs, 100 pts ; Com 15, 14.094 pts ; Com 30 N 3.035 pts ; Com 30 S 6.860 pts ; Com 15 Ajut Presos 4.000 pts ; Com 30 N i S 5.912 pts ; Grup José Diaz Prov Girona 1.150 pts ; Grup Rubén Prov Girona 1.100 pts ; Una Dona Comunista 50 pts ; Josep de Barna 200 pts ; Com 5, 1.225 pts ; Com 30 N 5.395 pts ; Com 30 S 5.942 pts ; Com 40, 2.504 pts.

275
Relació de donatius d'ajut als empresonats, informació extreta de *Treball* (any 1965). Es remarca el comité de la Zona 3 (l'Hospitalet). Aquest mateix any es creà el "Movimiento Democrático de Mujeres" (MDM).
ANC. Fons PSUC

[255] A l'Hospitalet dels anys 70, el barri de Can Serra fou on millor es donaren les condicions perquè, tal com diu A. GUTIÉRREZ DÍAZ "Eurocomunisme, europeisme..." En: *Treball*, núm. 61 (2006) p. 2, referint-se al PSUC en general i citant a Alfons Comín, es materialitzés: *la irrupció de cristians (...) entre la militància comunista no pas "malgrat" el seu cristianisme, sinó sumant el cristianisme com un valor positiu en la lluita pel socialisme.* El fet, com explica Jaume Valls, que la construcció, pedra a pedra, de la Casa de la Reconciliació fos un projecte realitzat en comú va consolidar profundament aquella relació

276
TITULARS DE *TREBALL*, NÚM. 305 (FEB. 1969), REFERENTS AL DECRET D'ESTAT D'EXCEPCIÓ I DECLARACIÓ DEL COMITÉ EXECUTIU.
ANC. FONS PSUC

treball

PROLETARIS DE TOTS ELS PAISOS, UNIU-VOS!

ORGAN CENTRAL DEL P.S.U. DE CATALUNYA

Núm. 305 — Barcelona. Febrer 1969 — Preu 2 pts.

RADIO ESPANYA INDEPENDENT
Estació Pirenaica

De 7 h 00 a 7 h 55: 17, 19, 21 i 25 m.
De 14 h 00 a 15 h 00: 17, 19, 21, 25 m.
De 17 h 00 a 19 h 30: 17, 19, 21 i 25 m.
De 19 h 30 a 0 h 15: 25, 30, 38 i 40 m.

Difuns i dijous, tarda i vespre, emissions en català.

LA RESPOSTA A L'ESTAT D'EXCEPCIO

DECLARACIO DEL COMITE EXECUTIU DEL P.S.U. DE CATALUNYA

LA proclamació, el 24 de gener últim, de «l'estat d'excepció» a tota Espanya ha posat brutalment al descobert l'extremada feblesa i avançada descomposició del règim dictatorial del General Franco.

Els dies transcorreguts del 24 de gener han estat suficients per a mostrar que l'anomenada «autonomia universitària» a Madrid i els incidents estudiantils del 17 de gener a Barcelona, no foren, com ho afirmen les explicacions oficials, la causa determinant d'una mesura que referida a la totalitat del territori espanyol, no té precedents en els trenta darrers anys.

Ella incidència del 17 de gener a la nostra Universitat — originada per l'aparició que provenen entre els estudiants l'assemblea de lliterats i, posteriorment, per la participació d'elements provocadors policiaca — foren inflats artificialment pels «diaris» per a fer-los servir de pretexte a la implantació de «l'estat d'excepció». La premsa, tancada amordassada a la premsa, ni radio i la televisió d'aquests fets, que no van causar dany físic a ningú i que provocaren escassos desperfectes materials, hemes s'explica com a part de la preparació propagandística de la proclamació de «l'estat d'excepció». En el mateix marc s'inquadra el fet de denegar-ni a la nostra Universitat el 30 de gener la Plaça de la Universitat per la Festa Felicitat i antifranquista del General Pérez Viñeta va convertir en «acte d'agrari a Catalunya».

NO, la proclamació de «l'estat d'excepció» no ve dictada de la «subversió universitària». Aquesta mesura manifestativa el punt dels «diaris» franquistes davant la lluita creixent de totes les capes del poble per fer que signin dels «diaris» canvis democràtics. I davant la desintegració de les forces que venien sostenint el règim.

Als dos dies de la seva proclamació, «l'estat d'excepció» aparels com un intent democratitzat dels «diaris» de detenir, mitjançant la violència i la intimidació, no solament l'agitació estudiantil sinó també les lluites obreres, les reclamacions de la pagesia, les protestes juvenil·ls i populars, la cursa cap a la vaga nacional.

En els dies que ens separen del 24 de gener, hem ha constatat que eren també objectius principals de la proclamació de «l'estat d'excepció» «reimplantar la censura sobre els diaris i les altres publicacions; impedir que les editorials progressistes tirar tasca de difusió de lineyatsen progressistes, esmorfadassar els intel·lectuals democràtics; anlistar la denuncia de les tortures elevada al Ministre de la Governació per más de 1.500 personalitats de diverses significació i la campanya per l'amnistia; tallar l'acció dels Col·legis d'Advocats contra les jurisdiccions especials, en defensa dels grupos polítics i per la implantació d'un Estat de Dret; reprimir l'activitat del sector progressista del clergat i del moviment casolic; frenar el procés d'allunyamment del règim que es desenvolupa entre els funcionaris, en el si de l'Exercit i de les forces d'ordre públic.

LES detencions i deportacions practicades arreu d'Espanya despres del 24 de gener afecten no solament a estudiants i professors universitaris, sinó també a personalitats polítiques de totes les tendencies — adhut monarquiques i del grup falangista d'Ibrella — a treballadors, advocats i altres intel·lectuals que no tenen cap relació amb la Universitat. A Catalunya, just amb trenta estudiants i professors universitaris es troben detingudes diversos membres d'Unió Democràtica de Catalunya — entre ells el Sr. Coll i Alentorn —, l'escriptor Alfonsa C. Comín i altres intel·lectuals catalànes, alguns amb tres nacionals, professors d'Institut i obrers de Barcelona, Sabadell, Tarrassa i Berga. Aixó demostra que «l'estat d'excepció» es dirigit contra totes les forces d'oposició, contra tots els sectors del poble.

Els dies transcorreguts del 24 de gener «no permeten de constatar igualment, «el intent» «diaris» de desgrat l'ancens de la lluita de les masses i la desintegració del complementari franquista mitjançant la intimidació i la violència, «ets condemnat a fracassar estrepitosament. Mai que els «ets als Carrero Blanco, Alonso Vega, Solís i altres» «diaris» de la camarilla franquista, la repressió que va desencadenar el poble despres de la guerra civil no pot «eliminar» «a dictadura» no «es» «ni» el poder dels vencedors d'una guerra tot just acabada, «ins» una estructura «ocrada» i descomposta, la desaparició de la qual constituirà una «alegria» del desenvolupament i del progrés del poble. La «suspensió» de les escasses garanties escrites en les lleis franquistes, la «reimplantació» de la censura i la intensificació de la repressió, creen «noves» dificultats per el desplegament de la lluita i del moviment de masses, però no poden ni detenir-lo ni paralitzar-lo pels «que» «els problemes» «que» «es troben a l'origen d'aquesta lluita i d'aquest moviment» «aparegut» «en pes». Com ja ha passat a Grècia, «l'estat d'excepció» «enfrontarà» «entre» «els» «diaris» «a» «nous» «sectors» «del» «país», «i» «el» «retirar» «imposar» «repressió», «la» «lluita» «i» «el» «moviment» «de» «masses» «cobraran» «renovada» «empenta» «en» «una» «nova» «i» «més» «elevada» «fase» «del» «combat» «per» «la» «democràcia».

PER altra banda, la separació i la discordància entre «el» «pais» «oficial» «i» «el» «pais» «real» «a» «les» «aules» «es» «reflecteix» «els» «comentaristes» «estrangers» «com» «a» «les» «característiques» «més» «serifiles» «de» «la» «vida» «política» «espanyola». «Endemésian» «encara» «més» «amb» «l'estat» «d'excepció» «Aquella» «que» «creient» «que» «encara» «era» «possible» «una» «evolució» «democràtica» «del» «règim» «vosen» «llurs» «d'hoteles» «deliberadament» «enterrades». «I», «una» «vegada» «passat» «l'efecte» «psicològic» «que» «ha» «pogut» «causar-los» «l'aparatositat» «de» «la» «mesura» «tendran» «a» «actuar-se» «del» «franquisme».

«Aquest» «mes» «prou» «distanciament» «entre» «el» «país» «real» «i» «el» «país» «oficial» «s'ha» «posat» «clarament» «de» «manifest» «en» «ocasió» «de» «l'acte» «del» «30» «de» «gener» «a» «la» «Plaça» «de» «la» «Universitat», «en» «el» «qual», «a» «despit» «dels» «esforços» «de» «la» «propaganda» «oficial» «i» «oficiosa» «i» «a» «les» «pressions» «exercides» «per» «les» «autoritats» «(soldats» «vestits» «de» «paisà» «i» «funcionaris» «disfressats» «i» «del» «Matrimoniet» «foren» «portats» «a» «organitzadament» «a» «l'acte»), «molts» «es» «congregaren» «a» «aquesta» «cadira» «oficial» «que» «recull» «la» «revista» «Mundo» «—» «entre» «quatre» «i» «sis» «mil» «persones, es» «a» «dir», «menys» «del» «tres» «per» «mil» «de» «la» «població» «que» «vis» «a» «l'aglomeració» «urbana» «barcelonina».

«Aquest» «fet» «i» «el» «fracàs» «de» «les» «esmeraudes» «de» «Pérez» «Viñeta» «que» «regalidament» «es» «feien» «arran» «semblants» «a» «totes» «les» «grans» «ciutats» «de» «Catalunya», «demostra» «fins» «a» «la» «sacietat» «l'isolament» «dels» ««diaris» «i» «la» «vanitat» «de» «llur» «intent» «de» «mantenir-se» «en» «el» «poder» «indefinidament».

L'EXPERIENCIA d'aquests dies «evidencia» «la» «que» «la» «lluita» «de» «les» «masses» «no» «es» «detura» «per» «l'estat» «d'excepció». «En» «els» «moments» «massissos» «que» «el» «Govern» «revista» «la» «seva» «implantació», «es» «produirà» «una» «vaga» «general» «de» «cinc» «hores» «de» «durada» «a»

1

277
ANYS '70: CREIXEMENT DEL PSUC HOSPITALENC. FELIP GÓMEZ, NARCISA SEMPERE, JOSÉ FARIÑAS I MANOLO BARRIGA (DAVANT), MATEO MINGUILLÓN I PEDRO MUÑOZ (DARRERE).
F. GÓMEZ I M. OLIVARES

comissaria central de la Via Laietana fou exemple, molt referit a l'època, d'una de les virtuts més valorades en la clandestinitat: la no-delació davant la policia.

En formar part dels centenars de persones que van ser detingudes durant l'Estat d'Excepció decretat de gener a març de 1969, va patir un dels trets distintius de l'exacerbada repressió que comportava aquella mesura política: les estades a comissaria deixaven de tenir el límit de les 72 hores reglades per perllongar-se el temps que la policia volgués.

José Fariñas romangué al front del PSUC de l'Hospitalet els anys en què els moviments socials i polítics contra la dictadura van ser més intensos, els anys també en què, com a tants altres llocs, el PSUC hospitalenc experimentà un creixement espectacular, amb més de mig miler de militants en morir el dictador, i també van ser els anys en què foren moltes més les organitzacions polítiques clandestines amb presència a la ciutat. Al seu torn, Felip Gómez i Jaume Valls, i també Mercè Olivares continuaren formant part de la direcció hospitalenca del PSUC durant tota la dècada dels 70.

Finalment i abans d'acabar, volem fer referència a una de les accions polítiques no partidària, en la qual participava tota la militància dels partits polítics entrevistada. Es tracta de les commemoracions de la Diada de Catalunya, l'espai de trobada política que es convertí en el principal exponent unitari de l'antifranquisme català.

La consolidació d'aquesta unitat s'havia començat a articular als anys 60 fins a constituir-se, el 1969, la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya que dos anys més tard impulsaria la creació de la gran plataforma unitària catalana: l'Assemblea de Catalunya.

La memòria de les persones entrevistades sobre la Diada de Catalunya es remunta als anys 50. En aquella dècada Garcilaso Aguado, per exemple, explica que a la Pegaso cada any es recordava la data en les xerrades informals de l'hora d'esmorzar, i hi havia hagut altres accions com ara llançaments de fulls volants.

Als anys 60, Tomás Martínez assistí cada any a les concentracions de l'11 de Setembre des que, el 1966, les CCOO es van sumar per primera vegada a la con-

vocatòria, i recorda que a la del 1974 fou apallissat per la policia. També Pep Ribas assistí a la concentració del 1966 i les posteriors, i, com hem referit, l'any 1969 va ser detingut en un acció paral·lela al barri barceloní del Congrés. A Barcelona les Diades se celebraven al voltant de l'estàtua de Rafael Casanova, on l'any 1967 José Carrasco recorda haver hagut de córrer davant la policia.

Tant les convocatòries de l'11 de Setembre com les de l'1 de Maig eren cites segures per a tota la militància política, tot i que se sabia que la presència de la policia hi era assegurada, i ben sovint també la de militants falangistes i policies secretes, de qui José García Soria, entre altres, recordava un fet recurrent com era l'haver arribat a les mans tot deslliurant-se'n quan l'havien intentat detenir.

L'assistència de milers de persones d'origen no català a les multitudinàries manifestacions de l'11 de Setembre de 1976 a Sant Boi —especialment citada per les persones entrevistades— i de 1977 a Barcelona, es va configurar com una prova irrefutable de l'assumpció de les reivindicacions catalanes de part d'amplis sectors de les poblacions immigrades de l'època. Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia, els crits unànimes d'aquelles diades, eren les tres fites polítiques que resumien les reivindicacions nacionals i socials de l'Assemblea de Catalunya.

En molt poc temps, aquesta plataforma unitària creada l'any 1971, va aconseguir una adhesió popular sense precedents des de la instauració del franquisme, i es va estendre pel país amb la formació d'assemblees democràtiques d'abast municipal, que en el cas de l'Hospitalet es constituí el juliol de 1976.

Com ja hem dit, la contribució del PSUC a què amplis sectors de població immigrada incorporessin les reivindicacions catalanes a la lluita per la democràcia ha estat àmpliament reconeguda per les forces socials i polítiques del país. Les opinions al respecte dels militants entrevistats d'aquest partit són coincidents i, a més, introdueixen elements de reflexió d'indubtable interès. Aquí només en presentem unes quantes, en el benentès que el material que se n'ha recollit en aquesta recerca podria ser objecte d'una àmplia anàlisi.

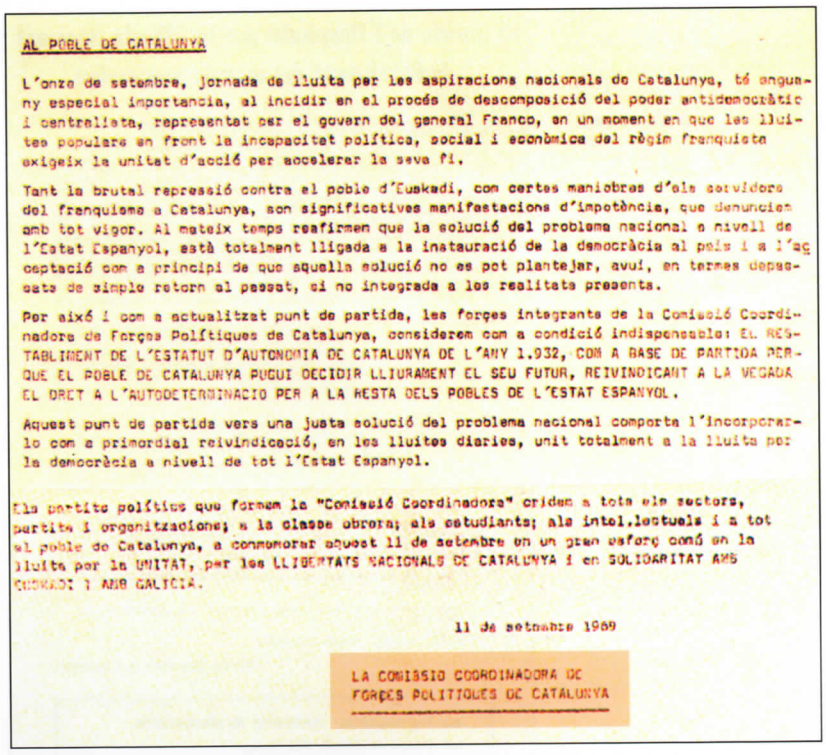

AL POBLE DE CATALUNYA

L'onze de setembre, jornada de lluita per les aspiracions nacionals de Catalunya, té enguany especial importancia, al incidir en el procés de descomposició del poder antidemocràtic i centralista, representat per el govern del general Franco, en un moment en que les lluites populars en front la incapacitat política, social i econòmica del règim franquista exigeix la unitat d'acció per accelerar la seva fi.

Tant la brutal repressió contra el poble d'Euskadi, com certes maniobres d'als servidors del franquisme a Catalunya, son significatives manifestacions d'impotència, que denuncien amb tot vigor. Al mateix temps reafirmen que la solució del problema nacional a nivell de l'Estat Espanyol, està totalment lligada a la instauració de la democràcia al país i a l'acceptació com a principi de que aquella solució no es pot plantejar, avui, en termes depassats de simple retorn al passat, si no integrada a les realitats presents.

Per això i com a actualitzat punt de partida, les forces integrants de la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya, considerem com a condició indispensable: EL RESTABLIMENT DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA DE L'ANY 1.932, COM A BASE DE PARTIDA PERQUE EL POBLE DE CATALUNYA PUGUI DECIDIR LLIURAMENT EL SEU FUTUR, REIVINDICANT A LA VEGADA EL DRET A L'AUTODETERMINACIO PER A LA RESTA DELS POBLES DE L'ESTAT ESPANYOL.

Aquest punt de partida vers una justa solució del problema nacional comporta l'incorporarlo com a primordial reivindicació, en les lluites diaries, unit totalment a la lluita per la democràcia a nivell de tot l'Estat Espanyol.

Els partits polítics que formem la "Comissió Coordinadora" cridem a tots els sectors, partits i organitzacions; a la classe obrera; als estudiants; als intel.lectuals i a tot el poble de Catalunya, a commemorar aquest 11 de setembre en un gran esforç comú en la lluita per la UNITAT, per les LLIBERTATS NACIONALS DE CATALUNYA i en SOLIDARITAT AMB EUSKADI I AMB GALICIA.

11 de setembre 1969

LA COMISSIO COORDINADORA DE FORÇES POLITIQUES DE CATALUNYA

278
CRIDA DE LA CCFPC —COMPOSADA PER PSUC, SOCIALISTES, REPUBLICANS, NACIONALISTES I DEMÒCRATA-CRISTIANS—, PER PARTICIPAR EN LA DIADA DE L'11 DE SETEMBRE 1969

Assemblea de Catalunya

1 *La consecució de l'amnistia general dels presos i exiliats polítics.*

2 *L'exercici de les llibertats democràtiques fonamentals: llibertats de reunió, d'expressió, d'associació —inclosa la sindical—, de manifestació i dret de vaga, que garanteixin l'accés del poble al poder econòmic i polític.*

3 *El restabliment provisional de les institucions i dels principis configurats en l'Estatut de 1932, com a expressió concreta d'aquestes llibertats a Catalunya i com a via per arribar al ple exercici del dret d'autodeterminació.*

4 *La coordinació de l'acció de tots els pobles peninsulars en la lluita democràtica.*

7 de novembre de 1971.

279
CONSOLIDACIÓ DE LA UNITAT INICIADA EN LA DÈCADA DELS 60: LA CREACIÓ DE LA PLATAFORMA ASSEMBLEA DE CATALUNYA, 7.11.1971.
AMLH. AH (FONS F. GÓMEZ I M. OLIVARES)

D'una banda, és comú a les persones entrevistades del PSUC allò que José Carrasco resumeix dient que

280
FULL DE L'ASSEMBLEA DEMOCRÀTICA DE L'HOSPITALET, CONVOCANT A LA DIADA NACIONAL DE CATALUNYA DE 1976, IMPRÉS EN BILINGÜE. CEL'H

El pueblo de l'Hospitalet por la "Diada Nacional de Catalunya" del once de septiembre

El once de septiembre de 1714 la ciudad de Barcelona caía después de un sitio de varios meses, bajo las tropas de Felipe V. Con esta derrota el pueblo catalán perdería sus instituciones populares i de gobierno, la Generalitat, el ejército, la universidad, etc, y se vería abocado a un proceso de despersonalización nacional, es decir, político, económico, cultural-lingüístico i social, imponiéndose un régimen centralista. Con la hegemonía de la monarquía borbónica, que comportó con el decreto de Nova Planta, la ocupación militar y administrativa, no sólo de Catalunya sinó que de una forma inmediata el resto de Países Catalanes y de Aragón, y que sentó las bases para la dominación nacional de todos los pueblos que componen el estado español.

La resistencia contra el centralismo borbónico, permite con el advenimiento de la República el reconocimiento de las nacionalidades del estado español y el restablecimiento de los órganos de poder popular en Catalunya: l'estatut d'autonomía y el Gobierno de la Generalitat, posibilitados por la clase obrera y clases populares.

La victoria franquista arrebató por la fuerza todas estas conquistas democráticas.

Durante cerca de 40 años, hemos sufrido el régimen fascista que ha pisado la cultura y la lengua de todas las naciones del estado español.

Paralelamente las clases dominantes del capital financiero y terrateniente condenaban a la miseria a pueblos y regiones enteras, provocando el deshaucio y la inmigración con todas las consecuencias y problemas que nos toca vivir y que tan bien conocemos: integración social, lingüística, etc.

Entre los trabajadores se fomentan los enfrentamientos por cuestiones lingüísticas, favoreciendo de esta manera al poder, que se congratula en ver la falta de unidad y de identidad en la defensa de unos derechos que a todos nos afectan. Entretanto se nos impide el derecho a la cultura (falta de una escuela catalana, pública, gratuita y democrática).

Nosotros afirmamos que es catalán todo aquél que vive y trabaja en Catalunya, y tiene voluntad de serlo, y por tanto tenemos el derecho a ejercer en la solución de todos los problemas que nos afectan: gestión democrática de nuestros ayuntamientos, derecho a decidir libremente nuestro futuro...

Hacemos el llamamiento a todo el pueblo de l'Hospitalet a continuar en el protagonismo cada vez más creciente, en todas las luchas y movilizaciones, por la conquista de la libertad y la democracia, haciendo de este 11 de septiembre una auténtica jornada de lucha por las libertades nacionales de nuestro pueblo en el marco de la ruptura democrática del estado español.

ASISTAMOS A LOS ACTOS PROGRAMADOS POR LA ASSEMBLEA DE CATALUNYA EL DIA 11 DE SEPTIEMBRE.

UNAMONOS Y DEMOS SOPORTE A LA LLEGADA DE LA MARXA DE LA LLIBERTAT EL DIA 12 EN POBLET.

LIBERTAD, AMNISTIA y ESTATUT D'AUTONOMIA.

Asamblea Democrática de l'Hospitalet

8h Pza Española BALLADA de SARDANES
10h Centre Catolic de Sant Josep
Conferencia sobre EL FET NACIONAL

281
CRIDA A LA MOBILITZACIÓ DELS HOSPITALENCS I HOSPITALENQUES PER L'ASSEMBLEA DEMOCRÀTICA DE L'HOSPITALET, EN EL 5È ANIVERSARI DE LA CREACIÓ DE L'ADC, IMPRÉS EN BILINGÜE. CEL'H

A TOT EL POBLE DE L'HOSPITALET

Durant els propers dies 6,7 i 8 de Novembre, tot el poble de Catalunya, tothom que viu i treballa aquí, celebrem el 5è aniversari de l'Assemblea de Catalunya.

L'Assemblea de Catalunya, és l'organisme més representatiu del poble català; en ella ens trobem d'una forma unitària tots els demòcretes, tots aquells que lluitem per la conquesta de la llibertat i l'autonomia per a Catalunya; en ella es troben representats des de les Associacions de Veins dels barris, fins les Assembleas Democràtiques de gran nombre de pobles i Comarques de Catalunya.

A l'Hospitalet hem constituit l'Assemblea Democràtica, en la qual estan representades més de 40 entitats (associacions de veins, partits polítics, moviment obrer, premsa, dones i altres sectors de la nostra ciutat), perquè tots junts impulsem la unitat amb tot el poble de Catalunya, cap a la conquesta de la nostra llibertat i la de tots els pobles de l'Estat espanyol.

Ara que el Govern pretén una vegada més carregar a les esquenes del poble treballador la crisi econòmica; que els problemes de l'atur van en augment, que la carestia de la vida nos es pot soportar, que la repressió s'aguditza més davant la resposta massiva de la classe obrera i al poble; que veiem com el propi Govern es serveix de les bandes feixistas per a seguir mantenint i provocant el terror en els pobles d'Espanya. Es ara quan més urgeix donar una resposta ferma y enèrgica a tota aquesta situació. Es per això que l'Assemblea Democràtica, com a organisme adherit a l'A.C. fa una crida a tot el poble de l'Hospitalet per a movilitzar-se recolçant i afermant amb la seva presència tots els actes i convocatòries preparats per aquests dies, en el camí de la conquesta de la llibertat i la democràcia.

!! ANEM TOTS EL DIUMENGE 7 A VILANOVA !!
!! PODEM SENYERES ALS BALCONS !!
!! VISCA L'ASSEMBLEA DE CATALUNYA !!

ASSEMBLEA DEMOCRATICA DE L'HOSPITALET

(...) se hizo un buen trabajo, de educación, sobre todo, y de integración de la gente de fuera hacia lo que era Cataluña. (...) Si no hay más crispaciones en cuando a la cuestión catalana aquí, es porque el PSUC y toda la gente de izquierdas ha dado un buen papel aquí[256].

Del seu cantó, Jaume Valls es refereix a un dels elements que a l'època es mobilitzava quan apareixien situacions conflictives: *l'esquerra antifranquista a Catalunya i la gent del PSUC hem contribuït a un model de convivència. (...) Aquí no s'ha donat la confrontació de la gent, i això sí, que hem sigut capaços de transmetre-ho. Quan algú, inconscientment o no, a les obres, a la fàbrica... "estos catalanes y estos catalanes...", de seguida (...): "Ei, tu!, que aquest discurs no val. Aquest discurs és antidemocràtic"; i s'ha tirat enrere.* José Carrasco recorda una altra línia argumental: *(...) y yo dije que nosotros, los que habíamos venido de fuera, ante todo éramos trabajadores; que por eso estábamos aquí. No estábamos aquí porque éramos andaluces, estábamos buscando trabajo. También son andaluces los hijos de Domecq y de otra gente, ¿no?, y ésos no tienen que venir aquí, porque no son trabajadores. Nosotros sí somos trabajadores, y lo que tenemos que tener en cuenta es que nosotros tenemos que estar por el pueblo de Cataluña. El pueblo de Cataluña es el pueblo trabajador, y si el pueblo de Cataluña habla un idioma y es el suyo, pues hay que respetarlo, y nosotros entenderlo en la medida que podamos.*

El tema de la llengua, de no saber parlar-la, de no haver-se decidit a fer-ho, etc. és també un element molt citat a les entrevistes alhora que recordat com a problemàtic per a molta gent. José Carrasco situa el context: *(...) porque claro, la Cataluña de hace 20 años* [referint-se als anys 70] *no es la de hoy. Hoy vas tú por Pubilla Casas y el 30% ó 40% hablan catalán y lo oyen, y como mínimo el 90% lo entiende al 100%* [referint-se als anys 90]. *(...) De la gente joven, lo entienden todos.* I, als anys 60, en el terreny de la militància, *Treball venía en catalán, y si en una reunión*

[256] Per a les cites literals de José Carrasco que segueixen, vegeu la transcripció de seves entrevistes, AMLH-AH, Ot 1

ninguno era catalán, ¿quién leía aquello? (...) Ya más o menos alguien decía: "bueno, esto es sobre este tema, lo otro..." (...) Tenías que traducirlo al castellano porque había gente que no lo entendía. I era en aquestes situacions amb militants o simpatitzants del PSUC, a les empreses, al barris, que els arguments esmentats s'anaven posant sobre la taula.

Referint-se a l'activitat partidària i també a la d'àmbit més general, Felip Gómez recorda que *Coses que s'han donat després, (...) problemes d'expressar-se en català que després han tingut ressonància, allavorens no (...): la gent era molt més comprensiva.* Una opinió que podria estar relacionada amb les consideracions de Jaume Valls quan apunta en relació als temps ja de democràcia: *Ja s'ha dit moltes vegades que la gent de parla andalusa, gallega... estaven a l'11 de Setembre defensant Catalunya. (...) Però, per a mi, allavors no va estar mai discutit a fons, aquest tema. (...) S'ha discutit poc, s'han donat consignes (...). Perquè sí, d'esquerres, d'esquerres, però et pots trobar en el subfondo, en el fondo, que aquest tema no està assumit.*

Del seu cantó, José García Soria introduïa un altre element que es pot considerar relacionat amb la configuració de les identitats. El fet de participar d'una doble identitat, la d'origen i la catalana, constitueix una característica comuna de les persones entrevistades d'origen no català. Viscudes les relacions entre ambdues de maneres diverses, segons els casos, García Soria, en concret, ho explicava així: *No me sentía extraño debido a que los trabajos que había aquí entonces para mí eran fáciles. (...) Hecha aquella esclavitud, aquellos trabajos tan duros, (cuando) vine y me coloqué (...) en una fábrica de tejidos, yo* (me) *dije: "esto es una maravilla, esto no es trabajo"*[257]. I en posar de manifest que a les lluites per l'autonomia de Catalunya ell havia estat a totes, entra en els sentiments d'identitat: *Y ya digo, yo me siento hoy más catalán que andaluz, porque me vine hecho un crío, y yo, los recuerdos que tengo de allí son malos. Entonces aquí encontré mi trabajo; he pasado muchas penas, pero bueno... He conseguido tener un rincón de casa, que no lo tenía, que no lo teníamos en el pueblo ni mis padres tampoco. Y bueno, pues yo aquí mi vida la traté a mi manera, y me alegro de haberme venido.*

Per tancar aquest tema, és significativa la consideració general de José Carrasco, que molt probablement seria subscrita per la militància entrevistada del PSUC, si més no: *Yo pienso que quizás al PSUC le tenemos que agradecer esto, que supo integrar a la gente, y la gente lo comprendieron.*

Com a cloenda i alhora com a constatació de la importància dels anys 60 en la represa general de la lluita per la democràcia, volem recordar una fita política principal en l'àmbit municipal. Entre els objectius comuns de totes les persones esmentades en relació a la militància política clandestina a l'Hospitalet dels anys 60 —i d'un nombre molt superior que es va incorporar als anys 70—, la consecució d'un ajuntament democràtic fou altament celebrada.

I si avui repassem els càrrecs electes del govern local constituït arran de les Eleccions Municipals del 1979, entre els seus 27 regidors i regidores —dels quals 12 varen ser del PSC-PSOE, 11 del PSUC, 2 de CiU i 2 d'UCD[258]— hi ha persones entrevistades o citades per elles que als anys 60 ja desenvolupaven activitats antifranquistes. Hi trobarem Garcilaso Aguado, Julio Morera i Germà Pedra del PSC-PSOE, i José Carrasco, Mercè Olivares, Antonio Ruiz i Jaume Valls del PSUC. Tampoc no volem deixar de fer esment de persones no entrevistades com Jacint Borràs o Enric Vila de la Hoz que, des de l'activitat antifranquista a la ciutat als anys 60 en l'entorn dels sectors del nacionalisme català encapçalats per Jordi Pujol, també formaren part del primer Consistori democràtic després del franquisme.

[257] Per a les cites literals de José García Soria, vegeu la transcripció de seva entrevista, AMLH-AH, Ot 1

[258] Unión de Centro Democrático (UCD), partit neoliberal de centredreta presidit per Adolfo Suárez, que fou el primer president de l'Espanya democràtica

282. Manifestació de treballadors d'empreses del ram del metall amb solidaritat amb la Seat i amb "els grisos sempre presents

✲ AH. CONC